

การเปลี่ยนแปลงทางสังคม วัฒนธรรมและเศรษฐกิจในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง :

ศึกษากรณีตำบลหมูสี อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา

SOCIOCULTURAL AND ECONOMIC CHANGE IN LOWER NORTHEASTERN REGION:

A CASE STUDY OF MOOSHI DISTRICT, AMPHUR PAKCHONG,

NAKORN RATCHASIRIMA PROVINCE

โดย

นางสาว จีรนัย สีนทอง

งานวิจัยนี้ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ

กระทรวงศึกษาธิการ

ประจำปีงบประมาณ 2543

จรรย์ สันทอง : การเปลี่ยนแปลงทางสังคม วัฒนธรรมและเศรษฐกิจในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
 ตอนล่าง : กรณีศึกษาคำบลหมูสี อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา (SOCIOCULTURAL
 AND ECONOMIC CHANGE IN LOWER NORTHEASTERN REGION : A CASE STUDY OF
 MOOSHI DISTRICT, AMPHUR PAKCHONG, NAKORN RATCHASIRIMA PROVINCE)
 อ.ที่ปรึกษา : รศ.ประสิทธิ์ สวาสดิ์ญาติ, 187 หน้า. ISBN 974-13-1314-4

วิทยานิพนธ์นี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคม วัฒนธรรม และเศรษฐกิจของชุมชนตำบลหมูสี อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา รวมถึงศึกษาผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวต่อชุมชนหมูสีด้วย การศึกษาใช้วิธีค้นคว้าข้อมูลและศึกษาเชิงมานุษยวิทยา โดยวิธีการสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม รวมถึงการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก เพื่อให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับความเป็นมาของกรณีศึกษาที่เป็นชาวบ้านที่มีอายุมากกว่า 50 ปี ทั้งชายและหญิง ที่อาศัยอยู่ในชุมชนหมูสีมากกว่า 20 ปี จำนวน 15 คน นอกจากนั้นยังมีผู้นำท้องถิ่นและเจ้าหน้าที่ของชุมชนอีกจำนวน 8 คน

ผลการศึกษาพบว่า ในแผนการพัฒนาประเทศ ด้านสาธาณูปโภคถือเป็นปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงของชุมชนหมูสีทั้งในด้านสังคม วัฒนธรรม และเศรษฐกิจ ดังจะอธิบายต่อไปนี้

1. ผลของการเปลี่ยนแปลงในด้านสังคม
 มีลักษณะเป็นครอบครัวเดี่ยวมากขึ้น ชาวบ้านมีความเป็นอยู่แบบพึ่งตัวเอง ลักษณะของสังคมเป็นแบบธุรกิจมากขึ้น มีการว่าจ้างแรงงานแทนการแลกเปลี่ยนแรงงาน แต่ชาวบ้านมีการศึกษาที่สูงขึ้น
2. ผลของการเปลี่ยนแปลงในด้านวัฒนธรรม
 ความสัมพันธ์ระหว่างชาวบ้านกับวัดลดลง ชาวบ้านเข้าวัดน้อยลงเพราะต้องไปทำงาน บางคนเลือกที่จะพึ่งพระภิกษุจากรายการทางวิทยุ โทรทัศน์แทนการเข้าวัดฟังธรรม แม้ในด้านการพักผ่อนหย่อนใจชาวบ้านก็พอใจการใช้เวลากับครอบครัวมากกว่าการสังสรรค์กับเพื่อนบ้าน
3. ผลของการเปลี่ยนแปลงในด้านเศรษฐกิจ
 ชาวบ้านมีงานทำมากขึ้น โดยไม่จำเป็นต้องประกอบอาชีพตามบรรพบุรุษ เพราะการมีการศึกษาที่สูงขึ้น ทำให้มีความสามารถในการทำงานได้หลากหลายยิ่งขึ้น ในด้านการเกษตรกรรมซึ่งเป็นอาชีพดั้งเดิมของชุมชน ก็มีการเปลี่ยนแปลงเช่นมีการนำปุ๋ย ยาฆ่าแมลง และเครื่องจักรกลมาใช้ในการเพิ่มผลผลิต ถึงแม้ว่าจะมีค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้นก็ตาม

ภาควิชา..... สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา..... ลายมือชื่อนิสิต.....
 สาขาวิชา..... มานุษยวิทยา..... ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา.....
 ปีการศึกษา..... 2543..... ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม.....

4181113824 : MAJOR ANTHROPOLOGY

KEY WORD : SOCIOCULTURAL CHANGE/ ECONOMIC CHANGE

JEERANAI SINTONG : SOCIOCULTURAL AND ECONOMIC CHANGE IN LOWER
NORTHEASTER REGION : A CASE STUDY OF MOOSHI DISTRICT, AMPHUR
PAKCHONG, NAKORN RATCHASIRIMA PROVINCE.

THESIS ADVISOR : ASSO.PROF.PRASIT SWASYART, 187 pp. ISBN 974 – 13 – 1314 - 4

This thesis aims to study factors which affect social, cultural, and economic change in MOOSHI District, Amphur Pakchong, Nakornratchasirima Province. It also attempts to examine the impacts of those changes upon the community. Research methodology in this study was documentary and anthropological techniques. Participant and non-participant observation and in-dept interview were performed in order to write up life histories of 15 cases of male and female residents who have lived in MOOSHI in the past 20 years and were over 50 years of age, in addition to another 8 district officials and natural leaders of the district.

The study found that the Government's development implementation, especially in infrastructure, tremendously affected MOOSHI's social, cultural, and economic changes in various ways, as explained below.

1. Effect on social change:

The number of nuclear family increased. People tended to be more individualistic and more commercial-oriented. Paid labor replaced labor exchange. Finally, people received better education than they used to.

2. Effect on cultural change:

The close relationship between people and temples declined. People were more time-conscious. They attended the temples less in order to save time for working. Some even stayed home and listened to Buddhist sermon from radio or television instead of visited the temples. In the area of recreation too, people were more individualistic. They enjoyed their pastime by themselves or with their own family members.

3. Effect on economic change:

There were more choices in occupation. People did not have to follow their parent's occupation. They had higher education and skill to be qualified for various jobs. There were changes in the field of agriculture-the old and stable occupation of the community. People accepted the use of fertilizer, pesticide and machine in order to increase their productivity. This kind of change costed the farmers more expenses.

Department ..... Sociology and Anthropology ..... Student's signature .....

Field of study ..... Anthropology ..... Advisor's signature .....

Academic year ..... 2000 ..... Co – advisor's signature .....

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ จะไม่อาจสร้างและสำเร็จลงได้ หากขาดความเมตตากรุณาของบุคคลต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับข้าพเจ้า เริ่มต้นจาก บิดามารดา ที่เป็นห่วงเป็นใยและให้คำปรึกษารวมทั้งอนุเคราะห์ทุนในการทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้อย่างมิได้ขาดตกบกพร่อง รองศาสตราจารย์ ประสิทธิ์ สวาสดีญาติ ซึ่งรับหน้าที่เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาของข้าพเจ้ามาตั้งแต่เริ่มต้น ตลอดเวลาข้าพเจ้าได้รับความกรุณาให้คำแนะนำ ชี้แนวทางและวิธีการต่าง ๆ ในการทำวิจัย รวมทั้งการแก้ไขจุดบกพร่องต่าง ๆ ตลอดจนการให้กำลังใจและความมั่นใจในการทำวิทยานิพนธ์มาโดยตลอด ซึ่งข้าพเจ้ากราบขอบพระคุณอาจารย์อีก 2 ท่าน คือ รองศาสตราจารย์ ดร. ปรีชา คูวินทร์พันธุ์ ที่เป็นประธานคณะกรรมการวิทยานิพนธ์และ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. บุญยง ชื่นสุวิมล กรรมการวิทยานิพนธ์ ของข้าพเจ้า และข้อมูลที่ข้าพเจ้าได้มาเป็นการเอื้อเฟื้อของชาวบ้านหมูสี ที่ให้ความอนุเคราะห์ในการเสียสละเวลาในการให้สัมภาษณ์และต้อนรับข้าพเจ้าอย่างดีมาโดยตลอด

นอกจากนี้ ข้าพเจ้าขอขอบคุณอุดหนุนการวิจัยจากสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติที่กรุณาให้ทุนสนับสนุนการวิจัย และขอขอบคุณอุดหนุนการวิจัยของบัณฑิตวิทยาลัย ที่นี้ด้วย

ในท้ายสุดนี้ ข้าพเจ้าขอขอบคุณพี่แ้วและพี่ ๆ ในครอบครัวทุกคนที่เป็นกำลังใจให้น้องเสมอมา และที่สำคัญ เพื่อนๆ นิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย สาขามานุษยวิทยาทุกคน โดยเฉพาะต้น พิช หน้อย เปรียบเสมือนกำลังใจที่ทำให้ข้าพเจ้าสามารถฝ่าฟันอุปสรรคต่าง ๆ มาได้ด้วยดี

จรรย์ สีนทอง

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ฌ
สารบัญรูปภาพ.....	ญ
บทที่ 1 บทนำ	
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
วัตถุประสงค์.....	8
สมมติฐาน.....	8
ขอบเขตการวิจัย.....	8
ระเบียบวิธีวิจัย.....	10
ระยะเวลาในการศึกษา.....	10
ข้อจำกัดในการศึกษา.....	11
คำจำกัดความ.....	11
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	11
บทที่ 2 กรอบแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	
แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง.....	12
ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	17
บทที่ 3 ลักษณะทั่วไปของชุมชน	
ลักษณะทั่วไปของชุมชน.....	25
ประวัติความเป็นมาของชุมชน.....	26
การตั้งถิ่นฐาน.....	29
อาชีพ.....	30
อาชีพรับจ้าง.....	31
ศาสนา ความเชื่อ.....	31

ศาลประจำชุมชน.....	33
โรงเรียนหมูสี.....	34
สถานีอนามัย.....	35
องค์การบริหารส่วนตำบลหมูสี.....	39
บทที่ 4 ประวัติชีวิตของกรณีศึกษา	
กรณีศึกษาที่ 1 นายสุทิน.....	40
กรณีศึกษาที่ 2 นายชด.....	46
กรณีศึกษาที่ 3 นายวินัย.....	52
กรณีศึกษาที่ 4 นายสวัสดิ์.....	57
กรณีศึกษาที่ 5 นายขจร.....	61
กรณีศึกษาที่ 6 นายทองแดง.....	66
กรณีศึกษาที่ 7 นายสังวาลย์.....	71
กรณีศึกษาที่ 8 นายสายันต์.....	76
กรณีศึกษาที่ 9 นายคำ.....	81
กรณีศึกษาที่ 10 นายสอน.....	87
กรณีศึกษาที่ 11 นายสมพงษ์.....	92
กรณีศึกษาที่ 12 นายชาติ.....	97
กรณีศึกษาที่ 13 นายยอด.....	103
กรณีศึกษาที่ 14 นางใจ.....	108
กรณีศึกษาที่ 15 นายทอง.....	114
บุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้อง.....	119
บทที่ 5 การวิเคราะห์และสรุปผลการศึกษา	
การเปลี่ยนแปลงทางสังคม.....	132
การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม.....	142
การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ.....	148
สรุปผลการศึกษา.....	153
รายการอ้างอิง.....	162
ภาคผนวก.....	166
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์.....	187

สารบัญตาราง

ตาราง

หน้า

1	การแบ่งประชากรองค์การบริหารส่วนตำบลหมูสี.....	39
---	---	----

สารบัญญภาพ

ภาพประกอบ	หน้า
1 กรอบแนวคิด.....	9
2 แผนที่จังหวัดนครราชสีมา.....	36
3 แผนที่อำเภอปากช่อง.....	37
4 แผนที่ตำบลหมูสี.....	38
5 สถานที่ทำการ ไปรษณีย์.....	167
6 ลักษณะบ้านเรือน.....	168
7 วัดหมูสี.....	169
8 สวนน้อยหน้า.....	170
9 ร้านค้าในชุมชน.....	171
10 ฟาร์มวัว.....	172
11 สวนมะม่วง.....	173
12 ไร่ข้าวโพด.....	174
13 โรงเรียนหมูสี.....	175
14 ศาลเจ้าพ่อในชุมชน.....	176
15 องค์การบริหารส่วนตำบล.....	177
16 สถานีตำรวจในตำบล.....	178
17 กุฎิในวัดหมูสี.....	179
18 สถานีอนามัยหมูสี.....	180
19 ร้านค้าในชุมชน.....	181
20 ลักษณะบ้านเรือน.....	182
21 ลักษณะบ้านเรือน.....	183
22 วัดบ้านเหนือ.....	184
23 วัดหมูสี.....	185
24 สวนขนุน.....	186

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในอดีตศาสดาที่ยิ่งใหญ่ เช่น พระพุทธเจ้า พระเยซู พระโมเสสหมัด ได้ศึกษาและเข้าใจสังคม และ วัฒนธรรมของคนตลอดจนได้พยายามค้นหาสังคมนั้นเกี่ยวกับสังคมมนุษย์และได้อธิบายชีวิตความเป็นอยู่ของมนุษย์ การเปลี่ยนแปลงของสังคมและการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมซึ่งได้มีการสืบทอดแนวความคิดและหลักการต่าง ๆ จนถึงปัจจุบัน ทำให้มนุษย์ได้ดำรงอยู่ในสังคมได้อย่างสงบสุข (สมศักดิ์ ศรีสันติสุข, 2528 : 1)

นักปราชญ์ชาวกรีก คือ อริสโตเติล (สมศักดิ์ ศรีสันติสุข, 2529 :3) ซึ่งได้สนใจศึกษาสังคมมนุษย์เป็นอย่างมากและได้กล่าวว่า “มนุษย์เป็นสัตว์สังคม” นั่นคือมนุษย์จะต้องอยู่รวมกันเป็นกลุ่มเป็นสังคมและ ยอมรับในระเบียบแบบแผนที่สังคมได้กำหนดขึ้นจึงจะทำให้สังคมอยู่รอด การที่มนุษย์มีความเกี่ยวข้องและสัมพันธ์กันในสังคมมีความหมายลึกซึ้งทั้งทางตรงและทางอ้อม ทั้งนี้เพราะนอกจากคนที่เราใกล้ชิดที่สุดตั้งแต่ พ่อ แม่ ญาติ พี่น้อง มิตรสหาย และเพื่อนร่วมงานแล้ว ยังมีคนที่เราต้องติดต่อสัมพันธ์กันโดยทางอ้อม แม้ว่าเราจะไม่รู้จักก็ตาม คือ คนที่เราพบตามถนนหนทาง ทั้งนี้เพราะว่าเขาเป็นคนชาติเดียวกัน มีภาษา และขนบธรรมเนียมประเพณี ตลอดจนมีวิธีการดำรงชีวิตที่อาจคล้ายคลึงกันได้

ในความหมายคำว่า “สังคม” หมายถึง กลุ่มชนที่รวมกันอยู่อย่างมีระเบียบภายใต้วิถีชีวิตแบบใดแบบหนึ่ง (สนิท สมัการ, 2521 : 2)

สำหรับคำว่า “วัฒนธรรม” นั้น Sir Edward Burnett Tylor (1871) นักมานุษยวิทยาอังกฤษ ได้รับการยอมรับว่าเป็นบุคคลแรกที่เสนอความหมายของคำว่า “วัฒนธรรม” ได้ชัดเจนและครบถ้วนสมบูรณ์ ได้ให้คำจำกัดความไว้ว่า “วัฒนธรรม” เป็นผลที่ซับซ้อนซึ่งครอบคลุมถึงความรู้ ความเชื่อ ศิลปะ กฎหมาย ศีลธรรม ขนบธรรมเนียม และสมรรถภาพอื่น ๆ และนิสัยที่มนุษย์ได้มา ในฐานะที่เป็นสมาชิกของสังคม

คำว่า “สังคมวัฒนธรรม” นั้นมักจะพูดรวม ๆ กันเพราะกลุ่มชนที่มาอยู่ ร่วมกันมักมีการกระทำโต้ตอบกันภายใต้ระเบียบแบบแผนอันใดอันหนึ่ง ซึ่งเป็นเครื่องกำหนดความสัมพันธ์นั้นๆ

กล่าวคือ คนไม่ได้มาอยู่ร่วมกันโดยที่ต่างคนต่างทำอะไรตามอำเภอใจตนเอง แต่มาอยู่ร่วมกันโดยยอมรับข้อตกลงอะไรบางอย่างร่วมกัน ซึ่งแต่ละคนจะต้องปฏิบัติตาม ซึ่งเรียกว่า วัฒนธรรมนั่นเอง (สมศักดิ์ ศรีสันติสุข, 2529 : 6)

ความหมายของการเปลี่ยนแปลง

เมื่อกล่าวถึงการเปลี่ยนแปลง เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับเวลาหรือขึ้นอยู่กับเวลาเสมอ การเปลี่ยนแปลงนั้นต้องกล่าวถึงระยะเวลาหนึ่งเปลี่ยนแปลงไปอีกระยะเวลาหนึ่ง (over some period of time) เช่น วัน เดือน ปี ทางดาราศาสตร์มีการเปลี่ยนแปลงไปทุกปี เวลาจึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะกำหนดว่าจะจะเป็นสิ่งที่เปลี่ยนแปลงไปในเรื่องใดก็ตามที่ได้เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม สำหรับการเปลี่ยนแปลงในสังคมมนุษย์ได้มีการเปลี่ยนแปลงไปเช่นกัน ไม่ว่าจะเป็นการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ การเมือง สังคม และวัฒนธรรม

การเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ในสังคมมนุษย์ ได้มีข้อสมมุติที่แตกต่างกันไป ทำให้การเปลี่ยนแปลงมีความหมายแตกต่างกันตามข้อสมมุติต่าง ๆ Nisbet (1969 :166 - 168) ได้กล่าวไว้ดังนี้ คือ

1. การเปลี่ยนแปลงเป็นเรื่องธรรมชาติ (change is natural) การเปลี่ยนแปลงที่กล่าวถึงคนเราที่มีการเกิด แก่ เจ็บ ตาย ซึ่งเป็นเรื่องธรรมดา โดยมากนักศึกษานามักจะอธิบายในเรื่องนี้
2. การเปลี่ยนแปลงเป็นอยู่ตลอดเวลา (change is immanent) การเปลี่ยนแปลงนี้เกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลา อันเนื่องมาจากมีปัจจัยที่ผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลง เช่น แต่ละสถาบันทางสังคมจะมีเหตุความจำเป็นและเหตุผลแห่งการเปลี่ยนแปลง
3. การเปลี่ยนแปลงเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง (change is continuous) การเปลี่ยนแปลงนี้กล่าวถึงการผ่านขั้นตอนต่างๆ ของสังคมไปสู่ขั้นตอนที่สมบูรณ์กว่าและพัฒนาไปถึงขั้นตอนสุดท้าย เช่น การเปลี่ยนแปลงทางสังคมของ คาร์ล มาร์กซ์
4. การเปลี่ยนแปลงเป็นสิ่งจำเป็น (change is necessary) ซึ่งหมายถึงการเปลี่ยนแปลงเพื่อให้มนุษย์มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น เช่น รัฐบาลมีแผนการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติขึ้น ซึ่งเป็นหน้าที่ของรัฐบาลที่ต้องพัฒนาประชาชนให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น
5. การเปลี่ยนแปลงเป็นแบบเดียวกัน (change is uniform) การเปลี่ยนแปลงนี้กล่าวว่า ทุกสังคมต้องผ่านขั้นตอนการเปลี่ยนแปลงแบบเดียวกันหมด

การเปลี่ยนทางสังคมและวัฒนธรรมเป็นกระบวนการที่เป็นสากลที่สามารถเกิดขึ้นได้ตลอดเวลาทุกยุคทุกสมัยทุกสังคมอาจแตกต่างกันไปบ้างในเรื่องวิธีการและลักษณะการเปลี่ยนแปลง

Kingsley Davis (อ้างใน ประสิทธิ์ สวาสดิ์ญาติ, 2541 : 393) นักสังคมวิทยาอเมริกาเชื่อว่าการเปลี่ยนแปลงทางสังคมเป็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในองค์กรของสังคม (social organization) นั่นคือเป็นการเปลี่ยนแปลงในโครงสร้างและหน้าที่ (structure and functions) ของสังคม โครงสร้างของสังคมในทางสังคมวิทยาหมายถึงระบบความสัมพันธ์ของสถาบันต่างๆของสังคมในขณะใดขณะหนึ่ง ดังนั้นในการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างจะเกิดขึ้นเมื่อลักษณะและความสัมพันธ์ของส่วนประกอบต่างๆเปลี่ยนไป ส่วนหน้าที่ของส่วนใดส่วนหนึ่งของสังคมวัฒนธรรมหมายถึงการทำหน้าที่ในส่วนนั้น ซึ่งมีผลต่อการดำรงคงอยู่ของส่วนรวมหรือโครงสร้างทั้งหมดของสังคมวัฒนธรรมนั้นๆ เขายังอธิบายต่อไปว่าการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมมีความหมายที่กว้างขวางและยิ่งใหญ่กว่าการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เพราะการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมจะครอบคลุมถึงการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในทุกสาขา ทุกด้าน เช่น ศิลปะ วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี ปรัชญา เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม Wilbert E. Moore (อ้างใน ผ่องพันธุ์ มณีรัตน์, 2521 : 16) ได้นำเอาความหมายของการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมเข้าไปไว้กับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม กล่าวคือ “การเปลี่ยนแปลงทางสังคมเป็นเรื่องของการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญของโครงสร้างทางสังคม นั่นคือเป็นการเปลี่ยนแปลงแบบแผนการกระทำทางสังคม (social action) และการกระทำโต้ตอบกันทางสังคม (social interaction) รวมทั้งผลที่เกิดขึ้น และการแสดงออกของโครงสร้างสังคมนั้น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับปทัสถานในสังคม (norms) ค่านิยม (values) และผลผลิตและสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรม”

การเปลี่ยนแปลงทางสังคม หมายถึง การเปลี่ยนรูปแบบของโครงสร้างทางสังคมและพฤติกรรมทางสังคม ตัวอย่างของการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางสังคม เช่น การเปลี่ยนแปลงจากระบบครอบครัวขยายเป็นระบบครอบครัวเดี่ยว การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางเศรษฐกิจจากระบบการเมืองจากระบบเผด็จการเป็นระบบประชาธิปไตย การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางเศรษฐกิจจากระบบเกษตรกรรมเป็นระบบอุตสาหกรรม เป็นต้น (สมเพียร เกษมทรัพย์, 2541 : 2)

การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม หมายถึง การเปลี่ยนแปลงในระเบียบ แบบแผน ธรรมเนียมประเพณี วิธีการดำเนินชีวิตของคนในสังคมใดสังคมหนึ่ง (สนิท สมักรการ, 2525 : 2)

Leopold von Wiese (อ้างใน ผ่องพันธุ์ มณีรัตน์, 2521 : 16) การเปลี่ยนแปลงทางสังคม หมายถึงการเปลี่ยนแปลงในความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ ในขณะที่การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม หมายถึงการเปลี่ยนแปลงในด้านความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งของหรือเรื่องราว เนื่องจากวัฒนธรรมเป็นผลผลิตของกิจกรรมระหว่างมนุษย์ ส่วนสังคมนั้นเป็นตัวกระทำสิ่งนั้น ๆ

กล่าวโดยสรุปการเปลี่ยนแปลงทางสังคมมองที่โครงสร้างและหน้าที่ของระบบสังคมได้ เปลี่ยนไป ส่วนการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมมองที่วิถีชีวิต ระเบียบ แบบแผน ที่ได้เปลี่ยนไป จากเดิม เราอาจจะกล่าวได้ว่า การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมเป็นการศึกษาเรื่องของปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในสังคมเรื่องเดียวกัน แต่มองได้สองแง่เปรียบเสมือนกระดาษแผ่นเดียว ที่มีสองหน้า การเปลี่ยนแปลงทางสังคมมีผลต่อ วัฒนธรรมและการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมก็มีผลต่อสังคมเช่นกัน

การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ หมายถึง ระบบเศรษฐกิจเป็นระบบพื้นฐานที่สำคัญระบบหนึ่งเนื่องจากมนุษย์ต้องบำบัดความต้องการในด้านความหิวและความกระหาย อันเป็นธรรมชาติอย่างหนึ่งของมนุษย์ ทำให้มนุษย์ต้องแสวงหาสิ่งหรืออาหารบริโภค ความต้องการนี้ได้มีการพัฒนาเรื่อยๆ จนถึงได้สร้างแบบแผนพฤติกรรม ซึ่งได้แก่ กฎเกณฑ์ ข้อบังคับ ระเบียบต่าง ๆ เพื่อให้ผลผลิตที่ได้มานั้นได้ให้ประโยชน์อย่างยุติธรรมแก่สมาชิกในสังคมมากที่สุด ดังนั้นหน้าที่ของระบบเศรษฐกิจ ได้แก่ การผลิต การแจกจ่าย การบริโภค และการแลกเปลี่ยน ในอดีตระบบเศรษฐกิจระดับชุมชนหมู่บ้านในอดีตเป็นระบบเศรษฐกิจแบบดั้งเดิมทั้งในด้านการผลิต การแลกเปลี่ยน การบริโภค และการแจกจ่าย เพื่อใช้อุปโภคและบริโภคพอประทังชีวิตและเพียงพอภายในครัวเรือนเท่านั้น มีการเปลี่ยนแปลงไปเป็นระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมผสมในลักษณะแบบเศรษฐกิจแบบเงินสดมากขึ้น กิจกรรมต่างๆ ในทางเศรษฐกิจ ไม่ว่าจะเป็นในด้านการถือครองที่ดิน รายได้ หนี้สิน อาชีพต่างๆ และการแลกเปลี่ยนแรงงาน มีความสำคัญในสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ (สมศักดิ์ ศรีสันติสุข, 2532 : 19)

การพัฒนาก่อนจะมีแผนพัฒนาเศรษฐกิจสภาพเศรษฐกิจและสังคม ภาคตะวันออก เฉียงเหนือในอดีต ก่อนข้างเป็นเศรษฐกิจและสังคมปิด ด้วยสภาพที่เป็น Landlock area และยังมี ความอุดมสมบูรณ์ในเกณฑ์ดีพอที่จะผลิตข้าว พืชไร่ และเลี้ยงสัตว์ ซึ่งผลิตเพื่อยังชีพได้ ส่วนด้านการอุตสาหกรรมก็เป็นอุตสาหกรรมพื้นฐาน เช่น การทอผ้า เครื่องจักสาน ซึ่งส่วนใหญ่จะทำการผลิตเพื่อใช้ในครอบครัว การค้าจะเป็นการแลกเปลี่ยน สิ่งของระหว่างกันเสียเป็นส่วนใหญ่ ปัจจัยการผลิต คือที่ดินไม่มีการซื้อขายแต่จะใช้วิธีการจับจองเป็นเจ้าของในการทำมาหากิน ใช้แรงงานส่วนใหญ่เป็นแรงงานในครอบครัว และมีการช่วยเหลือกันในรูปของการลงแขกไม่มีค่าจ้าง ไม่มี

การใช้เงินทุนและยังใช้เทคโนโลยีดั้งเดิมในการผลิต การพัฒนาเศรษฐกิจของภาคตะวันออกเฉียงเหนือได้เริ่มขึ้นอย่างจริงจังโดย จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ซึ่งเป็นนายกรัฐมนตรีในขณะนั้น (เกรียงศักดิ์ เขียวยิ่ง, 2534 : 48)

ประเทศไทยเริ่มใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาตินับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2504 รัฐบาลได้วางแผนพัฒนาประเทศขึ้น เริ่มตั้งแต่ฉบับที่ 1 แผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ ปี พ.ศ. 2504 – 2509 โดยได้เน้นการพัฒนาเศรษฐกิจเป็นสำคัญ การพัฒนาได้เร่งพัฒนาในเรื่องของโครงสร้างทางเศรษฐกิจขั้นพื้นฐาน เช่น การสร้างถนน ไฟฟ้า การชลประทาน การสื่อสาร การคมนาคม ฯลฯ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 2 (2510 – 2514) มีลักษณะเช่นเดียวกับฉบับแรกที่ได้เน้นการพัฒนาโครงสร้างเศรษฐกิจขั้นพื้นฐาน และเน้นหนักในกิจกรรมทางด้านเศรษฐกิจและสังคม ความพยายามของรัฐที่จะกระจายการพัฒนาให้เกิดผลทั่วประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเขตทุรกันดารและห่างไกลความเจริญ ดังจะเห็นได้ว่าประมาณร้อยละ 75 - 80 ของงบประมาณทั้งหมดเป็นการลงทุนใช้จ่ายในส่วนภูมิภาคสำหรับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 3 (2515-2519) รัฐบาลได้เน้นพัฒนาด้านโครงสร้างทางเศรษฐกิจและยกระดับการผลิตมีเป้าหมายสำคัญอยู่ที่การเพิ่มผลผลิตทางการเกษตร ซึ่งเป็นการเพิ่มรายได้แก่ประชาชนในชนบท และการขยายการบริการด้านเศรษฐกิจและสังคมเพื่อลดความแตกต่างในสภาพความเป็นอยู่ของประชากรในชนบทและในเขตเมืองให้น้อยลง และการสร้างโอกาสและปรับปรุงขีดความสามารถของประชาชนให้สามารถได้รับประโยชน์จากบริการขั้นพื้นฐานทางเศรษฐกิจและสังคมเพื่อการผลิตในเขตชนบทได้อย่างเต็มที่มากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะการปรับปรุงสถาบันและองค์กรทางด้านเกษตรและสินเชื่อ ตลอดจนการรักษาเสถียรภาพทางด้านระดับราคาสินค้า และการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 4 (2520 - 2524) รัฐบาลได้เน้นฟื้นฟูเศรษฐกิจของประเทศโดยมุ่งขยายการผลิตสาขาเกษตรและปรับปรุงโครงสร้างอุตสาหกรรมให้สามารถขยายการผลิตเพื่อการส่งออก และเพื่อกระจายรายได้ ตลอดจนการมีงานทำในส่วนภูมิภาค เร่งบูรณะและปรับปรุงการบริหารทรัพยากรหลักของชาติรวมทั้งการนำเอาทรัพยากรธรรมชาติมาพัฒนาในลักษณะที่จะก่อให้เกิดประโยชน์แก่ประชาชนส่วนใหญ่ในชาติ สำหรับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 4 เป็นต้นมาชุมชนที่อยู่ห่างไกลเริ่มได้รับบริการของรัฐบาลมากขึ้น มีการวางแผนทางด้านสาธารณสุขมูลฐานในชุมชน และมีการสร้างโรงพยาบาลชุมชน สถานอนามัยครบทุกอำเภอและตำบล ส่วนในระดับหมู่บ้าน กระทรวงสาธารณสุขได้จัดสร้างกลไกที่สำคัญคืออาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน นอกจากนี้งานพัฒนาสาธารณสุขยังมีการจัดตั้งองค์การชุมชนในรูปของกองทุนต่าง ๆ จนกระทั่งปัจจุบัน เช่น กองทุนยา ธนาคารโครงการบัตรสุขภาพ โครงการส้วม เป็นต้น (มีธนา หิมากร, 2526 : 3) สำหรับแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 5 (2525 - 2529) รัฐบาลได้เน้นโครงสร้างการผลิตต่าง ๆ เช่น ปรับปรุงโครงสร้างการเกษตร โดยมุ่งที่การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตแทนการ

ขยายพื้นที่เพาะปลูก ปรับโครงสร้างอุตสาหกรรมเพื่อเพิ่มการส่งออกและกระจายไปสู่ภูมิภาค เน้นการแก้ปัญหาความยากจนในชนบทล้าหลัง ในการนี้ได้กำหนดพื้นที่เป้าหมายรวม 236 อำเภอ และกิ่งอำเภอ โดยมีแผนงานและโครงการพัฒนาที่มุ่งให้ชาวชนบทอยู่พอกิน และมีการนำระบบ การบริการพัฒนาชนบทแนวใหม่มาใช้ในปี 2527 เป็นแผนงานส่งเสริมการเพิ่มผลผลิตที่ใช้เทคนิค การผลิตที่มีต้นทุนต่ำ และชาวชนบทสามารถเข้าใจและปฏิบัติได้เอง ส่วนแผนพัฒนาฉบับที่ 6 มี จุดมุ่งหมายหลักในการยกระดับการพัฒนาประเทศให้เจริญก้าวหน้าต่อไปในอนาคต ควบคู่ไปกับการ แก้ไขปัญหาทางเศรษฐกิจและสังคมที่สะสมมาตั้งแต่อดีต เพื่อให้ประชาชนมีรายได้คุณภาพ ชีวิตความเป็นอยู่และสภาพจิตใจที่ดีขึ้น และการพัฒนาด้านเศรษฐกิจจะต้องรักษาระดับการขยาย ตัวให้ได้ไม่ต่ำกว่าร้อยละ 5 เพื่อรองรับกำลังแรงงานใหม่ที่จะเข้าสู่ตลาดแรงงานไม่น้อยกว่า 3.9 ล้านคน ทั้งนี้โดยเน้นลักษณะการขยายตัวที่จะช่วยเสริมสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจและช่วย แก้ไขปัญหาทางเศรษฐกิจ (กนกศักดิ์, 2535 : 84 - 92) และจุดประสงค์หลักจะยกระดับการพัฒนา ประเทศให้เจริญก้าวหน้าต่อไปในอนาคต รัฐบาลได้เน้นการกระจายรายได้และพัฒนาภูมิภาค เร่งพัฒนาทรัพยากรมนุษย์คุณภาพชีวิต เพื่อให้สามารถพัฒนาสังคมให้ก้าวหน้า มีความสงบสุข และยกระดับมาตรฐานคุณภาพชีวิตของคนในชนบทและในเมือง (เสาวคนธ์ สุดสวัสดิ์, 2530 : 375) แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 7 (2535 - 2539) เพื่อรักษาอัตราการขยายตัวทางเศรษฐกิจให้อยู่ในระดับ ที่เหมาะสมเพื่อให้การเจริญเติบโตเป็นอย่างต่อเนื่องและมีเสถียรภาพ และการกระจายรายได้และ การพัฒนาไปสู่ภูมิภาคและชนบทให้กว้างขวางยิ่งขึ้น และเร่งรัดพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ คุณภาพ ชีวิต สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ ส่วนแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8 (2540 - 2544) ให้ความสำคัญ กับการพัฒนา “คน” เป็นศูนย์กลางหรือเป็นจุดมุ่งหมายหลักของการพัฒนาแทน ส่วนการพัฒนา เศรษฐกิจจะเป็นไปเพื่อการพัฒนาคนและคุณภาพชีวิตของคนเท่านั้น การเน้นคนเป็นจุดมุ่งหมาย หลักของการพัฒนา คือ การให้คนทุกคนได้รับการพัฒนาให้เต็มตามศักยภาพมีภูมิปัญญาความคิดที่ จะเป็นผู้นำกระแสการพัฒนามีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศ มีจิตสำนึกและรับผิดชอบต่อสังคม และสิ่งแวดล้อม แต่ก็ไม่ละเลยการขยายตัวทางเศรษฐกิจไม่ละทิ้งอุตสาหกรรม และการขยายการ ลงทุนในโครงสร้างสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานจะพัฒนาประเทศสอดคล้องกับสภาพความเป็นจริง ทางเศรษฐกิจ การเมือง และสังคม (ธีรพล อูระณะกสิกร, 2540)

อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาถึงวิธีการดำเนินงานตามแผนต่าง ๆ การพัฒนาที่ผ่านมาที่ยังไม่ ประสบความสำเร็จตามวัตถุประสงค์เท่าที่ควร แต่รัฐบาลได้พยายามจะเปลี่ยนแปลงชีวิต ความเป็นอยู่ของประชากรในชุมชนหรือหมู่บ้านต่าง ๆ คือ พยายามสร้างสาธารณูปโภคขั้น พื้นฐาน (Infrastructure) ต่าง ๆ รวมทั้งการเอาเทคโนโลยีใหม่ ๆ เข้าไปเผยแพร่สิ่งเหล่านี้ส่งผลให้ ชาวบ้านได้มีโอกาสดูติดต่อกับโลกภายนอกมากขึ้น เช่น สร้างถนนเชื่อมหมู่บ้านที่อยู่ห่างไกลกับ เมืองต่าง ๆ และเป็นที่น่าประจักษ์กันดีว่าผลกระทบที่เกิดจากการพัฒนาดังกล่าวทำให้หมู่บ้านเดิม

เคยมีสภาพความเป็นอยู่อย่างง่าย ๆ และมีเศรษฐกิจแบบพอเพียงชีพ (self-sufficienteconomy) กลายมาเป็นหมู่บ้านที่เน้นการผลิตเพื่อการค้า (Market economy) เมื่อเศรษฐกิจชนบทถูกนำไปผูกพันกับระบบตลาดโลก วิกฤตการณ์ที่เกิดขึ้นจากภายนอกก็ส่งผลเข้าสู่ชนบท (กนกศักดิ์ แก้วเทพ, 2530 : 12) การต่อสู้ดิ้นรนเพื่อความอยู่รอดของเกษตรกรภายใต้กระแสการเปลี่ยนแปลงที่รุนแรงเริ่มเกิดขึ้นเมื่อระบบทุนนิยมขยายตัว มีผลทำให้เกษตรกรในระดับหมู่บ้านซึ่งแต่เดิมผลิตเพื่อบริโภคในครัวเรือน เปลี่ยนมาผลิตพืชเศรษฐกิจเพื่อการส่งออก ความเป็นอยู่ของเกษตรกรที่เคยพึ่งพิงธรรมชาติได้เริ่มหมดไป เกษตรกรชาวไร่ชาวนาจึงถูกดึงเข้าไปสัมพันธ์กับวิธีการผลิตสมัยใหม่ในฐานะที่เป็นเพียงผู้ผลิตแต่กลับไม่มีอำนาจต่อรองในเรื่องกลไกราคาผลผลิตจากระบบที่เคยเลี้ยงตัวเอง กลายเป็นระบบที่ต้องพึ่งพาตลาด (ฉัตรทิพย์ นาถสุภา, 2534 : 192) ทำให้ชาวนาชาวไร่ต้องใช้เงินจำนวนมากเพื่อสั่งซื้อปัจจัยการผลิตสมัยใหม่ เช่น ปุ๋ยเคมี ยาปราบศัตรูพืช แทรคเตอร์ (สมเพียร เกษมทรัพย์, 2541 : 160)

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือเป็นภาคที่รัฐบาลได้ให้ความสนใจในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมเป็นอันมาก เนื่องจากภาคนี้ประชากรมีฐานะความเป็นอยู่ยากจนกว่าภาคอื่น ๆ แผนพัฒนาฯ ที่ผ่านมามีผลต่อชีวิตความเป็นอยู่ของประชากรในภาคนี้ไม่มากนัก

ภายหลังจาก พ.ศ. 2498 Agency For International Development (AID) และรัฐบาล สหรัฐอเมริกา ให้การสนับสนุนให้สร้างถนนใช้ชื่อว่า “Friendship Highway” แปลเป็นไทยว่า “ถนนมิตรภาพ” เพื่อเชื่อมภาคกลางของประเทศไทยไปยังจังหวัดนครราชสีมาทำให้การคมนาคมสะดวกสบายมากขึ้น มีผลให้ชุมชนแห่งนี้ขยายตัวและเจริญขึ้นอย่างรวดเร็ว (ธีรารัง สุวรรณเจริญ, 2541 : 1)

ตำบลหมูสีเป็นชุมชนหนึ่งที่ประชากรส่วนใหญ่อพยพมาจากจังหวัดภาคกลาง โดยเข้ามาทำการเกษตรเพาะปลูกพืชไร่และพืชสวน การอพยพของประชากรที่เข้ามา เนื่องจากเห็นว่าบริเวณตำบลหมูสี ยังมีบริเวณป่าไม้ที่สามารถเปลี่ยนสภาพให้เป็นที่ทำการเกษตรกรรมได้อยู่จำนวนมาก ชาวบ้านจึงเข้ามาจับจองที่ทำกิน ในช่วงนี้เน้นเศรษฐกิจแบบยังชีพและมีความเป็นอยู่อย่างเรียบง่าย แต่ต่อมารัฐบาลได้มีแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ผลของการพัฒนา โดยเฉพาะด้านโครงสร้างพื้นฐานต่าง ๆ (Infrastructure) เช่น ถนน ไฟฟ้า น้ำประปา การสื่อสาร ทำให้เกิดผลกระทบต่อชาวบ้านไม่ว่าจะเป็นด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมก็ตาม ดังนั้นการศึกษานี้จึงมุ่งที่จะเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับ การเปลี่ยนแปลงในชุมชนชนบท ซึ่งมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตทางสังคม วัฒนธรรม และเศรษฐกิจในชุมชน

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคม วัฒนธรรม และเศรษฐกิจใน ตำบลหมูสี
2. เพื่อศึกษาผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงทางสังคม วัฒนธรรม และเศรษฐกิจต่อ ชุมชน

สมมติฐาน

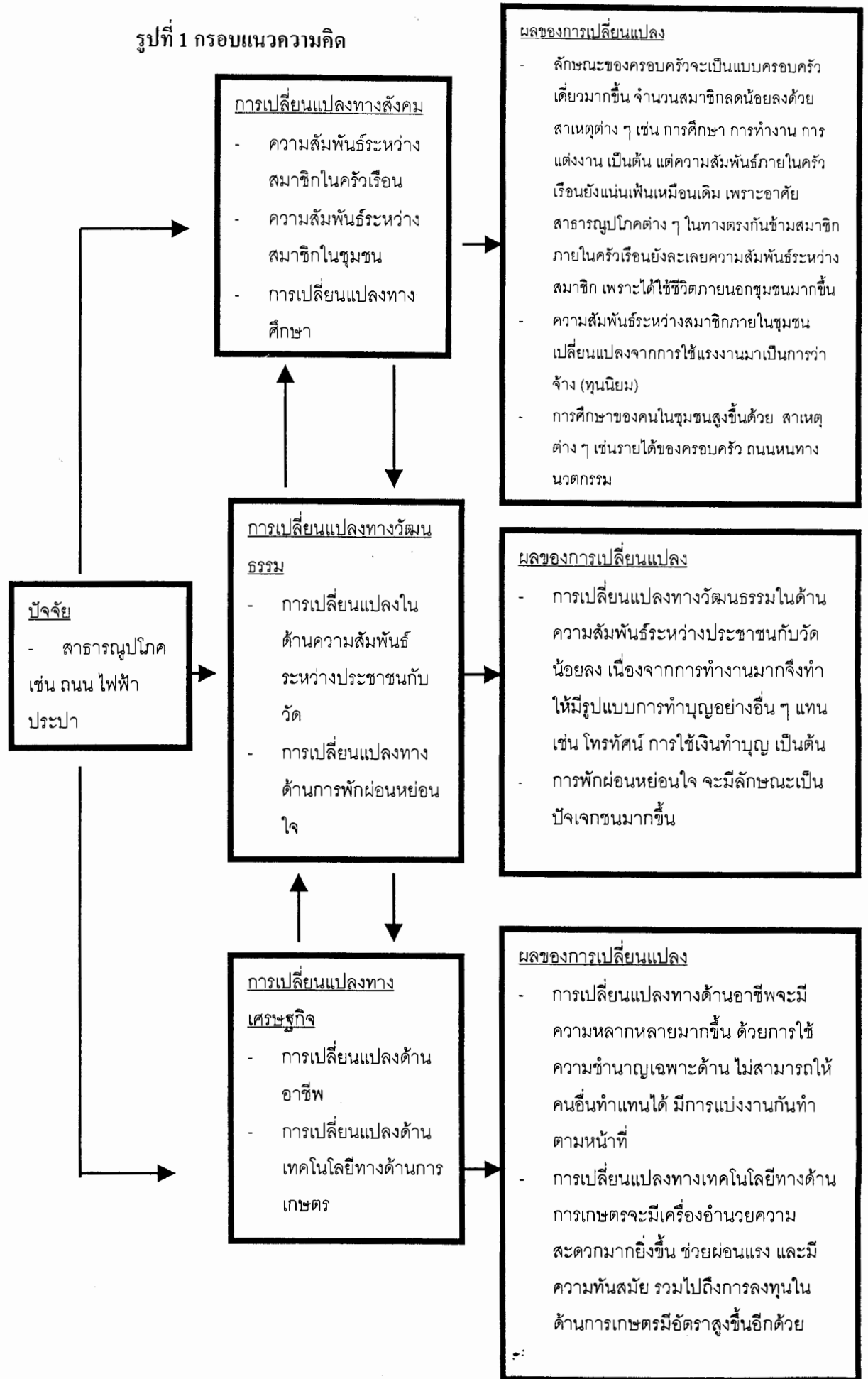
การพัฒนาของรัฐบาล โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านสาธารณูปโภคพื้นฐานและเศรษฐกิจมีส่วน สำคัญที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมในชุมชน

ขอบเขตการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาการเปลี่ยนแปลงทางสังคม วัฒนธรรม และเศรษฐกิจ ภายในบริบทของหมู่บ้านชนบท ตำบลหมูสี อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา ในช่วงระยะเวลา 20 ปี ที่มีโครงการพัฒนา โดยเฉพาะด้าน โครงสร้างพื้นฐานต่าง ๆ ของรัฐ ตั้งแต่ พ.ศ. 2522 – พ.ศ. 2542 โดยมุ่งประเด็นการศึกษาไปที่การเปลี่ยนแปลงใน 3 ด้าน คือ

1. การเปลี่ยนแปลงทางสังคม ประเด็นที่ศึกษา
  - 1.1 ความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครัวเรือน
  - 1.2 ความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในชุมชน
  - 1.3 การเปลี่ยนแปลงทางการศึกษา
2. การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม ประเด็นที่ศึกษา
  - 2.1 การเปลี่ยนแปลงในด้านความสัมพันธ์ระหว่างประชาชนกับวัด เช่น ชาวบ้าน ไปวัดทำบุญมากน้อยเพียงใด
  - 2.2 การเปลี่ยนแปลงทางการพักผ่อนหย่อนใจ
3. การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ ประเด็นที่ศึกษา
  - 3.1 การเปลี่ยนแปลงด้านอาชีพ
  - 3.2 การเปลี่ยนแปลงด้านเทคโนโลยีทางการเกษตร

รูปที่ 1 กรอบแนวความคิด

ระเบียบวิธีวิจัย

ในการศึกษาเรื่องการเปลี่ยนแปลงทางสังคม วัฒนธรรม และเศรษฐกิจ จะทำการศึกษาจากประชากรที่อยู่มาในระยะเวลา 20 ปี ในช่วงปี พ.ศ. 2522 – พ.ศ. 2542 ทั้งเพศชายและเพศหญิง ที่มีอายุ 50 ปีขึ้นไป จำนวนประมาณ 15 คน และได้อาศัยอยู่ในตำบลหมูสี อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมาจะเก็บข้อมูลโดย

1. การวิจัยเอกสาร (Documentary Research) โดยศึกษาค้นคว้า รวบรวมข้อมูลจากหนังสือ เอกสาร สิ่งพิมพ์ และวิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวข้องจากห้องสมุดและจากหน่วยงานต่างๆ ทั้งของภาครัฐ และเอกชน

2. การวิจัยภาคสนาม (Field Research) จะเน้นการศึกษาเชิงคุณภาพ โดยมีรายละเอียดดังนี้

2.1 การเก็บข้อมูลโดยการใช้การสังเกต (Observation)

2.2 การเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) โดยมีคู่มือการสัมภาษณ์ (Interview Guide) ประกอบการสัมภาษณ์ ซึ่งเป็นการเก็บข้อมูลประวัติชีวิตและความคิดเห็นของผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) ที่อยู่อาศัยใน ตำบลหมูสี อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา ที่มีอายุ 50 ปี ขึ้นไป และมีประสบการณ์ด้านการเปลี่ยนแปลงในช่วง พ.ศ. 2522 - พ.ศ. 2542 ทั้งเพศชายและเพศหญิง จำนวนประมาณ 15 คน จาก 17 หมู่บ้านในตำบลหมูสี และผู้นำท้องถิ่นที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการอีกจำนวนประมาณ 8 คน หนึ่งชื่อบุคคลและสถานที่ในวิทยานิพนธ์เป็นชื่อสมมุติ เพื่อเคารพสิทธิของผู้ให้ข้อมูล

ระยะเวลาในการศึกษา

การดำเนินการวิจัยตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน 2542 - พฤศจิกายน 2543

พฤศจิกายน 2542 – ธันวาคม 2542	1. สร้างความสัมพันธ์กับบุคคลในชุมชน
มกราคม 2543 – มีนาคม 2543	2. ค้นคว้าและศึกษาแนวคิดทฤษฎี
ธันวาคม 2543 – สิงหาคม 2543	3. ข้อมูลจากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก
กันยายน 2543 – พฤศจิกายน 2543	4. เก็บข้อมูลเพิ่มเติมและวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อจำกัดในการศึกษา

1. การเปลี่ยนแปลงทางสังคม วัฒนธรรม และเศรษฐกิจ มีความหมายครอบคลุมเนื้อหา กว้างขวางมาก จึงศึกษาได้เฉพาะบางส่วนของ การเปลี่ยนแปลงทั้ง 3 ด้าน
2. การศึกษาการเปลี่ยนแปลงในระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2522 – พ.ศ. 2542) ของตำบลหมูสี ต้องการข้อมูลที่มีความต่อเนื่องจากผู้ให้ข้อมูลหลัก ซึ่งหาแหล่งข้อมูลที่เข้าข่ายค่อนข้างลำบาก

คำจำกัดความ

1. การเปลี่ยนแปลงทางสังคม หมายถึง การเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ระหว่างกันของ สมาชิกในครัวเรือน และความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกของชุมชน รวมถึงการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ในด้านการศึกษาในตำบลหมูสี
2. การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม หมายถึง การเปลี่ยนแปลงในด้านความสัมพันธ์ระหว่าง ประชาชนกับวัด เช่น การไปทำบุญของชาวบ้าน และการเปลี่ยนแปลงในด้านการพักผ่อนหย่อนใจ
3. การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ หมายถึง การเปลี่ยนแปลงในด้านอาชีพ และการเปลี่ยนแปลงทางด้านเทคโนโลยีการเกษตร
4. สาธารณูปโภคขั้นพื้นฐาน หมายถึง การที่รัฐบาลได้พัฒนาชุมชนในชนบทไม่ว่าจะเป็น เรื่อง ไฟฟ้า น้ำประปา การคมนาคม หรือการสื่อสาร

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เพื่อทราบถึงปัจจัยที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคมวัฒนธรรม และเศรษฐกิจใน ตำบลหมูสี
2. เพื่อทราบถึงผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมวัฒนธรรมและเศรษฐกิจต่อวิถี ชีวิตในชุมชน

บทที่ 2

กรอบแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดและทฤษฎี

1. แนวคิดเกี่ยวกับชนบทและเมือง (Rural – Urban Concept)

การเปลี่ยนแปลงทางสังคมเป็นการเปลี่ยนแปลงชุมชนทุก ชุมชนจะอยู่ในขบวนการที่ค่อย ๆ เปลี่ยนแปลงไปที่ละน้อย คือ เปลี่ยนจาก ชนบท ไปสู่ เมือง อย่างต่อเนื่องกันโดยลักษณะเด่นของแต่ละชุมชน ไม่ว่าจะเป็ชนบทหรือเมืองต่างโอนอ่อนกลมกลืนและผสมผสานให้เข้ากันได้กับลักษณะเด่นของอีกสังคมอยู่เสมอ หรืออาจกล่าวได้ว่า เมืองกับชนบทจะเป็นขั้วสุดสองขั้วซึ่งต้องอ้างถึงต่อกันและกันอยู่เสมอไป นักวิชาการในแนวคิดนี้ คือ Ferdinand Tonnies, Emile Durkheim, Robert Redfield การเปลี่ยนแปลงในสังคมในลักษณะสองขั้ว (Polar Dichotomies) นั้นคือ จากสังคมก่อนทันสมัย (Pre-modern societies) มาเป็นสังคมทันสมัย (Modern Societies) เป็นสังคมที่พัฒนาจากสังคมง่าย ๆ ไปสู่สังคมสมัยใหม่ที่ซับซ้อนยิ่งขึ้น

Ferdinand Tonnies (อ้างใน ประสิทธิ์ สวาสดิ์ญาติ, 2541) เป็นนักสังคมวิทยาชาวเยอรมัน ได้เขียนทฤษฎี Gemeinschaft และ Gesellschaft กล่าวถึงผลกระทบในทางลบของความทันสมัยที่มีต่อวิถีชีวิตของมนุษย์ คำว่า “Gemeinschaft” เป็นภาษาเยอรมัน แปลว่า “ชุมชน” (Community) วิถีชีวิตของผู้คนใน Gemeinschaft จะเน้นความผูกพันที่แน่นแฟ้น อบอุ่น ใกล้ชิดและเป็นกันเองระหว่างสมาชิกของชุมชน ไม่ว่าจะเป็ญาติพี่น้อง ผู้คนในละแวกบ้านและเพื่อนฝูง สมาชิกในชุมชนส่วนใหญ่จะเป็นญาติพี่น้องมีประวัติศาสตร์ร่วมกันมา ชีวิตในชุมชนจะถูกควบคุมด้วยขนบธรรมเนียมประเพณีที่เคร่งครัดและค่านิยมของชุมชน ผู้คนจะทำกิจกรรมร่วมกัน ช่วยเหลือซึ่งกันและกันแบบแผนของลักษณะชุมชนดังกล่าว มีความคล้ายคลึงกับสังคมชนบทหรือสังคมเกษตรกรรมที่ดำรงอยู่กันมายาวนานหลายชั่วคนในเมืองชนบท และในหมู่บ้านต่าง ๆ วิถีชีวิตในลำดับเมื่อความทันสมัยได้บังเกิดขึ้นเพราะค่านิยมของสังคมได้เปลี่ยนแปลงไปสังคมแบบใหม่จะเน้นความเป็นปัจเจกนิยม (Individualism) ต่างคนต่างอยู่ทุกอย่างเป็ธุรกิจไปหมดที่มุ่งประสิทธิภาพของงานความเป็นกันเองความเอื้อเฟื้อแบบที่เคยพบใน Gemeinschaft ได้หายไป ชีวิตเปลี่ยนแปลงเข้าสู่ชีวิตแบบ “Gesellschaft ภาษาเยอรมัน แปลว่า”สังคม” (Society) ความสัมพันธ์ของผู้คนในชีวิตแบบ Gesellschaft จะเป็ทุติยภูมิ (Secondary relationship) คือ มีลักษณะเป็ทางการเป็ไปตามสัญญา ข้อตกลงตรงไปตรงมารวดเร็วและเน้นความเป็นมืออาชีพหรือความเชี่ยวชาญพิเศษ ผู้คนแสดงความเห็นแก่ตัวมากขึ้น ชีวิตในสังคมเป็ชีวิตของคนในสังคมเมืองที่ทันสมัยโดยเฉพาะ

ในบริเวณที่เป็นนครใหญ่มีการบริการด้านสื่อสารโทรคมนาคมและสาธารณูปการครบครัน ไม่ว่าจะ เป็น หนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ โทรสาร และถ้าในปัจจุบันจะรวมไปถึงเครือข่ายแบบ อินเทอร์เน็ตเข้าไปด้วย Ferdinand Tonnies กล่าวว่า ชีวิตใน Gesellschaft จะเคร่งเครียดขาด ความอบอุ่น ผู้คนส่วนใหญ่อาศัยอยู่ท่ามกลางคนแปลกหน้าที่ต่างคนต่างไม่สนใจใยดีซึ่งกันและกัน ทุกคนดิ้นรนมุ่งไปสู่เป้าหมายในชีวิตส่วนตัวของแต่ละคน เหนือกว่าความจงรักภักดีต่อสังคม เขาทราบดีว่า มนุษย์ไม่อาจหวนกลับไปมีชีวิตอยู่แบบอดีตในชุมชน Gemeinschaft ได้อีก แต่เขาก็ คาดหวังไว้ว่า ในอนาคตคงจะมีรูปแบบใหม่ของการจัดระเบียบทางสังคมที่พัฒนาขึ้นมาจากส่วนที่ ดีของสังคมเดิม เช่น ความรับผิดชอบต่อส่วนรวม นำมาผสมผสานกับความมีเหตุมีผล ซึ่งเป็นสิ่งที่ ดีของสังคมสมัยใหม่ เพื่อใช้เป็นกรอบในการดำเนินชีวิตของมนุษย์

นักวิชาการอีกท่านหนึ่งที่มีความเห็นสอดคล้องกับ Tonnies คือ Emile Durkheim (อ้างใน ประสิทธิ์ สวาสดิ์ญาติ, 2541:398) นักสังคมวิทยาชาวฝรั่งเศส ซึ่งในช่วงชีวิตของเขาได้มี ประสบการณ์เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่เกิดขึ้นจากการศึกษาของเขา Durkheim พบว่า ผลของการปฏิวัติทางอุตสาหกรรมที่เกิดขึ้น ทำให้ความทันสมัยได้แพร่กระจายในสังคมต่าง ๆ โดย ถูกกระตุ้นจากการแบ่งงานกันทำ (Division of labor) ในสังคม เพราะสังคมสมัยใหม่ต้องการ ความเชี่ยวชาญในงานแต่ละแขนงซึ่งเปลี่ยนแปลงทางสังคมดังกล่าว Durkheim อ้างว่าส่งผล กระทบต่อความเป็นปึกแผ่น หรือแรงยึดเหนี่ยวทางสังคม (Social Solidarity) โดยในสังคมก่อน อุตสาหกรรม ผู้คนจะมีความใกล้ชิดผูกพันกันด้วยสายใยของประเพณีที่ตั้งอยู่ที่บนรากฐานของ ศีลธรรมของส่วนรวม สมาชิกของสังคมในยุคนี้จะมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ไม่ค่อยแตกต่างกันในด้าน อาชีพ ฐานะ ความเชื่อทางศาสนา แม้จะมีการแบ่งงานกันทำบ้างก็เป็นเพียงระบบกว้าง ๆ ไม่ได้เน้น ความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านอย่างมากมาย สภาพความผูกพันเช่นนี้ Durkheim เรียกว่า Mechanical Solidarity ความเป็นปึกแผ่นเชิงกลไก

ความเป็นปึกแผ่นเชิงกลไกได้เริ่มเสื่อมลง เมื่อความทันสมัยเริ่มแพร่กระจายในสังคม สมัยใหม่ ความสัมพันธ์ของสมาชิกในสังคมได้ซับซ้อนมากขึ้นตามลำดับ กลายเป็นแบบเป็นทาง การและตามสัญญาหรือกฎหมาย ผู้คนในสังคมไม่ได้ถูกยึดเหนี่ยวด้วยประเพณีของสังคม เหมือนเดิมต่อไปแล้ว แต่เป็นความจำเป็นของชีวิตสังคมสมัยใหม่ที่แต่ละกลุ่มต่าง ๆ เชี่ยวชาญงาน ของตนจึงมีความจำเป็นต้องพึ่งพาคนกลุ่มอื่น ๆ ในสังคมที่มีความแตกต่างไปจากกลุ่มตนเพื่อความ อยู่รอด Durkheim เรียกแรงยึดเหนี่ยวทางสังคมแบบนี้ว่าความเป็นปึกแผ่นเชิงอินทรีย์ (Organic Solidarity)

จากการเปลี่ยนแปลงจากสังคมชนบทไปเป็นสังคมเมือง จากสังคมแบบเทวนิยมไปสู่สังคมแบบวิทยาศาสตร์จากสังคมแบบกลไก (Mechanical solidarity) ไปสู่สังคมแบบอินทรีย์ (organic solidarity)

Robert Redfield (อ้างใน รัชนิกร เศรษฐวิโร, 2526 : 13) เจ้าของทฤษฎี Folk - Urban Continuum เรียกสังคมชนบท (โดยอาศัยการศึกษาหมู่บ้านอินเดียในยูคาทาน ของประเทศเม็กซิโก) ว่าเป็น Folk society หรือ Peasant society เพราะมีลักษณะพิเศษคือ มีขนาดเล็ก โดดเดี่ยว คนในกลุ่มมีความคล้ายคลึงกันทางสังคม ไม่มีเทคโนโลยีที่ซับซ้อน ไม่มีการแบ่งแยกแรงงาน นอกจากแบ่งกันตามเพศและอายุ ผู้ชายล่าสัตว์ หาปลา ส่วนผู้หญิงและเก็บพืชผัก ผลไม้ อาหาร มีเก็บเหลือเฟือ มีความเป็นปึกแผ่นสูง มีความใกล้ชิดกันมาก การติดต่อเป็นแบบเผชิญหน้ากัน ทุกคนรู้จักกันดี ศาสนามีความสำคัญมากและการควบคุมทางสังคมจะผ่านทางสถาบันศาสนา มีพิธีกรรมมากมาย มีการประพฤติปฏิบัติตามประเพณีดั้งเดิมและตามวิถีประชา เป็นไปโดยไม่มี การสงสัย ครอบครัวยังเป็นกลุ่มหลักของสังคม ผู้คนช่วยเหลือกัน โดยไม่คำนึงถึงการตอบแทนในรูปของเงินสด อยู่ร่วมกันฉันญาติมิตร และสถานภาพทางสังคมนั้นจะเป็นไปโดยกำเนิด (ascribed status)

Redfield สรุปว่า เมืองนั้นมีลักษณะตรงข้ามกับชนบท นอกจากนั้น Redfield ยังได้วิเคราะห์ถึงการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ที่เกิดขึ้นในขณะที่ชุมชนชนบทเริ่มเปลี่ยนไปสู่ชุมชนเมืองว่ามีสิ่งใดเปลี่ยนแปลงไปบ้าง (Folk-urban Continuum) ซึ่งเขาพบว่า มีลักษณะการเปลี่ยนแปลงพื้นฐานบางประการเกิดขึ้น ในขณะที่ชุมชนชนบทแปรไปเป็นลักษณะของชุมชนเมืองมากขึ้น สิ่งเหล่านั้นได้แก่

1. เกิดกระบวนการ Cultural disorganization ทำให้กฎเกณฑ์และปทัสถานทางสังคมมีความยุ่งยากซับซ้อนมากยิ่งขึ้น เช่น ความสามัคคีเริ่มหายไป ทางเลือกทางวัฒนธรรม (cultural alternatives) เริ่มเปลี่ยนไป และการขึ้นต่อกันและกันระหว่างหน่วยต่าง ๆ ชุมชน จะเริ่มลดลงไป เป็นต้น
2. กิจกรรมต่างๆ ของชุมชนจะเริ่มห่างไกลจากความเชื่อทางศาสนายิ่งขึ้น พฤติกรรมต่างๆ ของบุคคลในชุมชนจะเริ่มตั้งอยู่บนพื้นฐานของเหตุผลมากกว่าการใช้อารมณ์ ความรู้สึก
3. มีความเป็นปัจเจกชนนิยมมากยิ่งขึ้น (individualism) คือสามารถตัดสินใจกระทำโดยตนเองมากกว่าเดิม การพะวงถึงครอบครัวและชุมชนซึ่งเคยมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจอยู่เดิมนั้นลดลงไป

จากนักคิดทั้ง 3 คนได้พยายามสร้างสังคมนครและสังคมชนบท ซึ่งเป็นแนวคิดที่จะใช้ประกอบในการวิเคราะห์และความเป็นจริงไม่มีรูปแบบอย่างแน่นอนตายตัว ดังที่ได้กล่าวมาแล้วอย่างน้อยเราสามารถกำหนดรูปแบบของการเปลี่ยนแปลงจากชนบทไปสู่เมือง

ดังจะเห็นได้ว่าชีวิตของคนในตำบลหมูสีได้รับความเจริญแต่ยังมีความเป็นชนบทอยู่ กรอบแนวคิดทั้ง 3 คนจะได้ช่วยวิเคราะห์ลักษณะที่เป็นจริงของตำบลหมูสี

2. แนวความคิดเกี่ยวกับการเปลี่ยนไปสู่ความทันสมัย (Modernization Concept)

ความทันสมัย (modernization) หมายถึง กระบวนการเปลี่ยนแปลงสังคมที่ค่อยพัฒนาไปสู่สถานะพัฒนาขึ้นทุก ๆ ส่วนของสังคมนั้น เช่น บางสังคมได้เปลี่ยนแปลงเทคโนโลยีในการดำรงชีวิตจากแบบง่าย ๆ และแบบดั้งเดิมไปสู่ระบบเทคโนโลยีก้าวหน้า ระบบเกษตรเปลี่ยนจากระบบเพื่อยังชีพไปสู่ระบบการค้า ระบบอุตสาหกรรมเปลี่ยนจากการใช้พลังงานของคนและสัตว์ไปสู่การใช้เครื่องจักรกล (สุพิศวง ธรรมพินทา, 2540 : 105) ความทันสมัยเป็นการรับเอาแบบอย่างสังคมตะวันตกมาใช้ในสังคมไทยการเปลี่ยนแปลงจากสภาพสังคมแบบประเพณีไปสู่สังคมแบบใหม่ที่เป็นสังคมที่ทันสมัย

Smelser (อ้างใน ดารณี ถวิลพิพัฒน์กุล, 2536) เห็นการเปลี่ยนแปลงทางสังคมในประเทศกำลังพัฒนาว่าเป็นกระบวนการไปสู่ความทันสมัย ซึ่งเกี่ยวข้องกับกระบวนการ 4 อย่างที่แตกต่างกันแต่มีความเกี่ยวเนื่องกันคือ

1. ทางด้านเทคโนโลยี สังคมจะเปลี่ยนจากการใช้เทคนิคง่าย ๆ และดั้งเดิมไปสู่การใช้ความรู้ทางวิทยาศาสตร์
2. ทางด้านเกษตรกรรม สังคมจะเปลี่ยนจากการทำการเกษตรเพื่อยังชีพไปสู่การผลิตสินค้าเกษตรกรรมเพื่อการค้า ซึ่งหมายรวมถึงการปลูกพืชที่ทำเงินเฉพาะอย่าง การซื้อสินค้าที่ไม่ใช่สินค้าเกษตรในตลาดและว่าจ้างแรงงานเพื่อการเกษตร
3. ทางด้านอุตสาหกรรม จะเปลี่ยนจากการใช้แรงงานมนุษย์และสัตว์ไปสู่ การทำอุตสาหกรรมอย่างแท้จริงนั่นคือ การที่คนทำงานเพื่อค่าจ้างแรงงาน โดยการใช้เครื่องจักรเครื่องกลเพื่อทำการผลิตสินค้าส่งตลาด
4. ทางด้านการจัดการนิเวศน์วิทยา จะเป็นการตั้งถิ่นฐานกระจายไปในที่เพาะปลูกและหมู่บ้านไปสู่การตั้งถิ่นฐานในเมือง

Smelser กล่าวว่า การเปลี่ยนไปสู่ความทันสมัยคู่กับการพัฒนาเศรษฐกิจแต่จะมีขอบเขตที่กว้างกว่า คือ “การเปลี่ยนแปลงทางเทคนิคทางด้านเศรษฐศาสตร์และการเปลี่ยนแปลงทาง

นิเวศวิทยา รวมทั้งการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม เช่น การเปลี่ยนแปลงการเมืองจากการปกครองชุมชนหมู่บ้านมาเป็นระบบราชการ การเปลี่ยนแปลงทางการศึกษา คือ ลดการอ่านเขียนหนังสือไม่ได้ และเพิ่มความรู้ความชำนาญมากขึ้น การเปลี่ยนแปลงทางศาสนาจากความเชื่อทางโลกเข้ามาแทนที่ความเชื่อเก่า การเปลี่ยนแปลงทางครอบครัวทำให้ความผูกพันทางญาติพี่น้องลดลง”

Peter Berger (อ้างใน ประสิทธิ์ สวาสดิ์ญาติ,2541) นักสังคมวิทยาอเมริกัน ได้เสนอลักษณะสำคัญของความทันสมัยว่ามีอยู่ 4 ลักษณะ คือ

1. การลดลงของจำนวนชุมชนประเพณีที่มีขนาดเล็ก

ความทันสมัยเป็นกระบวนการที่มีส่วนทำให้ชุมชนประเพณีขนาดเล็ก ลดจำนวนลงตามลำดับ ทั้งนี้เพราะแรงยึดเหนี่ยวภายในชุมชนที่เคยมั่นคงและถือปฏิบัติจากชั่วคนของพ่อแม่สืบต่อมายังลูกหลานได้เปลี่ยนแปลงไป ผู้คนได้เพิ่มจำนวนมากขึ้นและการคมนาคมขนส่งที่สะดวกรวดเร็ว ตลอดจนการสื่อสารโทรคมนาคมที่มีประสิทธิภาพทำให้บุคคลได้พบเห็น ติดต่อสังคมที่ใหญ่ขึ้น แม้กระทั่งโลกที่กว้างใหญ่ก็ไม่ลำบากที่จะติดต่อถึงกันในปัจจุบัน

2. การขยายตัวของโอกาสในการเลือกส่วนบุคคล

ในสังคมประเพณีก่อนที่จะมีอุตสาหกรรม ผู้คนไม่ค่อยมีโอกาสในการใช้ความเป็นตัวของตัวเอง ในการตัดสินใจเกี่ยวกับกิจกรรมต่างๆในการดำรงชีวิต เพราะต้องยึดมั่นในกรอบประเพณีต้องปฏิบัติตามความเชื่อของชุมชนอย่างเคร่งครัด ต่อมาเมื่อสังคมประเพณีเริ่มถดถอย ผู้คนเริ่มมีเสรีภาพในการใช้สิทธิของตนในทางเลือกต่างๆ มากขึ้นตามลำดับ

3. การเพิ่มจำนวนของความเชื่อที่หลากหลาย

ผู้คนในสังคมก่อนอุตสาหกรรม ต้องดำเนินชีวิตให้สอดคล้องกับความเชื่อทางศาสนาที่ทรงอำนาจและเข้มงวดของสังคม ตลอดจนกฎเกณฑ์ของครอบครัวที่แน่นแฟ้น เพราะสังคมไม่ประสงค์จะให้เกิดความขัดแย้งเกิดขึ้นและไม่ต้องการที่จะให้มีการเปลี่ยนแปลงในบรรทัดฐานของสังคม เมื่อภาวะความทันสมัยได้เกิดขึ้นโลกทัศน์ของผู้คนได้เริ่มเปลี่ยนแปลงไป ความเป็นวิทยาศาสตร์มีเหตุผลมากขึ้นเปิดโอกาสให้ผู้คนมีเสรีภาพในการเลือกยึดถือความเชื่อได้หลากหลาย

4. การมุ่งคิดเชิงอนาคตและความตระหนักในเรื่องเวลา

ในขณะที่สังคมประเพณีจะเน้นย้ำคุณค่าสัมฤทธิ์ผลของอดีต สังคมสมัยใหม่จะคิดและสนใจเกี่ยวกับอนาคต ผู้คนมีความทะเยอทะยาน มองโลกในแง่ดี มีความหวังในอนาคตทำให้เป็นพลังกระตุ้นการประดิษฐ์คิดค้นต่าง ๆ นอกจากนั้นยังตระหนักในคุณค่าของเวลา ไม่ได้มองเวลาใน

ภาพกว้าง ๆ เป็นกลางวัน กลางคืน หรือฤดูกาล แต่กำหนดหน่วยเวลาไม่เที่ยงตรงชัดเจน แต่สังคมทันสมัยเน้นชั่วโมง นาที เป็นต้น

การศึกษาการเปลี่ยนแปลงทางสังคม วัฒนธรรมและเศรษฐกิจในครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้ใช้ทฤษฎีวิวัฒนาการของการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เพื่ออธิบายว่าเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นแบบค่อยเป็นค่อยไป การเปลี่ยนแปลงจะสะสมขึ้นไปตามระยะเวลามีแนวโน้มเข้าสู่ภาวะซับซ้อน และมีความสามารถในการปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมได้ดีขึ้น นอกจากนี้แล้วผู้ศึกษาได้ใช้แนวคิดการจัดระเบียบองค์กรทางสังคม เป็นการอธิบายการเปลี่ยนแปลงการจัดการทางสังคมจากแบบหนึ่งไปเป็นอีกแบบหนึ่ง โดยที่ชุมชนยังคงมีเสถียรภาพอยู่ เช่น จากชุมชนชนบทไปสู่ชุมชนเมือง และเป็นการเปลี่ยนแปลงจากสังคมก่อนทันสมัย (Pre-modern societies) มาเป็นสังคมทันสมัย (Modern societies) และใช้แนวคิดการเปลี่ยนแปลงไปสู่ความทันสมัย ซึ่งให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงทั้งทางด้านวัตถุและไม่ใช่วัตถุของชุมชนมนุษย์ที่ได้เปลี่ยนแปลงเทคโนโลยีในการดำรงชีวิตจากแบบง่าย ๆ และแบบดั้งเดิมไปสู่ระบบเทคโนโลยีก้าวหน้า ระบบเกษตรกรรมเปลี่ยนระบบเพื่อยังชีพไปสู่ระบบการค้า

ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเรื่องการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมในระดับชุมชนมีดังต่อไปนี้

William Klausner (2515) ได้ศึกษานานหนองโคน ซึ่งเป็นหมู่บ้านหนึ่งในภาคตะวันออกเฉียงเหนือพบว่าการเปลี่ยนแปลงในด้านสังคมและเศรษฐกิจ ในด้านเศรษฐกิจพบว่าระบบเศรษฐกิจแบบเงินสด (Cash economy) ได้เข้าไปมีบทบาทแทนระบบเศรษฐกิจแบบการแลกเปลี่ยน (barter economy) สำหรับในด้านสังคมนั้นระบบครอบครัวแบบขยายได้เปลี่ยนแปลงไป พวกหนุ่มสาวเมื่อแต่งงานแล้วมักจะแยกเรือนอยู่ต่างหาก ไม่อยู่รวมกับพ่อแม่เหมือนเมื่อก่อนระบบการช่วยเหลือในหมู่บ้านเปลี่ยนไปเป็นแบบการจ้างแรงงานไม่ว่าจะเป็นชาวบ้านด้วยกันหรือกับพระ ระบบความสัมพันธ์ภายในครอบครัวได้เปลี่ยนแปลงไปคือบทบาทของพ่อแม่มีลักษณะแบบประนีประนอม พ่อแม่ไม่มีอำนาจในการสั่งเหมือนแต่ก่อน ความสัมพันธ์กับสถาบันทางศาสนาได้มีการเปลี่ยนแปลงไปบ้างกับระยะเวลาของการบวช การช่วยเหลืองาน เป็นต้น ค่านิยมในเรื่องการศึกษาเปลี่ยนแปลงไป คือพ่อแม่ส่งเสริมให้บุตรของตนมีการศึกษาสูงขึ้นกว่าแต่ก่อน ในด้านการเกษตรนั้น ได้มีการใช้เครื่องมือสมัยใหม่ทางการเกษตรมากขึ้น Klausner ได้สรุปว่าสาเหตุของการเปลี่ยนแปลงนั้นเกิดจากระบบเศรษฐกิจซึ่งต้องมีการติดต่อกับชุมชนภายนอกมากขึ้น การ

ย้ายถิ่นแรงงานของหนุ่มสาวไปทำงานนอกหมู่บ้านได้นำความทันสมัยสู่หมู่บ้าน การศึกษา และ ข่าวสารและพ่อค้า ล้วนเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงทั้งนั้น

สุจิตรา ประยูรพิทักษ์ (2520) ได้ศึกษาการปรับตัวในทางเศรษฐกิจ การเมือง สังคมและ วัฒนธรรมของชุมชนชาติพันธุ์ชาวเข่า บ้านนาเคือ อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย ซึ่งพอสรุปได้ดังนี้

1. การปรับตัวในทางเศรษฐกิจ ได้มีการปรับตัวและเปลี่ยนแปลงมากกว่าทุก ๆ ด้าน ทั้งนี้ เนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจเป็นปัจจัยที่สำคัญยิ่งต่อผลการดำเนินชีวิต และความคงอยู่ของชาวเข่า
2. การปรับตัวในทางการเมือง ได้มีการเปลี่ยนแปลงด้านการปกครองเพียงเล็กน้อย เนื่องจากรัฐบาลเป็นผู้กำหนดให้มีขึ้น จึงเป็นการเปลี่ยนแปลงเพียงรูปแบบภายนอก ซึ่งทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในด้านความสัมพันธ์และการจัดการปกครองแบบดั้งเดิมบ้าง ในบางด้านเท่านั้น
3. การปรับตัวในทางสังคมและวัฒนธรรมได้มีการเปลี่ยนแปลงเพียงเล็กน้อย เนื่องจาก ธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมของชาวเข่า ส่วนใหญ่ยังคงทำหน้าที่สนองความต้องการที่สำคัญบางอย่างให้แก่ชาวเข่าได้ดี
4. การปรับตัวในด้านอนามัยได้มีการเปลี่ยนแปลงค่อนข้างมาก ทั้งนี้เนื่องจากมีปัจจัยส่งเสริมหลายประการเช่น หน่วยงานต่างๆ ของรัฐบาลและเอกชนที่ให้ความช่วยเหลือ ด้านนี้
5. การปรับตัวในด้านการศึกษาได้มีการเปลี่ยนแปลงค่อนข้างมาก เนื่องจากมีปัจจัยส่งเสริมที่มาจากการศึกษาจากศูนย์พัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขา จังหวัดเชียงราย
6. การปรับตัวในด้านศาสนาและความเชื่อ มีการเปลี่ยนแปลงและปรับตัวน้อยมากหรือแทบจะไม่มีเปลี่ยนแปลงไปเลย ทั้งนี้เพราะศาสนาและความเชื่อของชาวเข่า ยังคงทำหน้าที่สนองความต้องการส่วนใหญ่ของชาวเข่าได้เป็นอย่างดี

สุวิทย์ ไพทยวัฒน์ (2524) ได้ศึกษาการเปลี่ยนแปลงเศรษฐกิจและสังคมในภาคกลางของ ประเทศไทย หลังจากการทำสนธิสัญญาบาวริงในปี พ.ศ. 2398 แล้วพบว่า โครงสร้างเศรษฐกิจของไทยค่อย ๆ เปลี่ยนไปจากการผลิตเพื่อยังชีพ มาเป็นการผลิตเพื่อการค้า โดยเฉพาะการปลูกข้าวมีปริมาณเพิ่มมากขึ้น เพราะมีการขยายเนื้อที่การเพาะปลูกออกไป แต่เทคนิคการผลิตยังคงเป็นแบบดั้งเดิม นอกจากนี้ระบบการค้าภายในหมู่บ้านยังขยายตัวมากขึ้นและมีการใช้เงินอย่างแพร่หลาย ในขณะเดียวกันผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวได้ก่อให้เกิดชนชั้นนายทุนทางเศรษฐกิจที่เข้ามาในหมู่บ้าน เช่น นายทุนเงินกู้ เจ้าของที่ดิน พ่อค้าคนกลาง และเจ้าของโรงสี นายทุนเหล่านี้จะเข้ามาเชื่อมโยงเศรษฐกิจหมู่บ้านกับตลาดโลก ซึ่งผู้ศึกษาได้กล่าวสรุปว่า

การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นนั้นเป็นผลมาจากปัจจัยภายนอก ไม่ได้เกิดจากปัจจัยภายใน คือ แรงผลักดันของชาวนาในหมู่บ้าน ฉะนั้น จึงมีผลทำให้ชาวนาในชนบทไม่มีความเป็นอิสระทางเศรษฐกิจเหมือนอย่างในอดีต แต่กลับต้องมาพึ่งพาผู้อื่นแทน

ฉัตรทิพย์ นาถสุภา (2528) ได้ศึกษาลักษณะเศรษฐกิจหมู่บ้านไทยในอดีต จนถึงช่วงที่มีการเปลี่ยนแปลงลักษณะเศรษฐกิจ เนื่องจากผลของการทำสนธิสัญญาบาวริง พบว่ามีความผูกพันภายในสูง ครอบครองที่ดินผ่านการเป็นสมาชิกของชุมชน ช่วยเหลือซึ่งกันและกันในการผลิต มีความเพียงพอในตัวเอง หัตถกรรมรวมอยู่กับเกษตรกรรม คือ ทอผ้าและปลูกข้าวในครัวเรือนเดียวกัน มีความเชื่อมร่วมกัน คือ นับถือผีปู่ตาชายเดียวกันของหมู่บ้าน นับญาติและทำกิจกรรมสังคัมร่วมกัน ยังไม่มีการแบ่งแยกชนชั้น ทำให้ไม่มีมาขัดแย้งระหว่างชนชั้นภายในหมู่บ้าน ความสัมพันธ์ทางการผลิตมีลักษณะคล้ายชุมชนสังคัมนิยมบุพกาล คือ เป็นชุมชนขนาดเล็กที่สมาชิกเห็นอกเห็นใจช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน แต่ชุมชนมีเทคโนโลยีการผลิตต่ำ หาอาหารจากธรรมชาติโดยตรง เช่น หาผักหาปลา ทำน่าน้ำฝน ทอผ้าและหาของป่าด้วยแรงงาน ต้องพึ่งพาความอุดมสมบูรณ์ของธรรมชาติ ผลผลิตส่วนเกินจากการยังชีพส่วนใหญ่จะถูกส่งมาเป็นส่วยให้กับรัฐ

หลังจากทำสนธิสัญญาบาวริงในปี ค.ศ. 1855 ซึ่งทำให้ระบบการค้าผูกขาดของไทยเปลี่ยนมาเป็นระบบการค้าเสรี ทำให้การผลิตข้าวส่งเป็นสินค้าออกเพิ่มมากขึ้น ทั้งนี้เป็นผลจากการขยายตัวของการผลิตในภาคกลางเป็นสำคัญ เศรษฐกิจหมู่บ้านภาคกลางเริ่มมีการเปลี่ยนแปลงที่พื้นฐานข้าวซึ่งเป็นผลผลิตหลักเพื่อการยังชีพกลายเป็นผลผลิตเพื่อขายด้วย เกิดการเปลี่ยนเศรษฐกิจจากแบบพอยังชีพเป็นแบบผลิตเพื่อขาย อย่างไรก็ตาม การขยายตัวของการผลิตข้าวเพื่อขายในภาคกลาง ยังมีลักษณะเป็นการขยายเนื้อที่การผลิต มิใช่การเพิ่มในผลิตภาพ พื้นที่การทำนาที่สำคัญในขณะนั้นคือ เขตที่ดินปากแม่น้ำตอนล่าง ทั้งแถบฝั่งซ้ายและฝั่งขวา ฝั่งซ้ายที่สำคัญคือ ท่งรังสิต ส่วนแถบฝั่งขวาคือ ทางตะวันตกของอยุธยา และตะวันออกของสุพรรณบุรี เนื่องจากการขุดคลองเปิดเนื้อที่การทำนาแถบนี้และรัฐเริ่มคลายความเข้มงวด ในการเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ที่ดินลง ทำให้ระบบกรรมสิทธิ์เอกชนในที่ดินเข้มแข็งขึ้น ผู้ที่เข้าครอบครองที่ดินที่เปิดใหม่ในภาคกลาง เริ่มถือว่าตัวเองเป็นเจ้าของที่ดินแต่ละผืน ช่วงครึ่งหลังของศตวรรษที่ 19 จึงเกิดระบบชาวนาเล็กอิสระ คือ เป็นเจ้าของที่ดินขนาดย่อมของตัวเองขึ้นในภาคกลาง ควบคุมไปกับระบบที่ดินแปลงขนาดใหญ่ที่เจ้านายและขุนนางได้รับมอบจากพระมหากษัตริย์

สมศักดิ์ ศรีสันติสุข และสุวรรณ บัวทวน (2528) ได้ศึกษาเปรียบเทียบลักษณะปัจจัยและผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม ระหว่างชุมชนบ้านโซ่และบ้านภูไท ในอำเภอสมเด็จ จังหวัดกาฬสินธุ์ ได้สรุปว่าบรรพบุรุษของชาวโซ่และชาวภูไทอพยพมาจากฝั่งซ้าย

ของแม่น้ำโขง ในปัจจุบันสภาพนิเวศวิทยาของชุมชนบ้านโซ่เป็นที่เนินเขาสูง ส่วนชุมชนบ้านภูไท เป็นกลุ่มในหุบเขา และทำเกษตรกรรมได้ผลดีกว่าชาวโซ่ อัตราส่วนผู้ที่เป็นภาระในชุมชนบ้านโซ่ มีมากกว่าในชุมชนบ้านภูไท ลักษณะการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมของทั้งชุมชนมีความแตกต่างกัน โดยชุมชนบ้านโซ่จะเปลี่ยนแปลงน้อยกว่าและอัตราความแตกต่างก็น้อยกว่าชุมชนบ้านภูไท เนื่องจากแต่ละชุมชนมีโครงสร้างสังคมและวัฒนธรรมที่แตกต่างกันทำให้อิทธิพลของปัจจัยต่าง ๆ ที่มีต่อชุมชนแตกต่างกัน โดยชุมชนบ้านโซ่ได้รับอิทธิพลน้อยกว่าชุมชนบ้านภูไท กล่าวคือ ปัจจัยที่สนับสนุนต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมในระบบเศรษฐกิจระบบสาธารณสุข และพักผ่อนหย่อนใจได้แก่ ปัจจัยทางด้านนิเวศวิทยา สาธารณูปโภค การแพร่กระจายทางวัฒนธรรมและสื่อสารมวลชน ส่วนปัจจัยที่ยับยั้งในระบบครอบครัวและเครือญาติระบบความเชื่อและประเพณี ระบบการศึกษา และระบบการปกครอง ได้แก่ ปัจจัยทางด้านชาติพันธุ์และบุคลิกภาพของปัจเจกบุคคล สำหรับผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมคล้ายคลึงกันทั้งสองชุมชน กล่าวคือมีความกลมกลืนทางวัฒนธรรมซึ่งเป็นไปอย่างช้า ๆ แต่อัตราของการกลมกลืนในชุมชนบ้านโซ่มีมากกว่าในชุมชนบ้านภูไท ทศนคติต่อการพัฒนาหมู่บ้านและต่อคนรุ่นหนุ่มสาวของชุมชนบ้านโซ่ต่ำกว่าชุมชนบ้านภูไท ชุมชนภูไทมีความภูมิใจในชาติพันธุ์มากกว่าชุมชนบ้านโซ่ ส่วนปัญหาสังคมทั้งสองชุมชนมีลักษณะคล้ายคลึงกัน

เมอมาลย์ ราชภัณฑารักษ์ (2520) ได้วิจัยเอกสารเพื่อศึกษาผลของการพัฒนาการเกษตรที่มีต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคมไทยในระยะเวลา 40 ปี (พ.ศ. 2425 - 2475) โดยใช้ทฤษฎีของ Smelser ที่กล่าวถึงการปรับตัวให้ทันสมัยจะมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคมจากการศึกษาได้ดังนี้ ประการแรก ผลของการพัฒนาการเกษตรทำให้เกิดการจำแนกแตกต่างในกิจกรรมทางเศรษฐกิจ เนื่องจากระบบการผลิตเปลี่ยนจากเศรษฐกิจแบบเลี้ยงตัว (Self - sufficient economy) มาเป็นเศรษฐกิจแบบการค้า (Commercial economy) ที่ทำให้เกิดการจ้างแรงงานการเกษตร การอพยพเคลื่อนย้ายแรงงาน ปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างนายจ้างและลูกจ้างเกิดปัญหาการเอารัดเอาเปรียบในระบบความสัมพันธ์ระหว่างชาวนา พ่อค้าคนกลางและโรงสี ประการที่สอง เกิดการรวมกลุ่มของโครงสร้างที่ทำหน้าที่ในรูปของ สหกรณ์และ ประการที่สาม ผลของการไม่สืบเนื่องในเรื่องระยะเวลา และการขยายตัวระหว่างการจำแนกความแตกต่างของกรรมกรทางเศรษฐกิจกับการรวมตัวในรูปของสหกรณ์ ทำให้เกิดรวมกลุ่มทางสังคมในลักษณะของความยากจนขัดสนเกิดขึ้นกับชาวนา

ชอบ เข้มกลัด (2521) ได้ศึกษาพัฒนาโครงสร้างของหมู่บ้านในเขตอำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี ได้พบว่าความแตกต่างของโครงสร้างหรือสถาบันในหมู่บ้านขึ้นอยู่กับระดับของการพัฒนาจากสิ่งต่างๆ ที่ใช้เป็นเครื่องชี้ในการพัฒนา ปัจจัยที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงภายในหมู่บ้าน

มีทั้งปัจจัยภายใน ซึ่งได้แก่ ความเป็นปึกแผ่นของหมู่บ้านจะมาจากปัจจัยภายนอกมากกว่าปัจจัยภายใน ส่วนมากพัฒนาจะเกิดผลนั้นเป็นการพัฒนาที่ต้องเกิดจากการประสานระหว่างปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอก

สมศักดิ์ ศรีสันติสุข และ สุวรรณ บัวทวน (2527) ได้ศึกษาเปรียบเทียบหมู่บ้านอัมพวัน ตำบลลำราญ อำเภอเมือง และหมู่บ้านคำแก่นคูณ ตำบลม่วงหวาน อำเภอน้ำพอง ทั้งสองชุมชนอยู่ในจังหวัดขอนแก่น ผลการวิจัยได้พบว่าลักษณะทั่วไปของชุมชนทั้งสองแห่งคล้ายคลึงกันในด้านแบบแผนการตั้งถิ่นฐานเป็นแบบกระจุก อาชีพหลักคือชาวนา สมาชิกภายในครอบครัวเฉลี่ยประมาณ 6 คนสมาชิกในครอบครัวที่กำลังเรียนหนังสือเฉลี่ย 2 คน และการรู้จักการวางแผนครอบครัวทำให้โครงสร้างของประชากรเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมภายในชุมชนทั้งสองแห่งคือ ปัจจัยภายนอกซึ่ง ได้แก่ การสาธารณสุขไปรษณีย์ขั้นพื้นฐาน การแพร่กระจายทางวัฒนธรรม และการสื่อสารมวลชน ส่วนปัจจัยภายในมีนิเวศวิทยา และบุคลิกภาพของปัจเจกบุคคล ปัจจัยภายนอกจะมีอิทธิพลมากกว่าปัจจัยภายใน ผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม ได้แก่การเปลี่ยนไปสู่ความทันสมัยทางด้านวัตถุ การพัฒนาคุณภาพชีวิต การเชื่อฟังผู้อาวุโส แนวโน้มลดลงทางด้านจิตใจ และปัญหาสังคมในหมู่บ้านซึ่งพบว่าคล้ายคลึงกันในชุมชนหมู่บ้านทั้งสอง

คารุพัศตร์ ลำราญวงศ์ (2528) ได้ศึกษาการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมในชุมชนกะเหรี่ยงหมู่บ้านเกริงกะเวีย จังหวัดกาญจนบุรี ผลการศึกษา

1. ด้านการศึกษา เริ่มจากการก่อตั้งโรงเรียนชั้นประถมศึกษาขึ้นเป็นครั้งแรกใน พ.ศ. 2513 ชาวกะเหรี่ยงเริ่มมองเห็นประโยชน์ของการศึกษา จนภายหลังได้มีการตื่นตัวทางการศึกษาที่ค่อนข้างสูง

2. ด้านอนามัยการเปลี่ยนแปลงและการปรับตัวทางด้านอนามัยของชาวกะเหรี่ยงมีการเปลี่ยนแปลงในบางส่วนและไม่เปลี่ยนแปลงในบางส่วน เช่น ที่อยู่อาศัย เริ่มจากการใช้ไม้ไผ่เป็นชั้นบันไดเช่นเดิม ในด้านอาหารการกิน ชาวกะเหรี่ยงนิยมใช้น้ำปลา ผงชูรส น้ำมันพืช บะหมี่สำเร็จขมมราคาถูกที่มีสีสะดุดตามากขึ้น รวมทั้งใช้ช้อนแทนมือในการรับประทานอาหาร รู้จักใช้สบู่ ยาสระผม แปรงสีฟัน ยาสีฟัน และใช้ผงซักฟอก ส่วนเรื่องการใช้ส้วม แม้จะได้รับคำแนะนำและได้รับแจกหัวส้วมเป็นตัวอย่างแต่การเปลี่ยนแปลงในเรื่องนี้ไม่มีเลย ปัจจุบันเริ่มมีบางครอบครัวดัดน้ำดื่มสุกเป็นประจำแม้ว่าส่วนใหญ่ยังคงดื่มน้ำห้วยโดยไม่ดื่ม

3. ด้านเศรษฐกิจ การเปลี่ยนแปลงและการปรับตัวทางด้านเศรษฐกิจของชาวกะเหรี่ยงมีผลต่อการทำมาหากินและดำเนินชีวิต เช่น ในเรื่องการถือครองที่ดินได้เปลี่ยนจากการถือครองตามประเพณีมาสู่การได้รับใบแสดงสิทธิทำกินในเขตป่าสงวน เพื่อให้ชาวบ้านมีที่ดินทำกินเป็นที่ที่เป็น

ทาง และเพื่อไม่ให้เกิดการถากถางป่าเพิ่มขึ้น การเกษตรกรรมมีการปลูกพืชเศรษฐกิจ ได้แก่ พริก กล้วย กุ้ง และข้าวโพด ทำให้เกิดรายรับรายจ่ายเพิ่มขึ้น

4. ด้านสังคมและวัฒนธรรม การเปลี่ยนแปลงและการปรับตัวทางด้านสังคมและวัฒนธรรมของชาวกะเหรี่ยงเกิดขึ้นในหลาย ๆ ด้าน ที่เห็นได้ชัดได้แก่ การแต่งกายซึ่งในปัจจุบันไม่พบการแต่งกายแบบกะเหรี่ยงในหมู่บ้านเกริงกะเวีย

คุณฉวี กาพ่อนศรี และ สมศักดิ์ ศรีสันติสุข (2530) ได้ศึกษาการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ การเมือง สังคมและวัฒนธรรมในหมู่บ้านชาวเขม เจตอีสานใต้ ผลการวิจัยพบว่า ชาวเขมเป็นชนชาติพันธุ์ในตระกูลมอญ – เขมร ถิ่นเดิมอยู่ฝั่งซ้ายริมแม่น้ำโขง มีชื่อเรียกต่าง ๆ กันตามสถานที่อยู่อาศัย เช่น ข่า กวย ส่วย เป็นต้น จากหลักฐานชาวเขมมาอยู่ฝั่งขวาแม่น้ำโขง เพราะอพยพตามเจ้านายเพื่อขยายอาณาเขต และ ในบางยุคเกิดเหตุการณ์ไม่สงบในฝั่งซ้ายชาวเขมก็อพยพหนีภัยมาฝั่งขวา สำหรับหมู่บ้านชาวเขมที่ศึกษาที่มีอายุมากกว่า 200 ปี ตั้งอยู่ในที่โนนสูงล้อมรอบด้วยหนองน้ำ บ้านเรือนกระจุกอยู่ตรงกลางบ้านซึ่งเป็นที่สูงที่สุด สภาพโดยทั่วไปอยู่ในเกณฑ์ดี มีไฟฟ้า การคมนาคมสะดวกมีการติดต่อกับโลกภายนอกได้ดี ลักษณะโครงสร้างรัฐ และปัจจัยด้านอิทธิพลของระบบการค้า ซึ่งปัจจัยเหล่านี้ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงในหลายลักษณะ บางครั้งก็เกี่ยวพันซึ่งกันและกัน

ผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น คือ หมู่บ้านเปลี่ยนไปสู่ความทันสมัยด้านการวัตถุ ชาวบ้านมีการพัฒนาคุณภาพชีวิต หมู่บ้านติดต่อกับเจ้าหน้าที่รัฐและตอบสนองนโยบายรัฐมากขึ้น การปฏิบัติในครัวเรือนเปลี่ยนไป หัวหน้าครัวเรือนมีทัศนคติที่ดีต่อการพัฒนาท้องถิ่น เจ้าหน้าที่รัฐและคนหนุ่มสาว หมู่บ้านมีปัญหาสังคมหลายอย่าง ซึ่งเป็นผลจากการเปลี่ยนไปสู่ความทันสมัยด้านวัตถุ

จินตนา กาญจนถวัลย์ (2535) ได้ศึกษาการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมในชุมชนกะเหรี่ยง 2 หมู่บ้าน อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี มีสมมติฐานดังต่อไปนี้

1. หมู่บ้านสะเนฟ่อง เป็นครอบครัวขยายมากกว่าหมู่บ้านไร่ป่า
2. หมู่บ้านสะเนฟ่อง มีครอบครัวขนาดใหญ่กว่าหมู่บ้านไร่ป่า
3. หมู่บ้านสะเนฟ่อง มีเศรษฐกิจแบบเลี้ยงตนเองมากกว่าหมู่บ้านไร่ป่า
4. หมู่บ้านสะเนฟ่อง มีอาชีพประเภทต่างๆ น้อยกว่าหมู่บ้านไร่ป่า
5. ประชากรในหมู่บ้านสะเนฟ่อง ไปเลือกตั้งน้อยกว่าประชากรในหมู่บ้านไร่ป่า
6. หมู่บ้านสะเนฟ่อง มีโครงการพัฒนาการน้อยกว่าประชากรในหมู่บ้านไร่ป่า
7. ประชากรในหมู่บ้านสะเนฟ่อง มีระดับการศึกษาต่ำกว่าประชากรในหมู่บ้านไร่ป่า
8. ผู้ปกครองของนักเรียนในหมู่บ้านสะเนฟ่อง เห็นความสำคัญของการศึกษาน้อยกว่า

ผู้ปกครองของนักเรียนในหมู่บ้านไร่ป่า

9. หมู่บ้านสะเนฟ่อง นับถือผีมากกว่าหมู่บ้านไร่ป่า
10. หมู่บ้านสะเนฟ่อง มีพิธีกรรมเกี่ยวกับไสยศาสตร์มากกว่าหมู่บ้านไร่ป่า
11. หมู่บ้านสะเนฟ่องใช้วิธีการรักษาพยาบาลแบบไสยศาสตร์มากกว่าหมู่บ้านไร่ป่า
12. หมู่บ้านสะเนฟ่อง มีการคุมกำเนิดน้อยกว่าหมู่บ้านไร่ป่า

ผลจากการวิจัย ทุกข้อเป็นไปตามข้อสมมติฐาน ยกเว้นข้อ 6 เนื่องจากหมู่บ้านค้อยพัฒนา ทำให้หน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องให้ความสนใจ โดยการใส่โครงการพัฒนาต่าง ๆ ลงไปในหมู่บ้านสะเนฟ่อง ทั้งนี้เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของชาวบ้านสะเนฟ่อง ทำให้หมู่บ้านสะเนฟ่อง มีโครงการพัฒนามากกว่าหมู่บ้านไร่ป่า

นายสุวิทย์ ธีรศาสตร์ และสมศักดิ์ ศรีสันติสุข (2529) ได้ศึกษาการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ การเมือง สังคมและวัฒนธรรมในหมู่บ้านอีสานศึกษากรณีบ้านโนนตะแบก ผลการวิจัยพบว่า การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ หมู่บ้านแต่เดิมมีเศรษฐกิจแบบพอยังชีพ ระบบแรงงานมีการลงแขก ต่อมาเกิดการเปลี่ยนแปลงเป็นผลิตเพื่อขาย เปลี่ยนวิถีชีวิตของชาวบ้านให้พึ่งพาตลาดภายนอกเป็นอย่างมาก ส่วนด้านการเมืองแต่เดิมผู้ใหญ่บ้านเป็นตัวแทนของชาวบ้านและมีบทบาทในการพัฒนาน้อย ปัจจัยที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงมากที่สุด คือ การเข้ามาของโครงการเงินผันและกสช. ทำให้บทบาทของผู้ใหญ่บ้านเพิ่มมากขึ้น ส่วนทางด้านสังคม และวัฒนธรรม ระบบเครือญาติ ซึ่งมีการพึ่งพากันมากน้อย ๆ เปลี่ยนเป็นพึ่งพากันน้อยลง ปัจจัยที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเกิดจากการนำพืชเศรษฐกิจเข้ามาปลูกและนโยบายขยายสินเชื่อภาคเกษตร โดยผ่านธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรแต่ความสัมพันธ์ในครอบครัวและการยึดมั่นประเพณีและความเชื่อเปลี่ยนแปลงน้อยมาก ด้านผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญมี 2 ประการคือประการแรก ได้แก่ รายจ่าย และหนี้สินที่สูงขึ้น ซึ่งเป็นผลมาจาก 1. แหล่งอาหารตามธรรมชาติถูกทำลายลงหลังการเข้ามาของพืชเศรษฐกิจ 2. การใช้เทคโนโลยีทางการเกษตร 3. การรับความทันสมัยโดยเครื่องใช้ไฟฟ้าในบ้าน ประการที่สอง ได้แก่ ปัญหาสังคมโดยเฉพาะการพนันได้เพิ่มขึ้นมากในระยะหลัง

พระมหาอัมพร จำปาตา (2536) ได้ศึกษาเรื่อง “ผลกระทบจากการโครงการพัฒนาต่อชุมชนชาวไทยอีสาน” ศึกษาที่หมู่บ้านอีสานแดง จังหวัดสกลนคร ผลการศึกษาพบว่า โครงสร้างทางเศรษฐกิจของชุมชนเปลี่ยนไป กล่าวคือแต่ดั้งเดิมมาชาวบ้านประกอบอาชีพทางเกษตรกรรมวิธีการผลิตแบบยังชีพ แต่หลังจากมีโครงการพัฒนา ชาวบ้านได้เปลี่ยนอาชีพมาเป็นกรรมกรขายแรงงานในโรงงานอุตสาหกรรมเกือบครึ่งหนึ่งของครัวเรือนทั้งหมด วิธีการผลิตก็เปลี่ยนมาเป็นแบบการค้ามากขึ้น เศรษฐกิจมวลรวมของชุมชนเติบโต รายได้ต่อหัวและต่อครัวเรือนเพิ่มขึ้น แต่

การกระจายรายได้ไม่มีความเป็นธรรม ชาวบ้านยากจนไม่ได้รับประโยชน์จากโครงการพัฒนาอย่างทั่วถึง และหลังมีโครงการพัฒนาในชุมชน ทำให้ชาวบ้านเกิดการทะเลาะขัดแย้งแตกแยกกัน แรงงานภาคเกษตรขาดแคลน วัฒนธรรมความเอื้อเฟื้อแบ่งปันน้อยหายไป ชาวบ้านถูกรอบงำด้วยอุดมการณ์บริโภคนิยม และอุดมการณ์อำนาจจากภายนอก ผ่านทางถนนหนทาง สื่อมวลชน โดยเฉพาะโทรทัศน์และวิทยุและภาพยนตร์ และผ่านทางโครงการพัฒนา ทูนิยม ระบบตลาดสินค้าและวัฒนธรรมเมือง และต่างประเทศแพร่ระบาดครอบงำชาวบ้าน ขณะที่วัฒนธรรมพื้นบ้านเสื่อมสลายลงตามลำดับ ชุมชนไม่อยู่ในภาวะพึ่งตนเองได้

ทางด้านครอบครัวมีการแต่งงานด้วยความรักและกับคนภายนอกชุมชนมากขึ้นบทบาทของครอบครัวลดลงเหลือแต่การให้กำเนิดและเลี้ยงดู ครอบครัวเริ่มแตกสลายมากขึ้นตามลำดับ การรักษาพยาบาลด้วยวิธีการพื้นบ้านยังคงดำรงอยู่ขณะที่มีการรักษาด้วยการแพทย์แผนใหม่มากขึ้นกว่าเดิม หญิงวัยเจริญพันธุ์รู้จักการคุมกำเนิด ชาวบ้านเห็นความสำคัญของศาสนาน้อยลง ชุมชนรุ่นใหม่เริ่มเหินห่างจากศาสนาโดยหันไปยึดค่านิยมทางวัตถุแทน

สมภพ ทองคงหาญ (2537) ได้ศึกษาเรื่องชุมชนชนบทบนเส้นทางการพัฒนา หมู่บ้านยางใหญ่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จากการศึกษาพบว่า พัฒนาเชิงพาณิชย์และรัฐ ทำให้ชาวบ้านเห็นความสำคัญของเงินมากขึ้น เปลี่ยนจุดมุ่งหมายการผลิตจากเพื่อยังชีพ มาเป็นเพื่อขาย เพื่อนำเงินไปใช้จ่ายซื้อสิ่งของอุปโภคบริโภคต่าง ๆ จากตลาด จนเกิดการทำลายทรัพยากรที่เคยอาศัยทำให้พึ่งตัวเองได้น้อยลง การผลิตแบบใหม่ ทำให้ชาวบ้านถูกเอาเปรียบมากขึ้น ด้วยกลไกต่าง ๆ เช่น กำไรของพ่อค้า ดอกเบี้ย ค่าเช่า ภาษี ฯลฯ กระบวนการดังกล่าว สร้างความแตกต่างทางเศรษฐกิจและสังคมมากขึ้น โดยคนร่ำรวยจะสะสมทุนได้ดีกว่า โดยการสนับสนุนจากรัฐที่ให้สิทธิอำนาจในการควบคุม จัดสรรทรัพยากรทั้งภายในและจากภายนอก แก่คนกลุ่มใหม่ที่มีแนวโน้มร่วมตามอุดมการณ์ของรัฐ ส่วนคนจนจะถูกเอาเปรียบมากขึ้น เป็นเหตุให้กลุ่มอำนาจเก่าที่ยึดระบบอาวุโสระบบเครือญาติ รวมทั้งคนยากจนของชุมชนเกิดความไม่พอใจผู้นำใหม่ที่เป็นตัวแทนของอำนาจและอุดมการณ์ของรัฐ ที่คอยกีดกันเอาเปรียบสร้างผลประโยชน์ให้ตนเอง จนนำไปสู่ความขัดแย้งกันในชุมชนในที่สุด

บทที่ 3

ลักษณะทั่วไปของชุมชน

ลักษณะทั่วไปของชุมชน

ชุมชนแห่งนี้ตั้งอยู่ทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย อยู่ในเขตพื้นที่การปกครองท้องถิ่นของ อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา มีครัวเรือนทั้งหมด 2,422 ครัวเรือนและประชากรทั้งหมด 7,404 คน ประชากรในชุมชนนี้มีสัญชาติไทย เชื้อชาติไทย

ในด้านการติดต่อคมนาคม และตำแหน่งที่ตั้งแล้ว แต่เดิมอำเภอปากช่อง เป็นเสมือนปากทางเข้าสู่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ก่อนที่เส้นทางสาย พนมสารคาม – ปักธงชัย และเส้นทางสายหล่มสัก ชุมแพ จะถูกตัดผ่านเข้าไปยังภาคตะวันออกเฉียงเหนือได้อีก 2 ทาง อำเภอปากช่องตั้งอยู่ห่างกรุงเทพมหานคร โดยทางหลวงแผ่นดินหมายเลขที่ 2 ระยะทาง 170 กิโลเมตร และอยู่ห่างจากที่ตั้งจังหวัดประมาณ 85 กิโลเมตร การเดินทางเข้าชุมชน โดยมาตามทางหลวงแผ่นดินหมายเลขที่ 2 เมื่อถึงทางแยกเข้าเลี้ยวขวาเข้า ถนนธนรัชต์ ประมาณ 22 กิโลเมตร ถึงทางแยกซ้ายให้เลี้ยวซ้ายเพื่อเข้าชุมชนหมู่บ้านจะเป็นถนนลาดยางตลอดสายในชุมชนเป็นที่ตั้งของสถานที่ราชการที่สำคัญๆ ไม่ว่าจะเป็นสถานีตำรวจ ที่ทำการไปรษณีย์ อนามัย และองค์การบริหารส่วนตำบล ที่ทำการผู้ใหญ่บ้าน ที่ทำการกำนัน และสถานที่ประกอบพิธีกรรมทางศาสนา เช่น วัดประจำชุมชน และโรงเรียนประจำชุมชน

การไปมาหาสู่กันระหว่างชาวบ้านภายในบ้านเดียวกัน หรือหมู่บ้านใกล้เคียง บางครั้งก็มีความจำเป็นต้องใช้รถจักรยานหรือรถจักรยานยนต์ ในกรณีที่ไม่มีรถยนต์จะใช้รถโดยสาร เนื่องจากหมู่บ้านจะมีลักษณะห่างกัน ระหว่างหมู่บ้านประมาณ 6 - 7 กิโลเมตร

จากการที่มีถนนลาดยางตัดผ่านชุมชน ทำให้ชุมชนติดต่อกับอำเภอและตัวเมืองได้สะดวก โดยรถโดยสาร การเดินทางโดยรถโดยสารจะมีทุก 30 นาที ตั้งแต่เวลา 6.00 – 18.00 น การเดินทางถึงชุมชนใช้เวลาประมาณ 25 นาที ส่วนการเดินทางไปตัวจังหวัดจะใช้เวลาประมาณ 1.30 ชั่วโมง จึงนับว่าชุมชนหมู่บ้านสามารถติดต่อภายนอกได้สะดวก

ประวัติความเป็นมาของชุมชน

ตามคำบอกเล่าของผู้เฒ่าคนแก่ว่ามีหมู่บ้านเล็ก ๆ อยู่หมู่บ้านหนึ่ง ตั้งอยู่ท่ามกลางป่า เทือกเขาตงพญาเย็น อุดมไปด้วยสิ่งสารพัดนานาชนิด รวมไปถึงไข่ป่าและไข่มาลาเรีย ซึ่งทำให้ผู้คนล้มหายตายจากไปนับร้อยนับพันชีวิต เพียงแค่นั่งรถไฟผ่านก็ผวา ทุกคนต้องการยาควินินไว้ประจำตัวเพื่อป้องกันโรคไข้มาลาเรีย มิฉะนั้นจะเสียชีวิต หมู่บ้านปากช่องสมัยก่อนขึ้นตรงกับตำบลขนงพระ อำเภอจันทัก (อำเภอสีคิ้วในปัจจุบัน) จังหวัดนครราชสีมา

ปี พ.ศ. 2435 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ร. 5 ซึ่งพระองค์ทรงมีพระคุณต่อชาติ พระองค์ได้โปรดเกล้าให้สร้าง ทางรถไฟจากกรุงเทพฯไปยังหัวเมืองโคราชโดยผ่านหมู่บ้านเล็ก ๆ นี้ จำเป็นต้องระบิดภูเขาเพื่อสร้างทางให้รถไฟผ่าน เปิดเป็นช่องทางเข้าหมู่บ้าน จึงขนานนามหมู่บ้านเล็ก ๆ นี้ว่า "บ้านปากช่อง" ซึ่งหมายถึง ช่องทางผ่านนั่นเอง

ต่อมาในปี พ.ศ. 2482 ทางราชการได้ย้ายที่ว่าการอำเภอจันทักไปบ้านสีคิ้ว (สถานีรถไฟสีคิ้วในปัจจุบัน) ทั้งนี้เพราะมีไข้มาลาเรียชุกชุมและให้เปลี่ยนชื่อใหม่จากอำเภอจันทัก เป็นอำเภอสีคิ้ว และยุบตำบลขนงพระเป็นตำบลจันทัก (ซึ่งปัจจุบันถูกน้ำท่วมหมดเพราะจมอยู่ใต้เขื่อนลำตะคอง)

ปี พ.ศ. 2492 บ้านปากช่องได้รับการยกฐานะเป็นตำบลปากช่อง ชาวบ้าน รอดตายจากไข้มาลาเรียประกอบอาชีพทำไร่ข้าวโพด ละหุ่ง เจริญรุ่งเรืองขึ้น ตามลำดับ การคมนาคมยังลำบากอยู่มากมีเพียง รพท.(การรถไฟแห่งประเทศไทย) การรถไฟของรัฐเท่านั้น ที่แวะรับส่งผู้โดยสารขนส่งพืชไร่สู่อำเภอข้างเคียงและโลกภายนอกได้ แต่ถึงอย่างไรก็ตาม การคมนาคมที่สะดวกที่สุดในขณะนั้น ก็คือ การเดิน การใช้เกวียน หรือหากตีหน้อยก็คงเป็นการจูงม้า

ปี พ.ศ. 2499 ทางรัฐบาลมองเห็นความจำเป็นในด้านเศรษฐกิจ การคมนาคม จึงให้สร้างถนนมิตรภาพเชื่อมต่อจากถนนพหลโยธิน จากจังหวัดสระบุรีเลี้ยวขวาไปยังจังหวัดนครราชสีมา โดยได้รับการช่วยเหลือจากประเทศสหรัฐอเมริกา ยกกองทัพทหารช่าง มาสร้างให้ ใช้ชื่อว่า "Friendship Highway" แปลเป็นไทยว่า "ถนนมิตรภาพ" ทหารช่างอเมริกากล้มตายเพราะไข้มาลาเรียในดงพญาเย็นหลายสิบคน และเมื่อสร้างเสร็จ ถนนมิตรภาพก็กลายเป็นถนนชั้นหนึ่งของเมืองไทยราบเรียบ วิ่งสบาย เปิดให้รถวิ่งได้เป็นทางการในปี พ.ศ. โดยรัฐบาลทำพิธีเปิดรับและมอบจากทหารช่างสหรัฐอเมริกาอย่างยิ่งใหญ่ ปัจจุบันถนนเส้นนี้มีอายุยาวนานถึง 48 ปี และอยู่ในสภาพทรุดโทรมจึงได้มีการปรับปรุง สร้างใหม่เป็นถนนคอนกรีตเสริมเหล็กตามมาตรฐานของโลก มีช่อง

ทางเดินรถถึง 4 ช่องทาง ด้วยเทคโนโลยีที่ทันสมัยการคมนาคมที่สะดวกสบาย เพราะเป็นถนนที่ไม่ต้องผ่านเข้าตัวเมือง

ปี พ.ศ. 2500 ทางราชการเห็นปากช่องเจริญรุ่งเรืองอย่างรวดเร็ว หลังจากมีถนนมิตรภาพตัดผ่านกลางหมู่บ้าน ประชาชนทั่วทุกสารทิศหลั่งไหลเข้ามาปลูกกรากทำไร่ และค้าขายพืชไร่มากขึ้น จึงยกฐานะเป็นอำเภอชั้นเอกของจังหวัดนครราชสีมา

อำเภอปากช่องเป็นเมืองหน้าด่านของภาคอีสานทั้งทางรถยนต์และรถไฟจำเป็นต้องผ่านอำเภอปากช่อง ยิ่งปัจจุบันมีสภาพเป็นถนนคอนกรีตเดินรถทางเดียว 4 ช่องทาง ทำให้การคมนาคมสะดวกเป็นอย่างดี ขณะนี้ การไฟฟ้าการผลิตแห่งประเทศไทย กำลังสร้างโรงงานไฟฟ้าพลังน้ำระบบหมุนกลับที่เขื่อนลำตะคอง โดยจะพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สวยงามในอนาคต

ปลัดจ่าง นิสิตยศักดิ์ เป็นปลัดกองทัพอากาศไทยได้ผ่านศึกสงครามกับประเทศเพื่อนบ้าน เมื่อหลังจากศึกสงคราม ท่านมักจะขี่ม้าออกเยี่ยมเยียนนักรบไทยลูกน้องเก่าของท่าน เมื่อท่านได้ทราบข่าว ลูกน้องเก่าของท่านได้ตั้งตัวเป็นโจรบนเขาใหญ่ และเห็นลูกน้องวางป่าบนเขาใหญ่เดินโล่ง ก็เสียใจมาก ท่านจึงขอร้องให้ลูกน้องเลิก และรีบอพยพลงไปยังที่ต่าง แต่มีโจรกลุ่มหนึ่งไม่ยอมเชื่อ เมื่อท่านไปขอร้อง ทำให้ท่านและหัวหน้าโจร 5 กลุ่ม ไม่สบายใจจึงนัดพบกัน ณ ป่าห้วยคาไถล้นหนองจิง แต่ตกลงกันไม่ได้ จึงเกิดการต่อสู้กันขึ้นปรากฏว่าหัวหน้าโจรถูกยิงเสียชีวิต บางส่วนยอมลงมาแต่โดยดี

ในยุคนั้น ท่านเป็นบุคคลที่ชาวบ้านเคารพยำเกรง เป็นอย่างมาก ท่านช่วยเหลือชาวบ้าน ในทุกๆด้าน ท่านได้จบชีวิตลงด้วยไข้ป่า เมื่อวัย 75 ปี ชาวบ้านต่างพร้อมใจกันตั้งศาลเพียงตาไว้ให้ที่ได้ต้นกระบกใหญ่ บริเวณวัดหนองเคี่ยม จ. นครนายก เรียกศาลนั้นว่า "ศาลเจ้าพ่อปลัดจ่าง"

หลังจากที่รัฐบาลโดย จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้มีการสำรวจจัดตั้งป่าเขาใหญ่ เป็นอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ จอมพลสฤษดิ์ ได้เกิดนิมิตฝันถึงเจ้าคุ้มครองเหล่าสรรพสัตว์ และป่าเขาใหญ่จึงได้สั่งการการให้มีการจัดตั้งศาลเจ้าพ่อขึ้นบริเวณ ก.ม. 23 ถนนธนรัชต์ และได้อัญเชิญดวงวิญญาณของสิ่งศักดิ์มาสถิตไว้ ณ ศาลเจ้าพ่อนั้นถูกขนานนามว่า "ศาลเจ้าพ่อเขาใหญ่" ซึ่งได้ตั้งอยู่ในตำบลหมูสีด้วยเช่นกัน

"เขาใหญ่" เป็นพื้นที่ป่าบริเวณรอบต่อระหว่างดงพญาไฟ หรือดงพญาเย็น พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 พระองค์ทรงเห็นว่าดงพญาไฟ มีแต่ความรุ่มร้อนไข้ป่าชุมชุม

ประชาชนเดือดร้อน จึงพระราชทานนามใหม่เป็น "คงพญาเย็น" เพื่อเป็นสิริมงคล ชาวบ้านจึงพากันอยู่อย่างร่มเย็นเป็นสุข เพราะสมัยก่อนคงพญาไฟและทิวเขาชันกำแพงที่มี อดีตความเป็นมาที่เร้นลับ กล่าวขานกันมานานแล้วว่า เคยเป็นสุสานของผู้ที่รูก้าวเข้าไป จนเมื่อมีการก่อสร้างทางรถไฟสายตะวันออกเฉียงเหนือและถนนมิตรภาพราวปี พ.ศ. 2500 ความหวาดกลัวที่มีต่อที่แห่งนี้จึงหายไป ชาวบ้านพากันจับจองที่ดินทำกิน จนกลายเป็นชุมชนต่าง ๆ ตั้งแต่ทับกวาง กลางดง มวกเหล็ก ปากช่อง ลำนาราญณ์ ไปถึงชัยบาดาล ลดความยิ่งใหญ่และความเร้นลับของผืนป่าเขาใหญ่ลงไปเกือบสิ้น

กระทั่งจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ นายกรัฐมนตรีในสมัยนั้น มีคำสั่งให้กอบกู้พื้นที่ป่าทั่วประเทศ ชาวบ้านจึงอพยพลงสู่พื้นที่ราบและมีการตั้งเขาใหญ่เป็นอุทยานแห่งชาติแห่งแรก ด้วยความอุดมสมบูรณ์ของผืนป่าเขาใหญ่ในปัจจุบันจึงได้ชื่อว่า "อุทยานมรดกของกลุ่มประเทศเอเชีย"

ชุมชนหมูสี ก่อตั้งขึ้นมาประมาณ 100 ปีเศษ ตามภูมิประเทศเขตป่า อันหนาแน่นด้วยต้นไม้และภูเขา ปกคลุมไปด้วยเมฆหมอกและหิมะอันหนาวเย็น ทิวบริเวณคงพญาเย็น ทำให้พื้นที่อุดมสมบูรณ์ด้วยพืชพันธุ์ธัญญาหารของสัตว์ป่านานาชนิด ภูมิประเทศที่ตั้งชุมชนอยู่ใกล้กับน้ำพุธรรมชาติ มีคลองน้ำไหลผ่านด้านทิศใต้ติดเขตชุมชน ทางด้านทิศตะวันตกของชุมชนก็ใกล้กับน้ำพุ เป็นเส้นทางของช้างซึ่งลงคลองน้ำ และขึ้นไปสู่หลังเขาใหญ่ได้โดยตลอด

การตั้งบ้านเรือนของประชากรในชุมชนหมูสี ประมาณ 100 ปีที่ผ่านมาจะตั้งบ้านเรือนเป็นกลุ่ม กลุ่มละ 3 - 5 หลังคาเรือน ลักษณะบ้านเป็นบ้านชั้นเดียวยกพื้นใต้ถุนสูง ทั้งนี้เพื่อป้องกันสัตว์ป่าที่มากทำอันตราย ส่วนหลังคาจะมุงด้วยหญ้าคา บริเวณภายในบ้านมักจะทำเป็นห้องโล่งกว้าง และมีการกันห้องเป็นห้องนอน ซึ่งการกันห้องดังกล่าวมักจะเป็นการสร้างต่อเติมในภายหลัง หากเป็นบ้านที่สร้างขึ้นใหม่ ในช่วงเวลาไม่กี่ปีมานี้ จะมีลักษณะเป็นบ้านหลังคามุงกระเบื้องหรือคอนกรีตที่สร้างในแบบทันสมัย พื้นและผนังรอบบ้านฉาบปูนเป็นวัสดุสำคัญ การตั้งบ้านเรือนมีทั้งแบบแยกเป็นบ้านหลังเดียวและตั้งรวมกันอยู่หลายหลังในบริเวณเดียวกัน กรณีเช่นนี้จะบ้านของลูกหลานที่แต่งงานแล้วแยกเรือนออกมาปลูกบ้านใกล้ ๆ บ้านพ่อและแม่เดิม

ตามคำบอกเล่าของคนเฒ่าคนแก่ ชาวบ้านรุ่นแรกต้องบุกเบิกถากถางพื้นที่ที่มีลักษณะเป็นป่าดงดิบ ปกคลุมไปด้วยไม้ขนาดใหญ่และขนาดเล็กต่าง ๆ นาชนิดหนาแน่นสลัดกันไป เช่น ประเทือง เต็ง รัง ยาง เป็นต้น ส่วนมากชาวบ้านที่อพยพลงมาตั้งถิ่นฐานมักเป็นชาวบ้านที่อพยพมาจากบนเขาใหญ่ เพราะทางการไม่ให้ประชาชนอยู่บนเขาใหญ่ให้ประชาชนลงมาอยู่ข้างล่างเขาใหญ่

ตาจันทร์ เล่าว่า “ ตอนที่ลุงอพยพลงมาที่นี่ มีแต่พื้นที่ที่เป็นป่าและต้นไม้ใหญ่ ไม่สามารถโค่นถางได้ ในการถางถางส่วนใหญ่ทำด้วย มีด จอบ เสียม พอค้างก็นอนพักที่กระท่อมชั่วคราว และต้องก่อกองไฟเพื่อไล่สัตว์ป่าต่างๆ การเดินทางลำบากมาก ไม่มีเส้นทางเข้าออก การเดินทางต้องอาศัย เดินเท้า ส่วนการอพยพย้ายลงมาต้องใช้เกวียนเป็นพาหนะใส่ของ” ยายมา เล่าว่า “เมื่อถางถางจนเป็นพื้นที่โล่งเพาะปลูกได้ ก็จะลงข้าวพื้นเมืองแบบขุดหลุมจากนั้นก็หยอดพันธุ์ข้าวลงไปแล้วกลบ ตอนนั้นผลผลิตที่ได้พอกินบางครั้งก็ไม่ได้ เพราะสัตว์ป่า เช่น หมูป่าซุกซม เข้ามาควนมาก”

ในอดีตชาวบ้านจะสามารถจับจองที่ดินได้อย่างเสรี แต่ก็ไม่ได้จับจองไว้มากนัก ลุงมัน เล่าว่า ตอนลุงเข้ามาจับจองที่ดินพื้นที่ตรงนั้นได้ถูกถางไว้แล้วประมาณ 10 ไร่ ที่ไม่ได้จับจองมาก เพราะไม่รู้จะเอาไว้มากทำไม แค่ว่าทำกินก็พอแล้ว บางคนบอกว่า ดูเหมือนที่ดินจะมีมากไม่รู้จักหมด หลายคนพอถางพื้นที่เสร็จ ก็จับจองแล้วขายให้คนที่มาใหม่ในราคาถูก ส่วนตัวเองก็ถางพื้นที่เอาใหม่ขยับไปเรื่อย ๆ แต่โดยทั่วไปแล้วมักจะค่อยทำไปเรื่อย ๆ ไม่คิดจะเอาไว้มากแค่ว่าพอกินพอใช้เท่านั้น และชาวบ้านเองก็เบื่อกับหน้ากับหญ้าที่ขึ้นเร็วมาก ทำให้ชาวบ้านไม่อยากจะมียอดดินเก็บไว้ที่ละมาก ๆ

การตั้งถิ่นฐาน

เนื่องจากประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำไร่ ดังนั้น ลักษณะการตั้งบ้านเรือนมีสองลักษณะ มีทั้งบ้านที่เป็นแบบกระจุกตัว และกระจัดกระจายอยู่ตามที่ดินทำกินของตน

ชุมชนหมู่บ้านตั้งอยู่ใกล้อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ พื้นที่บางส่วนจึงเป็นที่ราบลุ่ม ณ ที่แห่งนี้มีพื้นที่ 109.15 ตารางกิโลเมตร หรือ 68,244.50 ไร่ หรือ 378 ตารางกิโลเมตร (รวมอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่) ที่นี้มีความอุดมสมบูรณ์เหมาะแก่การเพาะปลูก พื้นที่ของหมู่บ้านทั้งหมดประมาณ 152,500 ไร่ ร้อยละของพื้นที่ ทั้งอำเภอ 13.37 พื้นที่สาธารณะ 109 ไร่ พื้นที่ทำสวน 24,529 ไร่ ร้อยละ 36.31 พื้นที่ทำไร่ 17,149 ไร่ ร้อยละ 35.06 ของพื้นที่

เนื่องจากทั่วทั้งหมู่บ้านทำการเกษตร ดังนั้นเมื่อชาวบ้านทำการเกษตรจะมองเห็น พืชผลเป็นแนวเรียงยาวและส่วนพื้นที่ ที่ชาวบ้านยังไม่ได้ลงมือทำไร่จะเป็นทุ่งราบโล่ง พืชจะมีต้นไม้ใหญ่ให้พักอาศัยหลบแดดได้ สภาพถนนจะถูกลาดยางทอดตัวเป็นแนวยาวเข้าสู่หมู่บ้าน โดยบ้านเรือนจะสร้างรวมกันอยู่เป็นกลุ่ม ประมาณ 30 หลังคาเรือน รวมทั้งร้านค้าขายของชำ ร้านขายกับข้าวหรืออาหาร ซึ่งตั้งเรียงรายอยู่ตามถนน ผู้ที่ผ่านไปผ่านมาจะเห็นป้ายโฆษณา สถานที่พักอาศัย เช่น รีสอร์ท หรือบังกะโล มีป้ายบอกทางเป็นระยะๆ รวมไปถึงป้ายบอกสถานที่ตั้งโรงเรียน วัด สถานที่

ราชการต่าง ๆ ด้วย เลื่อยลงมาจะพบวัดและโรงเรียนประจำหมู่บ้าน ซึ่งโรงเรียนกับวัดนั้น จะตั้งอยู่ใกล้กันมีช่วงห่างทั้งระยะประมาณไม่เกิน 150 เมตร

อาณาเขตของชุมชนหมู่นี้จะเชื่อมต่อกับหมู่บ้านอาณาเขตทิศเหนือ เช่น ตำบลหนองน้ำ และตำบลขงพระ ส่วนทางทิศตะวันออกจะติดกับตำบลโป่งตาลอง อำเภอปากช่อง ด้านทางทิศใต้เชื่อมติดกับอำเภอนาดี จังหวัดปราจีนบุรี และอำเภอเมือง จังหวัดนครนายก โดยบริเวณอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่นั้น ทางทิศตะวันตกจะติดกับคงพญาเย็น อำเภอปากช่องอีกด้วย

ลักษณะสภาพดินในชุมชนนี้เหมาะแก่การเพาะปลูก แต่ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับน้ำเป็นสำคัญ ถ้าได้รับน้ำ อุดมสมบูรณ์ ที่ดินนั้นจะได้ผลผลิตดี ชุมชนนี้เป็นชุมชนที่มีสภาพดินที่ค่อนข้างดี เพาะปลูกพืชไร่ได้ดีหลายชนิด เช่น มะม่วง ข้าวโพด มันสำปะหลัง ฝรั่ง มะขาม และน้อยหน่า

สภาพทางเศรษฐกิจ การประกอบอาชีพ จากสภาพภูมิประเทศติดอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่มีดินอุดมสมบูรณ์ และมีสภาพอากาศดี ทำให้ชุมชนนี้ มีลักษณะเป็นเมืองท่องเที่ยวตากอากาศ มีโรงแรม มีบ้านพักตากอากาศ และสนามกอล์ฟ ทำให้ประชาชนส่วนใหญ่มีฐานะดี รายได้เฉลี่ยต่อคน ต่อปี ประมาณ 25,000 บาท โดยส่วนหนึ่งประกอบอาชีพ ทำสวนผลไม้ ทำไร่ข้าวโพด อีกส่วนหนึ่งอีกคือภาคธุรกิจท่องเที่ยว

อาชีพ

ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพ ทำไร่คิดเป็นประมาณร้อยละ 70 รับจ้างทางภาคเกษตรกรรม ประมาณร้อยละ 20 ค้าขาย ประมาณร้อยละ 5 รับราชการประมาณร้อยละ 3 และอื่น ๆ ประมาณร้อยละ 2 ของทั้งหมด อาชีพทำไร่นั้น พืชที่ปลูกจะมีทั้งพืชเศรษฐกิจและไม่ใช่พืชทางเศรษฐกิจ พืชไร่ที่ปลูกทั่วไปได้แก่ ข้าวโพด มันสำปะหลัง มะม่วง น้อยหน่า มะขาม ขนุน พริก มะเขือ ฯลฯ โดยปลูกพืชหมุนเวียนกันไปตามฤดูกาล นอกจากการปลูกพืชล้มลุกแล้ว บางครอบครัวยังเลี้ยงสัตว์ควบคู่กันไปอีกด้วย เช่น วัวเนื้อ และวัวนม ส่วนสุกร จะเลี้ยงไว้ขาย เป็ดและไก่เอง จะมีทั้งเลี้ยงไว้เพื่อบริโภค และเลี้ยงไว้เพื่อขายเป็นครั้งคราว หากมีเทศกาล ตรุษ, สารท และงานบุญต่าง ๆ

อาชีพรับจ้าง

อาชีพรับจ้าง แยกออกได้เป็น 2 ประเภท คือ รับจ้างในภาคเกษตรกรรม และรับจ้างนอกภาคเกษตรกรรม

ชาวบ้านที่ไม่มีที่ดินทำกินในหมู่บ้าน ส่วนมากจะประกอบอาชีพรับจ้างเป็นแรงงานนอกภาคเกษตรกรรมแต่มีชาวบ้านที่ไม่มีที่ดินทำกินบางรายรับจ้างในภาคการเกษตรกรรม และนอกภาคการเกษตร ในขณะที่เดียวกันเกษตรกรที่มีที่ดินทำมาหากินบางรายก็ออกหางานรับจ้าง เมื่อหมดฤดูทำการเกษตร หรือก่อนเริ่มการเพาะปลูกในฤดูกาลถัดไป ซึ่งมีทั้งรับจ้างในหมู่บ้าน หมู่บ้านข้างเคียง บางรายก็ออกไปรับจ้างถึงต่างจังหวัด หรือแม้กระทั่งกรุงเทพฯ เอง

ในปัจจุบัน ชาวบ้านที่ประกอบอาชีพทำไร่ กำลังประสบกับภาวะขาดแคลนแรงงานในภาคการเกษตร ทั้งนี้เนื่องจากถ้าเปรียบเทียบกับแล้ว แรงงานในภาคการเกษตรกำลังลดลงเรื่อย ๆ ขณะที่แรงงานนอกภาคการเกษตรมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น เกษตรกรต่างพากันละทิ้งการทำไร่ และเข้าสู่ตลาดแรงงานที่รองรับ โดยแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นรีสอร์ท สนามกอล์ฟ ทั้งนี้เพราะนายจ้างหรือเจ้าของกิจการเหล่านี้ สามารถตอบแทนค่าแรงในอัตราที่สูงกว่านายจ้างที่เป็นเกษตรกร

อาชีพค้าขาย ชาวบ้านที่ประกอบอาชีพค้าขาย โดยเปิดร้านเป็นหลักแหล่งมีจำนวนร้อยละ 5 โดยส่วนมากจะได้แก่ร้านขายของชำทั่วไป ร้านขายอาหารสด และร้านขายอาหารตามสั่ง ร้านขายกล้วยเดี่ยว

ลักษณะภูมิประเทศ พื้นที่โดยส่วนใหญ่ มีสภาพเป็นภูเขาเล็กใหญ่สลับกันที่เนินและพื้นที่ราบมีลำตะคองเป็นสายน้ำไหลจากน้ำตกเหวสุวัตในอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ผ่านตำบลหมูสีและตำบลอื่น ๆ ลงสู่อ่างเก็บน้ำลำตะคอง และด้วยเหตุที่พื้นที่อยู่ติดกับอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ทำให้มีอากาศเย็นสบายเกือบตลอดปี รวมทั้งมีฝนตกชุกอุดมสมบูรณ์มีธารน้ำผุดจากใต้ดิน และมีถ้ำเป็นจำนวนมากอุณหภูมิเฉลี่ยต่ำสุดประมาณ 8 องศาเซลเซียส สูงสุดประมาณ 30 องศาเซลเซียส

ศาสนา ความเชื่อ

ชาวบ้านชุมชนนี้ทุกคน นับถือศาสนาพุทธ มีการปฏิบัติศาสนกิจ และมีเทศกาลวันสำคัญทางศาสนาต่าง ๆ เช่นคนไทยพุทธทั่วไป วันพระก็จะไปทำบุญที่วัดและมีการจำศีลด้วย ส่วนใหญ่จะเป็นคนสูงอายุมากกว่าคนหนุ่มสาวโดยเฉพาะ ชาวบ้านมักพร้อมใจกันในการทำบุญหรือกิจการ

ต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับวัดเสมอ วัดประจำชุมชน คือวัดหมูสี ได้สร้างขึ้นมาประมาณ 100 ปีเศษ ได้ตั้งขึ้นพร้อมการตั้งชุมชน วัดได้สร้างขึ้นโดยอาศัยชาวบ้านที่มาร่วมกันกับพระภิกษุ สามเณร วัดประกอบไปด้วย ศาลาการเปรียญ เพื่อใช้เป็นสถานที่ประกอบพิธีกรรมทางศาสนา และมีกุฏิสำหรับพระสงฆ์ โบสถ์สำหรับประกอบพิธีกรรมทางศาสนา เช่นงานบวช และมีเมรุ สำหรับเผาศพ ภายในวัดक्रमิไปด้วยต้นไม้ภูมิประเทศที่ตั้งวัดและหมู่บ้านอยู่ใกล้กับน้ำพุธรรมชาติ มีคลองน้ำไหลผ่านด้านทิศใต้ติดกับเขตวัดและหมู่บ้านโดยตลอด ทางด้านทิศตะวันตกของหมู่บ้านใกล้กับน้ำพุ เป็นเส้นทางของซำงซึ่งจะลงคลองน้ำ และขึ้นไปเชื่อมโรงขึ้นสู่หลังเขาใหญ่ได้โดยตลอด จนกลายเป็นเส้นทางลัดดังจะเห็นได้ในปัจจุบัน ผู้ใหญ่บ้านหมูสีได้ให้ข้อมูลมีรายละเอียดว่า ก่อน พ.ศ. 2511

วัดได้สร้างขึ้นเป็นที่อาศัยของพระภิกษุสามเณร เพียงหลังเล็ก ๆ 1 หลังเท่านั้น และมีศาลาซึ่งเป็นที่อาศัยเรียนหนังสือของเด็กชาวบ้าน เรียกว่าโรงเรียนหมูสีเพียงหนึ่ง หลังเล็ก ๆ เท่านั้น ยังไม่ทราบชื่อเจ้าอาวาสแต่ละสมัยให้แน่ชัด แต่ทราบว่า มีพระจำพรรษาอยู่ไม่เคยขาด มากบ้างน้อยบ้าง ได้มีพระครูได้ย้ายมาจากกรุงเทพมหานคร เป็นรักษาการแทนได้รับการแต่งตั้งพระสมณะศักดิ์ดำรงตำแหน่งในเวลาต่อมาท่านจึงได้ตำแหน่งเป็นเจ้าอาวาส และเจ้าคณะตำบลนางพัฒนาของท่านพระครู ท่านได้สร้างความเจริญให้กับท้องถิ่นเป็นอย่างมาก เป็นการพัฒนาทั้งในด้านวัตถุและบุคคลควบคู่กันไป ทั้งฝ่ายพุทธอาณาจักร และราชอาณาจักร โดยร่วมกับนายอำเภอปากช่อง ศึกษาธิการ อำเภอปากช่อง และประชาชนตำบล โดยการนำของพ่อกำนัน (ปัจจุบันเกษียณอายุรับพระราชทานแหวนทองคำ) ได้ร่วมกันพัฒนาสำนักสงฆ์วัดซึ่งกำลังทรุดโทรม ทั้งด้านวัตถุ และด้านจิตใจ สำนักสงฆ์หมูสีเดิมมีที่ดินเป็นของวัด 4 ไร่เศษ ได้จัดขยายที่ดินเพิ่มขึ้นอีก 28 ไร่ รวมเป็น 32 ไร่ โดยมีผู้ศรัทธาถวายบ้าง ทางวัดซื้อเองบ้างที่ดินทั้งหมดนี้ได้จัดออกหลักฐานแสดงกรรมสิทธิ์ครอบครอง เป็นจำนวน 32 ไร่ 2 งาน ต่อมาประมาณปี พ.ศ. 2512 ได้สร้างถาวรวัตถุ ดังนี้ สร้างโรงเรียนประชาบาลแบบ จำนวน 1 หลังไว้ในบริเวณวัด จำนวน 7 ห้องเรียน กว้าง 9.00 เมตร ยาว 63.00 เมตร ใช้ไม้ตะเคียนทองทั้งสิ้น และสร้างกุฏิ 9 หลัง กว้าง 11.00 เมตร ยาว 15.00 เมตร และได้สร้างกุฏิสงฆ์ เพิ่มอีก 7 หลัง ขนาดกว้าง 3.00 เมตร ยาว 5.00 เมตร และสร้างศาลาการเปรียญ 2 หลังคู่ (ปัจจุบันศาลาสวดศพ) กว้าง 16.00 เมตร ยาว 21.00 เมตร ใช้ไม้เนื้อแข็ง และสร้างศาลาสี่มุข กว้าง 7 เมตร ยาว 7 เมตร ปัจจุบันชำรุดแล้ว ต่อมาประมาณปี พ.ศ. 2512 ท่านได้สร้างพระอุโบสถ 1 หลัง กว้าง 10.00 เมตร ยาว 26.00 เมตร ลักษณะแบบของกรมศิลปากร ประเภท ก. สร้างด้วยคอนกรีตเสริมเหล็กทั้งหลัง หลังคามุงกระเบื้องเคลือบ มีช่อฟ้าใบระกา หน้าบรรณ คันทวย ชุ่มประตู่ หน้าต่าง ลงลัก ปิดทอง ติดกระจก ต่อมาประมาณปี พ.ศ. 2513 สร้างพระประธานประดิษฐานในอุโบสถ ปางปฐมเทศนา (แบบคันธารราช) ขนาดหน้าตัก 9 ศอก สร้างด้วยโลหะ พร้อมด้วยพระปัญญาวัคคิ ทั้ง 5 ต่อมาเมื่อประมาณปี พ.ศ. 2514 ได้สร้างรั้วกำแพงบริเวณวัดใช้ไม้เนื้อแข็งทั้งสิ้น สูง 1.36 เมตร ยาว 48.00 เมตร และท่านยังพัฒนาชุมชนโดยการติดต่อนายอำเภอปากช่อง ขอรดแทรกเตอร์และเงินงบประมาณบำรุงห้องที่สร้าง

ถนนจากทางแยกถนนธนรัชนี กม.15 แยกเข้าหมู่บ้านท่าช้างเป็นระยะทาง 2,500.00 เมตร เพื่อพัฒนาหมู่บ้านให้เจริญ ต่อมาท่านได้สร้างกุฏิเมื่อประมาณพ.ศ. 2516 สร้างกุฏิ "อยู่วิจิตร" ขนาดยาว 15.00 เมตร กว้าง 14.00 เมตร เสาทคอนกรีต พื้นไม้เนื้อแข็งทั้งสิ้น พ.ศ. 2518 ได้สร้างกุฏิเป็นห้องสมุด "โกวิทกุลานุชิต" ขนาดกว้าง 16.00 เมตร ยาว 18.00 เมตร เสาคอนกรีตสูง พื้นไม้เนื้อแข็งทั้งสิ้น ต่อมาได้สร้างกุฏิ "ชูเดช" ซึ่งอยู่ในแถวเดียวกัน ไปเพิ่มขึ้นอีก 2 หลัง ขนาดยาว 18.00 เมตร กว้าง 13 เมตร เสาคอนกรีตสูงสร้างด้วยไม้เนื้อแข็งทั้งหลัง เงินค่าก่อสร้าง 325,000 บาท ระหว่างกุฏิ อยู่วิจิตร-หอสมกุลานุชิต-กุฏิชูเดช เดิมได้สร้างเป็นสะพานไม้ ทอดเชื่อมโยงถึงกัน เนื่องจากกุฏิอยู่ในที่ลุ่มต่ำ บางปีมีน้ำท่วมถึง เมื่อประมาณปี 2523 ได้สร้างสะพานแบบ ค.ส.ล.ขนาดกว้าง 3.5 เมตร ยาว 35.00 เมตร ทอดจากฝั่งไปหากุฏิดังกล่าว พ.ศ.2524 ท่านได้สร้างศาลาการเปรียญ ลักษณะเป็นอาคาร 2 ชั้น คอนกรีตทั้งหลังยื่นมุขออกด้านข้าง มีชานบันไดยื่นออกมาชั้นลงได้ 2 ด้าน ขนาดกว้าง 18 x 40 เมตร ต่อมาประมาณพ.ศ. 2527 ท่านพระครูได้ออกจากวัด และลาสิกขาบท ในเวลาต่อมา ได้มีพระครูเสรี เป็นรักษาการณแทนเจ้าอาวาส และผลงานที่ได้สร้างได้ถมดินรอบกำแพงพระอุโบสถ 1 ด้าน และเดินสายไฟในศาลา และพัฒนาถนนเข้าวัดตลอดจนลงสีพระอุโบสถ ต่อมาในปี พ.ศ. 2531 พระเสรีลาสิกขา และได้มีพระมรรักษารักษาการณแทนเจ้าอาวาส พระสันทม เป็นรักษาการณเจ้าอาวาสได้สร้างเมรุขนาดกว้าง 6 เมตร ยาว 12 เมตร เตาเผาพื้นบันไดด้วยหินอ่อน แล้วเสร็จภายใน 1 ปี ค่าถมดิน อัดดินในเนื้อที่ประมาณ 1 ไร่ และได้สร้างต่อเติม และลงสีซุ้มประตูเข้าวัดทั้ง 2 ซุ้ม แล้วจึงสร้างโรงครัว เก็บต่อมาเมื่อปี 2532 ได้มีพระได้รับการแต่งตั้งรักษาการณ เมื่อวันที่ 2 กรกฎาคม พ.ศ. 2532 ปัจจุบันมีพระสงฆ์จำนวน 12 รูป และเณร 2 รูป

ศาลประจําชุมชน

ในการนับถือศาลเจ้าพ่อเจ้าแม่ของชาวบ้านเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เป็นที่พึ่งทางใจ เช่น โรคภัยไข้เจ็บ ชาวบ้านจะมานบนบานยังศาลเจ้าพ่อ ศาลเจ้าแม่ ให้ช่วยคุ้มครอง ให้หายจากโรคภัยไข้เจ็บ และพ้นจากภัยทั้งหลาย ชาวบ้านจะนำไก่ สุรา และหัวหมู ไปถวาย การนับถือศาลเจ้าในชุมชนที่สำคัญได้แก่ศาลเจ้าพ่อเขาใหญ่หรือปลัดจ่าง ตั้งอยู่ทางขึ้นอุทยานเขาใหญ่ และศาลเจ้าพ่ออรุณอุทอง ศาลเจ้าพ่อพระกาฬ ซึ่งชาวบ้านจะให้ความเคารพเป็นอย่างมาก ชาวบ้านมักจะไปไหว้สักการะบูชา โดยชาวบ้านจะนำพวงมาลัยมาถวายกับเจ้าพ่อ และชาวบ้านจะมีการทรงเจ้าทุกปี ในเดือน 6 ขึ้น 6 ค่ำ จะมีการเลี้ยงเจ้าพ่อ เวลาเช้าจะทำบุญกลางบ้านเพื่อเอาโชคเอาชัย โดยการนำเครื่องถวายเจ้าพ่อมีหัวหมู ไก่ สุรา และนำหัวหมู และไก่ สุรา ใส่กระถางอย่างละน้อย แล้วจึงนำตุ๊กตาใส่ ในกระถางจะทำเป็นรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัส มีข้าวคั่ว ข้าวแดงใส่ในกระถาง แล้วนำไปตั้งริมทางสามแยก การประทับทรงคนทรงต้องทรงเครื่อง โดยใส่เสื้อขาว และใส่ผ้าขาวม้าคาดพุง โดยคนทรงเป็นชายอายุประมาณ

75 ปี ชาวบ้านจะหาคนทรงเมื่อได้รับความเดือดร้อน เช่น วั วัว ควาย หรือชาวบ้านมีโรคภัยโดยชาวบ้านเชื่อว่าถูกผีทำอันตราย

โรงเรียนหมูสี

สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครราชสีมา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ที่ตั้งหมู่ที่ 16 บ้านเหนือ ตำบลหมูสี อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา เนื้อที่ 33 ไร่ 2 งาน 55 ตารางวา การจัดระบบการศึกษาระดับอนุบาล (อนุบาล 4 - 5 ขวบ) ระดับประถมศึกษา ระดับมัธยมศึกษา (ม.1 - ม.3)

ประวัติความเป็นมา

โรงเรียนหมูสี เริ่มก่อตั้งแต่วันที่ 10 พฤษภาคม พ.ศ. 2482 มีชื่อเดิมว่า โรงเรียนประชาบาลหมูสี 2 เปิดทำการสอนตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 - 4 โดยมีนายลบ มาลาศรี ศึกษาธิการอำเภอสีคิ้ว เป็นประธานในพิธีเปิด โดยใช้สถานที่เรียนที่ศาลาวัดหมูสี ต่อมาทางราชการได้เปลี่ยนชื่อใหม่เป็น โรงเรียนวัดหมูสี ปี พ.ศ. 2512 พระครูสิริ เจ้าอาวาสวัดหมูสี เจ้าคณะตำบล ได้นำโยมอุปัชฌาย์ คือ นางทอง มาสร้างอาคารเรียน แบบ 005 ให้ 1 หลัง ขนาด 4 ห้องเรียน ซึ่งยังไม่เต็มแปลน โดยสร้างในสถานที่ของวัดหมูสีได้อุทิศวัสดุเครื่องใช้สำหรับ โรงเรียนอีกจำนวนหนึ่ง ได้ทำพิธีมอบอาคารเรียนให้แก่ทางราชการ เมื่อวันที่ 4 กรกฎาคม พ.ศ. 2512 และเปิดเป็นสถานที่เรียนตั้งแต่บัดนั้นเป็นต้นมา การเปลี่ยนแปลงและการพัฒนา พ.ศ. 2514 เปิดทำการสอนชั้นประถมปลาย คือชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 และในปีการศึกษา ต่อมาก็เปิดชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 และ 7 ตามลำดับ พ.ศ. 2518 ทางอำเภอได้รับงบประมาณที่ทางจังหวัดจัดสรรให้ทางโรงเรียน เป็นเงินหนึ่งแสนบาท โดยมอบหมายให้พระครูสิริ เป็นผู้ดำเนินการควบคุมต่อเติมอาคารเรียน แต่เนื่องจากอาคารได้ก่อสร้างเต็มรูปแบบแล้ว คณะกรรมการดำเนินงาน โดยมีพระครูสิริเป็นประธานได้ประชุมลงมติให้แยกสร้างใหม่ โดยทางวัดและประชาชนต้องช่วยกันหาเงินเพิ่มเติม จึงก่อสร้างได้สำเร็จ โดยใช้งบประมาณ ของทางราชการกับประชาชน โดยไม่ต้องเสียค่าแรงงานได้อาคารแบบ ป.1 ฉ ได้ถุนสูงขนาด 2 ห้องเรียนเพิ่มมุขกลางอีก 1 ห้อง สร้างอยู่ในเนื้อที่ของวัด พ.ศ. 2519 ได้รับแบบงบเงินผันของสภาตำบลหมูสี สร้างโรงอาหารแบบธรรมดา พ.ศ. 2521 ได้ยุบชั้นประถมศึกษาปีที่ 7 ตามหลักสูตรประถมศึกษาพุทธศักราช 2521 ต่อมาเมื่อประมาณ พ.ศ. 2523 ได้รับงบประมาณก่อสร้างอาคารแบบ ป.1 ฉ ได้ถุนสูง ขนาด 4 ห้องเรียน สร้างในเนื้อที่ของโรงเรียน และนักเรียนส่วนหนึ่งได้ย้ายมาเรียน ทำให้โรงเรียนมีสภาพแบ่งออกเป็น 2 ฝั่ง โดยมีถนนสาธารณะกั้นต่อมา เมื่อ พ.ศ. 2524 ได้รับงบประมาณก่อสร้างอาคารอเนกประสงค์แบบ สปช. และได้รับการ

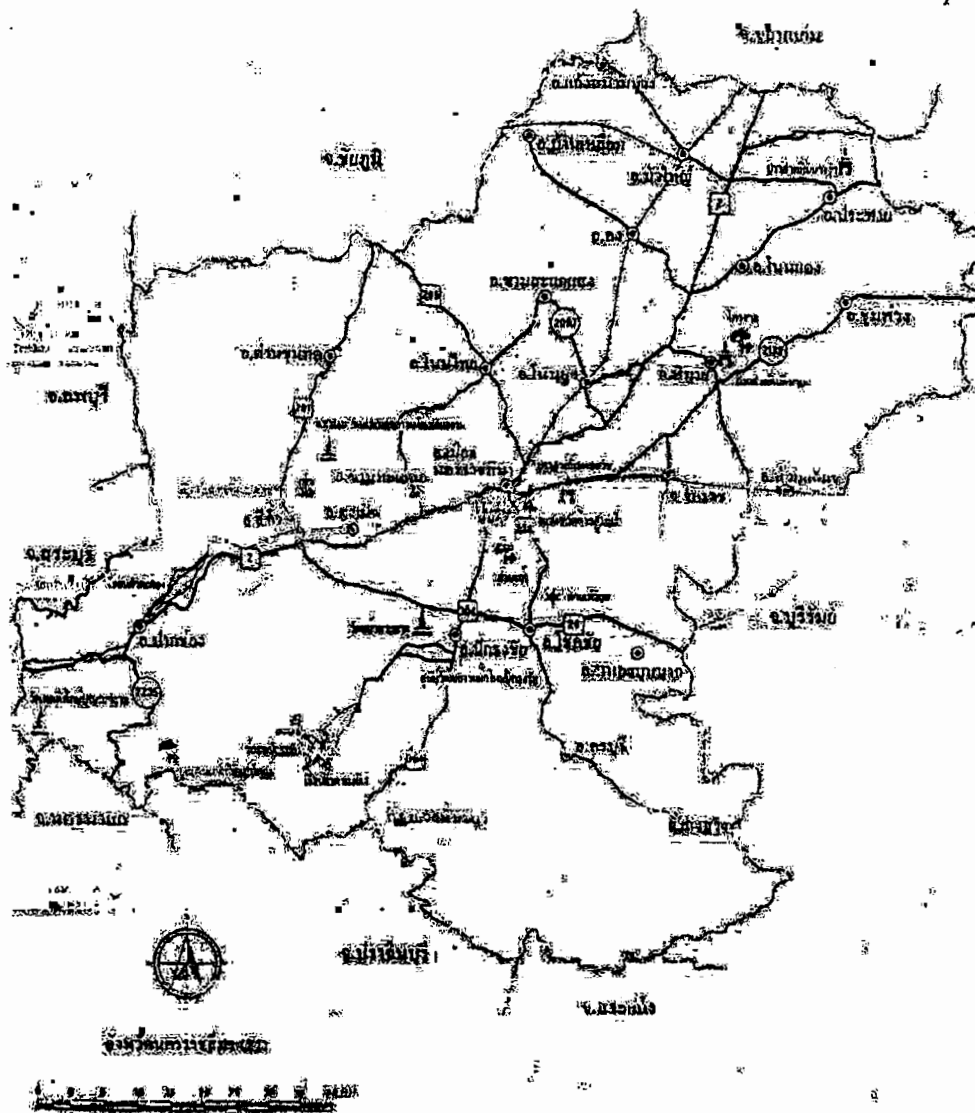
อนุมัติให้รื้อย้ายโรงอาหารแบบธรรมดา เนื่องจากชำรุดมาสร้างใหม่ในที่โรงเรียน ต่อมาเมื่อประมาณ พ.ศ. 2528 สร้างสนามบาสเก็ตบอลโดยการอนุเคราะห์ของ ศปศ. 24 ต่อมาเมื่อประมาณ พ.ศ. 2530 ได้รับการอนุเคราะห์ก่อสร้างซุ้มประตูโรงเรียนจาก ต่อมาเมื่อประมาณ พ.ศ. 2532 ได้รับงบประมาณก่อสร้างอาคารอเนกประสงค์แบบ 205/26 ต่อมาประมาณปี พ.ศ. 2533 ได้รับงบประมาณก่อสร้างอาคารเรียนแบบ 105/29 ขนาด 2 ชั้น 12 ห้องเรียน ต่อมาเมื่อ พ.ศ. 2534 ได้รับงบประมาณสร้างห้องน้ำแบบ สปช.601/26 และได้รับอนุมัติให้เปิดสอนชั้นศึกษามัธยมศึกษาปีที่ 1 ตามโครงการขยายโอกาสทางการศึกษา และในปีต่อมาก็เปิดชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 และ 3 ตามลำดับจัดสร้างค่ายลูกเสือเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต เมื่อประมาณ พ.ศ. 2537 จัดสร้างรั้วหน้าบริเวณโรงเรียน และรั้วลวดหนามรอบบริเวณโรงเรียน ปัจจุบันมีเด็กนักเรียนทั้งหมด 545 คนเป็นนักเรียนชาย 299 คน และ นักเรียนหญิง 246 คน ระดับการศึกษามีตั้งแต่ชั้นอนุบาล 1 ถึงมัธยมศึกษาปีที่ 3 (เอกสารประวัติโรงเรียน)

สถานีอนามัย

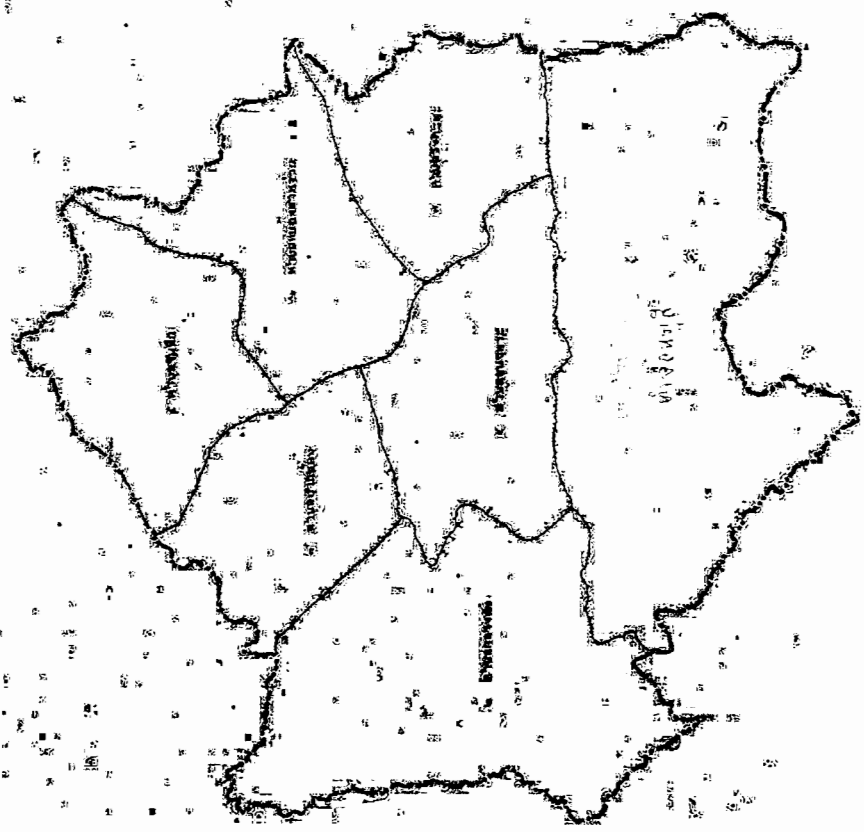
ปัจจุบันมี 2 แห่ง แห่งแรกตั้งที่ตำบลหมูสี ชื่อ สถานีอนามัยหมูสี ส่วนแห่งที่ 2 ชื่อ สถานีอนามัยบ้านเหนือ สร้างขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2514 โดยสร้างตัวอาคารสถานีอนามัยบ้านพักเจ้าหน้าที่ จำนวน 2 หลัง และครุภัณฑ์ สำนัก บางส่วนให้แก่สถานีอนามัยสร้างเสร็จเมื่อปี พ.ศ. 2515 และเริ่มเปิดดำเนินการให้บริการแก่ประชาชน เมื่อวันที่ 15 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2525 และเปิดให้บริการมาเป็นเวลา 25 ปี และได้รับการก่อสร้างสถานีอนามัยทดแทนแบบเลขที่ 8170/36 เมื่อปี พ.ศ. 2539 สร้างเสร็จเมื่อเดือนธันวาคม พ.ศ. 2539 และได้เริ่มเปิดดำเนินการให้บริการแก่ประชาชน ตั้งแต่เดือนมกราคม พ.ศ. 2540 ปัจจุบัน นางเสรี ดำรงตำแหน่งหัวหน้าสถานีอนามัย

สถานีอนามัยบ้านเหนือ สร้างขึ้นเมื่อ วันที่ 3 ธันวาคม พ.ศ. 2532 เนื้อที่ 3 งาน 60 ตารางวา บริจาคโดย อดีต ส.ส. จังหวัดนครราชสีมา ปัจจุบัน นายมิตร ได้ดำรงตำแหน่งหัวหน้าสถานีอนามัย

รูปที่ 2 แผนที่จังหวัดนครราชสีมา

புதிதானதுபுதிதானதுபுதிதானது

องค์การบริหารส่วนตำบลหมูสี

องค์การบริหารส่วนตำบลหมูสี แบ่งพื้นที่การปกครองออกเป็น 17 หมู่บ้าน มีพื้นที่อยู่ในเขต องค์การบริหารส่วนตำบล

ตารางที่ 1 การแบ่งประชากรองค์การบริหารส่วนตำบลหมูสี

ชื่อบ้าน	หมู่ที่	ครัวเรือน	ประชากร		
			ชาย (คน)	หญิง (คน)	รวม
บ้านหมูสี	1	178	267	234	501
บ้านกลาง	2	73	97	86	183
บ้านจำปา	3	175	195	198	393
บ้านหนองน้ำ	4	162	272	320	597
บ้านเหนือ	5	185	333	377	710
บ้านป่าเรียง	6	179	239	235	484
บ้านป่าเขาใหญ่	7	311	134	144	297
บ้านไต้	8	284	251	254	505
บ้านคำไต้	9	118	118	121	239
บ้านท่าเรือ	10	151	151	144	295
บ้านโคกกุด	11	70	76	78	154
บ้านน้ำใส	12	132	333	327	660
บ้านโบริมะขาม	13	63	109	120	229
บ้านวังมุก	14	135	262	289	551
บ้านศิลา	15	157	232	235	467
บ้านหนองจำ	16	275	352	358	710
บ้านสูงเนิน	17	74	211	218	429
รวม	17	2,722	3,632	3,738	7,404

ที่มา : องค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2543

บทที่ 4

ประวัติชีวิตของกรณีศึกษา

สำหรับการในการศึกษาครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้เลือกกลุ่มเป้าหมายจำนวน 15 คน จากข้อจำกัดในด้านกลุ่มประชากร และระยะเวลาที่ประชากรอาศัยอยู่ในช่วง 20 ปี ตั้งแต่ พ.ศ. 2522 จนถึง พ.ศ. 2542 ทั้งเพศชายและเพศหญิง โดยมีอายุประมาณ 50 ปี ขึ้นไป เพื่อศึกษาปัจจัยและผลกระทบต่อ การเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคม วัฒนธรรม และเศรษฐกิจ ในตำบลหมูสี อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา

กรณีศึกษาที่ 1 นายสุทิน (นามสมมุติ)

นายสุทิน ปัจจุบัน อายุ 55 ปี พร้อมด้วยภรรยา อายุ 55 ปี มีบุตรทั้งหมด 4 คน ประกอบด้วย บุตรสาวคนโต อายุ 30 ปี จบการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 บุตรสาวมีบุตรชาย 1 คน อายุ 5 ขวบ กำลังศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 บุตรสาวคนที่สองของนายสุทินและภรรยา อายุ 27 ปี การศึกษาจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 และบุตรสาวคนที่สาม อายุ 26 ปี จบการศึกษาระดับปวช. 3 ส่วนบุตรคนสุดท้อง นั้นเป็นบุตรชาย อายุ 22 ปี กำลังศึกษามหาวิทยาลัยกรุงเทพ ปีที่ 3

ก่อนที่จะอพยพย้ายมาอยู่ที่ตำบลหมูสี บ้านเดิมอยู่ที่ ตำบลเสนา จังหวัดอยุธยา อาชีพเดิมคือการทำนา โดยมีที่ดินทำกินทั้งหมด 20 ไร่ ต่อมาเกิดภาวะฝนแล้ง ทำไร่นาได้ผลผลิตไม่ค่อยดีเหมือนเคย จึงตัดสินใจพาครอบครัวอพยพหาที่อยู่ใหม่เปลี่ยนที่ทำกิน ขณะนั้นบุตรสาวคนโตมีอายุได้เพียง 2 ปี ประกอบกับก่อนหน้านี้ มีเพื่อนบ้านที่เสนา เคยชักชวนให้ขึ้นมาทำมาหากินอยู่ด้วยกันที่ตำบลหมูสี นายสุทินและครอบครัวจึงขายที่นา 20 ไร่ รวมทั้งบ้านที่อยู่ของตนเอง เพื่อมาเริ่มต้นหาที่ทำกินแหล่งใหม่

ประมาณปี 2519 ครอบครัวของนายสุทินได้มาสร้างกระท่อมมุงแฝก โดยครั้งแรกมาอาศัยกับเพื่อนที่มาจากเสนาด้วยกัน ต่อมาได้ขยับขยาย เริ่มหาไม้ในป่า โดยที่จะช่วยกันสร้างบ้านไม้ชั้นเดียว ได้ทุนสูง ด้วยแรงงานของตนเองและเพื่อนบ้านในขณะนั้น

การเปลี่ยนแปลงทางสังคม

เมื่อบุตรสาวคนโตของนายสุทิน ถึงเกณฑ์ต้องเข้าเรียน จึงได้ให้เรียนที่โรงเรียนบ้านป่าเลียง จนจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โดยการเดินทางไปโรงเรียนของลูกสาวคนโตนั้นจะใช้วิธีเดิน

ซึ่งการเดินทางค่อนข้างลำบาก ทำให้บุตรสาวไปโรงเรียนได้ไม่สม่ำเสมอ ประจวบกับระยะทางจากบ้านไปโรงเรียนไกลถึงประมาณ 5 - 6 กิโลเมตร และลูกสาวคนโตยังต้องมีหน้าที่ ช่วยแม่ทำงานบ้าน เลี้ยงน้อง ดูแลอาหารการกินของพ่อและแม่อีกด้วย ต่อมาเมื่อโตขึ้นก็ได้แต่งงานและแยกครอบครัวออกมาอยู่กับสามี แต่ก็ไม่ไกลจากบ้านนายสุทินมากนัก ระยะทางห่างกันประมาณ 100 เมตร เป็นที่ดินของนายสุทินแบ่งให้บุตรสาวสร้างบ้าน ส่วนลูกเขยทำงานโรงงานหินอ่อน ได้รับเงินเดือนประมาณ 8,000 บาท ซึ่งการคมนาคมสะดวกมากขึ้นหลานชายเมื่อเข้าเรียนก็มีรถโรงเรียนรับส่ง เดือนละ 300 บาท นายสุทินจะสนิทสนมกับลูกเขยพอสมควร มักจะพูดคุยปรึกษาเรื่องงานซึ่งลูกเขยเป็นคนทำงานเก่ง ส่วนบุตรสาวถึงแม้จะแยกบ้านไปอยู่ส่วนตัว บุตรสาวก็ยังไปมาหาผู้เป็นพ่อและแม่ทุกวัน ทำอาหารให้บ้าง มาช่วยแม่ทำความสะอาดบ้านบ้าง ส่วนหลานชายนั้น เมื่อกลับจากโรงเรียนก็จะมาเล่นที่บ้านตายาย ทำให้นายสุทินและภรรยาไม่มีความเป็นอยู่ ค่อนข้างอบอุ่นเพราะมีลูกและหลานมาอยู่ใกล้ ๆ เสมอ

ส่วนบุตรสาวคนที่ 2 ได้แต่งงานและย้ายไปอยู่บ้านสามีที่จังหวัดชลบุรี และได้ยึดอาชีพขายของในตลาดชลบุรีเป็นหลัก บุตรสาวคนที่สองจะพาครอบครัวมาเยี่ยมพ่อกับแม่ในวันเทศกาลสำคัญๆ เช่น วันสงกรานต์ เป็นต้น โดยจะมาเยี่ยมบ้านปีละประมาณ 3 - 4 ครั้ง เมื่อบุตรสาวมามักจะนำเงินมาให้พ่อกับแม่เสมอ รวมทั้งซื้อของใช้มาให้ บุตรสาวคนที่สองเป็นคนตระหนี่ตระหนียว รู้จักเก็บเงิน จนบางทีสามีเขาต้องบอกกับนายสุทินว่าไม่ค่อยได้ใช้เงิน นายสุทินจึงถามลูกสาวว่าทำไมถึงทำเช่นนั้น ลูกสาวนายสุทินจึงจำเป็นต้องบอกความจริงว่า เหตุที่เป็นเช่นนี้ ก็เพราะสามีเป็นคนที่มีเพื่อนฝูงมาก ชอบเที่ยวเตร่ ดังนั้นจึงจำเป็นต้องเป็นผู้เก็บเงินไว้เอง

ส่วนบุตรสาวคนที่ 3 ได้แต่งงานเมื่อ พ.ศ. 2542 อยู่บ้านเดียวกันกับนายสุทินและภรรยาได้ 2 ปี จากนั้นจึงย้ายไปทำงานที่กรุงเทพฯ ได้งานทำเป็นพนักงานในสนามกอล์ฟ ซึ่งสามีของบุตรสาวคนที่สามก็ทำงานในสนามกอล์ฟเดียวกัน โดยสามีเป็นคนกรุงเทพฯ ทำงานเป็นหัวหน้าคุมงานด้านไฟฟ้าในสนามกอล์ฟ ต่อมาทั้งสองคนได้ย้ายไปอยู่บ้านสามีที่กรุงเทพฯ จนเมื่อบุตรสาวคนที่สามแต่งงาน นายสุทินและภรรยารู้สึกเหงาไปมาก เนื่องจากบุตรสาวจะคอยดูแลพ่อและแม่ ดูแลบ้านเป็นระเบียบเรียบร้อย และยังทำอาหารรสชาติถูกปากนายสุทินอีกด้วย นายสุทินไม่อยากจะให้ลูกสาวแต่งงานกับลูกเขยคนนี้เป็นคนเจ้าชู้มีผู้หญิงหลายคน ช่วงแรกที่เขาคบกัน ผู้เป็นพ่อได้ห้ามปราม แต่เขาไม่เชื่อฟัง ซึ่งทำให้พ่อเสียใจ เนื่องจากลูกสาวคนนี้เป็นคนที่เชื่อฟังพ่อและแม่มากที่สุด นายสุทินต้องการให้บุตรสาวแต่งงานกับนายตำรวจที่มาชอบลูกสาวซึ่งเขาเป็นคนดี และมีตำแหน่งหน้าที่การงานที่มั่นคง จึงอยากให้บุตรสาวเป็นคุณนายตำรวจ แต่บุตรสาวไม่ชอบ นายสุทินและภรรยาจึงต้องยอมให้ลูกแต่งงานกับลูกเขยคนนี้

ส่วนบุตรชายคนที่ 4 การศึกษาของบุตรชายในวัยเด็กได้เรียนโรงเรียนบ้านป่าเลียงจบชั้นประถมปีที่ 6 ซึ่งช่วงที่บุตรชายเรียนหนังสือ การคมนาคมได้เข้ามาในหมู่บ้าน เมื่อ พ.ศ. 2522 ที่เป็นถนนลูกรังและเป็นหลุมเป็นบ่อ มีฝุ่นแดงตลบคละคลุ้งไปหมด นายสุทินจึงจักรยานไปส่งที่โรงเรียน จะให้บุตรชายขี่จักรยานไปเองก็ไม่ได้ เพราะทางขรุขระขี่จักรยานลำบาก เมื่อบุตรชายจบชั้นประถมปีที่ 6 จึงให้ไปเรียนต่อที่โรงเรียนบ้านปากช่อง โดยช่วงปี พ.ศ. 2534 การคมนาคมสะดวกขึ้น ถนนได้ลาดยาง มีรถประจำทางเข้ามาในหมู่บ้านมากขึ้น นายสุทินให้บุตรชายขึ้นรถโรงเรียน เข้าไปเย็นกลับ ซึ่งค่ารถเดือนละ 300 บาท บุตรชายเรียนหนังสือที่นั่นจนชั้นมัธยมปีที่ 6 บุตรชายคนเล็กจะมีนิสัยเอาแต่ใจตัวเอง เนื่องจากภรรยา นายสุทินตามใจมาก ไม่เคยว่ากล่าวบุตรชายเลย บุตรชายจะขอให้ นายสุทินซื้อมอเตอร์ไซด์ นายสุทินก็ซื้อให้ตั้งแต่มีมอเตอร์ไซด์ บุตรชายไม่ค่อยอยู่บ้าน มักจะไปเที่ยวเตร่กับเพื่อน มักจะชอบไปดื่มเหล้ากับเพื่อน ซึ่งทำให้ นายสุทิน เป็นห่วงกลัวเขาจะมีอุบัติเหตุ เขาไม่รู้หรือว่าผู้เป็นพ่อกับแม่ห่วงบางทีกลับดึกมาก พ่อกับแม่ก็นอนไม่หลับไม่สบายใจ เป็นห่วงเขามาก นายสุทินว่ากล่าวเรื่องเที่ยวและเรื่องดื่มเหล้า เขาก็มักจะแสดงความก้าวร้าวบอกไม่ต้องมายุ่ง นายสุทินเสียใจที่เลี้ยงตามใจมากเกินไป

เมื่อบุตรชายเรียนจบจึงส่งให้ไปเรียนกรุงเทพ เพื่อจะได้ห่างกับเพื่อนบ้าง ปัจจุบันเรียนมหาวิทยาลัยกรุงเทพ เช่าอพาร์ทเมนต์ใกล้ ๆ มหาวิทยาลัยอยู่ บุตรชายจะใช้เงินมาก จะซื้อเสื้อผ้าแพง ๆ จะใช้ของราคาแพง บุตรชายจะขอเงิน แล้วบอกเพื่อนเขามีเขาต้องซื้อด้วย เดี่ยวเพื่อนจะดูถูก ลูกชายคนเล็กจะกินคืออยู่ดี บุตรชายไม่ค่อยกลับบ้าน นายสุทินและภรรยาคิดถึงต้องขึ้นมาหาเขาที่กรุงเทพถึงจะได้เจอหน้าลูกชาย ภรรยา นายสุทินจะบ่นคิดถึงบุตรชายตลอด แต่บุตรชายไม่คิดถึงผู้เป็นพ่อเป็นแม่เลย บุตรชายจะรักเพื่อนมาก บางทีมีปัญหาเพราะเพื่อน เช่น ไปช่วยเพื่อน แล้วถูกทำร้ายจนเข้าโรงพยาบาล ผู้เป็นแม่ต้องไปนอนเฝ้าที่โรงพยาบาล

การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ

ช่วงแรกที่ นายสุทิน เข้ามาทำมาหากินใหม่ ๆ ประมาณปี พ.ศ. 2519 ได้มาซื้อที่จำนวน 20 ไร่ ในสมัยนั้น ไร่นายังมีราคาประมาณไร่ละ 25 บาท นายสุทิน ได้ลงพืชไร่โดยลงข้าวโพด จากที่ไม่เคยทำไร่ต้องศึกษาการทำไร่จากเพื่อนบ้านที่มาอยู่ก่อนคอยดูและไปช่วยเขาศึกษาการทำไร่จากเขา โดยการทำไร่นายสุทินจะช่วยกันทำสองสามภรรยา เงินลงทุนในช่วงแรกประมาณ 500 บาท ค่าจ้างแรงงานวันละ 10 บาท และค่าจ้างรถไถเดินตามคิด 3 ไร่ 100บาท ซึ่งเป็นรถของเพื่อนบ้านรับจ้างชาวบ้านไถที่ เครื่องมือในการทำกรเกษตรช่วงนั้นไม่มีอะไรมาก มีจอบ เสียม มีด ที่จะใช้

ในการทำไร่ ใช้จอบขุดหลุมเอามล็ดหยอด ยังไม่มีปุ๋ย และยาม่าแมลง ยังไม่มียาฆ่าหญ้า ต้อง ฉากฉางหญ้าโดยใช้มิดคายหญ้า ผลผลิตในช่วงนั้นรายได้พอกินพอใช้ ไม่ได้เป็นลูกหนี้เจ้าแก่ รายได้น้อยและรายจ่ายก็น้อยอาหารการกินในช่วงนั้นจะหาปลาตามลำห้วย และเก็บหน่อไม้ในป่า อาหารได้จากธรรมชาติเสียส่วนใหญ่ซึ่งไม่ต้องซื้อ ของที่ต้องซื้อมีข้าวสารและกะปิ น้ำมัน จะซื้อ มาเก็บไว้สมัยนั้นออกตลาดลำบาก นายสุทินจะออกตลาดเฉพาะไปส่งผลผลิตเจ้าแก่ที่ตลาดและจะ ซื้อของที่จำเป็นบรรทุกเกวียนกลับบ้าน การเดินทางช่วงนั้นเป็นถนนทางเกวียนซึ่งเดินทาง ก่อนข้างลำบากจะใช้เวลาเดินทางนานออกจากบ้านตอนเช้าไปถึงตลาดตอนเย็นบางที่ต้องนอนค้าง ตลาดจะกลับตอนกลางคืนจะอันตรายทั้งสัตว์ป่าชุกชุมและยังมีโจรผู้ร้ายด้วย

การเดินทางในช่วงนั้นยังไม่มีถนน นายสุทินและภรรยาต้องเดินไปทำไร่ระยะทาง 3 กิโลเมตร ทางเดินก็ค่อนข้างลำบาก ถ้าหน้าฝนจะเดินไม่ได้เลย ในช่วงแรกนายสุทินและภรรยาไม่ได้เป็นลูกหนี้เจ้าแก่รายใด เนื่องจากมีเงินจากการขายที่ดินที่เสนา นำมาลงทุนปลูกข้าวโพดซึ่ง ค่าใช้จ่ายในการลงทุนไม่มาก

หลังจากนั้น 4 - 5 ปี มีการนำเทคโนโลยีที่ทันสมัยทางการเกษตรเข้ามา มีรถไถ และปุ๋ย วิทยาศาสตร์ ยาม่าแมลง ยาฆ่าหญ้า เข้ามาในหมู่บ้าน ทำให้ชาวบ้านได้นิยมนำเข้ามาใช้และ ชาวบ้านที่นำมาใช้ได้ผลจึงพูดต่อ ๆ กันทำให้ให้นายสุทินจึงกู้เงินจากเจ้าแก่เป็นครั้งแรก ซึ่งกู้เงินมา 10,000 บาท ซึ่งไปเอา ปุ๋ย ยาม่าแมลง และค่ารถไถ รวมค่าน้ำมัน และค่าส่งผลผลิตไปส่งที่ตลาด ในช่วงนั้นเป็นรถจีเอ็มซี ของเจ้าแก่จะมารับผลผลิตที่ในไร่แล้วเจ้าแก่จะนำเครื่องสีข้าวโพดเข้ามา สีในไร่ นายสุทินเป็นลูกหนี้เจ้าแก่อยู่เกือบ 10 ปีเป็นหนี้คิดพันกันมา เงินที่เป็นหนี้เจ้าแก่รวมทั้ง หหมด 120,000 บาท

ต่อมาเมื่อนายสุทินได้รู้จากเพื่อนบ้านว่ามี ธกส. (ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์) เข้า มาในหมู่บ้าน นายสุทินซึ่งเป็นลูกหนี้เจ้าแก่จึงหันมากู้ ธกส.(ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์) เมื่อประมาณ พ.ศ. 2527 เนื่องจาก ธกส. (ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์) ดอกเบี้ยน้อยกว่า เจ้าแก่ ในช่วงนั้นนายสุทินเป็นหนี้ทั้งเจ้าแก่และธกส. (ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์)

ช่วงที่เป็นหนี้เจ้าแก่ เมื่อนายสุทินได้ผลผลิตมาจะไปส่งผลผลิตที่ตลาด ต้องเสียค่าใช้จ่าย ทุกอย่าง ไม่ว่าจะเป็นค่าสีข้าวโดย ค่ารถ ค่าปุ๋ย ค่ายาม่าแมลง ค่าแรงงาน ซึ่งหักค่าใช้จ่ายเจ้าแก่ซึ่ง เจ้าแก่จะเอาเปรียบโดยการคิดค่าอะไรต่าง ๆ มากมายเพิ่มหนี้สินมากขึ้นจนคืนไม่หมด ทำให้ นายสุทินจึงหันมากู้ ธกส. (ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์) ครั้งแรกกู้มา 10,000 บาท นายสุทินสามารถส่งคืนได้ทัน ทำให้ได้ใจไปกู้มาใหม่ ในระยะหลังๆ การลงทุนสูงขึ้นและผลผลิต

ที่ได้ราคาตกต่ำ จากดอกเบ็ญร้อยละ 12 ต่อปี เมื่อค้ำชำระมากขึ้นกลายเป็นดอกเบ็ญปรับร้อยละ 17 ต่อปี

การคมนาคมได้เข้ามาในหมู่บ้านมีถนน รพช. (เร่งรัดพัฒนาชนบท) ที่เป็นถนนลูกรัง เมื่อประมาณปี พ.ศ. 2522 เข้ามาในหมู่บ้าน ทำให้เดินทางได้สะดวกกว่าแต่ก่อน แต่ก็ไม่ค่อยได้เดินทางไปไหนจะทำงานในไร่นามาก การเดินทางไม่ต้องใช้เกวียนแล้ว มีรถโดยสารประจำทางเข้ามาของหมู่บ้าน จะเก็บค่าโดยสาร คนละ 10 บาท ทาง รพช. (เร่งรัดพัฒนาชนบท) ถนนลูกรัง ยังไม่ได้มาตรฐานยังเป็นหลุมตลอดทาง ยิ่งหน้าฝนรถติดหลุมทำให้การเดินทางค่อนข้างลำบาก ชาวบ้านต้องช่วยกันเงินรถโดยสาร

เมื่อประมาณ พ.ศ. 2534 ถนน รพช. (เร่งรัดพัฒนาชนบท) ที่เป็นถนนลูกรังได้ปรับปรุงเป็นถนนลาดยางการเดินทางสะดวกมากขึ้น นายสุทินจะเดินทางไปมากกว่าแต่ก่อน รถโดยสารมีจำนวนมากขึ้น และมีรถโดยสารหลายรอบ ซึ่งต่างจากแต่ก่อนมีรถโดยสาร 1 รอบเท่านั้น ค่าโดยสารเพิ่มขึ้นคิดราคาคนละ 20 บาท

เมื่อนายสุทินมีหนี้สินเพิ่มพูนมากขึ้น ซึ่งช่วงนั้นที่ดินราคาสูงขึ้นมาก เนื่องจากเป็นยุคที่ธุรกิจที่ดินเฟื่องฟู เมื่อ พ.ศ. 2535 นายทุนนิยมมาซื้อที่ดินเพื่อลงทุนทำสถานที่ท่องเที่ยว นายสุทินจึงตัดสินใจขายที่ดิน เพราะหนี้สินมากขึ้นเรื่อย ๆ เมื่อขายที่ได้ 20 ไร่ ไร่ละ 20,000 บาท รวมเป็นเงิน 400,000 บาท เมื่อได้เงินงวดแรก นายสุทินไปชำระหนี้สินที่มีทั้งเจ้าเก่า และธกส. (ธนาคารเพื่อการเกษตรและ สหกรณ์) จะหมดหนี้สิน นายสุทินจึงหยุดทำไร่นา 5 ปีแล้ว

ปัจจุบันนายสุทินทำงานดูแลโครงการบ้านจัดสรรของคนกรุงเทพฯ ซึ่งได้เงินเดือน 9,000 บาท เพราะอยู่กันสองคนสามีภรรยาไม่ยอมทำงานในไร่นาซึ่งการทำงานเกษตรจะค่อนข้างเหนื่อย และนายสุทินคิดว่าเหลือที่ดินอยู่อีก 20 ไร่ เก็บไว้ให้ลูก ๆ

การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม

การไปทำบุญในช่วงแรกที่เข้ามาอยู่ นายสุทินและภรรยาจะเดินทางไปทำบุญซึ่งเป็นทางเกวียนเดินทางค่อนข้างลำบาก ภรรยา นายสุทินจะทำอาหารไปถวายภัตตาหารแก่พระสงฆ์ นายสุทินและภรรยาจะไปทำบุญในวันพระ และวันบุญประเพณี ในช่วงนั้นนายสุทินจะไปวัดเพื่อเจอเจอเพื่อนบ้านในหมู่บ้าน ชาวบ้านจะไปทำบุญที่วัด จึงทำให้ชาวบ้านไปรวมกันเพื่อพูดคุยกัน จะคุยเรื่องทำมาหากิน และจะปรึกษาหารือในเรื่องต่าง ๆ ในการทำบุญจะนำอาหารถวายพระสงฆ์

เมื่อถวายอาหารเสร็จ ชาวบ้านจะรับศีลรับพร แล้วชาวบ้านจึงรับประทานอาหารที่เหลือจากพระสงฆ์ ในช่วงนั้นวันพระชาวบ้านจะหยุดงานเพื่อไปทำบุญที่วัด ชาวบ้านจะให้ความสำคัญในการทำบุญมาก ไปฟังเทศน์ ฟังธรรม

ต่อมาเมื่อถนน รพช. (เร่งรัดพัฒนาชนบท) ที่เป็นถนนลูกรัง ได้เข้ามาในหมู่บ้าน ทำให้การเดินทางไปวัดสะดวกมากขึ้น นายสุทินจะไปวัดโดยขับรถอู่เต็นไป แล้วเอาเพื่อนบ้านละแวกเดียวกันไปด้วย ชาวบ้านจะร่วมมือกับเจ้าอาวาสในการพัฒนาวัด จะช่วยกันสร้างศาลา ทำความสะอาดวัด ชาวบ้านทั้งผู้ชายและผู้หญิงจะมีหน้าที่ทำงานในวัด เมื่อบ้านใครมีงานจะบอกตามบ้าน ชาวบ้านจะหยุดงานในไร่ไปช่วยงานที่บ้านงาน จะช่วยเหลือกันอย่างดี

เมื่อ พ.ศ. 2534 ได้มีการปรับปรุงถนนลูกรังเป็นถนนลาดยาง ทำให้การเดินทางของชาวบ้านมาทำบุญที่วัดสะดวกมากขึ้น ชาวบ้านส่วนใหญ่จะขี่จักรยาน และมอเตอร์ไซด์ บางคนก็ขับรถยนต์มาวัด แต่ความร่วมมือจากแต่ก่อนก็ลดน้อยลง เมื่อความเจริญเข้ามา นายสุทินตั้งหน้าตั้งตาทำมาหากันเพื่อครอบครัว ต้องหาเงินเพื่อการศึกษาของลูก อาหารการกินราคาเพิ่มขึ้น ค่าใช้จ่ายในบ้านสูงขึ้น ทำให้เวลาไปวัดของนายสุทินลดน้อยลงเพราะต้องทำงาน

เมื่อ พ.ศ. 2523 ไฟฟ้าเข้ามาในหมู่บ้าน จากที่นายสุทินเคยไปวัดกับภรรยา ไปฟังเทศน์ ก็น้อยลง เมื่อนายสุทินซื้อโทรทัศน์ทำให้ในครอบครัวติดละครทีวี นายสุทินชอบดูข่าว มวย คูกีฬา เวลาที่ว่างจากงานส่วนใหญ่จะมาดูโทรทัศน์เป็นการพักผ่อนในครอบครัว ซึ่งเมื่อก่อนถ้าว่างจากงานจะไปที่วัดไปพูดคุยกับเพื่อน ตอนนี้ไม่ค่อยมีใครไปวัดประจำเหมือนแต่ก่อน เนื่องจากต่างคนก็ต่างต้องทำงาน

เมื่อการคมนาคมสะดวกสบายมากขึ้น นายสุทินซื้อรถกระบะไว้ใช้ เมื่อว่างจากงานจะพาครอบครัวไปเที่ยวโคราช ตอนนี้มีห้างสรรพสินค้าเปิดใหม่ นายสุทินจะไปเที่ยวเดือนละหนึ่งครั้ง ไปซื้อของใช้ เนื่องจากห้างสรรพสินค้ามักจะลดราคาและมีของหลายอย่างให้เลือก บางทีก็จะไปซื้อของที่สระบุรี ห้างสรรพสินค้ามีโลตัส ซึ่งราคาของไม่แพงมีหลายชนิดไม่ว่าอาหาร เสื้อผ้า เครื่องไฟฟ้า ไปที่เดียวได้ของหลายอย่าง และยังคิดแอร์ซึ่งทำให้นายสุทินสนใจเดินซื้อของในห้างมากกว่าเดินตลาดปากช่อง แต่ถ้าของขาดไม่มากก็จะซื้อจากตลาด ถ้าซื้อในตลาดไม่ได้ลดราคาจะซื้อไม่มาก แต่ถ้าซื้อห้างสรรพสินค้าโลตัสจะซื้อทีละมาก ๆ มากเก็บไว้ เช่น ข้าวสาร น้ำปลา น้ำตาล บะหมี่กึ่งสำเร็จรูป อาหารแห้งต่าง ๆ

นายสุทินซื้อวิทยุเครื่องเสียงเครื่องใหญ่มาไว้ที่บ้าน และซื้อวีดีโอซีดี ซึ่งเมื่อก่อนมีวีดีโอธรรมดาแต่เมื่อได้ดูวีดีโอซีดีที่บ้านเพื่อนก็ชอบ เพราะภาพจะคมชัดกว่าจะตัดสินใจซื้อ เวลา

ส่วนใหญ่ นายสุทินจะดูโทรทัศน์บ้าง ดูวิดีโอบ้าง ซึ่งทำให้เพลิดเพลิน ทำให้ไม่ค่อยอยากออกจากบ้านไปไหน

กรณีศึกษาที่ 2 นายทศ (นามสมมุติ)

นายทศ ปัจจุบันอายุ 60 ปี และภรรยา ปัจจุบันอายุ 58 ปี มีบุตรทั้งหมด 4 คน ประกอบด้วย บุตรสาว 1 คน บุตรชาย 3 คน บุตรคนที่ 1 เป็นบุตรสาว ปัจจุบันอายุ 30 ปี การศึกษาจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 บุตรคนที่ 2 เป็นบุตรชาย ปัจจุบันอายุ 28 ปี การศึกษาจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 บุตรคนที่ 3 เป็นบุตรชาย ปัจจุบันอายุ 26 ปี การศึกษาจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 บุตรคนที่ 4 เป็นบุตรชายปัจจุบันอายุ 24 ปี การศึกษากำลังศึกษาที่มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย

บ้านเดิมอยู่อำเภอภาชี จังหวัดอยุธยา บิดามารดานายทศมีที่นาประมาณ 100 ไร่ และแบ่งให้นายทศ 30 ไร่ เมื่อนายทศอายุได้ 22 ปี ได้อยู่กับนางประไพ (นามสมมุติ) นายทศและภรรยาช่วยกันทำมาหากินเรื่อยมา ต่อมาเพื่อนของนายทศได้มาที่ภาชีแล้วจึงชักชวนนายทศไปอยู่บ้านป่าเลียง ซึ่งที่ดินอุดมสมบูรณ์ นายทศเห็นว่าอยู่ภาชีก็ไม่มีอะไรดีขึ้น ทำนาผลผลิตไม่ดีเท่าที่ควร จึงตัดสินใจขายที่นาที่อำเภอภาชี ขึ้นมาทำมาหากินที่บ้านป่าเลียง

ประมาณ ปี พ.ศ. 2520 นายทศได้เข้ามาอยู่บ้านป่าเลียงคนเดียวโดยที่ให้ภรรยาอยู่ภาชีกับบิดามารดาของนายทศก่อน นายทศมาซื้อที่ดิน 80 ไร่ ช่วงนั้นไร่ละ 500 บาท หลังจากนั้นนายทศจึงรับภรรยาและบุตรมาอยู่ด้วย

การเปลี่ยนแปลงทางสังคม

ครั้งแรกนายทศมาคนเดียว ต่อมาอีก 6 เดือนจึงไปรับภรรยาและลูก ๆ มาอยู่ด้วย เมื่อนายทศได้ซื้อที่ดินและสร้างบ้านซึ่งเป็นบ้านไม้ได้สูง เมื่อก่อนจะสร้างบ้านได้สูงเพื่อป้องกันสัตว์ร้าย เมื่อนายทศรับครอบครัวมาอยู่ด้วยกันพร้อมหน้า ในครอบครัวจะช่วยกันทำมาหากิน นายทศรู้สึกว่าการครอบครัวค่อนข้างอบอุ่น ทุกคนมีหน้าที่รับผิดชอบ ภรรยาของนายทศจะสอนให้ลูกทำงานบ้านได้ ทุกคนไม่ว่าผู้ชายหรือผู้หญิง และนายทศจะสอนให้ลูกทำงานในไร่โดยมากลูกจะทำตามคำแนะนำของนายทศและภรรยา ลูก ๆ จะเห็นนายทศและภรรยาทำงานแล้วพวกเขาจะทำตาม เมื่อไม่เข้าใจลูก ๆ ก็จะถาม เมื่อก่อนอาหารการกินภายในครอบครัวจะปลูกพืชผักสวนครัวไว้หลังบ้าน ความเป็นอยู่ในช่วงนั้นอาหารที่ได้จากธรรมชาติซึ่งไม่ต้องซื้อ ตลาดในช่วงนั้นเดินทางลำบากมาก การคมนาคมยังไม่สะดวก อาหารการกินหาได้เพราะอยู่ใกล้อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ อาหารจะหาจาก

ป่า และตามลำน้ำซึ่งปลาดีมาก ชาวบ้านจะไปหาปลาใครหาได้มากจะมาแบ่งกัน เมื่อก่อนยังไม่มีการซื้อขายจะแบ่งปันอาหารให้กัน อาหารค่อนข้างอุดมสมบูรณ์

บุตรสาวคนโต ซึ่งในวัยเด็กบุตรสาวคนโตจะมีหน้าที่ดูแลน้อง ช่วยมารดาทำอาหาร ในช่วงที่บุตรสาวไปโรงเรียนจะเดินไปโรงเรียนซึ่งถนนเป็นทางเกวียน เดินทางค่อนข้างลำบาก ระยะทางจากบ้านไปโรงเรียนประมาณ 2 - 3 กิโลเมตร บุตรสาวคนโตขยันเรียนจะไปโรงเรียนทุกวัน จะหยุดเมื่อจำเป็นอย่างฝนตกหนักถนนขาด หรือต้องหยุดเรียนเพื่อดูแลน้อง เมื่อมารดาจำเป็นต้องไปทำงานในไร่ เมื่อบุตรสาวเรียนจบ จึงมาช่วยมารดาเลี้ยงน้องได้เต็มที่ และยังเฝ้าบ้าน ดูแลบ้าน ปัจจุบันบุตรสาวคนโตแต่งงานกับคนบ้านหนองกุ่ม มีบุตร 1 คน เป็นบุตรชาย ซึ่งจะพามาเยี่ยมญาติ ทุกวันอาทิตย์

บุตรชายคนที่ 2 เมื่อก่อนตอนที่บุตรชายเรียนหนังสือจะไม่ค่อยตั้งใจเรียนเหมือนพี่สาว บุตรชายมักไม่ค่อยไปโรงเรียน จะออกไปเที่ยวกับเพื่อนในป่า เมื่อครูมาถามนายทวดว่าลูกทำไมไม่ไปโรงเรียนขาดเรียนบ่อย นายทวดรู้ว่าบุตรชายไม่ไปโรงเรียนจากครู จึงทำโทษโดยการตี นายทวดอยากให้ลูกอ่านออกเขียนได้ ในช่วงนั้นไม่ได้หวังอะไรมากเพราะไม่มีเงินแค่อ่านออกเขียนได้ก็พอ บุตรชายคนที่ 2 จบแค่ประถมปีที่ 2 เพราะไม่ยอมไปโรงเรียน เกเร ถึงนายทวดจะทำโทษอย่างไรก็ไม่ยอมไปโรงเรียน เมื่อออกจากโรงเรียนนายทวดก็ให้มาช่วยงานที่ไร่

เมื่อคมนาคมสะดวกมากขึ้น ประมาณ พ.ศ. 2528 นายทวดซื้อมอเตอร์ไซด์ให้บุตรชาย เมื่อบุตรชายมีมอเตอร์ไซด์ไม่ค่อยไปช่วยงานที่ไร่ มักจะไปเที่ยวกับเพื่อนบางทีหายไปอยู่กับเพื่อนที่ต่างจังหวัดหลายเดือน เมื่อหมดเงินถึงกลับบ้าน ปัจจุบันเปิดร้านขายรถมือสองที่ปากช่อง

บุตรชายคนที่ 3 บุตรชายจะขยันขันแข็งทำงานในไร่ เมื่อเรียนหนังสือจบประถมปีที่ 4 ปัจจุบันแต่งงานแยกครอบครัวไปอยู่ส่วนตัวแต่อยู่ในที่บริเวณเดียวกันห่างกันประมาณ 50 เมตร แต่งงานกับลูกสะใภ้ที่นายทวดหามาให้ บุตรชายคนนี้จะช่วยนายทวดทำงานทุกอย่างจะเข้าไปช่วยบิดาทำไร่ ต่อมานายทวดซื้อรถไถ บุตรชายก็ช่วยนายทวดรับจ้างขับรถไถ ขับรถบรรทุก บุตรชายคนนี้จะ เป็นหัวเรี่ยวหัวแรงในการทำงาน ทุกวันนี้ยังช่วยนายทวดฉีดยาฆ่าแมลง ดูแลสวนมะม่วง บุตรชายคน นี้แตกต่างจากบุตรคนอื่น เมื่อบุตรคนอื่นแต่งงานออกไปก็ไม่ได้มาช่วยงานนายทวดเลย มีแต่บุตรชาย คนที่สามจะช่วยนายทวดทำงานทุกอย่าง ถึงแม้เขาจะสติปัญญาช้าแต่เป็นบุตรที่มีน้ำใจมาก

บุตรชายคนที่ 4 ซึ่งเป็นบุตรชายคนเล็ก ไม่ได้เรียนหนังสือที่โรงเรียนบ้านป่าเลียงเหมือนพี่คนอื่น ช่วงนั้นรายได้ของนายทวดมีมากขึ้นจึงส่งบุตรชายคนเล็กเรียนโรงเรียนอัสสัมชัญชลบุรี ซึ่ง นายทวดให้บุตรชายอยู่โรงเรียนประจำ ปิดเทอมนายทวดถึงจะไปรับ จนจบมัธยมปีที่ 6 ได้มาเรียนที่

กรุงเทพ เข้ามหาวิทยาลัยหอการค้าไทย ซึ่งเช่าบ้านกับเพื่อนแถวมหาวิทยาลัย บุตรชายคนนี้นักไม่ค่อยได้เจอกัน เขาจะสนิทกับเพื่อนมากกว่า เขาไม่ค่อยกลับบ้าน ถ้านายทศและภรรยาคิดถึงจะเข้ามาหาเขา บางทีเขาต้องการเงินจะโทรเลขมาบอกให้เราส่งเงินไปให้ ความสัมพันธ์กับบุตรคนนี้ค่อนข้างห่างเหิน เขาจะใช้ชีวิตส่วนใหญ่อยู่กรุงเทพฯมากกว่า ปิดเทอมก็ไม่กลับบ้าน จะอ้างว่าติดทำรายงานเสมอ แต่จะขอเงินเป็นประจำไม่ขาด เมื่อไม่นานมานี้ นายทศและภรรยาได้ลงไปหาบุตรชายคนเล็กที่กรุงเทพฯ โดยไม่ได้โทรไปบอกล่วงหน้า ไปถึงบ้านก็ประมาณเที่ยงคืน บุตรชายกับเพื่อนกำลังนั่งดื่มเหล้าล้อมวงกันร้องเพลงสนุกสนาน เมื่อเห็นว่าผู้เป็นพ่อและแม่มาก็ไม่ได้เกรงใจ ยังดื่มเหล้าต่อกับเพื่อนเหมือนเดิม

ความสัมพันธ์ภายในครอบครัวตอนที่ลูกยังเป็นเด็กลูก ๆ จะเชื่อฟังคำพูดของนายทศและภรรยามาก แต่ต่อมาพอลูกได้แต่งงานแยกครอบครัวออกไป ลูกชายคนที่ 2 ไม่เคยช่วยเหลือพ่อแม่ และยังมีแต่เรื่องเดือดร้อนมาให้พ่อแม่ เช่น การไปจุดผู้หญิงมา นายทศและภรรยาต้องนำเงินไปขอขมาพ่อแม่ฝ่ายผู้หญิง และยังชอบดื่มเหล้า อาละวาด ภรรยาของบุตรชายคนที่สองไม่ให้ออกไปดื่มเหล้านอกบ้านให้ซื้อมาดื่มในบ้านจนเพื่อนบ้านต้องมานบอกนายทศให้ไปสั่งสอนลูกบ้าง ชาวบ้านไม่ได้หลับไม่ได้นอน นายทศคิดว่ากล่าวบุตรชายก็ไม่ฟัง ขับรถออกจากบ้านไปเลย บางทีว่านายทศว่าน่ารำคาญ ยิ่งภรรยานายทศ ลูก ๆ มักไม่กลัวเลยเป็นคนใจดี ภรรยานายทศจะตามใจลูกมาก ส่วนบุตรสาวคนโตหลังจากแต่งงานยังไปมาหาพ่อแม่และแม่เสมอ จะพาหลานชายมาด้วย ซึ่งนายทศและภรรยาจะรักหลานชายมาก จะเป็นเด็กพูดเก่ง และฉลาดมาก ส่วนบุตรชายคนที่ 3 จะมาหาพ่อกับแม่ทุกวันมาช่วยงาน ลูกสะใภ้จะมาช่วยภรรยานายทศทำงานอย่างทำอาหาร ทำขนม ทำงานบ้าน ครอบครัวของบุตรคนที่ 3 จะใกล้ชิดกับนายทศมากกว่าบุตรคนอื่น ส่วนบุตรชายคนสุดท้ายไม่ค่อยกลับบ้าน ปีหนึ่งจะเห็นหน้าครั้งหนึ่ง เมื่อนายทศและภรรยาคิดถึงต้องลงไปหาบุตรชายเอง

เมื่อบุตรทุกคนที่แต่งงานนายทศจะให้ที่ดินบุตรทุกคน คนละแปลง ซึ่งบุตรบางคนเอาไปขายเพื่อนำเงินไปทำอย่างอื่น เขาจะไม่ชอบทำไร้ บุตรชายคนที่ 2 ขายที่ดินให้คนกรุงเทพฯแล้วนำเงินไปเปิดเต็นท์รถมือสองที่ปากช่องโดยไปเช่าที่ ช่วงแรกที่เปิดรายได้ก็ดีแต่บุตรชายเป็นคนใช้เงินเก่งไม่รู้จักเก็บ เมื่อได้เงินจะซื้อโน่นซื้อนี่ตลอด เงินทองจึงไม่มีเก็บเหมือนคนอื่นเขา และลูกสะใภ้ยังเป็นคนชอบแต่งตัว ใส่ทองเต็มตัว ชอบอวดว่าตนเองมีเงิน ทั้งที่เป็นเงินที่ได้จากการขายที่ของนายทศทั้งนั้น ครอบครัวลูกชายคนที่ 2 ไม่เคยซื้ออะไรมาให้ นายทศและภรรยา บุตรชายคนนี้จะมียศหลายชั้นขับมาหานายทศเปลี่ยนรถเสมอ และชอบคุยโอ้อวดผู้เป็นพ่อและแม่เสมอ ครอบครัวบุตรคนที่สองจะอยู่ปากช่องไม่ได้กลับมาอนบ้านที่นายทศสร้างให้หลังจากแต่งงาน เมื่อเขาไปเปิดร้านขายรถก็นอนที่ร้านเลย

ลักษณะบ้านนายทศเป็นบ้านปูนหลังใหญ่สองชั้น มีบริเวณกว้างขวาง หลังคามุงกระเบื้อง พื้นบ้านปูกระเบื้องมีเครื่องอำนวยความสะดวกเช่นเครื่องซักผ้า โทรทัศน์สี 25 นิ้ว เครื่องเสียงวิทยุ วิดีโอ มีห้องครัวที่แยกเป็นสัดส่วนอยู่ด้านหลังบ้าน นายทศมีรถกระบะและซื้อรถกระบะให้บุตรชาย คนที่สามอีกหนึ่งคัน บริเวณบ้านไม่มีรั้ว จะอยู่ใกล้ ๆ กันกับบ้านบุตรคนที่สามซึ่งเป็นบ้านปูนชั้นเดียวลักษณะบ้านทันสมัย

การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ

เมื่อประมาณ พ.ศ. 2520 นายทศได้มาซื้อที่ดินจำนวน 80 ไร่ ไร่ละ 500 บาท เป็นเงินทั้งหมด 40,000 บาท ซึ่งเป็นเงินที่ได้มาจากการขายที่นาที่อำเภอภาชี ในช่วงแรกนายทศทำไร่ข้าวโพด สมัยนั้นเครื่องมือในการทำเกษตรมีจอบ เสียม มีด การปลูกข้าวโพดไม่ยุ่งยากเหมือนปัจจุบัน ไม่มีขั้นตอนมากมาย แต่จะใช้แรงงานลำบากกว่า การปลูกข้าวโพดจะถางหญ้าก่อนแล้วขุดหลุมหยอดเมล็ดข้าวโพดซึ่งเป็นพันธุ์ข้าวโพดที่เพื่อนบ้านแบ่งเอามาให้ เมื่อก่อนนายทศมีควาย 1 ตัว เอาไว้ไถดิน เงินที่ลงทุนในการทำไร่ไม่มาก ใช้เงินประมาณ 1,500 บาท ช่วงนั้นนายทศไม่มีหนี้สิน เนื่องจากการลงทุนยังไม่มาก ค่าแรงคนงานจะเอาแรงกันกับเพื่อนบ้าน บางทีคิดค่าจ้างวันละ 10 บาท หรือเป็นของใช้ เสื้อผ้า อาหาร ช่วงนั้นคนงานมีประมาณ 15 - 20 คน ปลูกข้าวโพด 80 ไร่ ผลผลิตในช่วงนั้นได้ 80 ไร่ ได้ 500 กระสอบ ราคาภิโกลกรัมละ 70 - 80 สตางค์

เมื่อ พ.ศ. 2522 ถนน รพช. (เร่งรัดพัฒนาชนบท) ที่เป็นถนนลูกรังได้เข้ามาในหมู่บ้าน นายทศจึงขายควายเพราะมีรถไถมาช่วยทำการเกษตรแทนซึ่งทุ่นแรงงานและใช้เวลาเร็วกว่า นายทศได้ซื้อรถไถใหญ่เป็นคนแรกในหมู่บ้าน เป็นรถมือสองคันละ 200,000 บาท นายทศตัดสินใจซื้อเพราะรถไถจะช่วยทุ่นกำลังคนได้มาก และใช้เวลาเร็วกว่าที่จะใช้กำลังคน เมื่อนายทศมีรถไถ ชาวบ้านก็มาจ้างนายทศไปไถที่ไร่ ไถนั้นราคาจ้าง 3 ไร่ 100 บาท ช่วงนั้นนายทศมีงานขับรถไถที่ชาวบ้านจ้างหลายไร่ รายได้ดีพอสมควร และราคาน้ำมันยังไม่แพงเหมือนปัจจุบัน

เมื่อเทคโนโลยีการเกษตรเข้ามานายทศจัดว่าเป็นคนที่มีฐานะดี นายทศจะซื้อเครื่องมือที่ทันสมัยก่อนชาวบ้านคนอื่น ต่อมานายทศซื้อรถแทรกเตอร์ เอาไว้ทำไร่ และยังไว้รับจ้าง ช่วงนั้นนายทศทำไร่ข้าวโพดจากที่เคยทำในอดีตไม่มีอะไรบำรุงดิน ต่อมานายทศจึงซื้อปุ๋ยมาบำรุงดิน ซื้อยาฆ่าแมลง ช่วงนั้นวัชพืชมียาก และซื้อยาฆ่าหญ้า ค่าจ้างแรงงานก็เพิ่มขึ้นจากเมื่อก่อนวันละ 10 บาท มาเป็น วันละ 100 บาท การลงทุนการเกษตรเพิ่มขึ้นมาก ผลผลิตที่ได้ก็ไม่แน่นอน ราคาต้องขึ้นอยู่กับตลาด บางปีก็ขาดทุน บางปีก็ได้กำไร เอาแน่เอาอนไม่ค่อยได้ การส่ง

ผลผลิตต้องจ้างรถไปส่งที่ตลาดต้องเหมาไป ต่อมานายทจนถึงตัดสินใจซื้อรถเก๋งใหญ่เพื่อจะได้นำผลผลิตไปส่งที่ตลาด ไม่ต้องเสียเงินจ้าง และยังได้รับจ้างส่งผลผลิตชาวบ้านได้ด้วย ประมาณปี พ.ศ. 2537 นายทได้กู้เงิน ธกส.(ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์) มาลงทุนทำไร่ 100.000 บาท โดยคิดดอกเบี้ยร้อยละ 1 บาท จะต้องส่งเงินต้นและดอกเบี้ยภายใน 1 ปี นายทไม่เคยกู้เงินมาก่อน เนื่องจากนายทมักจะเอาเปรียบดอกเบี้ยราคาสูงกว่า คิดร้อยละ 5 บาท และถ้าชาวบ้านเป็นหนี้มากก็จะยึดที่ดิน ซึ่ง ธกส. (ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์) ไม่ยึดที่ดินของชาวบ้าน แต่กู้เงินมาก่อนจะยึดที่ของชาวบ้าน ในหมู่บ้านนี้ถูกเจ้าเก่ายึดที่หลายรายแล้ว และนายทจากที่ปลูกข้าวโพดได้ดีต่อมาก็ได้ผลผลิตไม่ดีเท่าที่ควร นายทจึงกู้เงิน ธกส. (ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์) มาลงมะม่วง 30 ไร่ ซึ่งน้องชายของนายทมักจะเป็นเกษตรกรที่เก่ง ผลผลิตของเขาได้มากและมีคุณภาพ ซึ่งนายทจึงปลูกมะม่วงตามเขา และมักจะปรึกษาเขาเรื่องการปลูกมะม่วง ตั้งแต่มาปลูกมะม่วงนายทไม่ต้องดูแลมากจะลงปลูกครั้งเดียว ให้ลูกชายฉึกยามาแมลง ใส่น้ำยาคูแล นายทใช้เวลาทำไร่น้อยลงกว่าปลูกข้าวโพดมาก ส่วนลูกชายคนที่ 3 คอยช่วยดูแล จำนวนที่ดินที่ทำไร่น้อยลง และเครื่องมือทำการเกษตรอย่างรถแทรกเตอร์ รถไถใหญ่ขายไปแล้ว ที่เหลือแต่รถบรรทุกเล็กเอาไว้ฉึกยามาแมลง และรถไถเล็กเก็บไว้ใช้งานเล็ก ๆ น้อย ๆ นายทได้แบ่งที่ดินให้ลูก ๆ ทั้ง 4 คน หลังจากที่ลูก ๆ ได้แต่งงาน เมื่อปี พ.ศ. 2523 ได้มีไฟฟ้าเข้ามาในหมู่บ้านนายทมีค่าใช้จ่ายในบ้านเช่น ค่าไฟฟ้า ซึ่งแต่ก่อนไม่เสียเงิน ไฟฟ้ายังไม่เข้ามาจะใช้น้ำมันก๊าดใส่ตะเกียง ส่วนน้ำใช้ที่คลองประจำหมู่บ้าน ปัจจุบันใช้น้ำประปาชนิดละ 5 บาท ค่าใช้จ่ายในบ้านประมาณ 700 กว่าบาทต่อเดือน ทำให้ค่าใช้จ่ายภายในบ้านเพิ่มมากขึ้น

การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม

ช่วงที่นายทเข้ามาในหมู่บ้านเมื่อ พ.ศ. 2520 วัดเป็นศูนย์กลางของชุมชน นายทและภรรยาจะเดินมาทำบุญที่วัดทุกวันพระ วันงานประเพณีต่างๆ และ ไปช่วยงานอย่างงานศพ งานบวชจะไปช่วยกันที่วัดเสมอ ช่วงนั้นถึงแม้จะเดินทางลำบากแต่ชาวบ้านไปวัดเสมอ ชาวบ้านจะไปวัดพบปะเจอะเจอชาวบ้านที่วัดกันทุกคน ทุกเพศ ทุกวัยในขณะนั้นเจ้าอาวาสเป็นนักพัฒนาซึ่งชาวบ้านร่วมมือกับท่านช่วยพัฒนาวัดในหมู่บ้าน ต่อมาภรรยานายทไม่ค่อยสบายเป็นหอบหืด ซึ่งทำให้นายทและภรรยาไม่ค่อยได้ไปวัด

ในประมาณ พ.ศ. 2522 ช่วงที่ถนน รพช. (เร่งรัดพัฒนาชนบท) ที่เป็นถนนลูกรังเข้ามาในหมู่บ้าน นายททำงานค่อนข้างหนัก ซื้อรถไถมารับจ้าง ซึ่งงานเข้ามามาก จึงไม่ค่อยมีเวลาไปวัด ถ้านายทว่างจะไปทำบุญที่วัดแต่ไม่ได้ไปทุกวันพระเหมือนแต่ก่อน สำหรับภรรยานายทจะตักบาตรทุกวัน ถ้าไม่สบายจะไม่ได้ตักบาตร การทำบุญจะถวายปัจจัยช่วยสร้างวัดมากกว่าจะไปวัด อย่างงาน

ทอดกฐิน งานทอดผ้าป่าจะช่วยงานวัดโดยการไปหาเงินเข้าวัดทุกปี และจะไปร่วมงานของเพื่อนบ้านอย่างสม่ำเสมอ อย่างเช่น งานศพ งานบวช นายทศจะไปกับภรรยาทุกงาน

เมื่อก่อนการพักผ่อนหย่อนใจของนายทศมักจะไปเล่นหมากรุกที่วัด โดยมีกลุ่มที่สนิทชอบเล่นหมากรุกด้วยกัน ต่อมาพอความเจริญเข้ามาจากที่ทำงานพอกินพอใช้ ชาวบ้านต่างขยันทำงานเพื่อให้ครอบครัวมีฐานะที่ดีขึ้น ซึ่งของใช้ราคาสูงมากขึ้น และเครื่องมือทำการเกษตรมีมากขึ้น เทคโนโลยีเข้ามาในหมู่บ้าน ชาวบ้านในหมู่บ้านต่างทำมาหากิน ไม่ค่อยได้มีเวลาไปวัดเหมือนเดิม นายทศจากที่เคยเล่นหมากรุกก็ไม่มีเวลาเล่นเหมือนแต่ก่อน แต่เมื่อมีงานประจำปี ชาวบ้านมาร่วมงานกันเหมือนเดิม ช่วง พ.ศ. 2522 มีถนน รพช. (เร่งรัดพัฒนาชนบท) ที่เป็นถนนลูกรังเข้ามาการพักผ่อนของชาวบ้านจะมีหนังกวางแปลงมาจากจังหวัดใกล้เคียง และจะเก็บค่าชมคนละ 10 บาท ฉายทั้งคืน ส่วนเด็กจะเก็บเงิน 5 บาท นายทศจะพานุตรไปดู บางทีก็ไปดูคนเดียวเพราะบุตรต้องไปโรงเรียน ต่อมาเมื่อหมาล่าจากโคราชมาแสดงที่วัด แต่นายทศไม่ชอบดู ปัจจุบันมีดนตรี เด็กวัยรุ่นจะชอบดู ซึ่งมักจะมีเรื่องกันเป็นประจำ วัยรุ่นจะตีมีเหล้าทะเลาะวิวาทกันเสมอ ซึ่งทำให้นายทศไม่ค่อยได้ไปวัดไปร่วมสนุกในตอนกลางคืนเหมือน เมื่อก่อนเสร็จงานบุญนายทศและภรรยาก็กลับบ้าน

ต่อมาเมื่อ พ.ศ. 2523 ได้มีไฟฟ้าเข้ามานายทศชื่อวิทย์ โทรทัศน์ นายทศจะชอบดูข่าว ภรรยา นายทศชอบดูละคร นายทศไม่ได้ไปดูหนังกวางแปลงที่วัดเหมือนเดิม เมื่อไฟฟ้าเข้ามีชาวบ้านชื่อโทรทัศน์มาดูที่บ้าน ชาวบ้านจึงไม่ได้ออกไปที่วัดดูหนังกวางแปลงเหมือนเดิม ชาวบ้านจะดูโทรทัศน์อยู่บ้าน บางทีนายทศก็เช่าวิดีโอมาดูที่บ้าน นายทศจะดูโทรทัศน์ทุกวันซึ่งนายทศจะดูข่าว เป็นกิจวัตรประจำวัน ส่วนก่อนนอนนายทศจะดูละครเพราะภรรยาจะติดละครมาก โดยเฉพาะช่อง 7 จะดูทุกวัน

กรณีศึกษาที่ 3 นายวินัย (นามสมมุติ)

ครอบครัวของนายวินัยมีจำนวนสมาชิกทั้งหมด 7 คน ประกอบด้วย บิดาของนายวินัย ปัจจุบัน อายุ 82 ปี มารดาของนายวินัย ปัจจุบัน อายุ 80 ปี นายวินัย (ผู้ให้สัมภาษณ์) ปัจจุบันอายุ 51 ปี การศึกษาชั้นมัธยมปีที่ 3 และภรรยาปัจจุบัน อายุ 50 ปี มีบุตรทั้งหมด 3 คน บุตรชาย 2 คน บุตรสาว 1 คน คนที่ 1 เป็นบุตรชาย ปัจจุบันอายุ 17 ปี การศึกษากำลังศึกษาอยู่ที่พาณิชยการปากช่อง ปวช.ปีที่ 2 คนที่ 2 เป็นบุตรสาว ปัจจุบันอายุ 14 ปี การศึกษากำลังศึกษาอยู่ที่โรงเรียนเขาใหญ่พิทยาคมชั้นมัธยมปีที่ 2 คนที่ 3 เป็นบุตรชาย ปัจจุบันอายุ 10 ปี การศึกษากำลังศึกษาชั้นประถมปีที่ 4

นายวินัยเกิดที่บ้านป่าเลียง ซึ่งพ่อและแม่ของนายวินัยได้อพยพลงมาจากอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ ลงมาเกือบ 60 ปี นายวินัยมีพี่น้อง 4 คน นายวินัยเป็นบุตรชายคนที่ 3 คน พี่น้องของนายวินัยแต่งงานแยกไปอยู่ครอบครัวของตนเอง

การเปลี่ยนแปลงทางสังคม

เมื่อทางคมนาคมยังไม่เข้ามาในหมู่บ้าน วิถีชีวิตภายในครอบครัว นายวินัยซึ่งเป็นผู้นำครอบครัวจะสอนให้บุตรทำมาหากินจะสอนให้บุตรทำไร่ และดำเนินชีวิตให้อยู่รอด นายวินัยจะสอนให้บุตรชายหาอาหารอย่างเช่นหาปลา ส่วนภรรยาจะฝึกให้บุตรทำอาหาร การเดินทางในช่วงนี้เดินทางโดยเท้าเปล่า นายวินัยจะออกตลาดเฉพาะตอนไปส่งผลผลิตโดยไปทางเกวียน ลักษณะบ้านในช่วงนั้นเป็นบ้านไม้ได้ดูสูง ซึ่งสมัยก่อนสัตว์ป่าชุกชุม มีเสือ ช้าง ชาวบ้านจึงนิยมปลูกบ้านได้ดูสูง ภายในบ้านจะเป็นบ้านโล่ง ไม่ได้แบ่งเป็นห้องส่วนตัว ภายในครอบครัวจะนอนรวมกัน

เมื่อประมาณปี พ.ศ. 2522 ทางคมนาคมเข้ามาในหมู่บ้าน เป็นถนน รพช. (เร่งรัดพัฒนาชนบท) ที่เป็นถนนลูกรัง ในช่วงนั้นมีรถโดยสารขนาดเล็กเข้ามาวิ่งภายในหมู่บ้าน วันละ 1 รอบรถโดยสารจะออกจากหมู่บ้านประมาณ 7.00 น จะกลับเข้าหมู่บ้านประมาณ 13.00 น. ค่าโดยสารคนละ 10 บาท

สมัยที่บุตรชายคนโตยังเด็กได้เรียนหนังสือที่ โรงเรียนหมูสี จนจบประถมปีที่ 4 นายวินัยให้บุตรชายไปศึกษาที่โรงเรียนปากช่อง จนจบมัธยมปีที่ 3 การเดินทางในหมู่บ้านค่อนข้างลำบาก เพราะรถประจำทางวิ่งวันละ 1 รอบ นายวินัยจึงให้บุตรชายไปอยู่กับญาติที่หนองสาหร่าย จนจบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จึงให้บุตรชายกลับมาอยู่บ้านเพราะถนน รพช. (เร่งรัดพัฒนาชนบท) ได้ปรับปรุง

เป็นถนนลาดยาง เมื่อประมาณปี พ.ศ.2534 ทำให้การเดินทางสะดวกขึ้น นายวินัยให้บุตรชายนั่งรถโดยสารไปโรงเรียน เนื่องจากรถโดยสารมีจำนวนมากขึ้นปัจจุบันมีรถโดยสาร 10 กว่าคัน รถโดยสารจะออกทุกครึ่งชั่วโมง

บุตรสาว คนที่ 2 เมื่อมีการคมนาคมที่สะดวกขึ้น ทำให้มีโรงเรียนมัธยมซึ่งมาเปิดใกล้กับหมู่บ้าน บุตรสาวจะขี่มอเตอร์ไซด์ไปเรียน ระยะทางจากบ้านไปโรงเรียนประมาณ 4 - 5 กิโลเมตร

บุตรชาย คนที่ 3 ซึ่งบุตรสาวคนที่ 2 จะขี่มอเตอร์ไซด์ไปส่งน้องชายคนเล็กที่โรงเรียน และตอนเย็นจะไปรับน้องกลับบ้าน นิสัยของลูกคนเล็กมักจะชอบเที่ยวเล่นตามประสาเด็ก เล่นน้ำในลำธาร และชอบประดิษฐ์คิดค้นของเล่น เช่น ธนูไม้ และกะลามะพร้าวมาแข่งกับเพื่อน บุตรชายคนเล็กจะคิดและทำเองโดยหาวัสดุที่เหลือใช้มาประดิษฐ์เป็นของเล่น

ความสัมพันธ์ภายในครอบครัวค่อนข้างสนิทสนมกัน บุตรชายคนโตถึงแม้ว่าจะติดเกี่ยวกับเพื่อนแต่ก็เชื่อฟังพ่อแม่ นายวินัยขอบุตรชายไม่ให้ดื่มเหล้าเพราะเป็นห่วงเมื่อบุตรชายขับรถเขา ก็จะเชื่อฟัง นายวินัยยังไม่เคยเห็นบุตรชายดื่มเหล้า แต่เขามักชอบเล่นกีตาร์กับเพื่อน บุตรชายคนโตมักจะพาเพื่อนมาบ้านมาเล่นดนตรีที่ลานหน้าบ้าน ซึ่งภรรยาของนายวินัยจะทำอาหารให้เพื่อนลูก นายวินัยไม่ยอมให้บุตรไปเที่ยวนอกบ้าน จึงดูแลเพื่อนลูกและภรยานายวินัยจะสนิทกับเพื่อน บุตรชายทุกคน ส่วนบุตรสาวไม่ค่อยชอบออกไปเที่ยวนอกบ้าน ส่วนใหญ่จะไปเที่ยวกับครอบครัว บุตรสาวคนที่สองจะดูแลน้องคนเล็ก ซึ่งบุตรชายคนเล็กจะซน แต่เป็นเด็กที่ฉลาด การศึกษาของบุตรทุกคน นายวินัยตั้งใจจะส่งเรียนให้จบปริญญาทุกคน นายวินัยให้ความสำคัญในการเรียนมาก อยากให้บุตรทุกคนมีการงานที่มั่นคง อยากให้เขามีอนาคตที่ดี

นายวินัยจบประถมปีที่ 4 ไม่ได้เรียนต่อ เนื่องจากพ่อแม่ไม่มีเงินส่งให้เรียน ไม่มีคนช่วยงานในไร่ ต่อมาเมื่อ 5 ปีที่แล้ว นายวินัยจึงไปเรียนการศึกษานอกโรงเรียนที่ปากช่อง นายวินัยจบมัธยมปีที่ 3 นายวินัยภูมิใจมาก

การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ

นายวินัยมีที่ดินของตนเองอยู่ 30 ไร่ ซึ่งพ่อแม่ของนายวินัยแบ่งให้ลูก ซึ่งนายวินัยได้มากกว่าลูกคนอื่น เนื่องจากนายวินัยอยู่บ้านป่าเลียง พี่น้องคนอื่นแยกไปอยู่จังหวัดอื่น ในการทำไร่ช่วงแรกนายวินัยลงข้าวโพด เครื่องมือในการทำเกษตรในช่วงนั้นมีจอบ เสียม มีด โดยเริ่มจากการถางป่าแล้วจุดไฟเผาเก็บเศษไม้ที่รวมเป็นกองแล้วจุดไฟเผา ต่อจากนั้นใช้จอบขุดหลุม หยอดเมล็ด

ข้าวโพด (สมัยนั้นเมล็ดข้าวโพดไม่ต้องซื้อ) ในการปลูกข้าวโพดจะทำหน้าฝน ตั้งแต่เดือน
กุมภาพันธ์ถึงเดือนพฤศจิกายน บางปีถึงเดือนธันวาคม การใช้แรงงานส่วนมากจะไม่มีจ้าง
แรงงาน ส่วนมากชาวบ้านจะลงแขกกัน จะทำงานเปลี่ยนไปตามบ้าน จะนัดกันว่าบ้านไหนทำอะไรจะ
มาช่วยกัน ชาวบ้านจะมาช่วยกัน เรียกว่า “แขก” ในช่วงนี้ส่งผลผลิตโดยทางทรางเกวียน การเดินทาง
โดยทางเท้า การเดินทางค่อนข้างลำบาก ต่อมาเมื่อประมาณ พ.ศ. 2522 เมื่อมีถนน รพช. (เร่งรัด
พัฒนาชนบท) ที่เป็นถนนลูกรังเข้ามา ทำให้ชาวบ้านซื้อรถไถมาใช้ ในช่วงนั้นนายวินัยไม่มีเงิน
ไปกู้เงินเข้าแก้ม้าซื้อรถไถ และซื้อเครื่องมือการทำการเกษตรปุ๋ย ยาฆ่าแมลง ค่าจ้างแรงงานซึ่งช่วง
นั้นราคา 50-60 บาท ค่าขนส่งผลผลิต ค่าสีข้าวโพด นายวินัยกู้เงินเข้าแก้ม้าที่ตลาดมาทั้งหมด 50,000
บาท เข้าแก้ม้าคุดอกเบี้ยว 100 ละ 3 ถัง (คุดอกเบี้ยวเป็นข้าวโพด) ซึ่งช่วงนั้นผลผลิตที่ได้ขาดทุน
เป็นหนี้เป็นสินเพิ่มขึ้น ต่อมาประมาณปี พ.ศ. 2528 นายวินัยจึงกู้ ธกส. (ธนาคารเพื่อการเกษตร
และสหกรณ์) 100,000 บาท นายวินัยนำเงินไปใช้หนี้ให้เข้าแก้ม้า เพราะเข้าแก้ม้าจะยึดที่ดินของนายวินัย
ต่อมานายวินัยเป็นหนี้ทั้งเข้าแก้ม้าและ ธกส. (ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์) ผลผลิตที่ได้ไม่คิ
เท่าที่ควร เป็นปีที่ขาดทุนอย่างมาก บางปีขายผลผลิตได้พอกินพอใช้แต่ไม่พอใช้หนี้

เมื่อประมาณ พ.ศ. 2535 เป็นช่วงที่ชาวบ้านขายที่ดินเพราะที่ดินราคาสูง ในสมัยพลเอก
ชาติชาย ชุณหะวัณ นายทุนนิยมเข้ามาซื้อที่ดิน ไปทำที่ท่องเที่ยว และจัดสรรขายที่ดิน นายวินัยจึง
ตัดสินใจขายที่ดินทั้งหมด 30 ไร่ ราคาไร่ละ 100,000 บาท เงินที่ได้จากการขายที่ใช้หนี้เข้าแก้ม้า และ
ธกส. (ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์) และนำเงินไปซื้อที่บ้านอีซอ้มอีก 10 ไร่ เป็นที่ป่า ไม่ได้
ทำการเกษตร นายวินัยขายเครื่องมือการเกษตรให้กับเพื่อนบ้าน ในช่วงนี้นายวินัยตัดสินใจไม่ทำการ
เกษตรแล้ว นายวินัยคิดว่าไม่คุ้ม ผลผลิตที่ได้ไม่พอกับค่าใช้จ่าย การทำการเกษตรลงทุนสูง ต้องขึ้น
อยู่กับราคาสลัดด้วย ราคาไม่แน่นอน หลังจากที่นายวินัยขายที่เนจึงนำเงินที่ได้ปลูกบ้านใหม่ ซึ่งมี
ลักษณะ เป็นบ้านปูนสองชั้น หลังคามุงกระเบื้อง พื้นปูกระเบื้อง ภายในบ้านมีมุมห้องรับแขก
จัดเป็นสัดส่วน มีห้องครัวอยู่หลังบ้าน มีโรงจอดรถ ซึ่งนายวินัยซื้อรถกระบะ 1 คัน

ปัจจุบันนายวินัยทำงานในรีสอร์ทที่เข้ามาสร้างในหมู่บ้าน ซึ่งเงินเดือนได้เดือนละ 8,000
บาท หน้าที่การทำงานของนายวินัยหาคนงานและดูแลคนงาน ซึ่งนายวินัยจะหาคนงานจากชาวบ้าน
ในหมู่บ้าน ชาวบ้านจะได้มีงานทำ ซึ่งค่าจ้างคนงานวันละ 120 - 150 บาท ส่วนเงินเดือนที่ได้
พอกินพอใช้ ไม่มีเงินเก็บแต่ไม่มีหนี้สินก็พอใจแล้ว นายวินัยเป็นผู้หาเลี้ยงครอบครัวเพียงคน
เดียว ค่าใช้จ่ายภายในบ้านเพิ่มมากขึ้น เมื่อประมาณ พ.ศ. 2523 มีไฟฟ้าเข้ามาในหมู่บ้านก่อนที่
ไฟฟ้าจะเข้ามาหมู่บ้าน ครอบครัวนายวินัยใช้ตะเกียงในบ้านนายวินัยมีตะเกียง 3 อัน จะเสี้ยค่าน้ำ
มันประมาณเดือนละ 40 บาท แต่ปัจจุบันค่าไฟฟ้า 500-600 บาท และเครื่องอำนวยความสะดวก
ภายในบ้าน นายวินัยซื้อเครื่องซักผ้า หม้อหุงข้าวไฟฟ้า โทรทัศน์ วิทยุ วิดีโอ และค่าน้ำซึ่งเมื่ออดีตใช้

น้ำบาดาลไม่ต้องเสียเงิน ต่อมาเปลี่ยนมาใช้น้ำประปาญาติละ 5 บาท นายวินัยกล่าวว่า “ความสะดวกสบายมากขึ้น แต่ค่าใช้จ่ายก็เพิ่มขึ้นด้วย”

การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม

การไปทำบุญนายวินัยเมื่อวัยเด็กจะไปทำบุญกับพ่อและแม่ทุกวันพระ ไปฟังเทศน์ การเดินทางสมัยนั้นเดินทางเกวียน บางทีก็นั่งเกวียนไปทำบุญ ชาวบ้านจะไปวัดไปทำบุญทั้งวันธรรมดาและวันพระ วันประเพณีต่างๆ จะมีทั้งเด็ก วัยรุ่น ผู้เฒ่าผู้แก่ไปร่วมทำบุญที่วัด

ต่อมาเมื่อประมาณ พ.ศ. 2522 ถนน รพช. (เร่งรัดพัฒนาชนบท) ที่เป็นถนนลูกรังเข้ามาในหมู่บ้านการเดินทางไปวัดสะดวกขึ้นกว่าเมื่อก่อน แต่การเดินทางยังลำบากอยู่ หน้าร้อนฝุ่นคลุ้งไปหมด จะเดินไปวัด รถผ่านฝุ่นจะติดตัวแดงทั้งตัว ยิ่งหน้าฝนเดินลำบากเป็นหลุมเป็นบ่อ บางทีถนนทางขาดเดินทางไม่ได้ ในช่วงนี้นายวินัยจะขี่จักรยานไปวัด ต่อมาพอมีถนนลาดยางทำให้การเดินทางสะดวกมากขึ้น ชาวบ้านไม่เดินไปวัดเหมือนแต่ก่อนจะขี่จักรยาน มอเตอร์ไซด์ รถยนต์

เมื่ออดีตชาวบ้านจะไปทำบุญที่วัดไปหาพระเจ้าอาวาสซึ่งเป็นคนริเริ่มพัฒนาวัดและหมู่บ้านจะให้ชาวบ้านร่วมแรงร่วมใจทำงาน สร้างศาลาบ้าง ทำถนนบ้าง ซึ่งสมัยนั้นชาวบ้านจะให้ความนับถือพระมากที่สุด ทำให้ชาวบ้านไปวัดสม่ำเสมอ ต่อมาท่านได้มรณะภาพลง มีเจ้าอาวาสจากที่อื่นมาอยู่ ซึ่งเจ้าอาวาสองค์ปัจจุบันไม่ค่อยมีบทบาทในการเป็นผู้นำ ตลอดจนการอบรมสั่งสอน และพฤติกรรมหลายอย่างที่ทำให้ชาวบ้านไม่พอใจ และยังมีหมกมุ่นในเรื่องห่วยเถื่อน ไม่สนใจอบรมสั่งสอนวิชาให้พระ เณร ในวัด ความสัมพันธ์ระหว่างวัดกับชาวบ้านไม่ดีเท่าที่ควร แต่นายวินัยไปวัดเมื่อมีงานประเพณีประจำปี หรือมีงานศพ งานบวช ไม่เคยขาดแต่ไม่ได้ไปวัดสม่ำเสมอเหมือนแต่ก่อน ส่วนนายวินัยไปวัดจะพาบุตรไปด้วย ถ้าบุตรไม่ได้ไปโรงเรียน จะพาเขาไปด้วย

เมื่อประมาณ ปี พ.ศ. 2521 การพักผ่อนหย่อนใจของชาวบ้านจะมีการเล่นรำวง ดิฉันติดลองกันอย่างสนุกสนาน ยามว่างจากการทำอะไรจะมารวมกัน และมีการดื่มเหล้า ซึ่งสมัยนั้นจะดื่มเหล้าสาโทเป็นเหล้าที่ชาวบ้านหมักเอง นอกจากนั้นงานบุญกฐิน บุญผ้าป่า ก็นับว่าสร้างความสนุกสนานเป็นการพักผ่อนหย่อนใจของชาวบ้านจะมีมหาสพให้ดู ในอดีตจะมีหมอลำ มีหนังกลางแปลง ซึ่งเจ้าภาพจะหามา และในอดีตมีหนังชายยา ไม่เสียเงินค่าดู จะมียานำมาขายให้ชาวบ้านอย่างเช่นยาทันใจ บางทีมีหนังกลางแปลงจากจังหวัดอื่นเข้ามาฉาย จะเก็บค่าดูคนละ 10 บาท

เมื่อตอนที่ไฟฟ้ายังไม่เข้ามาในหมู่บ้าน การรวมกลุ่มพบปะพูดคุยยังมีอยู่มาก แต่เมื่อมีไฟฟ้าเข้ามาเมื่อ พ.ศ. 2523 ทำให้นายวินัยได้รับการพักผ่อนหย่อนใจจากสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ นายวินัยซื้อวิทยุ ซื้อโทรทัศน์ ซึ่งชาวบ้านจะนิยมดูโทรทัศน์ เวลาว่างจึงดูโทรทัศน์อยู่ที่บ้าน และนายวินัยซื้อรถกระบะ เมื่อหยุดงานหลายวันจะพาครอบครัวไปเที่ยวต่างจังหวัด

กรณีศึกษาที่ 4 นายสวัสดิ์ (นามสมมุติ)

ครอบครัวของนายสวัสดิ์ มีสมาชิก 7 คน ประกอบด้วย นายสวัสดิ์ อายุ 60 ปี ภรรยา อายุ 60 ปี มีบุตรทั้งหมด 5 คน บุตรชายคนโตอายุ 33 ปี บุตรชายคนที่ 2 อายุ 31 ปี บุตรสาวคนที่ 3 อายุ 29 ปี บุตรสาวคนที่ 4 อายุ 28 ปี และบุตรชายคนเล็ก อายุ 27 ปี

ก่อนที่ทั้งคู่จะย้ายครอบครัวขึ้นมาตั้งหลักแหล่งในบ้านหมู่สี่ บ้านเดิมอยู่แก่งคอย จังหวัดสระบุรี เมื่อประมาณปี พ.ศ.2515 นายสวัสดิ์ ได้มาหาญาติที่ทำงานเป็นพนักงานตรวจรถไฟที่สถานีปากช่อง พ่อแม่ นายสวัสดิ์มีฐานะยากจน ไม่มีที่ดินเป็นของตนเอง นายสวัสดิ์มีพี่น้อง 7 คน ผู้ชาย 3 คน ผู้หญิง 4 คน นายสวัสดิ์จึงตัดสินใจเข้ามาหากินในปี พ.ศ.2515

การเปลี่ยนแปลงทางสังคม

ปัจจุบันบุตรทุกคนแต่งงานแยกไปอยู่กับครอบครัวของตนเอง บุตรคนที่ 1 ถึงคนที่ 4 จบชั้นประถมที่โรงเรียนบ้านป่าเลียง การเดินทางไปโรงเรียนซึ่งสมัยก่อนบุตรทุกคนต้องเดินเท้าเปล่าไปเรียน การเดินทางค่อนข้างลำบาก ในวัยเด็กบุตรทุกคนต้องช่วยพ่อแม่ทำงานในไร่และงานบ้าน นายสวัสดิ์จะสอนให้ลูกทำงาน และให้ลูกรักกัน เมื่อบุตรทุกคนแต่งงานแยกครอบครัวไปอยู่บ้านของเขา แต่เขาก็ยังไปมาหาสู่ระหว่างพ่อ แม่ ลูก เมื่อนายสวัสดิ์ปลูกบ้านใหม่เป็นบ้านปูนชั้นเดียว บุตรชายทั้ง 3 คน อยู่ช่วยนายสวัสดิ์สร้างบ้านเกือบเดือน ซึ่งช่วงนั้นลูก ๆ จะไป ๆ มา ๆ ตลอด จะสลับกันมาดูแลคนงาน ซึ่งช่วงนั้นนายสวัสดิ์เป็นโรคหืดหอบ เคยไปพักรักษาตัวอยู่ที่บ้านลูกสาวคนที่ 3 เพราะมีที่ดิน และบุตรสาวดูแลอย่างใกล้ชิด ช่วงนั้นนายสวัสดิ์มีปัญหาเกี่ยวกับภรรยาจึงแยกกันอยู่ระยะหนึ่ง เนื่องจากนายสวัสดิ์เป็นคนเจ้าชู้ ภรรยา นายสวัสดิ์จึงขอแยกกันอยู่สักพักหนึ่ง บุตรสาวทั้งสองจะสลับกันมาดูแลนายสวัสดิ์ ต่อมาลูกชายได้พามาหาหมอที่โรงพยาบาลที่กรุงเทพฯ และหลังจากที่นายสวัสดิ์ออกจากโรงพยาบาลได้กลับมาอยู่ที่บ้าน ซึ่งภรรยา นายสวัสดิ์ได้กลับมาดูแล นายสวัสดิ์ บุตรทุกคนยังมาเยี่ยมเยียนนายสวัสดิ์อยู่เสมอ สำหรับบุตรนายสวัสดิ์ไม่เคยออกไปขอเงิน นายสวัสดิ์มักจะให้เงินลูกติดตัวกลับไปเสมอ เมื่อบุตรคิดถึงพ่อแม่จะมาเยี่ยม โดยซื้ออาหารมาทำกินกันภายในครอบครัว นายสวัสดิ์และภรรยาจะมีความสุขมาก อีกทั้งเวลามีงานบุญต่าง ๆ ลูกจะมาร่วมงานบุญอยู่เสมอ

ปัจจุบันบุตรชายคนโตทำงานโรงงานทอผ้าที่กรุงเทพฯ และบุตรคนที่สองเปิดร้านขายอาหารที่สระบุรี ส่วนบุตรสาวคนที่ 3 และ 4 เป็นแม่บ้านดูแลลูก ส่วนบุตรคนที่ 5 ปัจจุบันทำงานที่องค์กรโทรศัพท์แห่งประเทศไทย อยู่ที่กรุงเทพฯ

บุตรชายคนเล็กจะมีการศึกษาสูงกว่าพวกพี่ ๆ โดยเรียนจบปริญญาตรีจากมหาวิทยาลัยขอนแก่น นายสวัสดิ์ส่งเสียบุตรชายคนเล็กให้เรียนสูง เนื่องจากบุตรชายคนเล็กเรียนหนังสือเก่งตั้งแต่เขายังเด็ก เขาได้คะแนนดีตลอดมา นายสวัสดิ์จึงส่งเสียให้ลูกเรียนให้มากเท่าที่เขาจะเรียนได้ เพราะช่วงนั้นนายสวัสดิ์มีฐานะค่อนข้างดีจึงสามารถส่งเสียลูกได้ ไม่เหมือนสมัยที่พี่ ๆ ของเขาเรียน ซึ่งช่วงนั้นนายสวัสดิ์ไม่มีเงินส่งให้ลูกเรียน และการเดินทางยังไม่สะดวกสบายเท่าที่ควร

การเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจ

นายสวัสดิ์ได้เห็นพื้นที่ซึ่งเป็นป่าดงดิบ และทางการได้ประกาศเปิดให้จับจองที่บ้านป่าเลียง ในขณะนั้นที่ดินได้จับจองโดยเอกสารสิทธิ์ ส.ค.1 ให้จับจองคนละ 50 ไร่ ในช่วงนั้นนายสวัสดิ์อายุยังไม่ครบ 20 ปี ยังไม่มีสิทธิ์ออกเอกสารได้ ต้องบอกเจ้าหน้าที่ว่าตนเองอายุครบ 20 ปี (ขณะนั้นยังไม่มีบัตรประจำตัวประชาชน) ทางพนักงานที่ดินจึงได้ออกเอกสารใบ ส.ค.1 ให้นายสวัสดิ์ และในปีเดียวกันนั้นได้เข้าไปปลากวางที่ดินได้ 38 ไร่ เมื่อทำพื้นที่เรียบร้อยแล้วจึงปลูกข้าวโพด ในช่วงนั้นเครื่องมือทำการเกษตรมี มีด จอบ เสียม เท่านั้น ในการปลูกข้าวโพดไม่มีขั้นตอนที่ยุ่งยากเหมือนปัจจุบัน ในการปลูกข้าวโพดโดยใช้จอบขุด และหยอดเมล็ดข้าวโพด แล้วปล่อยตามธรรมชาติ ไม่มีปุ๋ยใส่ ไม่ได้ฉีดยาฆ่าหญ้า ผลผลิตที่ได้นายสวัสดิ์จะบรรทุกใส่เกวียนไปส่งที่ตลาด ค่าใช้จ่าย ค่าแรงงานในช่วงนั้นวันละ 10 บาทต่อคน ต่อมาช่วงฝนแล้ง นายสวัสดิ์จึงซื้อวัวมา 2 ตัว ชื่อ ตาล กับชื่อเขียว และเกวียน 1 เล่ม นายสวัสดิ์ได้บรรทุกถ่านไปขายในหมู่บ้าน และรับจ้างบรรทุกส่งผลผลิตของชาวบ้าน ส่วนใหญ่จะเป็นถั่วลิสง ข้าวโพด จากในไร่สู่ตลาด ได้กระสอบละ 5 บาทบ้าง 10 บาทบ้าง แล้วแต่ระยะทาง เกวียนของนายสวัสดิ์สามารถบรรทุกได้ 5 กระสอบ ส่วนถั่วลิสงได้ 10 กระสอบ การเดินทางเมื่อในอดีตถนนยังไม่เข้ามาต้องใช้ทางเกวียนซึ่งใช้เวลาเดินทาง 2 คืนบ้าง 3 คืนบ้าง ระหว่างทางจะพักวัว สภาพแวดล้อมเมื่อก่อนสัตว์ป่าชุกชุม เช่น กระต๊อง วัวแดง เก้ง กวาง หมูป่า ไก่ป่า ไก่ฟ้า กระรอก หมี

ต่อมามีถนน ร.พ.ช. (เร่งรัดพัฒนาชนบท) ที่เป็นถนนลูกรังได้เข้ามาประมาณ พ.ศ. 2522 ชาวบ้านในหมู่บ้านส่งผลผลิต โดยรถจีเอ็มซี และมีพ่อค้าที่ตลาดมารับผลผลิตของชาวบ้าน ทำให้นายสวัสดิ์ขาดรายได้ในการรับจ้างบรรทุกของ จึงตัดสินใจขายวัวและเกวียน ในช่วงนี้นายสวัสดิ์ไม่ได้เป็นหนี้เจ้าแม่และ ธ.ก.ส. (ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์) เนื่องจากนายสวัสดิ์ทำไร่หมุนเวียน โดยการปลูกข้าวโพดและถั่วลิสง พริกแห้ง ละหุ่ง ซึ่งผลผลิตที่ได้ในช่วงนั้น ถั่วลิสง ไร่ละ 1,400 บาท พริกแห้งไร่ละ 150 กิโลกรัม ไร่ละ 750 บาท ละหุ่งไร่ละ 800 กิโลกรัม ไร่ละ 800 บาท รวมรายได้ทั้งหมด 2,950 บาท หักค่าใช้จ่าย 239 บาท แล้วเหลือ 2,711 บาท ส่วนรายได้

ข้าวโพดได้ทั้งหมด 4,336 บาท ค่าใช้จ่ายในการทำไร่ข้าวโพด 4,060 บาท ผลผลิตในช่วงประมาณ พ.ศ. 2522 รายได้ประมาณ 6,000 บาทต่อปี

ต่อมาประมาณปี 2535 เนื่องจากการปลูกพืชยืนต้นไม่ต้องขุดยัก โดยการปลูกมะม่วง ใน การปลูกมะม่วงจะปลูกเพียงครั้งเดียว และรอเก็บผลผลิต 3 - 4 ปี โดยนายสวัสดิ์ปลูกมะม่วง 100 ต้น จำนวน 20 ไร่ เมื่อ พ.ศ. 2534 ถนน รพช. (เร่งรัดพัฒนาชนบท) ที่เป็นถนนลูกรังทำการปรับปรุง เป็นถนนลาดยาง ทำให้พ่อค้าได้เข้ามาในหมู่บ้านมากยิ่งขึ้น นายสวัสดิ์จึงให้พ่อค้ามาเหมาทั้งหมด โดยที่พ่อค้ามาเก็บผลผลิตเอง การลงทุนปลูกมะม่วง ค่าใช้จ่ายประมาณ 70,000 - 80,000 บาท จะ ต้องเสียค่าใช้จ่าย ค่าน้ำ ค่าจ้างแรงงานช่วงนี้ราคา 100 - 120 บาท และยาฆ่าแมลง ค่ารถไถราคา ไร่ละ 180 บาท พ่อค้าจะมาเหมาซื้อ บางปีได้ 100,000 กว่าบาท ราคาไม่แน่นอนขึ้นอยู่กับราคา ตลาด

การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม

ช่วงแรกที่เข้ามา นายสวัสดิ์จะเดินไปวัดกับภรรยา ในช่วงนั้นถนนเป็นทางเกวียน การเข้า วัดฟังธรรมของชาวบ้านเป็นกิจประจำเสมอ ชาวบ้านละแวกเดียวกันจะเดินไป คู่ไป ระยะทางจาก บ้านนายสวัสดิ์ไปวัดประมาณ 1 กิโลเมตร ชาวบ้านจะนำอาหารไปถวายพระ ชาวบ้านจะฟังเทศน์ พระจะคอยแนะนำสั่งสอนชาวบ้าน เมื่อชาวบ้านมีปัญหาเรื่องที่ดิน เช่น กรณี นายลือกับนายจิตร ซึ่งเป็นพี่น้องกัน มีปัญหาเรื่องที่ดินที่พ่อแม่ยกให้ นายลือซึ่งเป็นพี่ไม่ยอมเพราะน้องได้มากกว่า ซึ่ง ผู้เป็นพี่ทำงานในไร่ ช่วยพ่อแม่ทุกอย่าง แต่ยกที่ดินให้น้องมากกว่า จึงเกิดการทะเลาะวิวาทกัน เจ้าอาวาสต้องเข้าไปไกล่เกลี่ย สองพี่น้องจึงตกลงกันได้ พระจะเป็นผู้นำพิธีการทางศาสนา การทำ บุญอุทิศส่วนกุศลให้กับผู้ตาย งานศพ งานทำบุญบ้านและยังเป็นผู้นำไปการพัฒนาหมู่บ้าน โดย ไม่ต้องขอให้ทางการเข้ามาดำเนินการ ไม่ว่าจะเป็นการทำถนนภายในหมู่บ้าน รักษาความสะอาด ในหมู่บ้าน การสร้างวัด ซ่อมแซมอาคารเรียนต่าง ๆ พระจะเป็นผู้นำให้ชาวบ้านร่วมมือร่วมใจ ช่วยเหลือกันอย่างเต็มที่ ชาวบ้านจะไปวัดเมื่อมีงาน อย่างเช่น งานประจำปี งานบวช งานศพ

เมื่อประมาณปี พ.ศ. 2522 ถนน ร.พ.ช. (เร่งรัดพัฒนาชนบท) ที่เป็นถนนลูกรังเข้ามาใน หมู่บ้าน ทำให้ชาวบ้านจากที่ต้องเดินไปวัด นายสวัสดิ์ได้ซื้อจักรยานขี่ไปวัด และชาวบ้านที่มีฐานะ จะซื้อ รถมอเตอร์ไซด์ขี่ไปทำบุญที่วัด ยิ่งในปัจจุบันเป็นถนนลาดยาง การเดินทางสะดวกสบาย มากขึ้น ชาวบ้านขับรถยนต์มาทำบุญมากขึ้น

การพักผ่อนหย่อนใจในอดีต ชาวบ้านอยู่กับบ้านในไร่ในสวนสภาพแวดล้อมประกอบ ด้วยป่าไม้ธรรมชาติ สัตว์ป่าชุกชุม มีนกหลายชนิด ไม่ต้องไปเที่ยวไกล ก็พบเห็นสัตว์ป่าและแหล่ง

น้ำตก น้ำพุ ซึ่งเกิดตามธรรมชาติ การละเล่นต่างๆ เช่น รำกลองยาว รำแคน โดยชุมชนจะเล่นร่วมกัน และมีมโหรีสพ เช่น โรงแสดงกลางแปลง ลีเก ลำตัด หนังตะลุง ซึ่งโดยมากจะมีในงานประจำปีของวัด การเล่นรำวงโดยมี โทน (ปั่นด้วยดินเผา ใช้หนังตะกวดชิง) เวลาจะตีใช้ลั่นไฟให้ดัง 1 ใบ หรือ 2-3 ใบ ตีพร้อมกัน เมื่อมีคนตรีแล้วกองเชียร์หนุ่มสาวจะออกไปรำ ประเพณีรำวงแบบนี้เป็นเอกลักษณ์ของชาวบ้านนครราชสีมา ปัจจุบันได้หายไปเกือบหมดแล้ว ยังมีอยู่ให้เห็นให้ชมได้ที่ชมรมผู้สูงอายุ วัดทุ่งสว่าง อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา และบางครั้งยังมีให้เห็นที่งานฉลองชัยชนะที่วสุรนารี มีรำแคนโดยมีคนเป่าแคน 1 คน (เรียกว่าหมอแคน) เป่านำหน้าผู้รำ โดยคนเป่าแคนจะเดินเป็นวง ประเพณีนี้จะมีในเดือน 5 เดือน 6 โดยเรียกว่าบูชาผีฟ้า จะมีผู้สูงอายุเล่นรำวงโดยความเชื่อของแต่ละหมู่บ้าน ส่วนรำกลองยาวนั้น ยังนิยมกันอยู่ทั่วไป ต่อมาเมื่อประมาณปี พ.ศ.2522 ได้มีถนน ร.พ.ช. (เร่งรัดพัฒนาชนบท) ลูกวังเข้ามาในหมู่บ้าน ได้นำหนังกลางแปลงเข้ามาฉายที่วัด ส่วนใหญ่เป็นภาพยนตร์ไทยและภาพยนตร์จีน ซึ่งเก็บค่าชมหนังกลางแปลงคนละ 10 บาท เด็ก 5 บาท (ดูได้ 3 - 4 เรื่อง) และ ลีเก ลำตัด รำวง โดยมาจากจังหวัดใกล้เคียงกัน เข้ามาแสดงในหมู่บ้าน

ต่อมาในช่วงประมาณ พ.ศ. 2534 ถนนลาดยางได้เข้ามาในหมู่บ้าน ได้มีคนตรีสตรีเข้ามาเล่นในวัด วัยรุ่นมักนิยมไปดู วัยรุ่นส่วนใหญ่มักดื่มเหล้า บางทีมีเรื่องทะเลาะวิวาทกัน นายสวัสดิ์ไม่ค่อยชอบแบบสมัยใหม่ ฟังไม่ค่อยรู้เรื่อง เมื่อทางคมนาคมสะดวกสบาย นายสวัสดิ์มักจะเดินทางโดยนั่งรถประจำทางไปหาเพื่อนที่อยู่กรุงเทพฯ สระบุรี นครราชสีมา การไปเที่ยว นายสวัสดิ์จะเดินทางเดือนละ 1 ครั้ง ไม่แน่นอน เมื่อประมาณปี พ.ศ. 2523 ไฟฟ้าเข้ามาในหมู่บ้าน ทำให้ชาวบ้านซื้อโทรทัศน์ วิทยุ ทำให้หนังกลางแปลงที่มาเล่นให้ชาวบ้านดูลดน้อยลง นายสวัสดิ์จากที่เคยดูหนังกลางแปลงทุกครั้งที่มาฉาย เมื่อนายสวัสดิ์ซื้อโทรทัศน์จึงไม่ออกไปดูหนังกลางแปลงเหมือนเมื่อก่อน แต่จะดูโทรทัศน์อยู่กับบ้าน ชาวบ้านในหมู่บ้านลดจำนวนไปดูหนังกลางแปลงน้อยลงมาก จนทำให้หนังกลางแปลงไม่เข้ามาฉายในหมู่บ้าน

กรณีศึกษาที่ 5 นายขจร (นามสมมุติ)

นายขจรอายุ 55 ปี พร้อมด้วยภรรยา อายุ 55 ปี มีบุตรทั้งหมด 5 คน ประกอบด้วยบุตรชาย คนโตอายุ 39 ปี จบการศึกษามหาวิทยาลัยเทคนิค ปวช.3 บุตรสาวคนที่ 2 อายุ 37 ปี จบการศึกษาจาก มหาวิทยาลัยพลศึกษา นครราชสีมา บุตรสาวคนที่ 3 อายุ 36 ปี จบการศึกษาระดับชั้นประถม 7 บุตรสาว คนที่ 4 อายุ 35 ปี จบการศึกษาระดับชั้นประถม 7 และบุตรชายคนเล็ก อายุ 32 ปี จบการศึกษาระดับชั้นมัธยม ปีที่ 3

ก่อนที่จะอพยพเข้ามาอยู่ที่นี้ บ้านเดิมอยู่ที่ท่าวัง จังหวัดสระบุรี อาชีพเดิมคือทำนา แต่ นายขจรไม่ชอบทำนา เมื่อเพื่อนของนายขจรมาจับจองที่ดิน นายขจรจึงตัดสินใจขายที่นาที่ท่าวัง ขณะนั้นมีบุตร 3 คน เมื่อประมาณปี 2513 ครอบครัวของนายขจรได้ย้ายเข้ามาอยู่บ้านป่าเลียง ได้ สร้างกระท่อมอยู่ พออยู่ได้ระยะหนึ่ง ต่อมาได้สร้างบ้านไม้ โดยการขอแรงเพื่อนบ้านในหมู่บ้าน

นายขจรได้ขึ้นมาจับจองที่ดิน โดยการชี้แนวเขต ใครมีกำลังถากถางถึงไหนก็ทำ เครื่องหมายของตนไว้ เช่น ต้นไม้ใหญ่ ก้อนหินใหญ่ แต่เมื่อมีคนรุกกล้าที่ดินโดยไม่เจตนาจะมีการ ขอโทษกัน เมื่อรู้ว่าเจ้าของที่เป็นใครจะไปขอโทษที่บ้าน ในช่วงแรกที่นายขจรขึ้นมาทำมาหากิน มี ที่ดินจับจองเพียง 50 ไร่ ต่อมานายขจรได้ชักชวนคนที่รู้จักจากท่าวัง มาอยู่ด้วย จึงมาร่วมกันถากถาง ที่ดินเพื่อทำไร่

การเปลี่ยนแปลงทางสังคม

ความสัมพันธ์ของลูกชายคนที่ 1 กับบิดามารดาหลังจากจบการศึกษาระดับ ป.7 จากโรงเรียน วัดแล้วก็สอบเข้าโรงเรียนประจำจังหวัด โดยอาศัยอยู่กับบ้านคุณยาย พอปิดเทอมภรรยาของนายขจร จะมารับไปช่วยทำไร่ พอเรียนจบมัธยมต้นก็เรียนต่อโรงเรียนช่างจนจบวิทยาลัยเทคนิค การเรียน ในระดับวิทยาลัย ต้องใช้เงินและเวลาอยู่กับบทเรียน ดังนั้นเมื่อปิดเทอมลูกชายจะหางานพิเศษทำ ในการฝึกฝนการแกะกะลามะพร้าวเป็นรูปตัวละครต่าง ๆ กะลาที่ทำเป็นช่อๆ เครื่องดนตรีประเภท สี งานที่ออกมาสวยงาม จึงมีรายได้และแบ่งเบาภาระของพ่อแม่ ตอนจบวิทยาลัยเทคนิคใหม่ ๆ ได้ สอบเป็น ลูกจ้างชั่วคราว แผนกกองช่างเทศบาล พอได้ทำงานบุตรชายขาดการติดต่อกับนายขจร และภรรยาเกือบ 1 ปี ภรรยาของนายขจรคิดถึงลูกชายมาก จึงรวบรวมเงินจากการขายข้าวโพดบ้าง สะหุงบ้าง มาเยี่ยมลูกชายที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เมื่อยุคฟองสบู่ บุตรชายลาออกจากการงาน มารับ จ้างรับเหมาก่อสร้างกับเพื่อน ๆ หลายจังหวัด ในวันหนึ่ง บุตรชายต้องการเงิน 20,000 บาทโดยด่วน

นายขจรและภรรยาไม่มีเงินให้ จึงได้นำที่ดิน 3 งาน 70 วา ไปจำนองเป็นเงิน 20,000 บาท ซึ่งเป็นที่ดินที่นายขจรหามาได้ ในปี 2524 นายขจรไปรับทำการสร้างบ้านให้กับเพื่อนบ้านในหมู่บ้าน จ่ายเงินค่าจ้างเป็นรายวันรวมทั้งหมดเท่ากับ 3,000 บาท แต่งานก่อสร้างบ้านมีอุปสรรคยังไม่พร้อม จึงต้องหยุดทำการก่อสร้าง นายขจรต้องการที่จะใช้เงิน เจ้าของบ้านยังไม่มีเงินสดจ่ายให้ จึงได้เอาที่ดินแปลง 3 งาน 70 วา มาแลกเปลี่ยนในราคา 3,700 บาท อีก 700 บาท นายขจรจึงได้นำเอาเก้าอี้ม้านั่งที่นั่งได้ 3 คน ตีราคา 700 บาท แลกเปลี่ยนกัน การทำสัญญาจะรับใช้เงินคินในหนี้สินของบุตรชาย นายขจรและภรรยาเห็นว่าตนเองก็ไม่ได้ช่วยเหลือบุตรชายเป็นกิจจะลักษณะในสมัยที่บุตรชายกำลังเรียน ทั้งสองจึงอนุญาตให้บุตรชายได้กู้ยืมเงินจำนวน 20,000 บาทที่บุตรชายกู้เงินไป โดยที่นายขจรได้ขอติดตามบุตรชายโดยใช้ระยะเวลาส่วนตัวของบุตรชายจะเดินทางไปจังหวัดเชียงใหม่ ในระหว่างการเดินทางรถจะมีปัญหา และค่าซ่อมรถ ค่าน้ำมันรถ จะใช้เงินจากที่ได้กู้ยืมมา เมื่อถึงเชียงใหม่บุตรชายก็ใช้เงินจำนวนนี้ ส่วนหนึ่งจ่ายให้แก่ผู้ร่วมงาน นายขจรได้อยู่ค้างคืนที่เชียงใหม่กับบุตรชาย 2 วัน บุตรชายจึงพานายขจรไปล่าป่า ซึ่งได้รับเหมาตึก 25 ชั้นไว้ นายขจรได้ช่วยบุตรชายก่อสร้างตึก จากการที่ได้ร่วมงานกับบุตรชายมากเท่าไรก็ทำให้นายขจรต้องการกลับบ้านของตนเองมากขึ้น เพราะบุตรชายมีพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมกับผู้เป็นพ่อ ยกตัวอย่างเช่น ไม่ยอมเรียกนายขจรว่าเป็นพ่อ ในเวลานั้นเข้าเทศกาลสงกรานต์ ซึ่งเป็นวันหยุด บุตรชายไปเที่ยวที่ชายแดนพม่า 2 วัน 1 คืน ส่วนนายขจรนั้นบุตรชายให้นายขจรอยู่เฝ้าเครื่องมือและของใช้ต่าง ๆ ที่ใช้ในการก่อสร้าง ก่อนไปชายแดนพม่าลูกชายไม่ได้มอบเงินหรือจัดซื้ออาหารอะไรเตรียมไว้ให้นายขจรเลย โชคดีที่นายขจรมีเงินติดกระเป๋าจำนวนเล็กน้อยที่เก็บไว้ใช้ในยามขัดสน พอถึงวันที่ 20 นายขจรได้ขอเงินค่าแรงและค่ารถกลับบ้าน แต่บุตรชายไม่มีเงินให้ จึงเกิดการโต้เถียงกัน ผลรวมจากการทำงานร่วมกัน และพฤติกรรมเหล่านี้ทำให้นายขจรเสียใจในตัวบุตรชายมาก ต่อมาระยะเวลา 12 ปี บุตรชายก็ไม่ส่งเงินคืน จากเงินต้น 20,000 บาท และดอกเบี้ยร้อยละ 2.5 ต่อปี เป็นเงิน 26,000 บาท วันที่เจ้าหนี้มายึดพื้นที่นั้น พ่อแม่และญาติๆ มากันเต็มรถกระบะ และเข้ามาเจรจากับภรรยาของนายขจร จำนวนเงินต้นบวกกับดอกเบี้ยในระยะเวลา 12 ปี นายขจรไม่สามารถส่งได้จากการประเมินราคาของพื้นที่ 3 งาน 70 ตารางวา ซึ่งเป็นพื้นที่ที่อยู่ในหมู่บ้าน มีน้ำประปาและไฟฟ้าผ่าน เจ้าหนี้ได้ยื่นข้อเสนอ โดยจะจ่ายเงินเพิ่มอีก 20,000 บาท เพื่อแลกกับลายเซ็นเพื่อมอบโฉนดกรรมสิทธิ์ให้แก่เจ้าหนี้

เนื่องจากนายขจรเป็นคนที่ชอบดื่มเหล้ามาก แต่ระยะทางที่บ้านพักอยู่ห่างไกลจากร้านค้า ภรรยาของนายขจรจึงทำเหล้าจากข้าวเหนียวแช่ไว้ให้สามดื่ม ครั้งหนึ่งลูกชายคนที่ 5 ซึ่งขณะนั้นอายุประมาณ 5 ขวบ ได้ขโมยเหล้าข้าวเหนียวที่ซ่อนอยู่ในโรงเก็บขางหรือแกนข้าวโพด จะอยู่ใต้ถุนบ้าน จากรสชาติของเหล้าจะมีความหวาน หอมมาก จึงทำให้ลูกชายดื่มมากจนเมามากจึงกลับไปบุตรสาวคนที่ 2 และบุตรสาวคนที่ 3 มีหน้าที่ดูแลน้อง ๆ เห็นน้องชายหายไปจึงติดตามค้นหา ตามที่บริเวณแหล่งน้ำ ซึ่งเป็นคลองที่ไหลมาจากภูเขาและข้างริมคลอง ซึ่งจะขุด ประมาณ 2 x 3 เมตร ไว้

คืบ ไว้ใช้ แต่ก็ไม่มีร่องรอยอะไรเลย จึงสงสัยจะไปเล่นที่บ้านไร่ของคนอื่นที่ไกลเป็น 1 - 2 กิโลเมตร ก็ไม่มี ไปตามที่ไร่ก็ไม่มี จึงกลับมาบ้าน ตะวันก็ต่ำลงมาก นายจรและภรรยาพร้อมบุตรสาวคนที่ 4 กำลังจะกลับเข้าบ้าน บุตรสาวคนที่ 2 และ 3 นั่งเศร้าและร้องไห้ไม่รู้ว่าจะทำอย่างไรดี บุตรสาวนั่งร้องไห้ ซึ่งบุตรชายคนเล็กอายุ 5 ขวบ อยู่ใต้ถุนบ้าน แล้วบุตรสาวได้ยินเสียง อ้อ แอ้ กึกๆ กัก ๆ อยู่ใต้ถุนบ้าน ก็พบว่าน้องชายวัย 5 ขวบเมาเหล้าอยู่ในโรงเหล้าใต้ถุนบ้าน จากเหตุการณ์ครั้งนี้ทำให้ นายจรลดการคืบเหล้าและทำเหล้าสาโท แต่ถ้าจะคืบและทำเหล้าต้องมีความระมัดระวังมากขึ้น

ในช่วงที่ลูกยังเล็ก นายจรให้ลูกอยู่ที่อยุธยา เนื่องจากระยะทางที่ทำไร่ห่างไกล ไม่มีโรงเรียน นายจรและภรรยาจึงฝากลูกชายคนที่ 1 และลูกสาวคนที่ 2, 3 และ 4 ให้เรียนชั้นประถม อยู่โรงเรียนวัดที่จังหวัดอยุธยากับญาติ ผลผลิตจากการทำไร่ในแต่ละปีนั้นมีไม่มากนัก ดังนั้นเมื่อนายจรหรือภรรยาจะมาเยี่ยมลูกจะซื้ออาหารมาฝาก และเงินบ้างเล็กน้อย ประกอบกับบุตรชายและบุตรสาวเรียนอยู่ในชั้นประถม จึงไม่ค่อยมีค่าใช้จ่ายอะไร ส่วนใหญ่จะตกเป็นภาระให้คุณยายและญาติ ๆ รอบ ๆ ใกล้บ้าน เมื่อปิดเทอมนายจรและภรรยาจะมารับบุตรจากอยุธยา เข้าไปช่วยทำงานในไร่ด้วย ปิดเทอมก็จะได้เงินจากการตี-ทูป-แคะข้าวโพด เม็ดละหุงขายให้เจ้าแกในอำเภอ มาใช้จ่ายเป็นค่าเทอม ค่าหนังสือ

บุตรสาวคนที่ 2 ตอนเรียนจะหาเงินทุนเองโดยจะทำงานรับจ้างทั่วไป และได้เงินจากญาติ พี่น้องช่วยส่งเสียค่าเล่าเรียน ปัจจุบันไปทำงานต่างประเทศประมาณ 10 ปีแล้ว จะส่งเงินมาให้พ่อแม่ทุกเดือน เงินที่ส่งจะไม่แน่นอน 3,000 - 5,000 บาท ส่วนบุตรสาวคนที่ 3 เป็นแม่บ้าน แยกไปอยู่บ้านสามีที่กรุงเทพฯ จะมาเยี่ยมพ่อแม่เดือนละครั้ง หรือลูกปิดเทอมจะเอาลูกมาอยู่กับตาและยาย

บุตรสาวคนที่ 4 เป็นแม่บ้าน สามีรับราชการ มีลูกฝาแฝด 2 คน พ่อแม่จะได้เจอะเจอบุตรสาวคนที่ 4 มากกว่าคนอื่น เนื่องจากเขาจะมาเยี่ยมพ่อกับแม่ บ่อยกว่าคนอื่น ๆ บุตรชายคนเล็กมาอยู่กับญาติที่กรุงเทพฯ ตั้งแต่เรียนจบชั้นประถมปีที่ 7 และจบมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่กรุงเทพฯ ปัจจุบันทำงานที่ร้านขายเครื่องไฟฟ้า และแต่งงานกับคนกรุงเทพฯ เมื่อถึงเทศกาลต่าง ๆ เช่น สงกรานต์ ลอยกระทง งานทอดกฐิน หรืองานบวช งานแต่งของญาติผู้ใกล้ชิด นายจรและภรรยาพร้อมด้วยลูกๆ จะพากันมาที่บ้านคุณยายที่จังหวัดอยุธยา

การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ

เมื่อปี พ.ศ. 2513 นายจรทำไร่ ปลูกข้าวโพดจำนวน 20 ไร่ เครื่องมือที่ใช้ทำการเกษตรมี มีด ขวาน จอบ เสียม การทำไร่สมัยก่อนค่อนข้างลำบากมาก จะต้องเดินไปไร่ 3 - 4 กิโลเมตร

ทางเดินก็ลำบาก ในช่วงแรกจะขุดหลุมแล้วจึงหยอดเมล็ดข้าวโพด ซึ่งเป็นข้าวโพดพันธุ์พื้นเมือง ซึ่งไม่ได้หาซื้อ เพื่อนบ้านจะคัดเลือกพันธุ์ข้าวโพดที่ดีๆมาให้ สมัยก่อนชาวบ้านจะช่วยเหลือกัน โดยการเอาแรงกัน หรือค่าจ้างคนละ 10 บาทต่อวัน แล้วแต่จะตกลงกัน การทำไร่ข้าวโพดจะปล่อยตามธรรมชาติ ไม่มีปุ๋ยใส่ ผลผลิตที่ได้ในช่วงนั้นกิโลกรัมละ 1 บาท เมื่อได้ผลผลิตจะบรรทุกใส่เกวียนแล้วนำไปส่งให้เจ้าแก่ในตลาด ภายหลังจากการที่มีรถไฟและเทคโนโลยีในการผลิตแบบสมัยใหม่เข้ามา ซึ่งเป็นช่วงที่มีถนน ร.พ.ช. (เร่งรัดพัฒนาชนบท) ที่เป็นถนนลูกรังเข้ามาในหมู่บ้าน ประมาณ พ.ศ.2522 ทำให้มีรถบรรทุก เจ้าแก่ที่ตลาดจะมารับผลผลิตในไร่นายजर แต่ค่าใช้จ่ายเจ้าแก่จะคิดจากผู้ผลิตในช่วงนั้น นายजरเริ่มเป็นหนี้เจ้าแก่ 8,000 บาท เนื่องจากเทคโนโลยีเกษตรเริ่มเข้ามา เช่น รถไถ ปุ๋ย ยาฆ่าแมลง เครื่องสูบน้ำ และค่าใช้จ่ายแรงงานในช่วงนั้นเพิ่มเป็น 50 - 60 บาทต่อวัน ค่าใช้จ่ายในไร่เพิ่มขึ้น นายजरกู้เงินเจ้าแก่คิดดอกเบี้ยจากเงินต้น 100 เป็นข้าวโพด 3 ถึงเจ้าแก่จะหักเมื่อช่วงที่เก็บเกี่ยวผลผลิตไปส่ง ช่วงนั้นลงทุนประมาณ 8,000 บาท ได้ผลผลิตประมาณ 9,000 บาท หักให้เจ้าแก่จะเหลือประมาณ 1,000 บาท ต่อมาผลผลิตตกต่ำ ทำให้การปลูกข้าวโพดขาดทุน หนี้สินที่มีกับเจ้าแก่เป็นหนี้ติดลบมาหลายปี จนถูกเจ้าแก่ยึดที่ไปแปลงหนึ่ง 10 ไร่ นายजरจึงเลิกปลูกข้าวโพด

ต่อมานายजरมีความสนใจที่จะปลูกน้อยหน่า โดยศึกษาจากเพื่อนบ้านที่ปลูกน้อยหน่าแล้วจึงหันมาปลูกน้อยหน่าทั้งหมด 20 ไร่ โดยขีมีเงินญาติทางภรรยา 7,000 บาท คิดดอกเบี้ยร้อยละ 2 บาท ได้ทดลองปลูกน้อยหน่ามา 5 ปีแล้ว พ่อค้าแม่ค้าจะมาหาน้อยหน่า และเก็บให้ทำให้นายजरไม่เหน็ดเหนื่อยเหมือนเมื่อก่อน ผลผลิตที่ได้ประมาณปีละ 90,000 บาท การลงทุนประมาณ 60,000 - 70,000 บาท

การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม

เมื่อครั้งที่นายजरได้เข้ามาอยู่ที่นี้ นายजरจะเดินไปวัดกับภรรยาทุกวันพระ นายजरและภรรยาจะไปถือศีลที่วัด ระยะทางระหว่างบ้านไปวัดประมาณ 500 เมตร นายजरจะไปวัดเป็นประจำ อย่างวันพระ วันประเพณีต่างๆ และงานของชาวบ้านที่ต้องไปช่วยงานบุญกัน เช่น งานบวช และงานศพ นายजरจะไปร่วมงานทุกครั้งสม่ำเสมอ

ต่อมาประมาณปี พ.ศ. 2522 ได้มีถนน ร.พ.ช. (เร่งรัดพัฒนาชนบท) ที่เป็นถนนลูกรังเข้ามาในหมู่บ้าน นายजरและภรรยายังเดินไปวัดอยู่เพราะระยะทางประมาณ 100 เมตร บางทีลูกก็ไปวัดด้วย ส่วนใหญ่บุตรสาวคนที่ 2 และคนที่ 3 จะไปวัด บุตรสาวชอบฟังเทศน์ที่วัด บางทีจะขอตามไปด้วย แต่ต้องผลัดเปลี่ยนกันไป เนื่องจากจะนำทุกคนไปด้วยไม่ได้ เพราะต้องมีคนอยู่เฝ้าบ้านและ

คุณเนื่อง ต่อมาเมื่อนายขจรไม่ค่อยสบาย จึงไม่ค่อยได้ไปวัดสม่ำเสมอตั้งแต่ก่อน ภรรยาจะต้องขายของที่โรงเรียนทุกวัน ทำให้เวลาที่จะไปวัดน้อยลง แต่ปัจจุบันนี้นายขจรถ้ามีเวลว่างนายขจรและภรรยาจะถือศีลทุกวันพระ จะดูตามความสะดวกมากกว่า และเมื่อมีงานบุญจะไปช่วยงานไม่ขาด ไปช่วยทั้งแรงงานและเงิน จนบางครั้งไม่มีเงินก็จะช่วยแรง เช่น เป็นพ่อครัวช่วยทำอาหาร นายขจรทำอาหารอร่อย ชาวบ้านในหมู่บ้านจะชอบรสชาติอาหารที่นายขจรทำ ปัจจุบันนายขจรและภรรยาจะตักบาตรแต่เมื่อไม่ว่างหรือติดธุระหรือไม่สบายก็ไม่ได้ตักบาตร อาทิตย์หนึ่งจะตักบาตรประมาณ 3 วัน ซึ่งเมื่ออดีตนายขจรและภรรยาจะตักบาตรทุกวัน แต่เมื่อภรรยาทำงานขายของที่โรงเรียนทุกวันทำให้เวลาที่จะไปวัดมีน้อยลงจะไปตามเวลาที่สะดวกมากกว่าจึงไม่มีเวลาเตรียมอาหารตักบาตรเหมือนดังแต่ก่อน

ในอดีตการพักผ่อนหย่อนใจของนายขจรนั้น จะเข้าไปพักผ่อนที่น้ำตกโดยจะพาภรรยาและบุตรหญิง บุตรชาย โดยที่จะนำอาหารไปกินที่น้ำตกด้วย บุตรสาวและบุตรชายจะพากันไปเล่นน้ำตกกัน ในบางครั้งนายขจรและภรรยา บุตรชาย บุตรสาวจะไปเที่ยวอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ ไปดูธรรมชาติ คูสัตว์ป่า และบางครั้งมีงานบุญต่าง ๆ งานวัด นายขจรก็จะพาภรรยาและบุตรชาย บุตรสาวไปดูลิเก ลำตัด รำวง บ้าง ต่อมาเมื่อประมาณปี พ.ศ. 2522 ได้มีถนน ร.พ.ช. (เร่งรัดพัฒนาชนบท) ที่เป็นถนนลูกรังได้เข้ามาในหมู่บ้าน ทำให้การคมนาคมก็สะดวกขึ้น ก็ได้มีหนังกลางแปลงเข้ามาฉายเก็บค่าคุณละ 10 บาท เด็ก 5 บาท นายขจรไม่ได้ไปดูหนังกลางแปลงเพราะไม่ชอบดูหนัง แต่ภรรยาไปดูกับบุตรชาย และบุตรสาว ต่อมาเมื่อประมาณ พ.ศ. 2523 ได้มีไฟฟ้าเข้ามาในหมู่บ้าน ก็จะมีเครื่องใช้ไฟฟ้าใช้กันในหมู่บ้าน เช่น โทรทัศน์ พัดลม วิทยุ หม้อหุงข้าว เป็นต้น เมื่อว่างจากการทำไร่หรือตอนกลางคืน นายขจรจะดูโทรทัศน์ นายขจรชอบดูข่าว โดยนายขจรซื้อโทรทัศน์ต่อมาจากเพื่อนบ้าน ส่วนวิทยุทรานซิสเตอร์ของนายขจรซื้อมาจากปากช่องราคาเครื่องละ 500 - 600 บาท พอข่าวจบภรรยาและบุตรสาวก็จะมาดูละครหลังข่าว ส่วนนายขจรจะชอบดูรายการมวยไทย และเมื่อไปไร่บางครั้ง นายขจรและภรรยาจะนำเอาวิทยุทรานซิสเตอร์ไปด้วย โดยวิทยุจะใช้ถ่านตกรากบ นายขจรเอาวิทยุทรานซิสเตอร์ไปฟังในไร่ เมื่อนายขจรฟังข่าวเสร็จ ภรรยาของนายขจรชอบฟังละครวิทยุมาก

ต่อมาประมาณปี พ.ศ. 2534 ได้มีถนนลาดยางเข้ามา ความเจริญก็เข้ามามากขึ้น พอมีเวลว่างจากการทำไร่ ก็จะพากันไปเที่ยวน้ำตกน้อยลง นายขจรจะพาบุตรชายบุตรสาวออกไปเที่ยวในเมือง ไปดูโบราณสถาน เช่น ปราสาทหินพิมาย ซึ่งเป็นสถานที่ที่งดงามมาก และได้ไปกราบไหว้ยาโม พอความเจริญเข้ามาจากที่เมื่อก่อนมีงานบุญ งานวัดจะมีลิเก รำตัด รำวง นายขจรก็พาภรรยาไปกับบุตรไปเที่ยวบ้าง แต่งานบุญและงานวัดปัจจุบันมีแต่ดนตรีสดริง ทำให้นายขจรและภรรยาไม่ออกไปเที่ยวเลย มีแต่บุตรชายเท่านั้นที่ออกไปดูวงดนตรีสดริงบางครั้ง

กรณีศึกษาที่ 6 นายทองแดง (นามสมมุติ)

นายทองแดง อายุ 58 ปี ภรรยาอายุ 52 ปี มีบุตรสาว 1 คน อายุ 38 ปี แต่งงานแล้ว บุตรสาวมีบุตรทั้งหมด 3 คน คนโตเป็นผู้หญิง อายุ 19 ปี จบการศึกษาชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 คนที่สองเป็นผู้ชาย อายุ 18 ปี กำลังเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 คนเล็กเป็นผู้ชาย อายุ 16 ปี กำลังเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3

อาชีพเดิมทำนา เมื่อนายทองแดงได้ข่าวว่าที่อำเภอปากช่องมีการปลูกข้าวโพด และมีรายได้ดี จึงปรึกษากับภรรยาว่าจะขายที่นาและนำเงินมาซื้อไร่ที่หมู่บ้านป่าเลียง เมื่อขายที่นาได้เงินจำนวนหนึ่งจึงนำเงินมาซื้อที่ดินจำนวน 40 ไร่ ราคาไร่ละ 750 บาท

การเปลี่ยนแปลงทางสังคม

นายทองแดงและภรรยาช่วยกันทำงาน เมื่อตอนบุตรสาวยังเด็กจะช่วยพ่อแม่ทำงาน ต่อมาเมื่อประมาณ พ.ศ.2522 มีถนน ร.พ.ช. (เร่งรัดพัฒนาชนบท) ที่เป็นถนนลูกรังเข้ามาในหมู่บ้านทำให้บุตรสาวชอบเที่ยวเตร่ ไม่ค่อยสนใจการทำงาน ต่อมาเมื่อบุตรสาวแต่งงานก็ทำงานอยู่สนามกอล์ฟ มีรายได้วันละ 150 บาท ส่วนสามีทำงานโรงงานหินอ่อนได้เงินเดือน 6,000 บาท บุตรสาวกับสามีมักมีเรื่องทะเลาะกันเป็นประจำ นายทองแดงมักจะเห็นบุตรสาวของตัวเองร้องไห้ทุกครั้งเมื่อบุตรสาวมาเยี่ยมนายทองแดงมักจะมาเล่าให้นายทองแดงฟังเรื่องทะเลาะกับสามี เพราะสามีเป็นคนเจ้าชู้ไม่ค่อยอยู่บ้าน เมื่อบุตรสาวมาบ้านนายทองแดงลูกเขยมักจะไม่ค่อยเกรงใจนายทองแดงและภรรยา เขามักทำอะไรตามใจตนเอง แต่ลูกเขยก็ไม่เคยทะเลาะกันจนถึงขั้นลงมือลงไม้ จนลูกเขยไปมีครอบครัวใหม่ บุตรสาวรู้เรื่องว่าสามีไปมีเมียอื่นจึงขอลูกเขย เมื่อบุตรสาวเลิกกับสามีจึงย้ายไปอยู่กรุงเทพฯ แล้วให้นายทองแดงและภรรยาเลี้ยงหลานทั้ง 3 คน ต่อามีถนนเข้ามาในหมู่บ้าน ทำให้มีรถวิ่งเข้ามาในหมู่บ้านมากขึ้น ซึ่งมีรถต่างถิ่นเข้ามา วันหนึ่งภรรยาได้เดินไปหานายทองแดงที่ไร่ มีรถกระบะวิ่งมาเร็วและชนภรณยานานทองแดงเสียชีวิต นายทองแดงเสียใจมากเพราะจะต้องอยู่คนเดียว และต้องเลี้ยงหลานด้วย จึงไปรับพี่สาวภรณามาช่วยเลี้ยงหลานต่อมา เมื่อภรรยาของนายทองแดงเสียชีวิต นายทองแดงได้จัดงานศพ ชาวบ้านในหมู่บ้านจะมาช่วยกันจัดอาหารถวายพระ ชาวบ้านจะนำอาหารมาช่วยในงานศพด้วย

จากการที่บุตรสาวนำหลานมาให้ นายทองแดงเลี้ยงนั้นบุตรสาวไม่เคยส่งเงินมาช่วยนายทองแดงเลย แต่เมื่อตนเองไม่มีเงินมักจะกลับบ้านมาขอเงินนายทองแดง ซึ่งนายทองแดงก็เสียใจที่

เลี้ยงลูกตามใจ อยากได้อะไรก็ได้มาตั้งแต่เด็กจนโต ไม่เคยขัดใจ เลยทำให้ลูกสาวเป็นคนที่รักตนเองมากกว่าพ่อแม่ บุตรสาวได้สามีใหม่ ซึ่งนายทองแดงไม่ชอบลูกเขยคนนี้ เนื่องจากเป็นคนขี้โอ้อวดร้าวฉาน ซึ่งนายทองแดงไม่เคยเห็นลูกเขยคนใหม่เอาอะไรมาให้นายทองแดงเลย ลูกเขยไม่เคยซื้อของมาให้เลย นายทองแดงไม่เคยหวังจะได้รับความช่วยเหลือจากบุตรสาว แต่บุตรสาวไม่ขอเงินก็พอ นายทองแดงเลี้ยงหลานตั้งแต่เด็กจนโต ซึ่งค่าใช้จ่ายทั้งหมดของนายทองแดงต้องทำมาหากินเพื่อนำเงินมาเลี้ยงหลาน ค่าใช้จ่ายในการเลี้ยงหลานเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ เพราะหลานๆ โตขึ้นเรื่อยๆ ปัจจุบันหลานสาวคนโตทำงานบริษัท ซี.พี. ซึ่งเป็นโรงงานไก่ รายได้มาจากหลานคนโตก็ไม่มากนัก แต่ก็ยังพอประทังรายจ่ายได้บ้าง แต่นายทองแดงก็ยังหนักใจเกี่ยวกับหลานชายทั้งสองที่กำลังเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 และมัธยมศึกษาปีที่ 3 ว่าอนาคตของเขาจะเป็นอย่างไร

หลานสาวคนโตจะช่วยทำงานบ้าน จะซักผ้า รีดผ้า ทำความสะอาดบ้าน หลานสาวมักจะดูแลนายทองแดงอย่างเวลานายทองแดงไม่สบายจะดูแลอย่างใกล้ชิด เพราะจะห่วงตามาก จะเป็นหลานที่กตัญญู ไม่ค่อยชอบเที่ยวเตร่ เพื่อนมาชวนก็ไม่ค่อยไป จนตาต้องบอกให้ไปเที่ยวบ้างเพราะกลัวหลานสาวจะไม่มีคนคบ หลานชายคนที่ 2 ขยันเรียนหนังสือ มักจะช่วยตาทำงานในไร่เมื่อเขาไม่มีเรียน เมื่อสมัยยังเด็กจะติดแม่มาก มักจะร้องไห้หาแม่ แต่แม่ก็ไม่มาจนชิน ปัจจุบันจะติดตาเพราะเขารู้ว่าตาลำบากที่เลี้ยงเขาแม่ไม่ได้เลี้ยง ส่วนหลานชายคนเล็กจะเป็นเด็กค่อนข้างเกรง อยู่ไม่ติดบ้าน ชอบไปเที่ยวเล่นกับเพื่อน ชอบขี่มอเตอร์ไซด์ไปทั่ว นายทองแดงมักจะบ่นไม่อยากให้ขับรถเร็ว เพราะมีเพื่อนบ้านมาฟ้อง บอกว่าหลานชายขับรถเร็ว เมื่อเวลาหลานชายคนเล็กขับรถมอเตอร์ไซด์ออกจากบ้านจะขับช้า ๆ พอพ้นจากบ้านก็จะขับเร็ว นายทองแดงไม่รู้จะทำอย่างไรเพื่อไม่ให้ขับรถเร็ว

การศึกษาของบุตรหลาน เมื่อตอนที่บุตรสาวยังเด็ก การคมนาคมค่อนข้างลำบาก จะต้องเดินไปโรงเรียน ระยะทางระหว่างบ้านไปโรงเรียน 3 - 4 กิโลเมตร และรถประจำทางมีวันละ 1 รอบ การเดินทางค่อนข้างลำบาก ทำให้บุตรสาวจบแค่ชั้นประถมปีที่ 4 และนายทองแดงไม่มีเงินจะส่งบุตรสาวเรียนต่อ ต่อมาเมื่อนายทองแดงเลี้ยงหลาน ซึ่งช่วงนั้นคมนาคมได้เข้ามาเมื่อประมาณ พ.ศ.2528 หลานๆ ได้เข้าโรงเรียนบ้านเหนือทุกคน หลานๆ จะเดินทางไปโรงเรียน นายทองแดงให้หลานไปเรียนต่อที่ปากช่อง โดยให้หลาน ๆ อยู่บ้านเพื่อนนายทองแดง และวันเสาร์นายทองแดงก็จะไปรับ ต่อมาเมื่อหลานสาวเรียนจบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 แต่สงสารตาที่ต้องมาส่งเสียให้เรียน จึงออกมาทำงานช่วยตา ต่อมาเมื่อมีถนนลาดยางเข้ามาทำให้การเดินทางสะดวกยิ่งขึ้น มีรถโดยสาร ซึ่งเป็นรถโรงเรียนรับส่ง โดยคิดคนละ 250 บาทต่อคน หลาน ๆ จึงกลับมาอยู่กับนายทองแดงที่บ้าน จะนั่งรถโรงเรียนซึ่งเป็นรถสองแถวใหญ่ไปโรงเรียน โดยไปเช้า - เย็นกลับ ค่าใช้จ่ายได้เพิ่มมากขึ้นเมื่อมีไฟฟ้าเข้ามาในหมู่บ้าน เมื่อพ.ศ. 2522 ทำให้นายทองแดงซื้อเครื่องอำนวยความสะดวก เครื่อง

ซักผ้า หม้อหุงข้าว เตาเร็ด โทรทัศน์ วิทยุ ตู้เย็น ซึ่งทำให้ ต้องเสียค่าไฟฟ้าเดือนละ 400 - 500 บาท ซึ่งแต่ก่อนไม่ต้องเสีย ครอบครัวนายจอร์จะใช้ตะเกียงเจ้าพายุ จะซื้อน้ำมันก๊าดมาใช้ประมาณเดือนละ 40 บาท ต่อมาเมื่อประมาณ พ.ศ. 2538 มีน้ำประปาเข้ามาในหมู่บ้าน ทางคณะกรรมการเก็บค่าน้ำหน่วยละ 5 บาท แต่ก่อน ไม่มีน้ำประปาจะใช้น้ำจากบ่อในหมู่บ้านซึ่งจะมีกลิ่นโคลนติดตัว น้ำไม่ค่อยสะอาด แต่แหล่งน้ำก็มีหลายที่ นายทองแดงต้องขุดสระน้ำไว้ทำไร่เพื่อใช้เก็บกักน้ำ โดยจ้างรถแมคโคร มาขุดในราคาประมาณ 10,000 บาท แต่ปัจจุบันนายทองแดงต้องเสียค่าน้ำประปาเดือนละ 100 กว่าบาท

การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ

เมื่อประมาณปี พ.ศ. 2518 นายทองแดงได้เข้ามาทำไร่ข้าวโพด โดยใช้อุปกรณ์ เช่น จอบ เสียม มีด เป็นเครื่องมือที่ใช้ในการเกษตร และได้รับความช่วยเหลือด้านแรงงานจากชาวบ้าน โดยการลงแขกกัน ไม่ต้องใช้เงินในการว่าจ้าง นายทองแดงใช้วัวไถที่คืนแล้วใช้จอบขุดนำเมล็ดข้าวโพดหยอด การทำการเกษตรจะปล่อยเป็นไปตามธรรมชาติ ไม่มีการใช้ปุ๋ย และยาฆ่าแมลง ในช่วงนั้นชาวบ้านส่วนใหญ่จะทำไร่ข้าวโพด เนื่องจากมีฝนตกตามฤดูกาล แต่ต่อมามีผู้คนตัดต้นไม้ไปทำบ้านเรือนมากขึ้น ชาวบ้านมักจะเผาถ่านและนำไปขายต่างจังหวัด ทำให้ต้นไม้มีน้อยลง จึงทำให้ต้นไม้ใหญ่หมดไป ทำให้สภาพอากาศเปลี่ยนแปลงไป ฝนที่เคยตกตามฤดูกาลก็ไม่ตก

ต่อมาเมื่อถนน รพช. (เร่งรัดพัฒนาชนบท) ถนนลูกรังได้เข้ามาในหมู่บ้านในปี พ.ศ. 2522 มีการนำเทคโนโลยีที่ทันสมัยเข้าใช้ในการเกษตร เช่น รถไถ และมีสารเคมี ปุ๋ยวิทยาศาสตร์เข้ามามากขึ้น นายทองแดงจ้างรถไถในช่วงนั้น คิดราคา 3 ไร่ 100 บาท แล้วใช้เครื่องหยอดเมล็ดข้าวโพดใส่ปุ๋ยคอก ต่อมาเปลี่ยนเป็นปุ๋ยวิทยาศาสตร์ ซึ่งทำให้ผลผลิตที่ได้เร็วและดี ปุ๋ยวิทยาศาสตร์ 1 กระสอบใช้ได้ 3 ไร่ และมีจำนวนผลผลิตมาก แต่มีข้อเสียคือทำให้ดินเสื่อมสภาพเร็วกว่าปุ๋ยคอก ผลผลิตที่ได้ประมาณไร่ละ 10 กระสอบ ราคาข้าวโพดกิโลละ 75 บาท การลงทุนทำไร่ข้าวโพดจะใช้ประมาณ 4,000 - 5,000 บาท จะขายได้ประมาณ 6,000 - 7,000 บาท เมื่อการลงทุนการเกษตรเพิ่มมากขึ้นทำให้นายทองแดงต้องกู้เงินจากเจ้าแม่ที่ตลาดมา 5,000 บาท เจ้าแม่คิดดอกเบี้ยเป็นข้าวโพด 100 ละ 3 ถึง นายทองแดงต้องส่งผลผลิตให้เจ้าแม่ที่ตลาดโดยเจ้าแม่จะเป็นผู้ตีราคาเอง นายทองแดงตีราคาเองไม่ได้

ต่อมาเมื่อประมาณ พ.ศ. 2535 มีถนนลาดยางเข้ามา ทำให้การคมนาคมสะดวกยิ่งขึ้น พ่อค้ามารับผลิตเอง ทำให้ค่าใช้จ่ายในการทำการเกษตรเพิ่มขึ้น จากราคาค่าจ้างรถไถ 3 ไร่ 100 บาท เปลี่ยนเป็นใช้รถไถ 2 รอบ จะใช้รถไถพาน 3 ไถก่อน ค่าจ้างรถไถไร่ละ 180 บาท และไถครั้งที่ 2

ไร่ละ 120 บาท ช่วงนี้ค่าแรงงานคนละ 100 - 120 บาท ค่าปุ๋ย ค่ายาฆ่าแมลง ค่าเก็บผลผลิต ค่ารถบรรทุก การลงทุนการทำไร่ข้าวโพดในช่วงนี้ประมาณ 20,000 - 30,000 บาท ผลผลิตที่ได้ประมาณ 30,000 กว่าบาท เนื่องจากค่าใช้จ่ายในการลงทุนสูง ผลผลิตที่ได้ไม่มากเท่าที่ควร นายทองแดงจึงมีหนี้สินกับเจ้าแก้วที่ตลาดประมาณ 30,000 บาท เจ้าแก้วจึงคิดดอกเบี้ยร้อยละ 5 บาท ซึ่งเป็นหนี้ติดพันมาหลายปีแล้ว และเป็นหนี้ ธกส. (ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์) อีก 60,000 บาท

ต่อมาในปี 2540 นายทองแดงตัดสินใจแบ่งขายที่ดินจำนวน 20 ไร่ ให้กับเพื่อนบ้านในราคาไร่ละ 70,000 บาท เมื่อได้เงินมาก็ำเงินไปใช้หนี้เจ้าแก้ว และเป็นทุนการศึกษาของหลานๆ พว และนำเงินไปลงทุนขายของด้วย เมื่อหลานๆ โตขึ้นทุกๆ วัน ภาระค่าใช้จ่ายเพิ่มมากขึ้น ก็ยังไม่พอใช้หนี้ ธกส. (ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์) และเงินที่ไปยืมเพื่อนบ้านเขามาใช้ก่อน ต่อมาจึงตัดสินใจอีกครั้งหนึ่งว่าที่ดิน 20 ไร่ที่เหลือ จะให้คนอื่นเช่า เพราะว่าเครื่องมือเครื่องใช้ในการเกษตรก็ไม่พร้อมสำหรับการลงทุนทำไร่ เงินทุนไม่มี

การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม

เมื่อสมัยก่อนนายทองแดงและภรรยาจะเดินทางโดยทางเกวียนไปทำบุญที่วัดเป็นประจำ ไม่ว่าจะเป็นวันพระ งานบุญต่าง ๆ หรือไปช่วยเอาแรงกันสร้างวัด โดยชาวบ้านในหมู่บ้านจะร่วมแรงร่วมใจกันทำงาน อย่างผู้ชายจะไปเลื่อยไม้ในป่าแล้วช่วยกันหามไม้มาที่วัด ส่วนผู้หญิงจะช่วยกันซุดหลุม เพื่อจะนำไม้มาปักใส่หลุมเพื่อทำเสาศาลา วัด ในช่วงนี้ถึงแม้การเดินทางค่อนข้างลำบากแต่ชาวบ้านเดินมาทำบุญกันทุกคน ซึ่งชาวบ้านในหมู่บ้านจะเจอกันที่วัดอย่างสม่ำเสมอ ถ้ามีงานวัดนายทองแดงและภรรยาจะหยุดงานในไร่เพื่อไปทำงานที่วัด เจ้าอาวาสเป็นนักพัฒนา จะร่วมมือกันกับชาวบ้านเพื่อสร้างวัด โดยการที่เจ้าอาวาสจะเป็นผู้นำในการสร้างวัด ชาวบ้านคนใดมีความสามารถเฉพาะด้านอย่างช่างไม้ก็จะมาวางแผนร่วมกันสร้างว่าจะสร้างแบบไหน ต่อมาเมื่อมีถนน รพช. (เร่ร่อนพัฒนาชนบท) ที่เป็นถนนลูกรังได้เข้ามาเมื่อประมาณ พ.ศ. 2522 ทำให้การเดินทางไปทำบุญของนายทองแดงกับภรรยาจะขี่จักรยานไปวัด บางที่จักรยานก็ล้มบ่อย เพื่อนบ้านนายทองแดงก็ขับรถอีแต๋นไปวัด ถ้าเห็นชาวบ้านกำลังเดินไปวัดก็จะรับไปด้วย หลังจากถนน รพช. (เร่ร่อนพัฒนาชนบท) เข้ามาในหมู่บ้าน เป็นช่วงที่เทคโนโลยีการเกษตรได้เข้ามาทำให้ต้นทุนการเกษตรสูงขึ้นมาก นายทองแดงจึงตั้งหน้าตั้งตาทำมาหากิน เวลาไปวัดจึงน้อยลง อย่างเมื่อก่อนนายทองแดงและภรรยาจะถือศีลวันพระที่วัด เมื่อบุตรสาวเอาหลานมาให้เลี้ยง นายทองแดงและภรรยาจะต้องดูแลหลาน ต่อมาเมื่อภรรยาของนายทองแดงเสียชีวิต นายทองแดงได้จัดงานศพ ชาวบ้านในหมู่บ้านจะมาช่วยกันจัดอาหารถวายพระ ชาวบ้านจะนำอาหารมาช่วยในงานด้วย

ในสมัยก่อน การพักผ่อนหย่อนใจของนายทองแดงจะเข้าไปคุยกันกับชาวบ้าน โดยที่ชาวบ้านจะจับกลุ่มพูดคุยกันเรื่องราวต่างๆรอบตัว และนายทองแดงซื้อวิทยุทรานซิสเตอร์ซึ่งมีราคาไม่แพงมาก (จำราคาไม่ได้) นายทองแดงจะนำติดตัวไปในไร่ด้วย ต่อมาเมื่อปี 2522 ได้มีถนน รพช. (เร่งรัดพัฒนาชนบท) ลูกรังเข้ามาในหมู่บ้านทำให้มีหนังขายยามาฉายในหมู่บ้าน ไม่ต้องเสียค่าดู จะโฆษณาและเอายามาขายให้ชาวบ้าน และมีหนังกลางแปลงเข้ามาฉายโดยเก็บค่าดูเด็ก 5 บาท ผู้ใหญ่ 10 บาท นายทองแดงและภรรยาจะพาลูกไปดูหนังกลางแปลงเป็นประจำ และในหมู่บ้านจะมีมหรสพอย่างหมอลำ ลิเก ลำตัด รำวง มาแสดงที่วัด และในปี ประมาณ พ.ศ. 2523 นี้ก็ได้มีไฟฟ้าเข้ามาในหมู่บ้านแล้ว ทำให้นายทองแดงดูโทรทัศน์อยู่กับบ้าน โดยนายทองแดงชอบดูข่าว ดูละคร เวลาว่างนายทองแดงจะดูโทรทัศน์ทำให้ไม่ค่อยได้ไปร่วมงานที่วัดเหมือนแต่ก่อน เพราะช่วงมีงานมโหรีสพเวลากลางคืน นายทองแดงจะดูข่าว ดูละคร ต่อมาในช่วงประมาณปี พ.ศ. 2534 ถนนลาดยางได้เข้ามาในหมู่บ้าน จากที่เคยมีลิเก ลำตัด รำวง ก็ได้เริ่มลดหายไป เปลี่ยนมาเป็นดนตรีสดริงมีโชว์ตลกบ้าง ซึ่งนายทองแดงไม่ค่อยได้ออกไปดู

กรณีศึกษาที่ 7 นายสังวาลย์ (นามสมมุติ)

นายสังวาลย์ อายุ 58 ปี ภรรยา อายุ 57 ปี มีบุตรทั้งหมด 6 คน คนโตเป็นผู้ชายอายุ 35 ปี จบการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนบ้านป่าเลียง บุตรชายคนโตมีบุตร 2 คน คนที่สองเป็นผู้หญิง อายุ 34 ปี จบการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 บุตรสาวคนที่สองมีบุตร 2 คน คนที่สามเป็นผู้ชาย อายุ 32 ปี จบการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 บุตรชายคนที่สามมีบุตร 1 คน ส่วนบุตรนายสังวาลย์คนที่ 4 เป็นผู้ชาย อายุ 29 ปี จบการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 มีบุตร 1 คน คนที่ 5 เป็นผู้หญิง อายุ 27 ปี จบการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 มีบุตร 2 คน และคนสุดท้ายคนที่ 6 เป็นผู้หญิง อายุ 25 ปี จบการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 บุตรสาวคนสุดท้ายมีบุตร 2 คน

บ้านเดิมของนายสังวาลย์อยู่ที่ อำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ ก่อนที่จะเข้ามาอยู่ที่บ้านป่าเลียง ถูกคัดเลือกให้เป็นทหารประจำ ร.21 พัน 1 ลพบุรี ไปปฏิบัติหน้าที่ที่ชายแดน อำเภออำนาจเจริญ จังหวัดอุบลราชธานี เมื่อปลดประจำการ เพื่อนได้ไปชักชวนนายสังวาลย์ให้ไปทำไร่ที่ปากช่อง ครั้งแรกไม่ค่อยเต็มใจจะมา เนื่องจากต้องเดินทางไกล แต่เมื่อมาเห็นพืชผลที่เพื่อนทำไว้ดี มาก นายสังวาลย์จึงย้ายครอบครัวมาอยู่ปากช่องเมื่อปี พ.ศ. 2515

การเปลี่ยนแปลงทางสังคม

เมื่ออดีตครอบครัวของนายสังวาลย์จะเดินไปไร่ บางทีก็นั่งรถอีแต่น นายสังวาลย์และภรรยาและบุตรทั้ง 6 คน จะไปทำไร่ด้วยกัน โดยที่บุตรทุกคนจะช่วยนายสังวาลย์ทำงาน นายสังวาลย์จะสอนให้ลูกทำไร่ตั้งแต่เด็ก เมื่อตอนที่บุตรยังเด็ก บุตรจะหว่านโยนเมล็ดกัน มีอะไรก็จะแบ่งปันกัน อย่างเมื่อก่อนที่ ๆ จะเก็บปลาไว้ให้น้องกิน ส่วนตนเองจะกินผักจิ้มน้ำพริก อาหารการกินเมื่อก่อนค่อนข้างลำบาก รายได้ของนายสังวาลย์จะหาคนเดียว รับผิดชอบทั้งครอบครัว อาหารไม่ค่อยได้มาซื้อมากินเท่าไร จะหาเอาเองตามธรรมชาติ ซึ่งบุตรชายมักจะหาปลา บางวันก็หาได้ บางวันก็ไม่ได้

ต่อมาเมื่อ พ.ศ. 2522 ถนน รพช. (เร่งรัดพัฒนาชนบท) ที่เป็นถนนลูกรังได้เข้ามาในชุมชน ทำให้นายสังวาลย์ได้ซื้อรถไถ บุตรชายคนโตจะช่วยนายสังวาลย์ขับรถไถ ซึ่งบุตรชายคนโตจะเป็นหัวเรี่ยวหัวแรงในการทำงาน บุตรสาวจะเป็นคนขยัน และเขาจะรู้ว่าครอบครัวของเรายากจน ปัจจุบันนายสังวาลย์ให้ รถไถลูกชายคนโตไว้ทำมาหากิน เมื่อนายสังวาลย์จะไถที่ ลูกชายจะมาช่วยผู้เป็นพ่อทุกครั้ง

ปัจจุบันบุตรทุกคนแต่งงานแล้ว แยกไปอยู่กับครอบครัวของตนเอง แต่อยู่ในบริเวณเดียวกันหมดทุกคน ทุกวันนี้ นายสังวาลย์อยู่กับภรรยาสองคน ส่วนลูก ๆ เข้าไปทำงานเย็นก็กลับ จะแวะมาคุยพ่อกับแม่ บางทีก็กินข้าวกับลูก แต่ส่วนใหญ่ลูกจะกินข้าวกับครอบครัวของเขา หลังจากที่บุตรชายคนโตแต่งงาน จากที่เคยทำงานเลี้ยงพ่อแม่และน้อง เขาก็ทำงานหาเงินเลี้ยงครอบครัวของเขา บุตรชายจะมีอาการกลัวลูกสะใภ้ เนื่องจากลูกสะใภ้ชอบพูดเสียงดัง บางทีตอนกลางคืนนายสังวาลย์หลับอยู่ต้องตื่นเนื่องจากลูกสะใภ้เสียงดัง แต่บุตรชายก็ไม่ว่า ลูกสะใภ้ชอบตวาดสามี ซึ่งบุตรชายเป็นคนไม่ค่อยพูดอะไร แต่บุตรชายเกรงใจพ่อแม่ จึงปรึกษาพ่อแม่ว่าจะปลูกบ้าน นายสังวาลย์ให้ที่ดินปลูกปลูกบ้านซึ่งอยู่บริเวณเดียวกัน นายสังวาลย์ไม่อยากให้ลูกไปอยู่ที่อื่น อยากให้ลูกอยู่รวมกัน ส่วนตอนเย็นหลังเลิกงานลูกชายและลูกเขยมักจะล้อมวงกินเหล้ากัน บางทีก็กินเหล้าคุยกันเสียงดังจนนายสังวาลย์ต้องไปบอกให้เบาๆหน่อย หลังจากที่บุตรแต่งงาน เขามีหลาน ให้นายสังวาลย์และภรรยาต้องช่วยเลี้ยงหลานทุกคน ซึ่งนายสังวาลย์จะใกล้ชิดกับหลานค่อนข้างมาก เนื่องจากหลานจะอยู่กับนายสังวาลย์มากกว่า หลานชายมักจะชอบเที่ยวกับเพื่อน จั๊มมอเตอร์ไซด์ไปเที่ยว นายสังวาลย์ก็จะคอยว่ากล่าวตักเตือนให้หยุดเที่ยวบ้าง หลานก็เลิกเที่ยวระยะหนึ่ง หลังจากนั้นก็เที่ยวเหมือนเดิม

ส่วนหลานสาวจะช่วยภรรยาทำงานบ้าน ซึ่งหลานสาวจะเป็นคนขยัน คุยได้ทุกเรื่องทั้งวัน ทำให้นายสังวาลย์หายเหงา เขาก็มีคำถามถามนายสังวาลย์ทุกเรื่องที่เขาไม่เข้าใจ นายสังวาลย์มีหลานหลายคน การเลี้ยงดูส่วนใหญ่ พ่อแม่ของเขาจะตามใจไม่เคยตี พ่อและแม่ทำงานไม่ค่อยมีเวลาให้ลูกเท่าที่ควร นายสังวาลย์จึงใกล้ชิดกับหลานทุกคนเป็นพิเศษ ถ้าหลานมีปัญหา มักจะมาปรึกษา นายสังวาลย์เสมอ ส่วนบุตรชายมักจะชอบดื่มเหล้า นายสังวาลย์จะไปเตือนว่าอย่าดื่มเหล้ามาก เขาก็ว่าโตแล้ว เขาทำงานเขาก็ต้องพักผ่อน ซึ่งนายสังวาลย์เป็นห่วงสุขภาพ เนื่องจากบุตรชายจะดื่มเหล้าทุกวัน บางวันไปทำงานขับรถไกลไม่ไหว เวลาที่บุตรชายไม่ดื่มเหล้าจะเป็นคนเรียบร้อย ไม่ค่อยพูด แต่เมื่อดื่มเหล้าจนเมานิสัยจะเปลี่ยนไป

การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ

การเข้ามาครั้งแรกนายสังวาลย์ได้เข้ามาทำกับนายสวัสดิ์ โดยเอาเกวียนนายสวัสดิ์ (กรณีศึกษาที่ 4) ไปขนของจากปากช่อง เมื่อมาแล้วนายสวัสดิ์ได้แบ่งที่ให้จับจองต่อประมาณ 50 ไร่ ต่อมาพี่สาวและหลานเข้ามาอยู่รวมกันและถางป่าทำไร่ปลูกถั่วลิสง พริก ละหุ่ง ก่อนได้พืชผลก็ช่วยนายสวัสดิ์ทำงาน ทำงานไปจนหมด จึงได้เก็บพริกของนายสวัสดิ์แล้วใส่เกวียนนำไปขายที่ตลาดปากช่อง ไปกลับจากหมู่บ้านไปปากช่องระยะเดินทาง 2 วัน ถ้าวันใดฝนตกน้ำท่วม เกวียนข้ามคลองไม่ได้ต้องรองน้ำจะลด 3 - 5 คืบ ถึงจะมาได้ ความเป็นอยู่ การคมนาคมไม่สะดวก มีวัน

หนึ่งข้าวสารหมดได้ไปซื้อข้าวสารบ้าน แจ็กตง โป่งฉนวน แจ็กตงบอกว่าข้าวสารหมดมีแต่ปลายข้าวเหนียวที่เอาไว้ทำเหล้าขาย นายสังวาลย์ นายสวัสดิ์ นายสำรอง นายสาย จึงได้ซื้อปลายข้าวเหนียวสำหรับทำเหล้ามากิน เมื่อต้มกินแล้วจะไปทำไร่พริกของนายสวัสดิ์ปรากฏว่าเป็นลมมาเหล้าข้าวเหนียวพากันนอนทำงานไม่ได้ ต่อมาได้พากันนำเกวียนไปซื้อข้าวที่ตลาดปากช่อง แรงงานในช่วงนั้น ชาวบ้านจะช่วยกันลงแขกถากถางไร่เอาแรงกันได้ 15 ไร่ ปลุกถั่วลิสง 1 กระสอบ ปลุกพริกในป่าถั่ว และปลุกข้าว 5 ไร่ โดยใช้พันธุ์ระว่าแดง ข้าวสายบัว มาผลิตปลุกถั่วลิสง 1 กระสอบได้ 30 กระสอบ พริก 2 ไร่ ได้ 300 กิโลกรัม ละหุ่งได้ 400 กิโลกรัม ข้าว 5 ไร่ ได้ 500 ถัง แจกพี่น้องรวม 3 ครอบครัว ในระหว่างทำไร่ ได้ยืมเงินแจ็กคอย ซื้อข้าวสาร น้ำปลา ในช่วงนี้ กู้เงิน แจ็กคอย 100 บาท แจ็กคอยคิดร้อยละ 3 กระสอบ ไม่คืนทุน โดยคิดดอกเบี้ยเป็นถั่ว กู้เงินแจ็กคอยมา 200 บาท ให้ถั่วลิสงไป 6 กระสอบ เหลือ 24 กระสอบ

ต่อมาในปี พ.ศ. 2520 นายสังวาลย์ได้เปลี่ยนจากปลุกถั่วลิสงมาปลุกข้าวโพด ในอดีตไม่ต้องใช้รถเข็นเพียงแต่ทำให้เดินแล้วใช้จอบขุดดินแล้วหยอดเมล็ดข้าวโพดลงไป นายสังวาลย์ปลุกข้าวโพด 50 ไร่ ค่าใช้จ่ายในการทำไร่ ค่าแรงงานในขณะนั้นวันละ 10 บาท การลงทุนค่าถางป่าไร่ละ 35 บาท ค่าปลุกไร่ละ 25 บาท ค่าขายหญ้าไร่ละ 24 บาท ค่าหักข้าวโพดไร่ละ 100 บาท ค่าบรรทุก รวมค่าสีไร่ละ 180 บาท รวมค่าใช้จ่าย 12,500 บาท การทำไร่ในอดีตผลผลิตขายได้ทั้งหมด 15,000 บาท อุปกรณ์การเกษตรที่ใช้ในช่วงนี้คือ มีด จอบ เสียม ต่อมาเมื่อประมาณปี พ.ศ.2522 ถนน รพช. (เร่งรัดพัฒนาชนบท) ลูกรังได้เข้ามา ทำให้เทคโนโลยีทางการเกษตรได้เข้ามาในหมู่บ้าน นายสังวาลย์จึงซื้อรถไถมาทำไร่ข้าวโพด อุปกรณ์การทำเกษตร มีปุ๋ย ยาฆ่าแมลง ยาฆ่าหญ้า ค่าแรงงาน ในช่วงนั้น 60 - 70 บาท ทำให้การลงทุนเพิ่มมากขึ้น ค่าใช้จ่ายทั้งหมดในการปลุกข้าวโพด 60,000 บาท ผลผลิตที่ได้ประมาณ 80,000 บาท ปัจจุบันค่าจ้างแรงงานคนละ 100 - 120 บาท เมื่อนายสังวาลย์ซื้อรถไถในราคา 100,000 กว่าบาท เป็นรถไถมือสอง จึงรับจ้างไถสมัยก่อนค่าจ้างรถไถ 3 ไร่ 100 บาท แต่ปัจจุบันรับจ้างไถไร่ละ 180 บาท ชาวบ้านในหมู่บ้านและหมู่บ้านใกล้เคียงจะมาจ้างนายสังวาลย์ ซึ่งทำให้นายสังวาลย์มีรายได้พอกินพอใช้

การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม

เมื่ออดีตนายสังวาลย์และภรรยาจะเดินทางไปวัดโดยทางเกวียน จะไปทำบุญทุกวันพระ และวันบุญต่างๆ นายสังวาลย์และชาวบ้านจะให้ความร่วมมือกันเลื่อยไม้กระดานและช่วยกันสร้างวัด นอกจากนั้นยังช่วยกันออกไปบอกบุญกับญาติที่ต่างจังหวัด และได้นำกฐิน ผ้าป่ามาทอดเพื่อนำเงินที่ได้มาสมทบเพื่อสร้างศาลาการเปรียญ กุฏิ โบสถ์ เมื่อถึงวันพระนายสังวาลย์และภรรยาจะพากันไปวัดเพื่อทำบุญตักบาตร เมื่อถึงวันเข้าพรรษาจะนำพากันเข้าวัด เพื่อรักษาศีลอุโบสถทุกวันพระ

ตลอดพรรษา 3 เดือน การปฏิบัติตนในการนับถือศาสนา เช่น วันมาฆบูชา วันวิสาขบูชาวันเข้าพรรษา วันออกพรรษา วันสารท อย่างเช่น วันมาฆบูชา วันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 3 ตอนเช้าจะพากันไปทำบุญที่วัด ตกเย็นพากันไปเวียนเทียน วันวิสาขบูชา คือวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 6 เวลาเช้าจะนำอาหารไปถวายพระ และรับศีลฟังธรรม รักษาศีล ตกเย็นเวลา 20.00 น. จะทำการเวียนเทียน วันสารทคือวันสิ้นเดือน 10 ชาวบ้านจะนำอาหารไปถวายพระเพื่ออุทิศส่วนกุศลไปให้ผู้ล่วงลับไปแล้ว วันออกพรรษากลางเดือน 11 ชาวบ้านจะไปวัดเพื่อทำบุญตักบาตร รุ่งขึ้นวันแรม 1 ค่ำ เดือน 11 จะมีการตักบาตรเทโว โดยจะใส่บาตรข้าวสารอาหารแห้ง แล้วค่อยตักบาตรข้าวสุก ต่อมาเมื่อประมาณปี 2522 รัฐบาลได้สร้างถนน รพช. (เร่งรัดพัฒนาชนบท) ถนนลูกรังเข้ามาในหมู่บ้าน เชื่อมต่อถนนธนະรัชต์ ทำให้ชาวบ้านได้รับความสะดวกสบายมากขึ้น การเดินทางเข้าออกระหว่างหมู่บ้านและอำเภอไปมาได้สะดวก ทำให้นายสังวาลย์ จากที่เคยเดินไปวัด ได้ซื้อจักรยานถีบไปวัดกับภรรยา และต่อมาในช่วงที่ทางคมนาคมเข้ามามีความเจริญก็ตามมาด้วย ทำให้การลงทุนการเกษตรเพิ่มมากขึ้น ค่าใช้จ่ายภายในบ้าน อาหารก็หายาก จากเมื่อก่อนปลาชุกชุมไม่ต้องซื้ออาหาร ต่อมาก็ต้องใช้เงินซื้อปลาเป็นอาหารในครอบครัวนายสังวาลย์จึงไม่ค่อยมีเวลาไปวัด ต้องทำมาหากิน เวลาส่วนใหญ่จะทำไร่และรับจ้างทั่วไปด้วย จากเมื่อก่อนจะไปวัดทุกวันพระ แต่ปัจจุบันเมื่อนายสังวาลย์ว่างจากงานถึงจะได้ไปวัด ถ้าไม่ว่างก็ไม่ได้ไปและนายสังวาลย์มีปัญหาเกี่ยวกับพระจึงไม่ค่อยอยากไปวัด เมื่อก่อนนายสังวาลย์เคยเป็นกรรมการวัดและมีปัญหาเรื่องเงินทำบุญซึ่งนายสังวาลย์รู้สึกว่าการเงินทำบุญควรเก็บไว้ที่กรรมการวัดเป็นผู้จัดการ แต่พระท่านของจัดการเรื่องเงินเอง

ต่อมาเมื่อมีถนนลาดยางเข้ามา เมื่อประมาณ พ.ศ. 2534 คนจากจังหวัดอื่นที่มาซื้อที่ดินจะมาทำบุญที่วัดในหมู่บ้าน ทำให้วัดเจริญมากขึ้น เมื่อก่อนวัดยังสร้างไม่ค่อยเสร็จ เนื่องจากไม่มีเงิน ต่อมาเมื่อคนภายนอกได้เข้ามาสร้างวัด โบสถ์ กุฏิ ศาลาการเปรียญใหม่ ให้ใหญ่กว่าเดิม วัดในหมู่บ้านเจริญมากกว่าแต่ก่อน

ในอดีตการพักผ่อนหย่อนใจนายสังวาลย์ไม่ค่อยได้ไปที่ไหนในที่ห่างไกล ก็จะมีในพื้นที่ซึ่งมีแหล่งท่องเที่ยวมาก เช่น ป่าไม้ธรรมชาติ เช่น ป่าเขาใหญ่และในป่าเขาใหญ่ก็มีลำคลองซึ่งไหลผ่านจากเขาแหลม ผ่านบ้านโป่งตาลลงไปพร้อมกับคลองพระเพลิงที่บ้านวังหมี่ ในลำคลองจะมีน้ำตก 4 แห่ง เช่น น้ำตกวังตะเข้ น้ำตกเหวกระชาย น้ำตกผากลาง น้ำตกผากระดาศ เมื่อย่างจากการทำไร่จะเข้าไปและหาปลาและหูกบ ต่อมาเมื่อปี พ.ศ. 2522 ได้มีถนน รพช. (เร่งรัดพัฒนาชนบท) ลูกรัง เข้ามาในหมู่บ้าน ได้มีหนังสือกลางแปลงได้เข้ามาขายในหมู่บ้าน โดยเก็บค่าผู้ใหญ่ 10 บาท เด็ก 5 บาท นายสังวาลย์จะไปดูหนังสือกลางแปลงเป็นบางครั้ง แต่ภรรยาของนายสังวาลย์และหลานๆจะไปดูกันบ่อย พอมีงานวัดประจำปีจะมีลิเก ลำตัด รำวง มาแสดงที่วัด นายสังวาลย์และภรรยาจะพาหลาน ๆ ไปดูลิเกทุกปี ต่อมาในปีประมาณ พ.ศ. 2523 ได้มีไฟฟ้าเข้ามาในหมู่บ้าน

นายสังวาลย์จะคูโทรทัศน์อยู่ที่บ้าน โดยจะคูข่าว พอบข่าวภรรยาและหลาน ๆ จะมาดูแลคร
นายสังวาลย์จะฟังข่าววิทยุต่อ จึงไม่มีใครไปดูหนังกลางแปลงอย่างเมื่อก่อน

ต่อมาเมื่อปี พ.ศ.2534 ได้มีถนนลาดยางเข้ามา ทำให้มีความเจริญเข้ามาอีก จากที่งานวัด
ประจำปีหรืองานบุญต่าง ๆ จากที่เคยมีลิเก ลำตัด รำวง เปลี่ยนไปเป็นมิววงดนตรีแทน นายสังวาลย์
และภรรยาจะไม่ได้ไปดูดนตรี มีแต่บุตรชายและหลาน ๆ ไปดูวงดนตรีบ้างเป็นบางครั้ง

กรณีศึกษาที่ 8 นายสาयนต์ (นามสมมุติ)

นายสาयนต์มีอายุ 52 ปี พร้อมด้วยภรรยาอายุ 51 ปี มีบุตรทั้งหมด 2 คน คนโตเป็นชายได้เสียชีวิต และบุตรชายคนที่สองอายุ 19 ปี การศึกษากำลังศึกษาอยู่เทคนิคอุตสาหกรรมยานยนต์ จังหวัดอยุธยา

ก่อนที่นายสาयนต์จะได้อพยพมาอยู่ที่บ้านป่าเลียง อาชีพเดิมคือรับจ้างทั่วไป ที่ อำเภอ นครชัยศรี จังหวัดนครปฐม และได้ทราบข่าวจากเพื่อนบ้านที่อำเภอนครชัยศรีว่า อ.ปากช่อง อุดมสมบูรณ์ ไร่ผลผลิตดี เนื่องจากเพื่อนบ้านได้มาอยู่ก่อนและได้ชักชวนกันเข้ามาอยู่หมู่สี่ ซึ่งทำให้แม่ นายสาयนต์ได้พานายสาयนต์เข้ามาอยู่หมู่สี่ ส่วนพ่อของนายสาयนต์ได้เลิกกับแม่ แม่จึงย้ายมาอยู่หมู่สี่ เพื่อทำมาหากิน

การเปลี่ยนแปลงทางสังคม

นายสาयนต์และภรรยาจะพูดคุยกันทุกเรื่อง ไม่ค่อยมีปัญหาในครอบครัว นายสาयนต์จะสอนให้บุตรประพฤติดี เมื่อบุตรชายคนโตยังเล็กเป็นเด็กที่เชื่อฟังนายสาयนต์และภรรยา จะเป็นเด็กที่มีความรับผิดชอบ บุตรชายคนโตจะคอยดูแลน้องชาย ซึ่งตอนที่บุตรชายยังเล็กจะเดินไปเรียนด้วยกันสองคนพี่น้อง ต่อมาเมื่อบุตรชายคนโตเรียนจบชั้นประถมปีที่ 6 ได้ให้บุตรชายไปเรียนโรงเรียนประจำที่จังหวัดนครราชสีมา จนจบชั้นมัธยมปีที่ 5 บุตรชายได้เสียชีวิต เนื่องจากเป็นงูสวัด และตอนนั้นบุตรชายอยู่โรงเรียนประจำ และบุตรชายยังไม่มีอาการป่วยที่หนัก จึงไม่ได้เอาใจใส่ที่จะพบแพทย์ตั้งแต่แรก แต่เมื่อเป็นมาก ได้ไปพบแพทย์ บุตรชายก็เป็นหนักแล้ว ทำให้บุตรชายได้เสียชีวิต ครอบครัวนายสาयนต์ทุกคนเสียใจมาก เป็นการสูญเสียครั้งยิ่งใหญ่ในชีวิตที่ต้องสูญเสียบุตรชาย และช่วงนี้นายสาयนต์จะต้องทำใจให้เข้มแข็งในครอบครัวเพราะภรรยาเสียใจมากเข้าโรงพยาบาลเป็นโรคหัวใจ และบุตรคนเล็กเศร้าซึม ไม่ค่อยพูด ต่อมานายสาयนต์จึงย้ายโรงเรียนให้บุตรชายคนเล็กไปเรียนที่จังหวัดอยุธยาเพราะบุตรชายไม่ชอบเรียนทางมัธยมปลาย

บุตรชายคนเล็กเมื่อพี่ชายเสียชีวิต บุตรชายไม่ค่อยอยู่บ้านจะติดเพื่อน จะไปเที่ยวกับเพื่อน บางทีหายไปจากบ้านหลายวัน นายสาयนต์จะดักเตือนบุตร เพราะไม่ค่อยอยากเสียบุตรชายไปอีกคน ตอนนี้เหลือบุตรชายเพียงคนเดียว บุตรชายคนเล็กปัจจุบันจะไปอยู่อยุธยาที่ญาติซึ่งบุตรชายจะกลับบ้านทุกอาทิตย์ และเมื่อบุตรชายกลับบ้านมักไม่ค่อยอยู่บ้านจะไปเที่ยวกับเพื่อนเสมอ ซึ่งทำให้นายสาयนต์เป็นห่วงบุตรมาก เนื่องจากจะกลัวบุตรชายจะเกิดอุบัติเหตุเพราะขี่มอเตอร์ไซด์ บุตรชายชอบดื่มเหล้ากับเพื่อนเป็นประจำ นายสาयนต์จะว่ากล่าวตักเตือน บุตรชายก็จะเชื่อว่านายสาयนต์

ชอบบ่น นายสาขันธ์ไม่รู้จะทำอย่างไร นายสาขันธ์จะตามใจบุตรชายคนเล็กมาก จะให้สิ่งที่เป็นวัตถุ ถ้าบุตรต้องการ นายสาขันธ์จะซื้อให้ เช่นบุตรอยากได้รถมอเตอร์ไซค์ นายสาขันธ์ก็ซื้อให้ และซื้อ วิดีโอเกมส์ให้บุตรชายเพื่อจะได้ไม่ต้องออกจากบ้าน เล่นเกมส์ในบ้าน ทั้งที่ไม่อยากซื้อเลย แต่ นายสาขันธ์ก็เห็น ครอบครัวอื่นเขาซื้อให้ลูกของเขา แต่บุตรเล่นได้ไม่นานก็เบื่อ บุตรชายก็ออกจาก บ้านเมื่อเดิม

การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ

ในช่วงแรกที่นายสาขันธ์ได้มาทำไร่ข้าวโพด ในที่ดิน 40 ไร่ นายสาขันธ์จะฟังเสียงชะนีร้อง ถ้าชะนีร้องฝนจะตก ก่อนฝนจะตกนายสาขันธ์จะเตรียมปลูกข้าวโพด โดยนายสาขันธ์จะจุดไฟเผาป่า ให้เตียนแล้วจึงใช้จอบขุดหลุมแล้วจึงหยอดเมล็ดพันธุ์ข้าวโพด แรงงานในช่วงแรกได้มีชาวบ้านมา ช่วยลงแรงกัน คือ เมื่อทำไร่ของเราเสร็จจะเปลี่ยนไปช่วยอีกบ้านหนึ่งหมุนเวียนกันไป ต่อมาเมื่อมี การจ้างแรงงานเกิดขึ้น ซึ่งช่วงนั้นมีค่าจ้าง 10 บาท ซึ่งการจ้างแรงงานช่วงนั้นจะเป็นการ ตกลงกันว่าจะแลกเปลี่ยนกันอย่างไร การปลูกข้าวโพดสมัยก่อนเมื่อข้าวโพดประมาณ 35 - 40 วัน จะถางหญ้าที่ขึ้นออกเมื่อถึงเวลาเก็บเกี่ยวก็ใช้แรงงานในบ้านหรือลงแขกกันและจ้างบ้าง การปลูก ข้าวโพดในอดีตไม่ต้องใส่ปุ๋ย ไม่ต้องใส่ยาฆ่าแมลง เมื่อปลูกเสร็จก็รอผลผลิตอย่างเดียว เมื่อเก็บ ผลผลิตข้าวโพดเสร็จแล้ว ก็จะใช้ไฟเผาต้นข้าวโพดแล้วปลูกต่อเป็นรุ่นที่ 2 นายสาขันธ์จะปลูกรุ่นที่ 1 เดือนมีนาคม รุ่นที่ 2 เดือนกรกฎาคม เครื่องมือในการเกษตรในช่วงนี้ใช้ มีด จอบ เสียม นายสาขันธ์จะใช้ควายในการไถไร่ ข้าวโพดเพื่อให้ดินร่วนง่ายแก่การเพาะปลูก แล้วจึงใช้จอบ ขุดหลุมเพื่อหยอดเมล็ดข้าวโพด ต่อมาประมาณปี พ.ศ. 2522 ได้มีถนน รพช. (เร่งรัดพัฒนาชนบท) ที่เป็นลูกรังเข้ามาในหมู่บ้านทำให้มีเทคโนโลยีทางการเกษตร มี รถไถเข้ามาของนายปราน ซึ่งเป็น เพื่อนบ้านของนายสาขันธ์ นายสาขันธ์จึงจ้างไถในราคา 3 ไร่ 100 บาท ต่อมาค่าจ้างก็เพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ค่าจ้างแรงงานวันละ 15 - 20 บาท ต่อมา 30 - 40 บาท ค่าใช้จ่ายในการทำการเกษตรเพิ่มราคาขึ้น เรื่อย ๆ และค่ารถไถ ปัจจุบันไร่ละ 180 บาท ในปัจจุบันเทคโนโลยีด้านการเกษตรมากขึ้น และ พื้นดินก็เสื่อมลง ในการปลูกจึงต้องบำรุงดิน ต่อมาเมื่อประมาณ พ.ศ. 2534 การทำไร่จะมีขั้นตอน มากกว่าในอดีต ในการไถไร่ครั้งแรกใช้พาน 3 ค่าจ้างไร่ละ 180 บาท ต่อมาครั้งที่ 2 ใช้พาน 7 ค่าจ้างไร่ละ 120 บาท การหยอดเมล็ดข้าวโพดจะมีเครื่องหยอดเมล็ด และมีเครื่องฉีดยาฆ่าแมลง ค่าเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดไร่ละ 3 กิโลกรัม ราคา 70 บาท ค่าปุ๋ยไร่ละ 1 กระสอบ กระสอบละ 300 กว่า บาท ผลผลิตที่ได้ไร่ละ 10,00 กิโลกรัม ขายได้กิโลกรัมละ 4 บาท ค่าใช้จ่ายประมาณ 90,000 บาท ผลผลิตที่ได้ประมาณ 160,000 บาท ราคาไม่แน่นอนขึ้นอยู่กับราคาตลาด การส่งผลผลิตจะมี รถบรรทุกหกล้อใหญ่มาขนผลผลิตโดย นายสาขันธ์ จะจ้างเหมารถหกล้อ ไปส่งที่ตลาด

ต่อมาเมื่อปี พ.ศ. 2538 นายสาयนต์ได้ขายที่ให้ให้นายทุนไปทำรีสอร์ท จำนวน 40ไร่ เป็นเงินทั้งหมด 7,000,000 บาท เมื่อขายที่นายสาयนต์ก็เลิกทำไร่ นายสาयนต์ได้ไปทำงานสนามกอล์ฟ เป็นหัวหน้าคนงาน นายสาयนต์ได้ค่าจ้างวันละ 500 บาท นายสาयนต์จะคุมคนงานและช่วยหาคนงานจากชาวบ้านในหมู่บ้านและหมู่บ้านใกล้เคียง โดยชาวบ้านที่ไปทำงานก่อสร้างจะได้เงินวันละ 100 - 120 บาท ทำงานก่อสร้าง เมื่อเสร็จจากงานก่อสร้าง ชาวบ้านจะปูหญ้าสนามกอล์ฟ นายสาयนต์ทำงานที่สนามกอล์ฟได้ 2 ปีก็ออกจากงาน เนื่องจากสนามกอล์ฟได้สร้างเสร็จ

ต่อมานายสาयนต์ซื้อรถตู้รับจ้างเพราะเห็นว่าในหมู่บ้านยังไม่มีรถตู้รับจ้าง ซึ่งช่วงนี้ชาวบ้านในหมู่บ้านรายได้ดีขึ้น เนื่องจากชาวบ้านได้ขายที่ โดยชาวบ้านจะมาจ้างให้นายสาयนต์ขับรถตู้ไปจังหวัดต่าง ๆ นายสาयนต์คิดวันละ 1,000 - 1,200 บาท น้ำมันผู้จ้างจะเป็นคนออกเงินค่าน้ำมัน รายได้ช่วงแรก คิมมาก นายสาयนต์ไม่ค่อยได้อยู่บ้านเลย ชาวบ้านจะเหมารถเที่ยวต่างจังหวัด หรือพระจะเหมารถไปต่างจังหวัด และค่าน้ำมันช่วงนั้นยังไม่แพง แต่ปัจจุบันไม่ค่อยได้มีลูกค้า เพราะค่าน้ำมันแพง และชาวบ้านที่ได้เงินจากการขายที่ใช้เงินหมดไปหลายราย ซึ่งช่วงที่นายสาयนต์ซื้อรถตู้ชาวบ้านมีเงินมาก จะเที่ยวตลอด ชาวบ้านจะใช้เงินฟุ่มเฟือย แต่นายสาयนต์เป็นคนที่เก็บเงิน จะไม่ใช้จ่ายสุรุ่ยสุร่าย

การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม

ในอดีตการเดินทางไปทำบุญ นายสาयนต์ จะเดินไปทำบุญกับแม่เสมอ สองข้างทางยังเป็นป่าซึ่งระยะการเดินทาง 4 กิโลเมตร นายสาयนต์จะทำอาหารไปถวายภัตตาหาร ถ้าวันไหนไม่มีกับข้าว จะถวายข้าวเปล่า ซึ่งช่วงนั้นพระเดินทางมาบิณฑบาตรไม่ถึงหน้าบ้าน นายสาयนต์ เนื่องจากระยะทางค่อนข้างไกล และถนนหนทางในการเดินทางค่อนข้างลำบาก แต่แม่ของนายสายนต์จะไปวัดทุกวันพระ ในช่วงนี้ชาวบ้านจะไปช่วยกันสร้างวัด นายสายนต์จะไปเฝ้าไม้กับชาวบ้านที่เป็นผู้ชายจะช่วยกันเฝ้าไม้ เอาไปสร้างวัด โดยที่ผู้หญิงจะคอยขุดหลุมเพื่อวางเสา

ต่อมาเมื่อประมาณปี พ.ศ. 2522 ได้มีถนน ร.พ.ช. (เร่งรัดพัฒนาชนบท) ซึ่งเป็นลูกรังเข้ามาในหมู่บ้านทำให้การเดินทางไปวัดของนายสายนต์จากที่เคยเดินไปวัด นายสายนต์จะถีบจักรยานไปวัดเมื่อมีงานบุญต่างๆ อย่างงานบวช งานศพ งานกฐิน ต่อมาเมื่อแม่ของนายสายนต์ได้เสียชีวิต เป็นโรครชรา ซึ่งทำให้นายสายนต์ได้บวชให้แม่ของนายสายนต์ถึง 5 พรรษาที่จังหวัดนครปฐม นายสายนต์ได้ศึกษาทางธรรมจนเป็นนักธรรมโท เป็นครูสอนธรรมะ นายสายนต์จะไม่ค่อยได้ไปวัดเหมือนเดิมเนื่องจากการงานที่ต้องทำ และนายสายนต์ว่าการปฏิบัติทุกสุขคืออยู่ที่ใจ ใจสงบก็พอแล้ว การทำบุญแล้วหวังแต่การไปสวรรค์ ก็ไม่ใช่ทำให้จิตใจเราดีขึ้น ต่อมาเมื่อประมาณ ปี พ.ศ.

2534 ได้มีการปรับปรุงถนนลูกรังเป็นถนนลาดยาง ทำให้การเดินทางไปวัดสะดวกมากขึ้นชาวบ้านจะขับรถยนต์ไปวัด นายสาขันธ์ได้ขายที่ดินหลังจากที่สึกจากวัด นายสาขันธ์ไม่ค่อยได้ไปวัดเหมือนเดิม เนื่องจากการงานที่ต้องทำ และ การทำบุญแล้วหวังแต่การไปสวรรค์ ก็ไม่ใช่ทำให้จิตใจดีขึ้น แต่พระไม่ได้สอนให้ชาวบ้านทำจิตใจให้สงบ พระจะชี้แต่เรื่องการทำทานเพียงอย่างเดียว ทำให้ชาวบ้านจะชอบทำบุญโดยถวายปัจจัย เพราะคิดว่าการทำบุญคือการที่ให้พระมีปัจจัยมาก ๆ นายสาขันธ์จะยึดคิดว่าทุกข์สุขอยู่ที่จิตใจ จะทำอย่างไรให้จิตใจให้สงบ โดยนายสาขันธ์จะนั่งสมาธิอยู่กับบ้าน และนายสาขันธ์จะซื้อเทพธรรมะมาฟัง และจะอ่านหนังสือธรรมะเพื่อให้จิตใจสงบ นายสาขันธ์กล่าวว่า พระสมัยนี้มีแต่สมมุติสงฆ์ หมายถึง พระที่เอาผ้าเหลืองมาใส่เท่านั้น ทำให้ภาพพจน์เสียหาย และสมัยก่อนการบริจาจะบริจาดตามศรัทธา แต่ปัจจุบันพระจะมาเรียไรตามบ้าน เมื่อก่อนพระจะปลุกศรัทธาแต่ปัจจุบันพระจะเรียกร้องศรัทธา ทำให้นายสาขันธ์เกิดความเบื่อหน่าย ไม่ค่อยอยากไปวัด พระในสมัยก่อนจะเป็นพระที่มีคุณธรรม ชาวบ้านเดือดร้อนจะเข้าวัดเป็นที่พึ่งทางใจ ชาวบ้านไปหาพระสงฆ์จะได้ธรรมที่ถูกต้อง ไม่ใช่เหมือนปัจจุบันไปเสกไปเป่าน้ำมนต์รักษาไม่ได้หรือกับใจที่เป็นทุกข์ นายสาขันธ์จะยึดหลักรู้จักธรรมะแล้วเคารพตัวเอง เคารพ กายกรรม, วจีกรรม, มโนกรรม เท่านั้นก็พอ นายสาขันธ์ทำดีก็มีความสุข ถ้าเราเข้าวัดแล้ว ประพฤติไม่ดีก็ไม่มีความสุข การเข้าวัดก็ไม่อะไรดีขึ้น นายสาขันธ์จะฟังเทพธรรมะ และอ่านหนังสือ นายสาขันธ์จะปฏิบัติเคารพตนเอง อัทธาหิ อัดโนนาโถ ตนเป็นที่พึ่งแห่งตน

การพักผ่อนหย่อนใจในอดีต จะไม่มีถนนจะเป็นทางเกวียน การเดินทางไม่สะดวก และเมื่อว่างจากการทำไร่ ก็จะไปเที่ยวตามป่าเขาไปดูธรรมชาติ ไปเที่ยวน้ำตกที่ใกล้ ๆ หมู่บ้าน และ นายสาขันธ์มักจะออกไปพูดคุยกับเพื่อนบ้าน เมื่อประมาณปี พ.ศ. 2522 ได้มีถนน ร.พ.ช. (เร่งรัดพัฒนาชนบท) ที่เป็นถนนลูกรังเข้ามาในหมู่บ้านทำให้การเดินทางสะดวกขึ้น และได้มีหนังสือกลางแปลงเข้ามาฉายในหมู่บ้าน โดยเก็บค่าดูคนละ 10 บาท เด็ก 5 บาท นายสาขันธ์จะพาภรรยา และบุตรไปดูหนังสือกลางแปลงเป็นบางครั้ง และในวัดจะจัดงานมโหฬาร เช่น ลิเก ลำตัด ซึ่ง นายสาขันธ์จะชอบดู เมื่อไปวัดได้พบปะกับเพื่อนด้วย จะได้ไปพูดคุยกับเพื่อนในหมู่บ้าน

ต่อมาเมื่อประมาณ พ.ศ. 2523 ได้มีไฟฟ้าเข้ามาในหมู่บ้าน ทำให้มีเทคโนโลยีเข้ามามากขึ้นมี เช่น โทรทัศน์ พัดลม วิทยุ และอื่น ๆ อีกมากทำให้นายสาขันธ์จะดูโทรทัศน์อยู่ที่บ้าน ไม่ออกไปดูหนังสือกลางแปลงเหมือนเคย ต่อมาเมื่อประมาณปี พ.ศ. 2534 ได้มีการปรับปรุงถนนลูกรังเป็นถนนลาดยาง ทำให้การเดินทางสะดวกมากขึ้น นายสาขันธ์ซื้อรถตู้เจ็ดที่นั่ง โดยชาวบ้านจะมาหามา นายสาขันธ์ได้ไปเที่ยวหลายจังหวัด และบางครั้งก็พาครอบครัวไป แต่ตอนหลังไม่ค่อยได้ไป เนื่องจากบุตรชายคนโตได้เสียชีวิต ในครอบครัวก็ไม่ค่อยได้ออกไปไหน และบุตรคนเล็กก็ไม่ค่อยไปกับครอบครัวจะไปกับเพื่อน ส่วนงานมโหฬารในวัดจะมีวงดนตรีสดริงเข้ามาแสดงตามงานบุญ

งานวัดต่าง ๆ นายสายันต์จึงไม่ค่อยอยากไปเที่ยวตามงานบุญงานวัดจะคู่โทรทัศน์กับภรรยาอยู่ที่บ้านมากกว่า

กรณีศึกษาที่ 9 นายดำ (นามสมมุติ)

ครอบครัวของนายดำมีจำนวนสมาชิกทั้งหมด 4 คน ประกอบด้วย นายดำ อายุ 51 ปี และ ภรรยาอายุ 50 ปี มีบุตรทั้งหมด 2 คน บุตรสาวคนโต อายุ 18 ปี ระดับการศึกษา กำลังศึกษา ปวช. 3 บุตรสาวคนเล็กอายุ 15 ปี กำลังศึกษาชั้นมัธยมปีที่ 3

ก่อนที่อพยพย้ายมาอยู่ที่นี่ บ้านเดิมอยู่แก่งคอย จังหวัดสระบุรี อาชีพเดิม ทำนาในเนื้อที่ 50 ไร่ นายดำได้มาหาเพื่อนที่อยู่เขาใหญ่ นายดำได้มาช่วยเพื่อนทำไร่ นายดำจึงเกิดความคิดว่าเขาสามารถทำไร่ได้ เขาจึงย้ายเข้ามาทำมาหากินอยู่ที่เขาใหญ่ เนื่องจากที่นั่นดินดี ผลผลิตคุณภาพดี

การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ

เมื่อปี พ.ศ. 2519 นายดำได้เข้ามาทำมาหากิน นายดำได้ใช้เกวียนบรรทุกของในการย้ายเข้ามาอยู่ นายดำได้ซื้อที่จำนวน 50 ไร่ ไร่ละ 50 บาท นายดำได้ทำไร่ข้าวโพด เนื่องจากนายดำไม่เคยทำ ไร่จึงต้องศึกษาการทำไร่จากเพื่อนที่มาอยู่ก่อน เพื่อนนายดำที่อยู่บ้านเดียวกันที่แก่งคอยจะมาช่วยทำ ไร่และเพื่อนบ้านละแวกเดียวกันจะมาช่วยเอาแรงกันค่าจ้างแรงงานไม่ต้องเสีย นายดำจะถางไร่และ จุดไฟเผาให้เตียน จะใช้จอบขุดหลุมแล้วหยอดเมล็ดข้าวโพดลงไป เครื่องมือที่ใช้ในการเกษตรในช่วงนี้ จะใช้จอบ เสียม มีด ค่าจ้างแรงงานในช่วงนี้ คนละ 10 บาทต่อวัน เมื่อข้าวโพดได้ 35 - 40 วัน จะใช้วัวในการไถพรวน การปลูกข้าวโพดในอดีตไม่ต้องใส่ปุ๋ย ไม่ต้องใส่ยาฆ่าแมลงไม่มีการบำรุง เพราะดินดี จะปล่อยให้ขึ้นเองตามธรรมชาติ นายดำจะปลูกข้าวโพดในช่วงหน้าฝน จะใช้พันธุ์ข้าวโพดพื้นเมือง

ต่อมาเมื่อประมาณปี พ.ศ. 2522 ได้มีถนน ร.พ.ช. (เร่งรัดพัฒนาชนบท) ที่เป็นลูกรังได้เข้ามาในหมู่บ้าน ทำให้มีเทคโนโลยีการเกษตรเข้ามาในหมู่บ้าน มีรถไถและปุ๋ยวิทยาศาสตร์เข้ามาใช้แต่ยังไม่มากเท่าที่ควร และยาฆ่าหญ้า นายดำจึงนำมาใช้นายดำได้ทำไร่ข้าวโพดโดยใช้เครื่องมือการเกษตรสมัยใหม่ ทำให้การลงทุนทางการเกษตรเพิ่มมากขึ้น ค่ารถไถ 3 ไร่ 100 บาท รถไถจะช่วยทุ่นแรงไปได้มาก ผลผลิตที่ได้ประมาณไร่ละ 10 กระสอบ ในช่วงนี้ราคาข้าวโพด กิโลกรัมละ 75 สตางค์ การลงทุนทำไร่ข้าวโพดค่าใช้จ่ายทั้งหมดประมาณ 4,000 บาท และนายดำจะขายผลผลิตได้ประมาณ 7,000 บาท เมื่อการลงทุนการเกษตรเพิ่มมากขึ้น นายดำจึงกู้เงินเข้าแก่ที่บ้านได้มา 7,000 บาท โดยที่เข้าแก่จะคิดดอกเบี้ย 100 ละ 3 ถึง (คิดดอกเบี้ยเป็นเมล็ดข้าวโพด) นายดำต้องส่งผลผลิตเข้าแก่ที่บ้านได้ นายดำจะจ้างรถจีเอ็มซีของเข้าแก่บรรทุกผลผลิตไปส่งที่บ้านเข้าแก่ โดยที่เข้าแก่จะตีราคาเอง เข้าแก่จะหักค่าใช้จ่ายทั้งหมด ค่ารถลาก ค่าสี และนายดำยังมีอาชีพเสริมเพื่อหา

รายได้ให้ครอบครัว นายคำจะปลูกผักสวนครัวจำนวน 1 ไร่ เช่น ถั่วฝักยาว ใบโหระพา มะเขือ หัวหอม แดงกวา พริก เมื่อก่อนนายคำปลูกไว้บริเวณภายในครัวเรือน ต่อมานายคำจึงปลูกเพิ่มเป็น 1 ไร่เพื่อไว้ขายในตลาด ต่อมาเมื่อประมาณปี พ.ศ. 2534 การคมนาคมได้มีการปรับปรุงถนนลูกรังเป็นถนนลาดยางทำให้การคมนาคมสะดวกยิ่งขึ้น มีพ่อค้าแม่ค้าจร เข้ามารับผลผลิตในไร่ และค่าใช้จ่ายในการเกษตรเพิ่มขึ้น ค่ารถไถพาน 3 ราคาไร่ละ 180 บาท และนายคำต้องไถรอบที่สองโดยใช้พาน 7 ราคาไร่ละ 120 บาท ช่วงนี้ค่าจ้างแรงงานคนละ 100 - 120 บาทต่อวัน ค่าปุ๋ย ค่ายาฆ่าแมลง ค่ารถบรรทุก ค่าเก็บเกี่ยวผลผลิต ค่าใช้จ่ายในการลงทุน 10,000 - 20,000 บาท ผลผลิตที่ได้ประมาณ 35,000 - 40,000 บาท นายคำมีหนี้สินติดพันมา 10 กว่าปี เนื่องจากบางปีผลผลิตไม่ได้เท่าที่ควรราคาตกต่ำ และนายคำจะกู้เงินเข้าแบงก์มาลงทุนอีกรอบหนึ่ง ทำให้นายคำมีหนี้สินติดพันมาตลอด รายได้จากการทำไร่ไม่แน่นอน และค่าใช้จ่ายทางการเกษตรที่เพิ่มมากขึ้น จนปัจจุบันนายคำ มีหนี้สินทั้งหมด 90,000 กว่าบาท

ต่อมาเมื่อปี พ.ศ. 2536 นายคำได้ตัดสินใจขายที่ดินติดถนนราคาไร่ละ 400,000 บาท จำนวน 10 ไร่ เป็นเงินทั้งหมด 4,000,000 บาท ซึ่งที่ดินนี้นายคำได้ซื้อเมื่อ 20 ปีที่ผ่านมา ราคาไร่ละ 700 บาท เงินที่ได้จากการขายที่ดินนายคำได้นำไปใช้หนี้สิน ส่วนเงินที่เหลือ นายคำได้ซื้อเครื่องอำนวยความสะดวกเช่น เครื่องซักผ้า ตู้เย็น หม้อหุงข้าว โทรทัศน์ วีดีโอ และนายคำซื้อรถกระบะ 1 คัน (คันใหม่) และนายคำเป็นคนชอบ ดื่มเหล้าจากที่เคยดื่มเหล้าไทย นายคำเปลี่ยนมาดื่มเหล้านอกขวดละ 600 - 700 บาท นายคำจะเลี้ยงเพื่อนตามร้านอาหารทุกวัน โดยที่นายคำจะขับรถไปกินตามโรงแรมที่ปากช่อง ร้านอาหาร นายคำจะพาเพื่อนไปนั่งฟังเพลง ซึ่งช่วงนี้นายคำจะใช้เงินฟุ่มเฟือยจะไม่ทำงาน จะเที่ยว ไปสังสรรค์ทุกวัน นายคำเป็นคนมีจิตใจดี ใครยืมเงินก็จะให้นายคำจะให้เงินญาติพี่น้องและเพื่อน บางคนมาขอยืมเงินหลายแสนก็ไม่ได้คืน เมื่อก่อนนายคำไม่มีฐานะจึงทำให้นายคำใช้เงินโดยไม่ได้คิด แต่ยดีที่ภรรยาได้เงินเก็บที่นายคำแบ่งไว้ให้ จำนวน 500,000 บาท ซึ่งเป็นเงินที่เหลือก่อนสุดท้าย ไว้สำหรับค่าเล่าเรียนบุตร ค่าใช้จ่ายในบ้าน ค่าน้ำ ค่าไฟ รายจ่ายเพิ่มมากขึ้น รายได้ก็ไม่มี นายคำจึงต้องทำงานเพื่อหารายได้ นายคำได้ทำงานเฝ้าบ้านให้นายตำรวจที่กรุงเทพฯ จะดูแลสวนมะม่วงจำนวน 100 ไร่ และดูแลบ้าน และคุมคนงานในสวนมะม่วงให้นายตำรวจ เงินเดือนปัจจุบัน 8,000 บาท นายคำไม่กลับไปทำการเกษตรเนื่องจากรายได้ไม่แน่นอน การลงทุนที่สูงและไม่อยากจะมีหนี้สินอีก เมื่อมีงานประจำทำให้รายได้คิดว่าพอกินพอใช้ดีกว่า ไม่ต้องลงทุนเอง

การเปลี่ยนแปลงทางสังคม

เมื่ออดีตทางคมนาคมยังไม่ได้เข้ามาในหมู่บ้าน นายคำจะเดินไปไร่ทุกวันกับภรรยาจะช่วยกันทำมาหากิน ต่อมาเมื่อ ปีพ.ศ. 2522 ได้มีถนน ร.พ.ช. (เร่งรัดพัฒนาชนบท) ที่เป็นถนนลูกรังเข้ามา

ใน หมู่บ้าน ต่อมาเมื่อ พ.ศ. 2529 บุตรสาวคนโต ถึงเกณฑ์เข้าโรงเรียน จึงส่งบุตรสาวคนโตไปเรียนที่โรงเรียนรุ่งอรุณที่อำเภอปากช่อง นายคำให้บุตรอยู่โรงเรียนประจำ เนื่องจากการเดินทางไปกลับยังไม่สะดวกถึงแม้จะมีถนน ร.พ.ช. (เร่งรัดพัฒนาชนบท) ที่เป็นลูกรังแตรรถโดยสารมีวันละ 1 รอบเท่านั้น ตอนเช้ารถจะออกประมาณ 7.00 - 8.00 น จะกลับเข้าหมู่บ้านประมาณ 13.00 น ระยะทางประมาณ 20 กว่ากิโลเมตร นายคำจึงตัดสินใจให้บุตรอยู่โรงเรียนประจำ เมื่อถึงเกณฑ์เข้าเรียนของบุตรสาวคนเล็ก นายคำจึงส่งให้เรียนโรงเรียนประจำกับบุตรสาวคนโต เมื่อถึงวันเสาร์นายคำจะจ้างรถเพื่อนบ้านไปรับบุตรทั้งสองกลับบ้าน

ต่อมาเมื่อปี พ.ศ. 2536 นายคำได้ซื้อรถกระบะจึงไปรับบุตรสาวด้วยตนเอง นายคำต้องการให้บุตรเรียนโรงเรียนที่มีคุณภาพ ครูควบคุมดูแลอย่างดี ถ้าเรียนโรงเรียนในหมู่บ้านครูมีน้อยนักเรียน มีมากทำให้ครูดูแลเด็กไม่ทั่วถึง นายคำจึงปรึกษาคูในหมู่บ้านว่าโรงเรียนไหนมีคุณภาพการเรียน การสอน นายคำจึงตัดสินใจให้เรียนที่ปากช่อง ซึ่งเป็นโรงเรียนคริสต์ และเป็นโรงเรียนที่จะเน้น ภาษาอังกฤษ และครูจะเอาใจใส่เด็ก ถึงแม้โรงเรียนนี้จะค่าเทอมค่อนข้างราคาแพงแต่นายคำพยายามทำมาหากินส่งบุตรทั้งสองเรียนเพื่อจะได้มีพื้นฐานการเรียนที่ดี

เมื่อบุตรทั้งสองกลับบ้านมักจะไม่ค่อยได้ช่วยงานบ้านเท่าไรหรอก เนื่องจากบุตรสาวจะถูกเลี้ยงแบบตามใจ บุตรสาวทั้งสองมักจะทะเลาะกันเป็นประจำ ซึ่งทำให้ผู้เป็นพ่อและแม่ต้องคอยห้ามปรามเสมอบุตรทั้งสองจะทะเลาะกันเรื่องเล็ก ๆ น้อย ๆ บุตรทั้งสองจะใช้เงินเก่ง ทำให้นายคำต้องว่ากล่าวตักเตือนว่าครอบครัวเราไม่ได้มีฐานะร่ำรวย จะซื้อของราคาแพงไม่ได้ บุตรสาวมักจะมาเล่าให้นายคำและภรรยาฟังว่าเพื่อนที่โรงเรียนใช้ของราคาแพง ซึ่งนายคำมักจะเตือนบุตรอยู่เสมอว่าอย่าไปตามอย่างเพื่อนต่อมาเมื่อบุตรสาวคนโตเรียนจบชั้นมัธยมปีที่ 3 บุตรสาวคนโตได้ขออนายคำไปเรียน ด้านคอมพิวเตอร์ นายคำจึงให้ไปเรียนพาณิชยการที่นครราชสีมา ซึ่งนายคำได้เช่าหอพักสตรีให้บุตรสาวอยู่และนายคำและภรรยาจะไปหาบุตรสาว เดือนละประมาณ 2 ครั้ง บางเดือนก็ไปครั้งเดียว แต่จะให้ภรรยาไปกับบุตรสาวคนเล็ก นายคำเวลาทำงานไม่แน่นอน นายที่กรุงเทพฯ มาบ้านพักที่เขาใหญ่วันไหนนายคำต้องอยู่ต้อนรับ แต่เมื่อนายคำไม่ได้ไปจะให้ภรรยาและบุตรสาวคนเล็กไปหาบุตรสาว คนโตไปดูความเป็นอยู่ของบุตรสาวคนโต ซึ่งนายคำจะเป็นห่วงเรื่องการเรียนและการคบเพื่อน ซึ่งนายคำกลัวจะคบเพื่อนที่ไม่ดีจะนำพาบุตรไปในทางที่ไม่ดี แต่เมื่อนายคำและภรรยาได้พบเพื่อนบุตรสาว เพื่อนของบุตรสาวเป็นเด็กดี เรียบร้อย นายคำจะสอนบุตรสาวและเพื่อนบุตรสาวให้ชวนกันเรียนหนังสือ อย่าไปเที่ยวเตร่

การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม

เมื่ออดีตยังไม่มีถนนเข้ามาในหมู่บ้าน นายคำและภรรยาจะเดินไปวัดวันพระซึ่งทางเดินขณะนั้นเป็นทางเกวียน นายคำจะเดินทางไปวัดประมาณ 3-4 กิโลเมตร เพื่อตักบาตร รับศีล รับพร นายคำจะช่วยสร้างวัดโดยการเอาแรงกันกับชาวบ้าน โดยนายคำจะช่วยเพื่อนเลื่อยไม้ทำศาลาวัด

ต่อมาเมื่อมีถนน ร.พ.ช. (เร่งรัดพัฒนาชนบท) ที่เป็นถนนลูกรังเข้ามาในหมู่บ้านประมาณปี พ.ศ. 2522 นายคำและภรรยาจะปั่นจักรยานไปวัดทุกวันพระ และงานบุญต่างๆ อาทิเช่น งานบวช งานศพ เป็นต้น นายคำจะให้ความร่วมมือกับพระในการพัฒนาวัดอย่างงานกฐิน งานผ้าป่า นายคำจะช่วยไปแจกของญาติพี่น้องที่สระบุรี นายคำจะช่วยสร้างศาลาหลังใหม่ในวัด และเมื่อมีงานบุญชาวบ้านจะหยุดงานในไร่มาช่วยกันอย่างมี งานบวช งานศพ ชาวบ้านจะไปช่วยกันที่วัด ชาวบ้านมีอาหารจะนำอาหารไปช่วยงานอย่าง เช่น ไก่ หมู พริกแห้ง ข้าวสาร และจะมาช่วยกันทำที่วัด ส่วนวันพระนายคำจะมาวัดทุกครั้งเพื่อมาถวายภัตตาหาร รับศีล รับพร จากพระ ชาวบ้านจะมารวมกัน ส่วนชาวบ้านที่มีงานในไร่จะแยกย้ายกลับเข้าไร่ทำงานต่อได้ครึ่งวัน ชาวบ้านอีกส่วนหนึ่งที่ไม่มีงานจะจับกลุ่มพูดคุยกันจนเย็น

ต่อมาเมื่อประมาณปี พ.ศ. 2534 เมื่อถนนลูกรังปรับปรุงเป็นถนนลาดยาง ทำให้การเดินทางไปวัดได้สะดวกมากกว่าแต่ก่อน เนื่องจากเมื่อก่อนถนนเป็นหลุม เป็นบ่อ การเดินทางขรุขระ แต่ตอนนี้นายคำไปวัดน้อยลงเพราะจะต้องมีภาระในการเลี้ยงดูบุตร ค่าใช้จ่ายในการศึกษาของบุตร และค่าใช้จ่ายในบ้านที่เพิ่มมากขึ้น ต่อมาเมื่อปี พ.ศ. 2536 นายคำได้ขายที่ดิน จึงทำให้นายคำซื้อรถเทียเวตร์ ใช้เงินพุ่มเฟิวย นายคำมักจะดื่มเหล้ากับเพื่อนตามร้านอาหาร แต่นายคำจะไปช่วยงานบุญต่าง ๆ แต่วันพระไม่ได้ไปเหมือนเดิม เมื่อนายคำมีเงินจะนำปัจจัยถวายวัด เพื่อสร้างโบสถ์โดยไม่ได้ช่วยลงแรงเหมือนเดิม

การพักผ่อนเมื่อในอดีตชาวบ้านมักจะไปช่วยงานบุญเมื่อหลังจากงานบุญเสร็จสิ้น ชาวบ้านจะล้อมวงดื่มเหล้าสาโทซึ่งชาวบ้านจะทำขึ้นเอง นายคำมักจะสังสรรค์กับเพื่อนบ้านที่คุยถูกคอเป็นประจำ เมื่อประมาณปี พ.ศ. 2522 ได้มีถนนลูกรังเข้ามาในหมู่บ้าน ทำให้มีหนังสือกลางแปลง โดยจะคิดค่าดู ผู้ใหญ่ 10 บาท เด็ก 5 บาท และมีลิเกมาเล่นที่วัดซึ่งทางเจ้าภาพจะหามาเล่น ไม่เสียค่าเข้าชม เมื่อก่อนไฟฟ้ายังไม่ได้เข้ามาในหมู่บ้าน การรวมกลุ่มพบปะ พูดคุยยังมีอยู่มาก แต่เมื่อมีไฟฟ้าเข้ามาเมื่อ พ.ศ. 2523 ทำให้นายคำได้รับการพักผ่อนหย่อนใจจากสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ซึ่งครอบครัวของนายคำนิยมดูโทรทัศน์ ภรรยาและบุตรจะชอบดูละคร นายคำจะนิยมดูมวย และกีฬาต่าง ๆ เมื่อวันที่มีมวยนายคำจะเข้าไร่แต่เช้าและจะกลับมาดูมวยที่บ้าน นายคำชอบดูข่าว เพื่อจะ

ได้รู้เหตุการณ์บ้านเมือง และ ได้รู้เรื่องราวที่ทันสมัย อย่างเช่นเรื่องราวจากต่างประเทศที่ก้าวหน้าทันสมัย นายคำจะชอบดูข่าวทั้งภายในประเทศและข่าวต่างประเทศ และจะดูรายการเกี่ยวกับการเกษตร เช่น รายการของเด่น ดอกประดู่

การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ

เมื่อปี พ.ศ. 2519 นายคำได้เข้ามาทำมาหากิน โดยทางเดินใช้เกวียนบรรทุกของในการย้ายเข้ามาอยู่ นายคำได้ซื้อที่จำนวน 50 ไร่ ไร่ละ 50 บาท นายคำได้ทำไร่ข้าวโพด เนื่องจากนายคำไม่เคยทำไร่จึงต้องศึกษาการทำไร่จากเพื่อนที่มาอยู่ก่อน เพื่อนนายคำที่อยู่บ้านเดียวกันที่แก่งคอยจะมาช่วยทำไร่และเพื่อนบ้านละแวกเดียวกันจะมาช่วยเอาแรงกันค่าจ้างแรงงานไม่ต้องเสีย นายคำจะถางไร่และจุดไฟเผาให้เตียน แล้วจึงจะใช้จอบขุดหลุมแล้วหยอดเมล็ดข้าวโพดลงไป เครื่องมือที่ใช้ในการเกษตรในช่วงนี้จะใช้จอบ เสียม มีด ค่าจ้างแรงงานในช่วงนี้ คนละ 10 บาทต่อวัน เมื่อข้าวโพดได้ 35 - 40 วันจะใช้วัวในการไถพรวน การปลูกข้าวโพดในอดีตไม่ต้องใส่ปุ๋ย ไม่ต้องใส่ยาฆ่าแมลงไม่มีการบำรุงเพราะดินดี จะปล่อยให้ขึ้นเองตามธรรมชาติ นายคำจะปลูกข้าวโพดในช่วงหน้าฝน จะใช้พันธุ์ข้าวโพดพื้นเมือง

ต่อมาเมื่อประมาณปี พ.ศ. 2522 ได้มีถนน ร.พ.ช. (เร่งรัดพัฒนาชนบท) ที่เป็นถนนลูกรังได้เข้ามาในหมู่บ้าน ทำให้มีเทคโนโลยีการเกษตรเข้ามาในหมู่บ้าน มีรถไถและปุ๋ยวิทยาศาสตร์เข้ามาใช้แต่ยังไม่มากเท่าที่ควร และยาฆ่าหญ้า ยาฆ่าแมลง ชาวบ้านในหมู่บ้านจะนิยมนำเข้ามาใช้ นายคำจึงทำไร่ข้าวโพดจึงใช้เครื่องมือการเกษตรสมัยใหม่ ทำให้การลงทุนทางการเกษตรเพิ่มมากขึ้น ค่ารถไถ 3 ไร่ 100 บาท รถไถจะช่วยทุ่นแรงไปได้มาก ผลผลิตที่ได้ประมาณไร่ละ 10 กระสอบ ราคาข้าวโพดกิโลกรัมละ 75 สตางค์ การลงทุนทำไร่ข้าวโพดค่าใช้จ่ายทั้งหมดประมาณ 4,000 บาท และนายคำจะขายผลผลิตได้ประมาณ 7,000 บาท เมื่อการลงทุนการเกษตรเพิ่มขึ้นนายคำจึงกู้เงินเข้าแบงก์มา 7,000 บาท โดยที่แบงก์จะคิดดอกเบี้ย 100 ละ 3 ถึง (คิดดอกเบี้ยเป็นเมล็ดข้าวโพด) นายคำต้องส่งผลผลิตเข้าแบงก์ นายคำจะจ้างรถจีเอ็มซี ของแบงก์บรรทุกไปส่งที่แบงก์ โดยที่แบงก์จะตีราคาเอง แบงก์จะหักค่าใช้จ่ายทั้งหมด ค่ารถลาก ค่าสี และ นายคำยังมีรายได้เสริม นายคำจะปลูกผักสวนครัวจำนวน 1 ไร่ เช่น ถั่วฝักยาว ใบโหระพา มะเขือ หัวหอม แดงกวา พริก ฯลฯ เมื่อก่อนนายคำปลูกไว้บริโภคภายในครัวเรือน ต่อมานายคำจึงปลูกเพิ่มเป็น 1 ไร่ เพื่อไว้ขายในตลาด ต่อมาเมื่อประมาณปี พ.ศ. 2534 การคมนาคมได้มีการปรับปรุงจากถนนลูกรังเป็นถนนลาดยาง ทำให้การคมนาคมสะดวกยิ่งขึ้น มีพ่อค้า แม่ค้าจรถเข้ามารับผลผลิตในไร่ และค่าใช้จ่าย ในการเกษตรเพิ่มขึ้น ค่ารถไถพาน 3 ราคาไร่ละ 180 บาท และนายคำต้องไถรอบที่สองโดยใช้พาน 7 ราคาไร่ละ 120 บาท ช่วงนี้ค่าจ้างแรงงานคนละ 100 - 120 บาทต่อวัน ค่าปุ๋ย ค่ายาฆ่าแมลง ค่ารถบรรทุก ค่าเก็บเกี่ยวผลผลิต ค่าใช้จ่าย

ในการลงทุน 10,000 - 20,000 บาท ผลผลิตที่ได้ประมาณ 35,000 - 40,000 บาท นายคำมีหนี้สินติดพันมา 10 กว่าปี เนื่องจากบางปีผลผลิตไม่ได้เท่าที่ควร ราคาตกต่ำ ทำให้ปีนั้นมีหนี้จากเจ้าแก่และนายคำก็เงินเจ้าแก่มาลงผลผลิตอีกรอบหนึ่ง ทำให้นายคำมีหนี้สินติดพันมาตลอด รายได้จากการทำไร่ไม่แน่นอน และค่าใช้จ่ายทางการเกษตรที่เพิ่มมากขึ้น จนปัจจุบันนายคำมีหนี้สินทั้งหมด 90,000 กว่าบาท

ต่อมาเมื่อปี พ.ศ. 2536 นายคำได้ตัดสินใจขายที่ดินติดถนนราคาไร่ละ 400,000 บาท จำนวน 10 ไร่ เป็นเงินทั้งหมด 4,000,000 บาท ซึ่งพื้นที่ดินนี้นายคำได้ซื้อเมื่อ 20 ปีที่ผ่านมา ราคาไร่ละ 700 บาท เงินที่ได้จากการขายที่ดินนายคำได้นำไปใช้หนี้สิน ส่วนเงินที่เหลือ นายคำได้ซื้อเครื่องอำนวยความสะดวกเช่น เครื่องซักผ้า ตู้เย็น หม้อหุงข้าว โทรทัศน์ วีดีโอ และนายคำซื้อรถกระบะ 1 คัน(คันใหม่) และนายคำเป็นคนชอบดื่มเหล้าจากที่เคยดื่มเหล้าไทย นายคำเปลี่ยนมาดื่มเหล้านอกขวดละ 600-700 บาท นายคำจะเลี้ยงเพื่อนตามร้านอาหารทุกวัน โดยที่นายคำจะขับรถไปกินตามโรงแรม ที่ปากช่อง ร้านอาหาร นายคำจะพาเพื่อนไปนั่งฟังเพลง ซึ่งช่วงนี้นายคำจะใช้เงินฟุ่มเฟือย จะไม่ทำงาน จะเที่ยว ไปสังสรรค์ทุกวัน นายคำเป็นคนมีจิตใจใจดี ใครยืมเงินก็จะให้นายคำจะให้เงินญาติพี่น้องและเพื่อน บางคนมาขอยืมเงินหลายแสนก็ไม่ได้คืน เมื่อก่อนนายคำไม่มีฐานะจึงทำให้นายคำใช้เงินโดยไม่ได้คิด แต่ยั้งดีที่ภรรยาที่มีเงินเก็บที่นายคำแบ่งไว้ให้ จำนวน 500,000 บาท ซึ่งเป็นเงินที่เหลือก่อนสุดท้าย ค่าใช้จ่ายเพิ่มมากขึ้นทั้งค่าเล่าเรียนบุตร ค่าใช้จ่ายในบ้าน ค่าน้ำ ค่าไฟ รายจ่ายเพิ่ม มากขึ้นรายได้ก็ไม่มี ปัจจุบันนายคำทำงานเฝ้าบ้านให้นายตำรวจที่กรุงเทพฯ จะดูแลสวนมะม่วงจำนวน 100 ไร่ และดูแลบ้าน และคุมคนงานในสวนมะม่วงให้นาย เงินเดือนปัจจุบัน 8,000 บาท นายคำไม่กลับไปทำการเกษตรเนื่องจากรายได้ไม่แน่นอน การลงทุนที่สูง และไม่ยอมจะมีหนี้สินอีก เมื่อมีงานประจำ ทำให้รายได้คิดว่าพอกินพอใช้ดีกว่า ไม่ต้องลงทุนเอง

กรณีศึกษาที่ 10 นายสอน (นามสมมุติ)

นายสอน ปัจจุบันอายุ 58 ปีและภรรยา อายุ 55 ปี มีบุตรทั้งหมด 3 คน ประกอบด้วย บุตรชายคนที่ 1 อายุ 27 ปี การศึกษาจบการศึกษาระดับ ปวส. พาณิชยการราชดำเนิน บุตรชายคนที่ 2 อายุ 26 ปี จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาปีที่ 3 คนที่สามเป็นบุตรสาว อายุ 23 ปี จบการศึกษาระดับ ปวช. 3 ที่ พาณิชยการปากช่อง แต่งงานแล้วมีบุตร 1 คน

บ้านเดิมของนายสอนอยู่บ้านแพน จังหวัดอยุธยา อาชีพเดิม ทำนา ได้ทำนาที่ดินทำกินของพ่อแม่ นายสอนนายสอนได้ทำนาในที่ดินของพ่อแม่ที่อยุธยา ต่อมาได้สอนได้ไปหาเพื่อนที่บ้านป่าเขาใหญ่ ซึ่งอยู่ในอำเภอปากช่อง เมื่อนายสอนได้ไปดูความเป็นอยู่ของเพื่อนว่าเป็นอย่างไร นายสอนเห็นว่าที่ปากช่องมีความอุดมสมบูรณ์ และผลผลิตทางการเกษตรมีคุณภาพ นายสอนและภรรยาจึงตัดสินใจย้ายมาอยู่ที่ปากช่องเมื่อปี พ.ศ. 2515

การเปลี่ยนแปลงทางสังคม

เมื่อในอดีตนายสอนและภรรยาจะช่วยกันออกไปทำไร่ โดยที่บุตรทั้งหมดจะช่วยนายสอนและภรรยาทำไร่ นายสอนจะสอนให้บุตรชายทำไร่ ส่วนบุตรสาวคนเล็กยังเล็ก ส่วนบุตรชายของนายสอนทำไร่ทั้งสองคนจะแบ่งเบาภาระของนายสอนได้มาก เมื่อถึงวัยเข้าเรียนบุตรชายทั้งสองคนจึงได้เข้าเรียนบุตรชายทั้งสองจึงไม่มีเวลามาช่วยในไร่เหมือนเมื่อก่อน บุตรชายจะมาช่วยในวันเสาร์ - วันอาทิตย์ เมื่อบุตรชายเล็กเรียนตอนเย็นจะไปรับน้องสาวคนเล็กที่ไร่กลับบ้านมาก่อน ส่วนนายสอนและภรรยาจะทำงานที่ไร่ต่อ บุตรชายจะหุงข้าวไว้ให้ครอบครัว เมื่อนายสอนกลับถึงบ้านตอนเย็นจะได้กินข้าวด้วยกัน ส่วนกับข้าวภรรยาของนายสอนจะทำตอนเช้าให้ลูกไปโรงเรียนและนายสอนจะนำอาหารไปกินที่ไร่ และนายสอนจะเก็บผักสวนครัวมาจิ้มน้ำพริกกิน บางวันนายสอนจะไปจับปลาที่หนอง บางครั้งเพื่อนบ้านก็จะนำปลามาให้ เมื่อก่อนปลาในคลองชุกชุมอย่างมาก

ต่อมาเมื่อประมาณปี พ.ศ. 2522 ได้มีถนน ร.พ.ช. (เร่งรัดพัฒนาชนบท) ที่เป็นลูกรังได้เข้ามาในหมู่บ้านทำให้การเดินทางไปโรงเรียนสะดวกยิ่งขึ้น ทำให้บุตรชายคนโตได้ไปเรียนต่อที่กรุงเทพฯ บุตรชายไปอยู่กับน้องชายของนายสอน บุตรชายคนโตเรียนหนังสือและทำงานไปด้วย ในช่วงที่บุตรชายเรียน ปวช.1 - ปวส. บุตรชายจะเรียนหนังสือภาคค่ำ ส่วนเวลาเช้าถึงเย็น บุตรชายจะทำงานที่โรงพิมพ์ ปัจจุบันบุตรชายคนโตทำงานที่บริษัทญี่ปุ่น ได้เงินเดือน 9,000 บาท บุตรชายคนโตจะส่งเงินเป็นค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ทุกเดือน เดือนละ 2,000 บาท บุตรชายคนโตจะมาหานายสอนและภรรยาเดือนละ 1 ครั้ง ส่วนบุตรชายคนที่สอง เมื่อเรียนจบมัธยมศึกษาปีที่ 3 ได้ช่วยนายสอนและภรรยา

ทำไร่ เนื่องจากบุตรชายเรียนที่โรงเรียนปากช่อง จนเมื่อปี พ.ศ. 2536 บุตรชายคนกลางของ นายสอนได้ขอลาไปอยู่กรุงเทพฯ ไปทำงานอยู่กับน้องชายของนายสอน ปัจจุบันบุตรชายคนที่สองได้ แต่งงานแล้ว ทำงานเป็นคนขับรถส่วนตัวของผู้จัดการบริษัทได้เงินเดือน เดือนละ 7.000 บาท บุตรชายคนกลางไม่ได้ส่งเงินให้ นายสอนและภรรยา เพราะบุตรชายคนกลางมีค่าใช้จ่ายใน ครอบครัวของตัวเองแต่เมื่อมาเยี่ยมนายสอนและภรรยา จะนำเงินและซื้อของมาให้บ้างเป็นบางครั้ง บุตรสาวคนเล็กเมื่อเรียนจบ ปวช. ที่ปากช่อง ได้ไปทำงานที่กรุงเทพฯ เป็นเสมียนบัญชี ได้เงินเดือน 4.500 บาท ได้ส่งเงินให้นายสอนเดือนละ 1.000 บาท ทุกเดือน เมื่อปี พ.ศ. 2539 บุตรสาว ได้ แต่งงานมีบุตร 1 คนเป็นบุตรสาว ต่อมาเมื่อ พ.ศ. 2541 บุตรสาวได้เลิกกับสามีคนแรกเนื่องจากสามี มีภรรยาใหม่ ทำให้บุตรสาวได้พาลานมาอยู่บ้านกับนายสอน ช่วงที่บุตรสาวมาอยู่บ้านกับหลาน สาวนายสอนและภรรยามีความสุขมาก เพราะสืบเนื่องมาจากนายสอนอยู่กับภรรยาตามลำพังมา หลายปี ไม่มีคนดูแล เมื่อไปทำงาน ภรรยาต้องอยู่บ้านคนเดียว เมื่อบุตรสาวและหลานมาอยู่ด้วย ทำให้นายสอนและภรรยาไม่เหงา และหลานสาวเป็นเด็กที่ช่างพูด ทำให้นายสอนและภรรยารัก หลานสาวมาก

ต่อมาเมื่อประมาณ ปี พ.ศ. 2543 บุตรสาวคนเล็กได้แต่งงานใหม่ บุตรสาวได้สร้างบ้านใหม่ แต่อยู่ในบริเวณเดียวกันกับบ้านของนายสอน บุตรชายและบุตรสาวจะช่วยกันทำงานในไร่ของ นายสอนและให้นายสอนกับภรรยาดูแลหลาน เนื่องจากบุตรสาวเป็นห่วงนายสอนและภรรยาว่าอายุ มากแล้ว ไม่อยากให้ออกไปทำงานในไร่ เมื่อบุตรสาวมีปัญหาในไร่ บุตรสาวจะมาปรึกษานายสอน บุตรสาวและบุตรชายช่วยแบ่งเบาภาระของนายสอนไปได้อย่างมาก

การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ

ช่วงแรกที่นายสอนได้เข้ามาทำมาหากินประมาณ ปี พ.ศ. 2515 ได้เข้ามาซื้อที่จำนวน 20 ไร่ ไร่ละ 45 - 50 บาท เครื่องมือเครื่องใช้การเกษตรในช่วงนั้นจะมีมีด จอบ เสียม ขวาน ในตอนแรกจะ ใช้วัวไถไร่ เมื่อไถเสร็จจะใช้จอบขุดหลุมแล้วนำเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดหยอด เมื่อดันอ่อนข้าวโพดเริ่ม โตขึ้นจะใช้มีดกลางหญ้าที่อยู่รอบๆ ดันข้าวโพดทิ้ง นายสอนได้ทำไร่โดยได้รับความช่วยเหลือจาก ชาวบ้านโดยการลงแรงกัน ไม่ต้องเสียเงินค่าจ้าง นายสอนจะไปบอกชาวบ้านให้มาช่วยนายสอนทำ ไร่ ซึ่งวันที่ทำไร่จะนัดวันที่ไม่ตรงกับชาวบ้านคนอื่น การทำไร่จะเอาแรงโดยหมุนเวียนกันทำ ชาวบ้านมีการริบเร่งในการเพาะปลูกเก็บเกี่ยวผลผลิต นายสอนจึงต้องจ้างแรงงานเพื่อให้ชาวบ้านมา ช่วยนายสอนก่อนเพราะในช่วงนั้นถ้าใครส่งผลผลิตก่อนจะได้ราคาดี ชาวบ้านจึงต้องรอค่าแรง 10 บาท เป็นค่าว่าจ้าง การทำข้าวโพดจะเป็นไปตามธรรมชาติไม่มีการใช้ปุ๋ย และยาฆ่าแมลง ส่วน เมล็ดพันธุ์จะคัดเลือกเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดที่ดีมาปลูก เมล็ดพันธุ์ข้าวโพดไม่ต้องซื้อ การส่งผลผลิต

นายสอนจะใช้เกวียนลากไปขายที่ตลาด นายสอนจะจ้างเกวียนเพื่อนบ้านไปส่งผลผลิตแต่เพื่อนบ้านไม่คิดเงิน เนื่องจากนายสอนมีฐานะยากจน นายสอนจะให้เพื่อนเป็นของอย่าง ข้าว หรือน้ำปลา กะปิ แทนเงินตรา

ต่อมาเมื่อมีถนน ร.พ.ช.(เร่งรัดพัฒนาชนบท) ที่เป็นถนนลูกรังเข้ามาในหมู่บ้านประมาณ ปี พ.ศ. 2522 จากการคมนาคมที่เป็นทางเกวียนได้เปลี่ยนมาเป็นถนนลูกรังแต่ก็ยังมีทางเกวียนอยู่บ้าง ซึ่งถนนลูกรังยังไม่ได้มาตรฐาน เมื่อถึงหน้าฝนทางจะเป็นหลุมเป็นบ่อ พอหมดยหน้าฝนชาวบ้านที่มีรถไถจะมาช่วยกันเกลี่ยถนนให้เรียบ เครื่องมือที่ใช้ในการเกษตรได้เข้ามาในหมู่บ้าน เช่น รถไถ และได้มีการนำปุ๋ยเข้ามาในหมู่บ้าน เพราะเนื่องจากดินเริ่มเสื่อมสภาพ ผลผลิตที่ได้จึงได้ไม่เท่าที่ควร จึงต้องใช้ปุ๋ยคอก ต่อมาได้เปลี่ยนมาใช้เป็นปุ๋ยวิทยาศาสตร์และยาฆ่าแมลง การลงทุนในการทำไร่ข้าวโพด จะใช้เงินประมาณ 4,000 บาท นายสอนจะขายผลผลิตได้ประมาณ 5,000 บาท โดยที่เจ้าแ่จะมารับผลผลิตและมาสีข้าวโพดในไร่ นายสอนจะต้องเสียค่ารถและค่าสีให้กับเจ้าแ่ ช่วงนั้นนายสอนจะเลือกเจ้าแ่คนไหนให้ราคาดี นายสอนจะส่งเจ้าแ่เจ้านั้น ราคาข้าวโพดจะประมาณ กิโลกรัมละ 75 สตางค์ ซึ่งราคาไม่แน่นอนราคาขึ้นอยู่กับราคาตลาด และมีเทคโนโลยีได้เข้ามา ค่าจ้างรถไถ 3 ไร่ 100 บาท ค่าจ้างแรงงานในช่วงนั้นคนละ 40 - 50 บาท ต่อมาค่าจ้างรถไถเพิ่มราคาไร่ละ 50 บาท และ ค่าจ้างแรงงานเพิ่มขึ้นราคา 70 - 80 บาท ในช่วงที่เพิ่มราคาเนื่องจากนายสอนต้องการให้ชาวบ้านไปทำไร่ของตนเองก่อนคนอื่นเพื่อที่นายสอนจะได้ผลผลิตรอบที่สองต่อจะได้เก็บก่อนคนอื่นเพื่อได้ราคาที่มากกว่า

ต่อมาเมื่อประมาณปี พ.ศ. 2534 ได้มีการปรับปรุงถนนลูกรังให้เป็นถนนลาดยางเข้ามาในหมู่บ้าน ทำให้การคมนาคมมีความสะดวกยิ่งขึ้นจากที่ต้องเดินไปไร่ 3 - 4 กิโลเมตร นายสอนได้ซื้อมอเตอร์ไซด์ จากทางที่เป็นหลุมเป็นบ่อ และฝุ่นแดงคลุ้งกระจายไปหมด เมื่อมีถนนลาดยางทำให้มีพ่อค้าแม่ค้าจร เข้ามาซื้อผลผลิตข้าวโพดในไร่ของนายสอน โดยที่นายสอนไม่ต้องเดินทางไปส่งเจ้าแ่ พ่อค้าจะมีเครื่องสีข้าวโพดมาสีข้าวโพดที่ไร่ และให้ราคาเท่ากับส่งเจ้าแ่ที่ตลาด นายสอนไม่เคยได้กู้ยืมเงินจากเจ้าแ่หรือธ.ก.ส. (ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์) เนื่องจากนายสอนมีที่ดินให้เช่าที่จังหวัดอุรุษยา 100 ไร่ นายสอนจึงนำเงินค่าเช่าที่อุรุษยา มาลงทุน และพี่สาวจะให้เงินนายสอนมาลงทุนเนื่องจากพี่สาวเป็นคนมีฐานะร่ำรวยไปแต่งงานกับเจ้าของโรงงานทำอิฐ ที่จังหวัดนครปฐม

ต่อมาเมื่อ 4 - 5 ปี ข้าวโพดที่ปลูกไม่ค่อยได้ผลผลิตเท่าที่ควร ฝักแกร็นเล็ก นายสอนจึงเปลี่ยนมาปลูกพืชยืนต้น คือ มะม่วง นายสอนจะซื้อมาปลูกต้นละ 40 บาท นายสอนได้ปลูก 60 ต้น โดยการปลูกจะปลูกทีละเล็กทีละน้อย ทีละ 20 ต้นบ้าง 30 ต้นบ้าง นายสอนจะปลูกเรื่อย ๆ โดยไม่ได้

ผู้เงินมาปลูก มีเงินเท่าไรก็จะปลูกเท่านั้น ในช่วงนี้ค่าใช้จ่ายเพิ่มมากขึ้น ค่าจ้างแรงงานคนละ 120 บาท ค่ายาฆ่าแมลงซึ่งต้องฉีดปีละ 2 ครั้ง ค่าใช้จ่ายค่าน้ำ ค่ารถไถ จ้างไถไร่ละ 180 บาทจะไถ 2 รอบ การปลูกมะม่วงจะปลูกครั้งเดียวและจะเก็บผลผลิตได้นาน นายสอนต้องรอเก็บผลผลิตประมาณ 4 ปี ถึงจะเก็บผลผลิตนำไปขายได้ นายสอนจะจ้างรถไถก่อนและจึงตีตารางทำหลุม ลักษณะตารางเป็น ตารางหมากรุกเพื่อจะได้จัดแถวให้เรียบร้อย 4 วา ต่อ 1 ต้น แล้วจึงจ้างทำหลุม จ้างปลูก การส่งผลผลิตพ่อค้าแม่ค้าจรถกลางคงจะมาเหมาผลผลิตปีหนึ่งนายสอนได้ประมาณ 60,000 บาท นายสอนได้ปลูกมะม่วงพันธุ์เขียวเสวย มะม่วงพันธุ์ฟ้าลั่น มะม่วงน้ำดอกไม้ การลงทุนปลูกมะม่วงค่าใช้จ่ายทั้งหมดประมาณ 30,000 บาท

การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม

เมื่ออดีตนายสอนและภรรยาจะเดินไปทำบุญที่วัดระยะทางระหว่างบ้านนายสอนกับวัดประมาณ 2 กิโลเมตร นายสอนและภรรยาจะไปวัดในวันพระ นายสอนจะต้องตื่นมาอาบน้ำแต่งตัวด้วยเสื้อผ้าที่เรียบร้อยและสะอาด และนายสอนจะห่มผ้าเฉียงผ้าซึ่งจะเรียกว่า ผ้าเปียง โดยนายสอนจะใช้ผ้าขาวม้า ส่วนภรรยาจะใช้ผ้าสีขาว นายสอนและภรรยาไปทำบุญโดยการนำอาหารไปถวายที่วัด รับประทานพรจากพระ นายสอนจะได้พบปะเพื่อนบ้านได้พูดคุยกัน และนายสอนจะพูดคุยกับพระปรึกษาหารือกับท่านทุกเรื่องเสมอ

ต่อมาเมื่อประมาณปี พ.ศ. 2522 ได้มีถนน ร.พ.ช. (เร่งรัดพัฒนาชนบท) ซึ่งเป็นถนนลูกรังได้เข้ามาในหมู่บ้าน ทำให้นายสอนได้ถีบจักรยานไปวัดกับภรรยา แต่การเดินทางไม่สะดวกเท่าที่ควรเนื่องจากถนนขรุขระ ถ้าหน้าฝนจะถีบจักรยานไม่ได้ เมื่อนายสอนมาถึงวัด นายสอนและภรรยาจะนำอาหารถวายพระโดยจัดอาหารที่ชาวบ้านได้นำมาทำบุญ ให้ได้จำนวนพระสงฆ์ที่มีในวัดนั้น ๆ ชาวบ้านที่มาทำบุญจะรวมกันประเคนภัตตาหารแก่พระสงฆ์ ในระหว่างที่รอพระฉันภัตตาหาร นายสอนและเพื่อนบ้านจะมีโอกาสได้พูดคุยกัน เมื่อพระฉันเสร็จชาวบ้านจะนำสำรับของพระที่ฉันเหลือนั้นมารับประทานกัน

ต่อมาเมื่อประมาณปี พ.ศ. 2535 ถนนลูกรังได้ปรับปรุงเป็นถนนลาดยางทำให้การเดินทางสะดวกยิ่งขึ้นนายสอนจะขี่จักรยานไปวัดกับภรรยาเหมือนเดิม แต่นายสอนขี่จักรยานสะดวกสบายกว่าถนนลูกรัง ซึ่งถนนขรุขระเป็นหลุมเป็นบ่อ นายสอนจะไปวัดอย่างวัดพระ และงานบุญต่าง ๆ เหมือนเดิม แต่ถ้าวันไหนคิดงานในไร่ซึ่งตรงกับวันพระ นายสอนก็ไม่ได้ไปวัด เนื่องจากต้องทำงาน ซึ่งการทำไร่ต้องดูแลเอาใจใส่ การลงทุนที่เพิ่มมากขึ้นซึ่งไม่เหมือนสมัยก่อน ทำให้การทำบุญในวัน

พระของนายสอนและภรรยาไม่ค่อยไปวัดในวันพระสม่ำเสมอ พระในหมู่บ้านเขาใหญ่จะเป็นพระที่มีบทบาทในการเป็นผู้นำในการประกอบพิธีกรรมทางศาสนาต่าง ๆ เช่น ทำบุญบ้าน ทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้กับผู้ตาย งานศพ ซึ่งเจ้าอาวาสเป็นพระที่ปฏิบัติตนอย่างเคร่งครัดไม่เหมือนวัดอื่น เจ้าอาวาสจะช่วยเหลือชาวบ้าน อย่างชาวบ้านเดือดร้อนถ้าท่านช่วยได้ท่านจะช่วยทันที ท่านจึงเป็นที่เคารพรักของชาวบ้านในหมู่บ้านอย่างมาก เมื่อมีงานในบุญชาวบ้านจะร่วมมือ ร่วมใจกันอย่างเต็มที่

เมื่ออดีตการพักผ่อนหย่อนใจของนายสอนมักจะไปพบปะกับเพื่อนบ้านที่วัดนายสอนไปเล่นหมากรุกกับเพื่อน และเมื่อมีงานบุญนายสอนและชาวบ้านจะมีการสังสรรค์กันเป็นกลุ่มๆ จะมีการทานอาหารที่พิเศษกว่าธรรมดา และที่ขาดไม่ได้เลยคือการดื่มเหล้า (เหล้าสาโท) ซึ่งชาวบ้านจะทำกันเองโดยการเอาปลายข้าวเหนียวมาหมัก พอดื่มเหล้าได้พอสมควรมีการร้องเพลง มีกลอง และชาวบ้านจะรำวงกัน สนุกสนาน

ต่อมาเมื่อปี พ.ศ. 2522 มีถนน ร.พ.ช.(เร่งรัดพัฒนาชนบท) ที่เป็นถนนลูกรังได้เข้ามาในหมู่บ้าน ทำให้ชาวบ้านได้เลิกทำเหล้าสาโทเพราะตำรวจจับ ชาวบ้านต้องซื้อเหล้าดื่ม และเมื่อมีงานบุญในหมู่บ้านนายสอนจะไปร่วมด้วยเสมอ และนายสอนยังไปงานบุญที่หมู่บ้านใกล้เคียงด้วย ซึ่งงานบุญจะจัดไม่ตรงวันกัน เพื่อให้ชาวบ้านหมู่บ้านอื่นได้มาเที่ยว และต่อมานายสอนได้ซื้อวิทยุทรานซิสเตอร์มาใช้ ซึ่งนายสอนสามารถนำวิทยุติดตัวไปที่ไรก็ได้ นายสอนจะฟัง ข่าวสารบ้านเมืองเมื่อถนนเข้ามาทำให้มีหนังกลางแปลงเข้ามาเล่นที่วัด โดยเก็บค่าชม คนละ 10 บาท นายสอนและภรรยา มักจะพาบุตรไปดูเสมอ ในวัดจะมีอาหารขาย ซึ่งช่วงนั้นถ้วยเดียวชามละ 3 บาท ต่อมาเมื่อปี พ.ศ. 2523 ได้มีไฟฟ้าเข้ามาในหมู่บ้าน ทำให้นายสอนได้ซื้อโทรทัศน์ขาวดำมาดูซึ่งนายสอนชอบดูข่าว และภรรยาจะชอบดูละครและกีฬาทุกชนิด ต่อมา 2 - 3 ปี นายสอนได้ซื้อ โทรทัศน์สีต่อจากเพื่อนบ้าน เวลาว่างจากงานส่วนใหญ่ นายสอนจะดูโทรทัศน์ ไม่ได้ไปพบปะพูดคุยกับเพื่อนเหมือนก่อน ส่วนหนังกลางแปลงนายสอนเมื่อมีโทรทัศน์นายสอนก็ไม่เคยออกไปดูหนังกลางแปลง เนื่องจากเสียดาบเงินและดูอยู่บ้านสะดวกสบายกว่า ในปัจจุบันงานวัดได้เปลี่ยนจากที่เคยมี ลิเก มาเป็นดนตรีสดริงวัยรุ่น นายสอนไม่ได้ออกไปดู เนื่องจากไม่ค่อยชอบดนตรีสดริง ฟังไม่ค่อยรู้เรื่อง และวัยรุ่นมักจะกินเหล้าและทะเลาะวิวาทกัน บางทีวัยรุ่นจากหมู่บ้านอื่นเข้ามาชมดนตรีและกินเหล้า ทำให้มีเรื่องกันเป็นประจำ

กรณีศึกษาที่ 11 นายสมพงษ์ (นามสมมุติ)

นายสมพงษ์ปัจจุบัน อายุ 50 ปี การศึกษาจบชั้นประถมปีที่ 4 และภรรยาอายุ 45 ปี การศึกษาจบชั้นประถมปีที่ 6 มีบุตรทั้งหมด 2 คน คนโตเป็น บุตรชาย อายุ 25 ปี การศึกษาจบการศึกษา ปวส. ที่เทคนิคกรุงเทพ และคนสุดท้องเป็นบุตรสาว อายุ 23 ปี การศึกษาจบการศึกษา ปวช.3 ที่พาณิชยการปากช่อง

การเปลี่ยนแปลงทางสังคม

เมื่ออดีตความสัมพันธ์ระหว่างนายสมพงษ์กับภรรยาและบุตรทั้งสอง ดำเนินไปตามปกติ เนื่องจากลูกๆ ทั้งสองคนเป็นเด็กไม่เกรง ถึงแม้จะเป็นบ้างเป็นบางครั้ง ลูกๆ นั้นจะกลัวและเกรงผู้เป็นพ่อมากกว่าผู้เป็นแม่ จนเหมือนเป็นเพื่อนกัน ทำให้ลูกสาวไม่ค่อยกลัวผู้เป็นแม่ พูดจาหยอกล้อได้ แต่ผู้เป็นแม่ก็ไม่ตามใจบุตรจนเกินไป จะคอยห้ามปรามไว้บ้าง ภรรยาของนายสมพงษ์จะคอยว่ากล่าวตักเตือนบุตรให้รู้จักเคารพผู้ใหญ่ และจะสอนเรื่องการพูดจากับผู้ใหญ่ ซึ่งภรรยาของนายสมพงษ์ จะเคร่งครัดเรื่องการปฏิบัติตัวของบุตร จากการทำนายสมพงษ์ต้องขับรถโดยสารเกือบทั้งวัน กว่าจะกลับถึงบ้านเป็นเวลาค่ำมืด ภาระหน้าที่ในการอบรมเลี้ยงดูบุตรจึงตกเป็นของภรรยา ซึ่งทำหน้าที่เป็นแม่แต่ก็เชื่อว่านายสมพงษ์จะทำมาหากินจนห่างเหินครอบครัวเพราะหลังจากที่กลับมาจากวิ่งรถโดยสาร ในตอนเย็นจะกลับบ้านมาทานข้าวกับครอบครัว บางครั้งนายสมพงษ์ก็จะซื้ออาหาร เช่น ปลา กุ้ง ผักต่างๆ มาให้ภรรยาทำอาหาร และบางครั้งก็จะซื้ออาหารสำเร็จมาเลย ส่วนการศึกษาของบุตร นายสมพงษ์จะให้ความสำคัญอย่างมาก นายสมพงษ์พยายามส่งบุตรเรียนจนจบทั้งสองคน ถึงแม้บุตรทั้งสองเรียนไม่ถึงปริญญาตรี แต่นายสมพงษ์ก็ภูมิใจที่เขาสามารถมีงานทำ

ในช่วงที่บุตรชายคนโตจบปวช. 3 ที่เทคนิคปากช่อง บุตรชายของนายสมพงษ์ไปเรียนต่อที่กรุงเทพฯ นายสมพงษ์อยากให้บุตรชายได้เรียนหนังสือต่อ แต่เนื่องจากช่วงนั้นรายได้ของนายสมพงษ์ไม่ค่อยดีเท่าที่ควร บุตรชายจึงไปกู้เงินเรียกว่ากองทุนเพื่อการศึกษา รัฐบาลจะให้ค่าเทอม และค่าใช้จ่ายแต่ละเดือนประมาณเดือนละ 2,000 บาท ค่าอุปกรณ์การเรียนต่อเทอมเทอมละ 3,000 บาท ส่วนค่าใช้จ่ายเรื่องที่พักไม่ต้องเสีย เพราะบุตรชายอยู่กับพี่ชายของนายสมพงษ์ บุตรชายเป็นคนที่ยื่นเรียนหนังสือ จะตั้งใจเรียน ซึ่งทำให้นายสมพงษ์สนับสนุนบุตรเรื่องการเรียน เมื่อบุตรชายได้สำเร็จการศึกษา ได้เข้าทำงานที่ศูนย์รถยนต์โตโยต้าที่กรุงเทพฯ เงินเดือนประมาณ 8,000 บาท ในช่วงนี้บุตรชายจะส่งเงินให้นายสมพงษ์ทุกเดือน เดือนละ 2,000 บาท เป็นค่าใช้จ่ายภายในบ้าน และค่าเรียนหนังสือของน้องสาว ซึ่งบุตรชายจะส่งสารนายสมพงษ์ต้องทำงานหนัก หาเงินคนเดียวจึงช่วยนายสมพงษ์แบ่งเบาภาระ บุตรชายจะกลับบ้านเมื่อมีวันหยุด เช่น

ปีใหม่ สงกรานต์ เมื่อบุตรชายมาเยี่ยมนายสมพงษ์และภรรยาจะซื้ออาหารทั้งสดและแห้งทำให้นายสมพงษ์ได้เก็บอาหารไว้ทานได้หลายวัน เมื่อบุตรชายมาบ้านมักจะซ่อมรถโดยสารของนายสมพงษ์ และเปลี่ยนอะไหล่ที่ชำรุด และบุตรชายยังช่วยซ่อมรถยนต์ให้เพื่อนบ้าน บุตรชายปัจจุบันยังไม่ได้แต่งงาน เนื่องจากภาระหนี้สินที่กู้ยืมมาเรียน จึงไม่พร้อมที่จะมีครอบครัว ภายหลังจากที่บุตรชายจบการศึกษาได้ 2 ปี บุตรชายต้องชำระหนี้สินที่ได้กู้ยืมมาเรียน โดยจ่ายเงินคืนเดือนละ 2,000 บาท ให้กับรัฐบาล โดยที่รัฐบาลจะคิดดอกเบี้ย 100 ละ 1 บาทต่อปี

ส่วนบุตรสาวคนเล็กเมื่อเรียนจบที่ปากช่องได้ไปทำงานที่สระบุรีที่โรงงานหินอ่อน เป็นเสมียนได้เงินเดือน 4,000 บาท บุตรสาวจะกลับมาถึงบ้านทุกวันเสาร์เข้ามาถึงบ้าน พอวันอาทิตย์ช่วงประมาณ 10.00 น ก็กลับบ้านโดยนั่งรถโดยสารนายสมพงษ์ไปลงที่ปากช่องและไปต่อรถทัวร์กลับสระบุรี เมื่อบุตรสาวกลับบ้าน บุตรสาวจะทำงานบ้าน ซักผ้า ถูบ้าน ทำอาหารให้นายสมพงษ์และภรรยา บุตรสาวจะเป็นคนขยัน และเป็นเด็กที่มีความกตัญญูจะห่วงใยนายสมพงษ์และภรรยา จะกลับบ้านมาดูแลนายสมพงษ์และภรรยาอย่างสม่ำเสมอ

เมื่อบุตรชายและบุตรสาวมีปัญหาจะมาเล่าให้นายสมพงษ์และภรรยาฟัง ในครอบครัวจะคุยกันทุกเรื่อง ภรรยาของนายสมพงษ์จะเป็นที่ปรึกษาที่ดีของบุตรทั้งสอง และเมื่อนายสมพงษ์มีปัญหาจะปรึกษาภรรยา ซึ่งภรรยาจะเป็นคนที่มีเหตุผล และมีความคิดที่ดี นายสมพงษ์มักจะเกรงใจภรรยา เพื่อนบ้านมักจะพูดว่านายสมพงษ์กลัวภรรยา

การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ

เมื่อ พ.ศ. 2520 นายสมพงษ์ได้เข้ามาอยู่ในหมู่บ้านป่าเขาใหญ่ นายสมพงษ์ได้เข้ามาซื้อที่ดินในช่วงนั้น ราคา 40 - 50 บาท ช่วงแรกที่นายสมพงษ์ได้เข้ามาอยู่ นายสมพงษ์ได้ทำไร่ข้าวโพด นายสมพงษ์จะปลูกข้าวโพดโดยใช้เมล็ดพันธุ์จากการที่เพื่อนบ้านนำมาให้ ไม่ต้องซื้อซึ่งเป็นเมล็ดข้าวโพดที่ชาวบ้านได้ปลูกข้าวโพดไว้และคัดเมล็ดมาปลูกข้าวโพดต่อ เครื่องมือที่ใช้ในการเกษตร จอบ เสียม ขวาน มีด ในการทำไร่ นายสมพงษ์จะใช้วัวไถไร่ โดยการไถคนไถลากไปกับวัว ในช่วงนี้นายสมพงษ์ได้เลี้ยงวัว 2 ตัว ต่อมานายสมพงษ์จะขาดหลุมแล้วใส่เมล็ดข้าวโพด เมื่อข้าวโพดขึ้นต้นเล็กนายสมพงษ์จะดายหญ้า 1 ครั้ง หลังจากนั้นอีกหนึ่งเดือนจึงดายหญ้าอีกครั้งเป็นครั้งที่สอง การทำไร่ข้าวโพดไม่มีการใส่ปุ๋ย ไม่มีฉีดยาฆ่าแมลง นายสมพงษ์จะจ้างรถจีเอ็มซีไปส่งที่ตลาด การลงทุนในช่วงนี้ 1,000 บาท รายได้ที่ได้ประมาณ 4,000 บาท ค่าจ้างแรงงานคนละ 10 - 15 บาท ราคาผลผลิตในช่วงแรกก็ดีต่อมาประมาณ 1 - 2 ปี ราคาตกต่ำ และผลผลิตไม่ได้เหมือนเดิม

ต่อมานายสมพงษ์จึงเปลี่ยนมาปลูกมันสำปะหลังเมื่อประมาณปี พ.ศ. 2522 ซึ่งมีถนน ร.พ.ช. (เร่งรัดพัฒนาชนบท) ซึ่งเป็นถนนลูกรังได้เข้ามาในหมู่บ้าน นายสมพงษ์ได้ปลูกมันสำปะหลัง จำนวน 22 ไร่ เนื่องจากมันสำปะหลังเป็นพืชที่ทน และปลูกง่าย ในช่วงนี้นายสมพงษ์จะจ้างรถไถมาไถไร่ทำร่องก่อน ซึ่งแต่ละร่องจะทำห่างกันประมาณ 70 เซนติเมตร แล้วจึงนำดินมันสำปะหลังตัดยาวประมาณ 5 เซนติเมตรวางในร่อง . ห่างกันประมาณ 50 เซนติเมตร ในช่วงนั้นได้ใส่ปุ๋ยวิทยาศาสตร์เพื่อบำรุงดิน ค่าจ้างแรงงานคนละ 30 บาท นายสมพงษ์จะจ้างคนงาน 5 คน รวม นายสมพงษ์และพี่นายสมพงษ์และน้องนายสมพงษ์เป็น 8 คน

ในช่วงนี้นายสมพงษ์ได้ขายผลผลิตที่ได้ ไม่ค่อยดีเนื่องจากราคาตกต่ำ ช่วงนี้ราคา กิโลกรัมละ 50 สตางค์ นายสมพงษ์ได้ผลผลิต 2 คันรถหลัก ในการส่งผลผลิตนายสมพงษ์จะใช้รถหลักส่งผลผลิต รถหลักหนึ่งคันส่งผลผลิตได้ 4 ตัน นายสมพงษ์ส่งผลผลิตได้ 2 คัน นายสมพงษ์ได้จำนวนผลผลิตจำนวนทั้งหมด 8 ตัน ส่วนมันสำปะหลังจะได้กิโลกรัมละ 50 สตางค์ นายสมพงษ์จะได้เงินจากการทำไร่มันสำปะหลังประมาณ 4,000 บาท ส่วนค่าใช้จ่ายทั้งหมดประมาณ 3,500 บาท ซึ่งนายสมพงษ์ได้รายได้ได้น้อยเนื่องจากผลผลิตมันสำปะหลังได้จำนวนน้อย ดินมันสำปะหลังไม่งาม ช่วงแรกที่นายสมพงษ์ปลูกมันสำปะหลังผลผลิตที่ได้จะได้ 3 คันรถ แต่มาระยะหลัง นายสมพงษ์ได้แค่ 2 คันรถ ซึ่งช่วงหลังนี้ค่าใช้จ่ายเพิ่มมากขึ้น ต่อมาเมื่อมีถนนลาดยางได้เข้ามาเมื่อ พ.ศ. 2534 ได้ปรับปรุงถนนเป็นถนนลาดยาง ทำให้นายสมพงษ์จึงเลิกทำไร่ เนื่องจากราคามันสำปะหลังตกต่ำ นายสมพงษ์ซื้อรถโดยสารที่เป็นรถสองแถวใหญ่ นำมาวิ่งโดยสารในหมู่บ้าน โดยวิ่งรถจากหมู่บ้าน ออกปากช่อง รายได้วันหนึ่งได้ประมาณ 1,000 กว่าบาท แต่หักค่าน้ำมันอีก 500 - 600 บาท

การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม

ในช่วงแรกที่นายสมพงษ์ได้เข้ามาอยู่ในหมู่บ้าน ถนนในหมู่บ้านมีถนน ร.พ.ช. (เร่งรัดพัฒนาชนบท) ที่เป็นถนนลูกรังได้เข้ามาแล้ว ช่วงนี้นายสมพงษ์จะเดินไปวัดกับภรรยาเป็นประจำ เนื่องจากนายสมพงษ์ได้ย้ายมาอยู่ใหม่จึงต้องการทำให้สนิทสนมกับเพื่อนบ้าน เพราะช่วงนี้คนในหมู่บ้านจะมารวมตัวกันที่วัดเพื่อมาทำกิจกรรมทางศาสนา นายสมพงษ์จึงใช้โอกาสในการที่จะทำบุญ เพื่อให้รู้จักคนในหมู่บ้านให้มากขึ้น

เมื่อนายสมพงษ์ได้มาวัดอย่างสม่ำเสมอ นายสมพงษ์ถูกอภัยชัยกับเจ้าอาวาส เนื่องจากท่านเป็นผู้ปฏิบัติธรรมและมีความรู้เริ่ม เป็นนักพัฒนาที่ดี ท่านเจ้าอาวาสจึงให้คำแนะนำนายสมพงษ์ในเรื่องการประกอบอาชีพ ว่าคนในหมู่บ้านประกอบอาชีพอย่างไร ได้ผลผลิตอย่างไร ซึ่งท่านจะรู้เรื่องการทำมาหากิน เนื่องจากชาวบ้านมักจะไปพูดคุยกับท่านเสมอ จากการที่นายสมพงษ์ได้สนทนากับ

ท่านเจ้าอาวาส ที่มีความคิดเกี่ยวกับเรื่องหลักธรรมทางศาสนา โดยเป็นในรูปแบบของการนับถือศาสนา หรือแนวคิดของการเข้าใจหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าอย่างแท้จริง จึงทำให้นายสมพงษ์ มีแนวความคิดในการแสดงออกทางการนับถือ เลื่อมใส ศาสนาพุทธอย่างแท้จริงว่า การช่วยกันดำรงศาสนาพุทธ และการทำตนให้เป็นพุทธศาสนิกชนที่ดีนั้น ไม่จำเป็นแต่การไปทำบุญเข้าวัด

เมื่อมีไฟฟ้าได้เข้ามาในหมู่บ้านประมาณ พ.ศ. 2523 นายสมพงษ์ได้ซื้อโทรทัศน์ และจะดูรายการธรรมะเพื่อได้ฟังหลักคำสอนของพระพุทธเจ้ามาปฏิบัติอย่างจริงจังนั้น ก็ทำให้เกิดผลบุญได้ เช่น การดำรงตนได้เกิดศีล 5 อย่างเคร่งครัด การทำจิตใจให้มีสมาธิ การฟังเทศน์ ฟังธรรมผ่านทางสื่อทางวิทยุและนำคำสอน ที่ได้ฟังมาปฏิบัติ หรือนำมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน ซึ่งทำให้นายสมพงษ์ได้แนวคิดใหม่ในการนับถือศาสนาพุทธ ไม่เพียงแต่การไปวัดเพื่อทำพิธีกรรมต่าง ๆ เท่านั้นแต่นายสมพงษ์ยังคงไปวัด เพื่อไปพูดคุยสนทนาธรรมกับท่านเจ้าอาวาสและช่วยเหลืองานทางวัดที่พระสงฆ์ต้องการได้ช่วยเหลือ ทั้งทางด้านแรงงาน นายสมพงษ์ยังเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนาในวันสำคัญต่าง ๆ ด้วย

เมื่อนายสมพงษ์ได้เข้ามาอยู่ในหมู่บ้านนายสมพงษ์จะไปวัดเมื่อไปพูดคุยกับชาวบ้าน โดยที่นายสมพงษ์ไม่ดื่มเหล้า แต่ชาวบ้านมักจะตั้งกลุ่มดื่มเหล้า โดยที่นายสมพงษ์จะเป็นคนทำกับแกล้มไปให้ เนื่องจากนายสมพงษ์เป็นคนที่มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี และมีน้ำใจกับเพื่อนบ้าน เมื่อเพื่อนบ้านมาของความช่วยเหลือนายสมพงษ์และภรรยาจะให้ความช่วยเหลือไม่ว่าจะเป็นเรื่องเงินทองหรือเรื่อง การขอแรง นายสมพงษ์และภรรยาจะไปช่วยเพื่อนบ้านเสมอ ชาวบ้านในหมู่บ้านจะอยู่กันแบบ พี่แบบน้อง มีอะไรก็แบ่งปันกัน เช่น บ้านเพื่อนบ้านทำอาหารนำมาให้บ้าน นายสมพงษ์ และเมื่อบ้านนายสมพงษ์ทำอาหารจะแบ่งให้เพื่อนบ้าน ส่วนงานบุญต่างๆ ชาวบ้านจะมารวมลงแรงกัน อย่างงานบุญต่างๆ ใครมีอาหารจะนำมารวมกันที่วัด ส่วนผู้หญิงจะทำอาหารที่วัด และผู้ชายจะทำงาน โดยใช้แรงงานอย่างไร้ค่า มาปรับปรุงวัด เมื่อเสร็จสิ้นจากงาน ชาวบ้านจะมีการสังสรรค์ โดยการรับประทานอาหารร่วมกัน และจะพูดคุยกันอย่างสนุกสนาน ใครมีเรื่องที่สนุกสนานจากการทำงานมักจะมาเล่าให้ฟังในวงข้าว ต่อมาเมื่อประมาณปี พ.ศ. 2522 ได้มีถนน รพช. ที่เป็นลูกรังทำให้มีหนังสือกลางแปลงได้เข้ามาฉายในหมู่บ้าน โดยคิดค่าคนละ 10 บาท นายสมพงษ์จะชอบดูหนังสือกลางแปลง ส่วนภรรยาจะนิยมดูเกมมากมักจะนั่งหน้าเวทีเสมอ

ต่อมาเมื่อมีไฟฟ้าได้เข้ามาในหมู่บ้าน เมื่อปี พ.ศ. 2523 นายสมพงษ์ได้ซื้อโทรทัศน์ และวิทยุ เพื่อนายสมพงษ์จะได้ดูรายการมวยในวันเสาร์ วันอาทิตย์ นายสมพงษ์จะเร่งทำงานให้เสร็จเพื่อจะได้กลับมาดูรายการมวย ในการดูมวยบางทีนายสมพงษ์จะไปดูบ้านเพื่อนบ้านเนื่องจากเชียร์มวยกับ

เพื่อนบ้าน และนายสมพงษ์จะชอบดูรายการข่าวทั้งภายในประเทศและข่าวต่างประเทศ และบางครั้ง
นายสมพงษ์ยังได้ดูโทรทัศน์ที่เกี่ยวกับรายการธรรมะ

กรณีศึกษาที่ 12 นายชาติ (นามสมมุติ)

นายชาติ ปัจจุบัน อายุ 61 การศึกษาจบการศึกษามัธยมปีที่ 3 และภรรยา อายุ 55 ปี การศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 มีบุตรทั้งหมด 3 คน ประกอบ บุตรชายคนโตอายุ 30 ปี การศึกษาจบมัธยมปีที่ 3 บุตรสาวคนที่สอง อายุ 27 ปี การศึกษาจบพยาบาล บุตรคนที่ 3 อายุ 25 ปี กำลังศึกษาปริญญาโทที่ประเทศสหรัฐอเมริกา

ก่อนที่จะอพยพมาอยู่ที่นี่ บ้านเดิมอยู่ที่อำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี อาชีพเดิมคือ ทำนา สาเหตุที่ย้ายมาอยู่ต้องการมาตั้งรกรากทำมาหากิน และเพื่อนได้เข้ามาอยู่ที่บ้านป่าเขาใหญ่ก่อน ได้มาชักชวนนายชาติว่าดินที่นี่ดี ผลผลิตดี นายชาติจึงสนใจ ได้ปรึกษารภรรยาซึ่งช่วงนั้นมีบุตรชายคนโตอายุประมาณ 5 ขวบ

การเปลี่ยนแปลงทางสังคม

ครอบครัวของนายชาติจะค่อนข้างสนิทสนมกัน ถึงแม้จะไม่ได้ใกล้ชิดกัน แต่จะเป็นห่วงเป็นใยกันตลอด นายชาติและภรรยาจะช่วยกันทำมาหากิน และบุตรได้ช่วยงานนายชาติด้วย บุตรชายคนโตเมื่อเรียนจบได้มาช่วยครอบครัวดูแลงาน บุตรชายจะช่วยนายชาติขับรถรับและส่งผลไม้ โดยที่นายชาติจะสั่งให้บุตรชายไปรับผลไม้ตามไร่ของชาวบ้านและไปส่งที่พ่อค้าแม่ค้าที่กลางดง บุตรชายจะเป็นหัวเรี่ยวหัวแรงในการช่วยเหลือครอบครัว บุตรชายคนโตจะเรียนหนังสือน้อยกว่าพี่น้องคนอื่น บุตรชายคนโตได้ออกจากโรงเรียนมาช่วยนายชาติอย่างเต็มตัว เนื่องจากในช่วงนี้ฐานะนายชาติยากจน บุตรชายจึงเป็นคนขยันทำมาหากิน และบุตรชายจะดูแลครอบครัวแทนนายชาติเมื่อนายชาติได้ไปทำงานต่างประเทศ บุตรชายจะต้องดูแลทั้งภรณานายชาติและน้องอีก 2 คน ซึ่งอยู่ในวัยเรียน นายชาติจะส่งเงินมาให้บุตรชายคนโต เพื่อให้บุตรชายได้จัดสรรค่าใช้จ่ายภายในบ้าน ค่าเล่าเรียนน้อง และหนี้สินของนายชาติ บุตรชายสามารถรับผิดชอบหน้าที่ได้ดีมาก ปัจจุบัน บุตรชายได้แต่งงานและได้นายชาติได้ให้บ้านจัดสรรแก่บุตรชาย ซึ่งระยะทางห่างจากบ้านนายชาติประมาณ 12 กิโลเมตร และบุตรชายจะมาทำงานช่วยนายชาติที่บริษัททัวร์ทุกวัน และส่วนภรรยาของบุตรชายจะช่วยภรณานายชาติทำอาหารที่ร้านอาหารของนายชาติทุกวัน ซึ่งบุตรชายและลูกสะใภ้จะได้พบเจอทุกวัน

บุตรสาวคนที่สองได้เรียนที่กรุงเทพฯตั้งแต่วัยเด็ก โดยนายชาติให้ไปอยู่บ้านญาติจนจบมัธยมปีที่ 6 บุตรสาวได้ไปเรียนต่อพยาบาลจึงต้องไปพักที่มหาวิทยาลัย ช่วงที่บุตรสาวเรียนปิดเทอมจะมาเยี่ยมนายชาติและภรรยา ปัจจุบันทำงานเป็นพยาบาลอยู่ที่กรุงเทพฯ จะกลับบ้านประมาณเดือน

ละครึ่ง หรือนายชาติและภรรยาจะไปหาบุตรสาวที่กรุงเทพฯ ซึ่งบุตรสาวอยู่พาร์ทเมนต์ติดกับโรงพยาบาล เมื่อบุตรสาวมาบ้านจะคอยดูแลนายชาติและภรรยา จะซื้อยาบำรุงอาหารเสริม มาให้นายชาติเพราะบุตรสาวจะห่วงนายชาติและภรรยาเนื่องจากทำงานหนัก บุตรสาวจะเป็นห่วงเรื่องสุขภาพ

บุตรชายคนเล็กปัจจุบันบุตรชายไปเรียนต่อปริญญาโทที่สหรัฐอเมริกา นายชาติจะหาเงินส่งบุตรชายในช่วง 1 ปีแรกต่อมาบุตรชายได้ทำงานหาเงินเรียนเอง และบุตรชายยังส่งเงินมาให้นายชาติและภรรยาใช้อีก นายชาติไม่ได้เจอบุตรชายมาสองปีแล้ว บุตรชายจะกลับมาเยี่ยมบ้านเดือนพฤษภาคมนี้ ซึ่งทำให้นายชาติและภรรยา รอคอยบุตรชายคนเล็กกลับบ้าน เนื่องจากบุตรชาย ไม่เคยได้กลับบ้านเลยตั้งแต่ไปอยู่สหรัฐอเมริกา บุตรชายจะเขียนจดหมายมาหาทุกเดือน และจะส่งเสื้อผ้ามาให้นายชาติและภรรยา และให้พี่ชาย พี่สาว ซึ่งบุตรชายจะเป็นบุตรที่ขยันเรียนมาก ไม่ค่อยเที่ยวเตร่ จะสนใจเรียนมาตั้งแต่เด็ก นายชาติจะภูมิใจในตัวบุตรทุกคน บุตรทุกคนไม่เคยทำให้นายชาติและภรรยาเสียใจ และบุตรเป็นคนที่ได้รับผิดชอบในหน้าที่การงาน ซึ่งนายชาติจะสอนบุตรให้รับผิดชอบงานที่ตนเองทำ เมื่อบุตรทำตามคำสั่งสอนของนายชาติ มีการทำงานที่มั่นคง

การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ

เมื่อประมาณปี 2516 นายชาติได้ซื้อที่ดินจำนวน 70 ไร่ เป็นเงินทั้งหมด 15,000 บาท นายชาติได้ปลูกข้าวโพดในที่ดินทั้งหมด 70 ไร่ การปลูกข้าวโพดจะปล่อยให้ตามธรรมชาติไม่มีการบำรุง เนื่องจากดินในช่วงนั้นอุดมสมบูรณ์ดีมาก และไม่มีศัตรูพืชจึงไม่ต้องใช้ยาฆ่าแมลงด้วยการปลูกข้าวโพดในช่วงนี้เครื่องมือทางการเกษตร มีจอบ เสียม มีด การปลูกจะใช้จอบขุดหลุมแล้วจึงหยอดเมล็ดซึ่งเมล็ดได้มาจากเพื่อนบ้านจะแบ่งเมล็ดข้าวโพดให้พันธ์พื้นบ้าน จะคัดเอาเมล็ดข้าวโพดเก็บได้จากครั้งก่อนมาให้นายชาติ และชาวบ้านจะมาช่วยการเอาแรงกันทำงานไม่ต้องใช้เงินในการว่าจ้าง ซึ่งเจ้าของไร่จะทำอาหารมาเลี้ยงในช่วงกลางวันและช่วงเย็น จะมีการเลี้ยงอาหารและมีการ คืมเหล้า ในช่วงนี้ชาวบ้านจะคืมเหล้าสาโท ซึ่งชาวบ้านจะทำกันเอง ในหมู่บ้านเพื่อนบ้านจะช่วยเหลือกันหมุนเวียนกันทำงาน นายชาติมีวัว 2 ตัว นายชาติเลี้ยงเอาไว้ไถไร่ ค่าใช้จ่ายไม่ต้องใช้อะไรมากการลงทุนไม่ถึง 100 บาท ผลผลิตที่ได้ในช่วงนั้นผลผลิตดี นายชาติจะบรรทุกเกวียนของตนเองไปส่งที่ตลาด ในช่วงนั้นก็โลกรัมละ 50 สตางค์ ซึ่งรายได้ในช่วงนั้น 700 - 800 บาท เมื่อเพื่อนบ้านที่ไม่มีเกวียน นายชาติจะนำเกวียนไปส่งผลผลิตให้ชาวบ้าน โดยไม่คิดค่าจ้าง เนื่องจากเพื่อนบ้านก็เคยมาช่วยนายชาติทำไร่

ต่อมาเมื่อประมาณ พ.ศ. 2522 ได้มีถนน ร.พ.ช. (เร่งรัดพัฒนาชนบท) ที่เป็นลูกรังได้เข้ามาในหมู่บ้านทำให้มีเครื่องมือทางเกษตรที่ทันสมัยได้เข้ามา มีรถไถ ปุ๋ยวิทยาศาสตร์ ยาฆ่าแมลง นายชาติได้จ้างรถไถ พาน 3 ไถที่ ราคาในช่วงนั้น 3 ไร่ 100 บาท และ ปุ๋ยกระสอบละประมาณ 70 - 80 บาท ค่าจ้างแรงงาน คนละ 30-35 บาท การลงทุนทำไร่ข้าวโพดทั้งหมดประมาณ 15,000 บาท ผลผลิตที่ได้ทั้งหมดประมาณ 6,000 บาท หนึ่งปีปลูกข้าวโพดได้ 2 ครั้ง ต่อมาประมาณปี พ.ศ. 2528 นายชาติได้ตัดสินใจได้ซื้อรถหกล้อเนื่องจากทำไร่ก็ไม่มีอะไรดีขึ้น รายได้ก็ไม่มาก จะหาอาชีพอื่นทำในช่วงนั้นรถส่งผลผลิตมีแกระด้าแก่ นายชาติจึงซื้อรถ เพื่อรับส่งสินค้าทางเกษตร เช่น มะม่วง ข้าวโพดอ่อน ทำให้รายได้ของเพิ่มมากขึ้นได้ประมาณ เดือนละ 10,000 บาท ช่วงนี้ลูกค้าน้อยมาก เนื่องจากนายชาติมีรถหกล้อคันแรกในหมู่บ้าน ต่อมารายได้ลดน้อยลง เพราะชาวบ้านในหมู่บ้านได้ออกรถหกล้อตามนายชาติ ทำให้นายชาติขาดลูกค้าไปมาก ต่อมาเมื่อถนน ร.พ.ช. (เร่งรัดพัฒนาชนบท) ที่เป็นลูกรังได้ปรับปรุงเป็นถนนลาดยางเมื่อประมาณ พ.ศ. 2533 นายชาติจึงคิดหารายได้เพิ่มให้ในครอบครัว โดยนายชาติได้ออกรถโดยสาร เพื่อรับ - ส่งนักเรียน นายชาติเห็นว่าเด็กในหมู่บ้านมีจำนวนมากที่ต้องเรียนต่อ เมื่อมีการเดินทางที่สะดวกมากขึ้นทำให้นายชาติได้มาวิ่งรถโรงเรียน แต่ก็ยังรับส่งพืชผลอยู่เหมือนเดิม แต่ลูกค้าลดลง เมื่อมาขับรถโรงเรียนมีลูกค้าอย่างมาก นายชาติจะขับรถโรงเรียนอย่างเดียว รายได้จากการขับรถโรงเรียนประมาณ 8,000 บาท แต่รายได้ที่ได้ไม่แน่นอน เนื่องจากนักเรียนบางคนไม่มีเงินประกอบกันนายชาติเป็นคนใจดี จึงทำให้ไม่เก็บค่ารถคนที่ไม่มีเงิน นายชาติจึงขาดทุน จึงยกกิจการรถนักเรียนให้น้องของภรรยา ต่อมาเมื่อประมาณปี 2535 มีเพื่อนได้มาชวนนายชาติให้ไปทำงานต่างประเทศซึ่งจะต้องเสียค่าหัวประมาณ 30,000 บาท นายชาติได้ไปทำงานเดือนละ 25,000 บาท ทำก่อสร้างอยู่ 2 ปี นายชาติได้กลับเมืองไทย โดยมีเงินมา 80,000 บาท จึงนำเงินที่ได้จากไปทำงานต่างประเทศมาเปิดร้านขายของชำ ชาวบ้านมาเซ็นสินค้าแล้วไม่ยอมจ่ายเงินเป็นจำนวนมาก เนื่องจากชาวบ้านมีอาชีพรับจ้าง มีรายได้ไม่แน่นอน ชาวบ้านในหมู่บ้านในช่วงนั้นขายที่ให้นายทุนแล้วนำเงินไปซื้อเครื่องอำนวยความสะดวกต่าง ๆ เช่น โทรทัศน์ สเตริโอ ตู้เย็น เครื่องซักผ้า รถยนต์ และชาวบ้านนำเงินไปใช้อย่างฟุ่มเฟือยทำให้เงินที่ได้จากการขายที่หมดไป และไม่มีรายได้ เพิ่มขึ้นทำให้ต้องมาเซ็นสินค้าจากร้านนายชาติ แล้วไม่มีเงินจ่าย ทำให้นายชาติเปิดร้านได้ไม่ถึงสองปีก็ต้องปิดกิจการลง

ต่อจากนั้นมีเพื่อนแนะนำให้ซื้อที่ไว้ขายนายทุน จึงได้ไปทำสัญญากู้เงินกับธนาคารศรีนคร จำนวน 100,000 บาท เก็บที่ดินไว้ 1 ปี แล้วขายไร่ละ 8,000 บาท ได้เงิน 1,600,000 บาท ใช้นี้ธนาคารไป 130,000 บาท และนำไปซื้อที่อีก 50 ไร่ ไร่ละ 10,000 บาท ในช่วงนี้นายชาติหยุดกิจการทุกอย่างเป็นเวลา 1 ปีเพื่อหาข้อมูลเพื่อจะทำธุรกิจอะไรดี ช่วงนั้นมีนายทุนมาซื้อที่ทำรีสอร์ทกันมากขึ้น นายชาติจึงออกรถสิบล้อมารับเหมาดมดิน 1 คัน และรถกระบะ 1 คัน โดยนายชาติได้ควาน้มาคันละ 10,000 บาท ผ่อนส่งเดือนละ 18,000 บาท รายได้ในปีแรกดีมาก นายชาติได้รายได้วันละ

30,000 บาท นายชาติจึงซื้อรถสิบล้อเพิ่มปีละ 1 คัน ต่อมาก็ซื้อเรื่อย ๆ นายชาติมีรถสิบล้อทั้งหมด 4 คัน ช่วงแรกรายได้ดีมากต่อมางานถดถอยลง จึงหันมารับเหมาทำถนน โดยรับจากผู้ที่ประมูลถนนได้ ในระยะแรกทำถนนรายได้ดี นายชาติทำถนนได้ 3 เดือนมีลูกน้อง 40 - 50 คน หลังจากนั้นอีก 3 เดือน ก็ไม่ได้รับเงิน เนื่องจากถูกโกงเป็นเงินจำนวน 16 ล้านบาท ไม่มีเงินจ่ายค่าแรงลูกน้อง ค่าน้ำมัน ค่าหินคลุก ค่าเครื่องมือหนักที่ได้เข้ามา ค่างวดรถ นายชาติจึงถูกดำเนินคดีฟ้องศาลถึง 6 ครั้ง แต่นายชาติ ก็รอดพ้นทุกครั้งเนื่องจากผู้ฟ้องยอมความเพราะสงสารนายชาติ รถที่นายชาติได้ควานี่มาก็ถูกยึดทุกคน มีเงินเหลือติดตัว 3 บาท ในช่วงนั้นมีเพื่อนบ้านชื่อเทพจะซื้อข้าวสารอาหารแห้งพร้อมกับขโมยไก่กระรอกของนายเทพมาให้ทำกับข้าวอีกหนึ่งตัว

ต่อมานายชาติเห็นว่าการทำรีสอร์ทและบ้านจัดสรร มีรายได้ดี ทำให้ไปขอที่ดินที่เป็นมรดกจากพ่อแม่ของนายชาติมา 20 ไร่ นายชาติได้นำไปค้ำประกันเพื่อกู้เงินจากธนาคารกรุงเทพฯ สาขาปากช่องเป็น 16 ล้านบาท เพื่อนำไปใช้หนี้ทั้งหมดและไปซื้อรถแทรกเตอร์มา 1 คัน โดยไม่ต้องจ่ายเงินค่ารถก่อน ซึ่งตอนนั้นนายชาติไม่มีเงินทุนในการทำรีสอร์ทเลย นายชาติจึงไปติดต่อเพื่อน ชื่อ นายประกอบ เพื่อเป็นที่ปรึกษาและนายทอดให้เป็นผู้จัดการโครงการที่ 1 ขายบ้านได้ 36 หลัง จากนั้น นายชาติถูกนายประกอบโกงไป 2 ล้านบาท นายชาติจึงไปปรึกษาผู้จัดการธนาคารศรีนคร สาขาหนองแคว่าจะดำเนินกิจการบ้านจัดสรรต่อ นายชาติได้รับความช่วยเหลือจากผู้จัดการธนาคาร โดยการให้กู้เงินโดยใช้ที่ในโครงการที่ 1 ค้ำประกัน ได้เงินมา 3 ล้านบาท และได้ดำเนินโครงการต่อเนื่องมา 2 ปี ได้เงินใช้หนี้ ทั้งหมด 17 ล้านบาท คือใช้หนี้ธนาคารกรุงไทยไปทั้งหมดทั้งเงินต้นและดอกเบี้ย แต่ธนาคารศรีนคร นายชาติได้ใช้หนี้เพียงบางส่วน เหลือหนี้อีก 2 ล้านบาท นายชาติได้กู้เงินเพิ่มอีก 4 ล้านบาทเพื่อดำเนินโครงการต่อและซื้อที่ดินเพิ่ม 20 ไร่ และได้ไปติดต่อบริษัท มาปรับที่ให้ โดยยกที่ดินให้ 3 ไร่เป็นค่าจ้าง เงินที่จะทำโครงการที่ 2 ไม่พอ จึงไปติดต่อ ธนาคารกรุงเทพพาณิชย์ การเพื่อกู้เงิน มาสร้าง นายชาติได้กู้มาได้ 25 ล้านบาท และนายชาติได้นำเงินมาใช้หนี้ นายชาติได้ทำโครงการต่อโดยการทำถนนเข้าไป ต่อไฟฟ้า น้ำประปา และก่อสร้างบ้านขายได้ 20 หลัง ต่อมาเกิดเศรษฐกิจตกต่ำ ทำให้ไม่มีลูกค้ามาซื้อบ้าน นายชาติยังเป็นหนี้ ธนาคารกรุงเทพพาณิชย์การอีก 5 ล้านบาท นายชาติได้เปิดร้านอาหารแต่รายได้ไม่มากนัก เนื่องจากเป็นคนมีน้ำใจ ทำให้เพื่อน ๆ มักจะมากินฟรีเป็นประจำ รายได้พอกินพอใช้ ส่วนหนี้สินที่มีอยู่นายชาติได้ประนอมหนี้ยู่ จะใช้หนี้สินเป็นรายปี ไม่มีดอกเบี้ยเพิ่ม

การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม

ในอดีตนายชาติมีอาชีพทำไร่ ช่วงนั้นจึงมีเวลาว่าง เนื่องจากสมัยก่อนทำอะไรไม่ได้หวังจะหาเงินมากมายเหมือนปัจจุบัน ชาวบ้านในหมู่บ้านจะมารวมตัวกันทำบุญ ส่วนใหญ่ นายชาติจะเข้าวัด

ทั้งนี้เนื่องจากพื้นฐานทางบ้านของนายชาติ คือพ่อแม่ของนายชาติจะให้ความสำคัญกับวัดมาก จะไปทำบุญเป็นประจำและมักจะพานายชาติไปวัดด้วยตั้งแต่นายชาติยังเด็ก และเมื่อนายชาติได้บวชจึงได้ศึกษารธรรมะอย่างเคร่งครัด ต่อมาเมื่อนายชาติได้แต่งงานนายชาติจะมาทำบุญกับภรรยาเสมอ ในช่วงนั้นการเดินทางค่อนข้างลำบาก ถนนเป็นถนนลูกรังเป็นหลุมเป็นบ่อ แต่นายชาติก็ไปวัดเสมอ นายชาติจะขับมอเตอร์ไซด์กับวัดกับภรรยา นายชาติและภรรยาจะนำอาหารไปถวายพระ และไปฟังเทศน์ฟังธรรมทุกวันพระ ต่อมาในระยะหลัง เมื่อนายชาติได้ทำธุรกิจขนาดใหญ่ นายชาติไม่ค่อยมีเวลาว่าง ที่จะไปวัด เพราะเวลาส่วนใหญ่จะทำงาน ในช่วงนั้นฐานะนายชาติดีกว่าเดิม นายชาติจะทำบุญโดยการถวายปัจจัยเท่านั้น นายชาติมักจะชักชวนคนที่มาซื้อบ้านจัดสรรไปรวมทำบุญที่วัด เพื่อที่จะพัฒนาวัดได้เจริญยิ่งขึ้น นายชาติจะทำธุรกิจโดยการแลกเปลี่ยนและรับรู้สิ่งต่าง ๆ ว่าจะต้องทำอะไรบ้างเพื่อที่จะให้ธุรกิจสามารถอยู่ได้ นายชาติจะต้องคอยดูแลลูกค้าที่มาซื้อบ้านจัดสรร นายชาติจะสนใจแต่งงาน นายชาติตั้งใจทำงานจะวางแผนงานตลอดเวลา ต่อมาก็เกิดจุดหักเหในชีวิตของนายชาติ ที่ทำให้ นายชาติเริ่มตระหนักถึงความสำคัญของวัด คือ เศรษฐกิจ เพราะว่า เศรษฐกิจที่นายชาติทำมีปัญหา นายชาติต้องมีหนี้สินต่าง ๆ มากมายในช่วงนั้นนายชาติเครียดมาก เนื่องจากนายชาติไม่สามารถหาเงินมาใช้หนี้ต่าง ๆ ได้ จึงส่งผลทำให้นายชาติกดดันและเครียดอย่างมาก นายชาติเคยคิดที่จะฆ่าตัวตาย

เมื่อนายชาติคิดย้อนกลับไปในช่วงเศรษฐกิจดีก็พบว่านายชาติมีเงินแต่ไม่มีความสุขที่แท้จริง นายชาติได้กลับไปทำบุญไปวัดได้พูดคุยสนทนาทางธรรมกับพระ ทำให้นายชาติได้ความคิดและสั่งจะธรรมในชีวิต และนายชาติชอบฟังเทศน์ธรรมะ และนายชาติจะอ่านหนังสือธรรมะเสมอ นายชาติจะไปวัดในวันพระเพื่อไปถือศีลทุกวันพระ นายชาติเริ่มปล่อยวางงานธุรกิจไม่ยึดติดสิ่งของมากมาย ปัจจุบันนี้นายชาติมีความสุขมากถึงแม้ยังมีหนี้สินอยู่บ้าง

การพักผ่อนเมื่ออดีตนายชาติจะพาครอบครัวเดินไปเที่ยวน้ำตกที่อยู่ใกล้บ้าน นายชาติจะไปหาปลา บุตรจะชอบเล่นน้ำ ส่วนภรรยานายชาติจะทำอาหารไปทาน ทางเดินเป็นป่าระหว่างทางกลับบ้านจะหาหน่อไม้กลับไปทำอาหาร และจะแบ่งหน่อไม้ให้เพื่อนบ้านด้วย ส่วนในหมู่บ้านจะมีการรวมกันทำงานเอาแรงกันอย่างเช่นสร้างบ้าน สร้างวัด ทำไร่ เมื่อเสร็จงานจะมีการสังสรรค์ดื่มเหล้า ร้องเพลง รำวงกัน นายชาติจะชอบมากเนื่องจากนายชาติชอบร้องเพลง และนายชาติชอบตีกลองร้องรำ ต่อมาเมื่อประมาณ พ.ศ. 2522 ได้มีถนน ร.พ.ช. (เร่งรัดพัฒนาชนบท) ที่เป็นลูกรังได้เข้ามาในหมู่บ้าน ในช่วงนี้ได้มีหนังกลางแปลงได้เข้ามาในหมู่บ้าน และมีหมอรำซิ่ง มีลิเก นายชาติจะเป็นชอบดูหนังกลางแปลงกับบุตรด้วย ส่วนหมอรำซิ่งก็ดูบ้างแต่ไม่มาก ส่วนลิเกนายชาติไม่ค่อยดู ภรรยานายชาติจะชอบดูลิเก

ต่อมาเมื่อประมาณ พ.ศ. 2523 ได้มีไฟฟ้าได้เข้ามาในหมู่บ้าน ทำให้นายชาติได้ซื้อเครื่องอำนวยความสะดวกและซื้อเครื่องไฟฟ้า โทรทัศน์ สเตอริโอ เครื่องซักผ้า ตู้เย็น หม้อหุงข้าว นายชาติจะชอบดูโทรทัศน์รายการข่าว รายการธรรมะ รายการเศรษฐกิจ รายการบ้านเมือง ซึ่งนายชาติว่าตั้งแต่มีโทรทัศน์ทำให้ได้รู้ข่าวสารและได้รู้เหตุการณ์ที่ทันสมัย เมื่อก่อนนายชาติไม่ค่อยจะรู้เหตุการณ์บ้านเมืองเท่าไร จะฟังจากวิทยุ ซึ่งไม่มีภานายชาติต้องนึกภาพตามเอง แต่เมื่อมีโทรทัศน์ทำให้นายชาติได้พบเห็นอะไรหลายอย่างที่มีความรู้ และจะดูโทรทัศน์รายการที่มีสาระและนายชาติจะได้รับความรู้จากโทรทัศน์อย่างมาก เวลาว่างส่วนใหญ่ นายชาติจะดูโทรทัศน์

เมื่อประมาณ พ.ศ. 2534 ได้ปรับปรุงถนนให้เป็นถนนลาดยาง ในช่วงนี้นายชาติมีฐานะดี นายชาติจะซื้อรถยนต์นายชาติจะเดินทางตลอด นายชาติจะติดต่อธุรกิจ และในครอบครัวจะพักผ่อน โดยที่นายชาติจะพาภรรยาและบุตรไปทานข้าวที่เขื่อนลำตะคอง เมื่อนายชาติว่างจากงานจะพาภรรยาไปหาบุตรที่กรุงเทพ และจะไปเดินห้างสรรพสินค้าเพื่อซื้อของทั้งเสื้อผ้าและสิ่งของเครื่องใช้ ต่อมาห้างสรรพสินค้ามาเปิดที่สระบุรีนายชาติจะพาภรรยาไปซื้อของเมื่อของในบ้านขาด ภรรยาจะจกรายการของขาดแล้ว นายชาติจะขับรถไปซื้อของกับภรรยา

กรณีศึกษาที่ 13 นายยอด (นามสมมติ)

นายยอด ปัจจุบันอายุ 58 ปี และภรรยา ปัจจุบันอายุ 52 ปี บุตรทั้งหมด 3 คน คนโตเป็นบุตรชาย อายุ 29 ปี การศึกษาจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 และคนที่สองเป็นบุตรสาว อายุ 28 ปี การศึกษาจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 และคนสุดท้องเป็นบุตรชาย อายุ 26 ปี จบการศึกษาจากมหาวิทยาลัยขอนแก่น คณะสัตวแพทย์

นายยอดอยู่บ้านเดิมอยู่ที่อำเภอบ้านนา จังหวัดนครนายก นายยอดมาอยู่ที่หมู่อำเภอดินนา นายยอดมาอยู่ที่หมู่อำเภอดินนา เพราะเมื่อตอนที่นายยอดอยู่บ้านนา พ่อแม่มีที่นาอยู่ ต่อมาเมื่อพ่อแม่ นายยอดเสียชีวิตพี่น้องนายยอดจึงขายที่แบ่งกันและแยกย้ายกันไปหมด นายยอดจึงตัดสินใจมาอยู่หมู่อำเภอดินนา เพราะนายยอดได้ถูกชักชวนจากคนบ้านเดียวกันซึ่งเป็นพี่สาวภรรยาได้เข้ามาอยู่หมู่อำเภอดินนา นายยอดได้เห็นผลผลิตพืชผลดี ฝนตกตามฤดูกาล ข้าวของก็ถูกนายยอดได้มาอยู่เมื่อ พ.ศ. 2515

การเปลี่ยนแปลงทางสังคม

เมื่ออดีตนายยอดและภรรยาจะเดินไปไร่ โดยบุตรจะช่วยนายยอดทำงานในไร่ นายยอดจะสอนให้บุตรทำงาน บุตรชายคนโตและบุตรสาวคนที่สองจะทำงานช่วยนายยอดปลูกข้าวโพด โดยบุตรทั้งสองจะทำงานได้ทั้งชุดดิน หยอดเมล็ด คายหญ้า ใส่ปุ๋ย บุตรจะดูนายยอดทำแล้วบุตรทำตามนายยอด ซึ่งเมื่อบุตรทำผิด นายยอดจะสอนและแนะนำว่าจะทำอย่างไรถึงจะถูกต้อง อย่างใส่ปุ๋ยจะใส่จำนวนเท่าไร ส่วนบุตรอีกสองคนซึ่งยังเล็กอยู่จะใส่ตระกร้าแล้วนายยอดและภรรยาจะนำบุตรคนเล็กไปคั่ว พอถึงไร่บุตรคนที่สามจะนอนไถ่ร่มไม้ ครอบครัวของนายยอดจะไปไร่กันทุกคน

เมื่อถึงเกณฑ์เข้าโรงเรียนบุตรชายคนโตจะเข้าโรงเรียนที่ในหมู่บ้านบุตรชายจะเดินไปเรียนคนเดียวบางทีก็ไปกับกลุ่มเพื่อนบ้านละแวกเดียวกัน ต่อมาบุตรสาวได้เข้าเรียนโรงเรียนเดียวกับบุตรชายคนโตซึ่งสามารถจะดูแลน้องสาวคนที่สอง นายยอดจะสอนให้บุตรชายคนโตดูแลน้อง บุตรชายและสามารถปกป้องและดูแลน้องเป็นอย่างดี เนื่องจากนายยอดจะเข้มงวดในการดูแลน้องมากเพราะนายยอดและภรรยาต้องทำงาน บุตรชายสามารถช่วยแบ่งเบาภาระได้ บุตรชายและบุตรสาวเป็นเด็กที่เชื่อฟังนายยอดและภรรยา ไม่เคยโต้เถียง จะฟังเมื่อนายยอดได้สอน หลังจากบุตรทั้งสองเลิกเรียนจะต้องมาเลี้ยงน้อง โดยที่บุตรสาวคนที่สองจะช่วยภรรยาของนายยอดหุงหาอาหาร และทำงานบ้าน นายยอดจะสอนให้บุตรทำงานเนื่องจากฐานะยากจน นายยอดต้องการให้บุตรขยันขันแข็ง เพราะบุตรได้เรียนหนังสือน้อย ไม่เหมือนบุตรของชาวบ้านคนอื่น ที่สามารถส่งบุตรไปเรียนที่อื่นได้

นายยอดจึงจะเน้นเรื่องการทำมาหากิน และการรักใคร่กันในครอบครัว ส่วนบุตรชายคนที่สามได้เรียนหนังสือมากกว่าบุตรคนอื่น เนื่องจากน้องสาวของนายยอดได้ขอบุตรชายคนเล็กไปเลี้ยงตั้งแต่อายุได้ประมาณ 7 ขวบ เนื่องจากน้องสาวของนายยอดไม่มีบุตร และสามีของน้องสาวมีฐานะดี ซึ่งจะทำให้บุตรคนเล็กมีอนาคตที่ดีกว่า ได้เรียนโรงเรียนที่ดีแต่บุตรชายคนเล็กเมื่อปิดเทอมจะมาเยี่ยม นายยอดทุกครั้ง เนื่องจากภรรยาของนายยอดได้ขออน้องสาวว่าถ้าบุตรคนเล็กปิดเทอมต้องให้กลับมาเยี่ยม นายยอดและภรรยา ซึ่งบุตรชายคนเล็กได้ถูกเลี้ยงดูดีมาก เนื่องจากน้องสาวจะสอนบุตรชายคนเล็กให้รู้จัก เคารพผู้ใหญ่ พุดจาสุภาพ และบุตรชายคนเล็กขยันเรียน จนเรียนได้เกียรตินิยม สัตว์แพทย์ ซึ่งปัจจุบันได้ทำงานโรงพยาบาลสัตว์ที่พัทยา จังหวัดชลบุรี ซึ่งบุตรชายทำงานได้ 1 ปี เมื่อบุตรชายมาเยี่ยม นายยอดและภรรยาจะนำเงินมาให้ นายยอด ซึ่งนายยอดก็ปลื้มใจที่บุตรชายมีงาน การที่ดี สามารถเลี้ยงตนเองได้ และบุตรชายเป็นคนกตัญญู ถึงแม้ไม่ได้ส่งเสียบุตรชายเรียนแต่ บุตรชายก็เข้าใจว่านายยอดฐานะไม่ค่อยดี ไม่สามารถที่จะส่งบุตรชายเรียนสูง ๆ ได้

บุตรชายคนโต นายยอดได้ให้ที่ดินจำนวน 5 ไร่ และนายยอดได้สร้างบ้านให้บุตรเมื่อเขา แต่งงานมีครอบครัวบุตรชายได้ทำไร่โดยทำสวนมะม่วงของบุตรชายเองในที่ดินที่นายยอดให้ จำนวน 5 ไร่ จากเมื่อก่อนบุตรชายจะเป็นหัวเรี่ยวหัวแรงในการช่วยนายยอดทำงาน ทำให้นายยอด ได้แบ่งเบาภาระเนื่องจากบุตรชายเป็นคนขยันทำมาหากิน แต่เมื่อบุตรชายทำสวนของเขาเองทำให้ บุตรชายไม่มีเวลามาทำสวนของนายยอดได้อย่างเต็มตัวเหมือนเมื่อก่อน บางครั้งนายยอดสั่งให้ บุตรชายมาช่วย บางทีนายยอดก็เกรงใจบุตรชาย เพราะบุตรชายทำงานหลายอย่างทั้งทำสวน และยัง รับจ้างขับรถไถอีก เมื่อบุตรชายว่างจะมานายยอดเพื่อพูดคุยบ้าง และนายยอดก็ไปหาบุตรที่บ้าน บุตรชายบ้าง

ส่วนบุตรสาวคนที่สองจะแยกไปอยู่กับสามีที่กรุงเทพฯ เนื่องจากสามีทำงานที่ร้าน วัสดุก่อสร้างที่จังหวัดสระบุรี บุตรสาวจะมาเยี่ยมนายยอดเมื่อวันเทศกาล อย่างเช่น วันปีใหม่ วันสงกรานต์ บุตรสาวจะซื้ออาหารสดมาทำอาหารทานกันในครอบครัวซึ่งนายยอดและภรรยาจะมี ความสุขมาก ในวันหยุด เทศกาลจะได้อยู่พร้อมหน้าพร้อมตากันทุกปี

การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ

ช่วงแรกที่นายยอดได้เข้ามาอยู่ซื้อที่ดิน 60 ไร่ ไร่ละ 70 - 80 บาท เป็นเงินทั้งหมดประมาณ 5,000 บาท นายยอดทำไร่ข้าวโพด โดยนายยอดจะถางป่า ชาวบ้านในละแวกบ้านเดียวกันจะมาช่วย นายยอดถางป่า พอถางเสร็จจึงจุดไฟเผา นายยอดจะเก็บไม้ที่ถางมาสุ่มไฟ จากนั้นจึงขุดดิน เพื่อทำไร่ ข้าวโพด กับปลูกข้าวรวมเป็น 20 ไร่ ผลผลิตที่ได้ไปส่งที่ปากช่อง นายยอดจะขุดหลุม แล้ว

หยอดเมล็ดข้าวโพด ซึ่งเป็นเมล็ดข้าวโพดที่เพื่อนบ้านได้แบ่งมาให้ นายยอดปลูก ในช่วงนี้ยังไม่มี การนำปุ๋ยมาใช้และไม่มียาฆ่าแมลง นายยอดจะส่งข้าวโพดโดยการจ้างเกี่ยวการลงทุนในช่วงนี้ ไม่ต้องใช้เงิน เนื่องจากจะใช้การเอาแรงกัน และการส่งผลผลิตไม่ต้องจ้างเกี่ยว เนื่องจากนายยอดมี เกวียนของตนเองราคาข้าวโพดกิโลกรัมละประมาณ 50 - 60 สตางค์ เครื่องมือการเกษตรในช่วงนี้ ใช้ มีด จอบ เสียม ขวาน โดยจะใช้จอบขุดดิน ใช้มีดถางหญ้า ใช้ขวานไว้สำหรับฟันตอไม้ใหญ่ ที่ สามารถฟันได้หรือใช้เลื่อย พอเลื่อยเสร็จก็ใช้ไฟเผา ต่อมาเร่งส่งผลผลิตได้ใช้รถจีเอ็มซีไปส่งผลผลิต ที่ตลาด ในช่วงนั้นรถจีเอ็มซีเข้ามาได้เพราะเป็นหน้าแล้งรถจะเข้ามาได้ ต่อมานายยอดใช้ปุ๋ยคอก ในการบำรุงดิน

ต่อมาเมื่อประมาณ พ.ศ. 2522 ได้มีถนนลูกรังได้เข้ามาในหมู่บ้าน ทำให้มีรถหกล้อได้เข้ามา บรรทุกผลผลิต และผลผลิตในช่วงนี้ได้ราคาสูงขึ้น รายได้ข้าวโพดกิโลกรัมละ 75 สตางค์ ราคาจะ ขึ้นอยู่กับความชื้นด้วย ต่อมาดินเริ่มเสื่อมสภาพทำให้นายยอดต้องบำรุงดิน แต่บางทีไม่ต้องใช้ ปุ๋ยวิทยาศาสตร์ถ้านายยอดไม่ใช้ปุ๋ยนายยอดจะได้ผลผลิต 1 ไร่ จะได้ 500 - 600 กิโลกรัม แต่ที่คืนที่ นายยอดใส่ปุ๋ย นายยอดจะได้ผลผลิตประมาณ 800-900 กิโลกรัม เมื่อนายยอดเห็นว่าเมื่อใส่ผลผลิต ได้ดี นายยอดจึงจะใส่ปุ๋ยตลอด โดยนายยอดจะใช้ปุ๋ยวิทยาศาสตร์ตราเรือใบกระสอบละ 70 บาท นายยอดซื้อ 1 กระสอบจะใช้ในไร่ได้ 3 ไร่ นายยอดปลูกข้าวโพด 15 ไร่ จะได้ผลผลิตประมาณ 60 กระสอบ น้ำหนักกระสอบหนึ่งประมาณ 15 กิโลกรัมหรือ 20 กิโลกรัม น้ำหนักจะไม่เท่ากัน ดันไม้ใหญ่ก็ใช้เลื่อย พอเลื่อยเสร็จก็ใช้ไฟเผา หลังจากที่ใช้จอบขุดหลุม แล้วนำเมล็ดข้าวโพดหยอด ลงหลุม ค่าแรงคนงานในช่วงนี้ 10 บาท ต่อคน นายยอดจะจ้างประมาณ 5 คน นายยอดจะจ้างรถ ไถพาน 3 จากเพื่อนบ้านจะไถรอบเดียว สมัยก่อนดินจะมีลักษณะซุย ไม่ต้องไถสองรอบ ค่าจ้างไถ 3 ไร่ 100 บาท ต่อมาค่าแรงคนงานก็ขึ้นเรื่อยๆ จาก 10 บาทเป็น 15 บาท การลงทุนในช่วงนี้นายยอด ปลูกข้าวโพด 40 ไร่ การลงทุนประมาณ 5,000 บาท จะได้รายได้จากปลูกข้าวโพดประมาณ 20,000 บาท

เมื่อรายจ่ายเพิ่มมากขึ้นทำให้นายยอดต้องกู้ยืมเงินประมาณ 5,000 บาท นายยอดใช้เงินจากที่ กู้มาลงทุนการเกษตร และซื้อข้าว ซื้ออาหารบ้าง ในช่วงนี้ถ้าแก่จะคิดดอกเบี้ยร้อยละ 3 บาท ใน ช่วงนี้นายยอดจะเดินตามถนนลูกรังไปไร่ ถึงแม้จะมีถนนลูกรังได้เข้ามาแต่ถ้าหน้าฝนถนนขาด พอหมดหน้าฝนถนนก็ดีขึ้น โดยที่ชาวบ้านที่มีรถไถจะมาช่วยกันเกรดถนน ชาวบ้านในหมู่บ้านจะมา ช่วยกันทำถนน ปัจจุบันนายยอดยังปลูกข้าวโพดอยู่ 30 ไร่ การลงทุนเพิ่มมากขึ้นเป็น 20,000 บาท นายยอดจะได้รายได้จากการปลูกข้าวโพดทั้งหมดประมาณ 35,000 - 40,000 บาท รายได้ได้มากแต่ ค่าใช้จ่ายก็เพิ่มมากขึ้น บางปีฝนฟ้าไม่ตรงฤดูกาล ข้าวโพดไม่สวยบ้างข้าวโพดเสียบ้าง ทำให้รายได้ บางปีก็ ขาดทุน บางปีก็เท่าทุน รายได้จะไม่แน่นอน ปุ๋ยแห่งชาติกระสอบละ 320 บาท ปุ๋ยหนึ่งลูก

จะมี 50 กิโลกรัม นายยอดใช้ปุ๋ยทั้งหมด 30 กระสอบ กระสอบละหนึ่งไร่ ค่าจ้างแรงงานคนละ 120 บาท ค่ารถไถพาน 3 ไร่ละ 180 บาท และไถรอบที่สองใช้รถไถพาน 7 ไร่ละ 120 บาท ต่อมานายยอดได้มาปลูกได้มาทำสวน นายยอดปลูกมะม่วง 8 ไร่ นายยอดซื้อต้นอ่อนต้นละ 20 บาท และนายยอดได้ฉีด ยาฆ่าแมลงและใช้ยาเร่งออกดอกนอกฤดูกาลแต่ไม่ได้ผล การลงทุน 8 ไร่ประมาณ 3,000 บาท ค่าจ้างรถไถไม่ต้องเสีย เนื่องจากนายยอดได้ซื้อรถไถมาใช้ในการทำการเกษตร ในช่วงนี้ นายยอดได้ขายที่ทั้งหมด 40 ไร่ นายยอดขายได้เงินทั้งหมด 1,800,000 บาท นายยอดนำเงินที่ได้ไปใช้หนี้เก่าแก่ และนำเงินไป ซื้อรถไถ และซื้อที่ใหม่ และต่อเติมบ้านด้วยซึ่งนายยอดได้สร้างบ้านใหม่เป็นบ้านปูนชั้นเดียว และได้ สร้างบ้านบุตรชายคนโต และแบ่งเงินให้บุตรทั้งสามคน คนละ 100,000 บาท และ นายยอดได้ซื้อเครื่องอำนวยความสะดวก ตู้เย็น โทรทัศน์ ทีวีโอ วิทยุ เครื่องซักผ้า หม้อหุงข้าว และซื้อรถไถ ปัจจุบันนายยอดไม่มีเงินเหลือจากการขายที่แล้ว ในช่วงที่ขายที่ดิน นายยอดจะใช้เงินฟุ่มเฟือยอยากได้อะไรก็ซื้อ ในช่วงที่นายยอดปลูกข้าวโพดและปลูกมะม่วงโดยเช่าที่ดินของนายสวนทำการเกษตร ค่าเช่าคิดเป็นปี 300 บาทต่อ 1 ไร่ นายยอดเช่าไว้ 30 ไร่

การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม

ในช่วงแรกที่นายยอดได้เข้ามาอยู่ในหมู่บ้าน บ้านนายยอดอยู่ใกล้กับวัด นายยอดได้ถวายที่ให้วัด 1 ไร่เศษ นายยอดจะตักบาตรทุกเช้าที่หน้าบ้าน ภรรยาของนายยอดจะทำอาหาร ในครอบครัวจะผลัดกันตักบาตร ส่วนวันพระนายยอดจะไปวัดทุกครั้ง นายยอดได้มีความเลื่อมใสในตัวเจ้าอาวาส ท่านจะเป็นผู้ที่พัฒนาวัด โดยนายยอดและชาวบ้านจะร่วมกันสร้างศาลาบ้านเป็นครั้งแรกเมื่อก่อน เศรษฐกิจยังไม่เจริญนายยอดไม่ค่อยมีปัจจัยในการสร้างวัด นายยอดและชาวบ้านจะมาช่วยกันเอาแรงสร้างวัด ในวันพระนายยอดจะทำบุญตักบาตรตอนเช้า โดยที่พระจะไม่มาบิณฑบาตรเหมือนทุกวัน นายยอดจะต้องนำอาหารไปถวายพระที่วัด แล้วรับศีลรับพร และนายยอดมักจะสนทนารธรรมกับพระ วันพระชาวบ้านในหมู่บ้านจะมาวัด นายยอดจะได้พูดคุย พบปะเพื่อนบ้าน และจะปรึกษาหารือเรื่องการทำมาหากิน และคณะกรรมการของวัดและพระจะประชุมกัน เพื่อพัฒนาวัด อย่างเช่น ชาวบ้านมาลงแรงกันทำความสะอาด โดยจะเก็บใบไม้ และเก็บขยะที่วัด หรือชาวบ้านจะช่วยกันทำถนนเมื่อหมดหน้าฝน ซึ่งช่วงหน้าฝนถนนจะพัง ชาวบ้านจะมาช่วยกันถากถางหญ้าที่ขึ้นรก และนำรถไถมาช่วยกันไถถนน โดยวันที่ชาวบ้านมาช่วยกันทำงานที่วัด ชาวบ้านจะหยุดงานในไร่ 1 วันหรือ 2 วัน ในช่วงนี้ การพักผ่อนหย่อนใจหลังจากเสร็จงานของนายยอด คือ การได้พูดคุยกับเพื่อนบ้าน ได้ดื่มเหล้าสังสรรค์ พูดคุยกัน ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการทำมาหากิน เรื่องการทำไร่แต่ปัจจุบัน นายยอดและชาวบ้านต้องทำมาหากิน ไม่มีเวลาไปเอาแรงทำงานเมื่อแต่ก่อน ค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้น แต่นายยอดจะช่วยทำบุญในเรื่องปัจจัยให้แก่วัด เมื่อบุตรคนโตของ นายยอดอายุ 20 ปีได้บวชอุปสมบทเป็นพระได้ตามเกณฑ์อายุ 20 ปีก็บวชเลย แต่ปัจจุบันนี้บุตรชาย

คนสุดท้องอายุ 26 ปี แล้วยังไม่ยอมบวชเลยและส่วนใหญ่ตอนนี้นักบวชที่นี้จะต้องมีการเลี้ยงฉลองพระใหม่ด้วยการหาอาหารโตะเงินซึ่งนายยอดว่าค่าใช้จ่ายงานบวชเพิ่มขึ้นมาก เมื่อก่อนชาวบ้านมีอะไรก็มาช่วยกัน ไม่ต้องหาซื้ออาหารมากมาย ชาวบ้านจะทำอาหารกันเอง

ต่อมาได้มีถนนที่เป็นลูกรังได้เข้ามาในหมู่บ้าน เมื่อประมาณ พ.ศ. 2522 ทำให้มีหนังสือกลางแปลง ลีเก โดยที่วัดจะหาลิก โดยช่วงนั้นนายยอดเป็นกรรมการวัด โดยจะประชุมคณะกรรมการว่าจะหาอะไรมาเล่นมโหรีสพในวัด ซึ่งลงความเห็นว่าจะหาลิกมาเล่น 1 คี้น ราคา 3,000 บาท โดยค่าใช้จ่ายจะเก็บคณะกรรมการคนละ 100 บาท ส่วนชาวบ้านจะช่วยเท่าไรก็ได้ บางคนที่ช่วยคนละ 50 บาท ถ้าเงินที่ได้ไม่พอรายจ่ายคณะกรรมการจะเก็บค่าผ่านประตู คนละ 10 บาท และในหมู่บ้านจะมีหนังสือกลางแปลงซึ่งมาขายในหมู่บ้านจะเก็บค่าชมคนละ 10 บาท นายยอดจะพาบุตรไปดูหนังสือกลางแปลง

ต่อมาเมื่อมีไฟฟ้าได้เข้ามาในปี พ.ศ. 2523 ทำให้ชาวบ้านได้ซื้อโทรทัศน์ไว้ดู ช่วงแรกนายยอดยังไม่มีโทรทัศน์เป็นของตนเองต้องไปดูบ้านข้างเคียง ต่อมาเมื่อขายผลผลิตได้นายยอดจึงซื้อโทรทัศน์ไว้ดู นายยอดไม่ค่อยได้ไปวัดเหมือนแต่ก่อน เนื่องจากจะต้องทำงานหาเงิน เพราะข้าวของราคาสูงขึ้น และภาระที่ต้องรับผิดชอบมากขึ้น นายยอดมีหนี้สินมากขึ้น ค่าใช้จ่ายในบ้าน เมื่อก่อนนายยอด ไปวัดบ่อยเพราะไม่ค่อยทำงานมากเหมือนปัจจุบัน เมื่อนายยอดไม่ได้ไปวัด นายยอดจะเปิดโทรทัศน์ดูรายการธรรมะตอนเช้ามีวันเสาร์และวันอาทิตย์ ปัจจุบันนี้ศาสนาเปลี่ยนแปลงไปมาก เนื่องจากสมัยก่อนจะทำบุญโดยถวายปัจจัยไม่มากนัก แต่ตอนนี้ชุมชนได้เจริญมากขึ้น ชาวบ้านจะทำบุญมากขึ้น

ในครอบครัวเวลาว่างส่วนใหญ่จะดูโทรทัศน์ นายยอดจะชอบฟังรายการธรรมะ และจะดูรายการเกี่ยวกับการเกษตร เพื่อนำมาใช้ในไรก็ได้ และภรรยาของนายยอดจะชอบดูละคร ส่วนใหญ่จะชอบดู โทรทัศน์กันทั้งครอบครัว ซึ่งเป็นการพักผ่อนที่ไม่ต้องไปไหนอยู่กับบ้านจะดีกว่าออกไปข้างนอก ก็ต้องเสียค่าใช้จ่ายหลายอย่าง

กรณีศึกษาที่ 14 นางใจ (นามสมมติ)

นางใจ ปัจจุบันอายุ 50 ปี สามิได้เสียชีวิตแล้ว มีบุตรทั้งหมด 2 คน บุตรคนโตเป็นบุตรสาว อายุ 20 ปี กำลังศึกษาราชภัฏเพชรบุรีวิทยาลัย ชั้นปีที่ 3 ส่วนบุตรคนเล็กเป็นบุตรชาย กำลังศึกษามัธยมปีที่ 6 โรงเรียนประจำอำเภอปากช่อง

บ้านเดิมนางใจเป็นคนบ้านนา จังหวัดนครนายก ได้ย้ายมาอยู่ตั้งแต่เด็ก เนื่องจากพ่อแม่ นางใจ ได้ย้ายครอบครัวมาอยู่ที่นี่ ตั้งแต่ พ.ศ. 2502 ปัจจุบันพี่น้องนางใจได้แต่งงานแยกย้าย ครอบครัวไปหมดแล้ว

การเปลี่ยนแปลงทางสังคม

เมื่อนางใจได้แต่งงานได้แยกครอบครัวมาอยู่บ้านสามิซึ่งอยู่ในหมู่หมูสี และนางใจจะไปมาหาสู่พ่อแม่และแม่นางใจเสมอ ต่อมาเมื่อพ่อของนางใจเสียชีวิตนางใจ แม่ของนางใจได้ไปอยู่ที่กรุงเทพฯ กับน้องสาว ต่อมาเมื่อสามินางใจได้เสียชีวิตแม่ของนางใจได้มาอยู่ที่บ้านนางใจด้วย เมื่อสามิเสียชีวิต นางใจต้องรับภาระครอบครัวทุกอย่างซึ่งบุตรทั้งสองกำลังเรียนหนังสือ ซึ่งนางใจต้องขยันทำมาหากินเพื่อเลี้ยงครอบครัว บุตรสาวและบุตรชายเรียนที่ปากช่อง ตั้งแต่เด็ก นางใจจะเอาใจใส่เรื่อง การเรียนของบุตรมาก นางใจจะไปคอยถามครูว่าโรงเรียนในอำเภอโรงเรียนไหนดี นางใจถึงจะตัดสินใจให้บุตรได้เรียน บุตรสาวอยู่โรงเรียนคริสต์ตั้งแต่อนุบาลจนถึงมัธยมปีที่ 3 จึงได้สอบเข้าโรงเรียนประจำอำเภอได้ และปัจจุบันบุตรสาวเรียนอยู่ที่บางปะอิน ซึ่งจะกลับบ้านอาทิตย์ละครั้ง โดยนางใจจะให้เงินเป็นอาทิตย์ละ 500 บาท บุตรสาวใช้เงินไม่มากเนื่องจากเป็นคนประหยัด และจะสงสารนางใจ ทำงานหาเงินคนเดียว บุตรสาวพักกับญาติที่สระบุรีและนั่งรถทัวร์ไปเรียนที่บางปะอิน นางใจให้บุตรไปเรียนที่นั่นเนื่องจากบุตรสาวเรียนไม่ค่อยเก่ง นางใจไม่ยอมให้บุตรต้องไปแข่งขันกับคนอื่นมาก บุตรสาวเมื่อกลับบ้านจะช่วยนางใจคูลูกไม้และจะช่วยนางใจทำงานบ้าน เช่น ถูบ้าน กวาดบ้าน ล้างจาน หุงข้าว แต่นางใจทำอาหารเอง เนื่องจากบุตรสาวทำอาหารไม่เก่ง จะให้บุตรสาวช่วยเป็นลูกมือมากกว่า บุตรสาวเมื่อยังเด็กจะเชื่อฟังไม่ค่อยเถียง แต่ปัจจุบันนางใจจะสอนจะเตือนอะไรก็จะพูดได้ตอบทุกคำ ซึ่งเด็กสมัยนี้เราก็ต้องเข้าใจว่าเขามีความคิดเป็นของตนเอง นางใจจึงเปลี่ยนมาสอนบุตรแบบเพื่อน นางใจและบุตรมักจะพูดล้อเล่นกันเสมอ มีปัญหาอะไรบุตรจะมาเล่าให้นางใจฟัง และนางใจจะแนะนำ นางใจ จะไม่บังคับบุตรแต่จะชี้ให้เห็นว่าสิ่งไหนดี และสิ่งไหนไม่ดี

ส่วนบุตรชาย จะนั่งรถโดยสารไปเรียนเป็นรถนักเรียนจะไม่รับชาวบ้าน จะรับเฉพาะนักเรียนที่จ่ายรายเดือน เดือนละ 300 บาท บุตรชายเป็นบุตรที่ขยันจะช่วยนางใจได้อย่างมาก เนื่องจากบุตรชายจะรู้จักหนังสือฝรั่ง ซึ่งนางใจไม่ค่อยรู้เท่าบุตรชาย บางครั้งลูกค้ามาเช่าต้องถามบุตรชายว่าเรื่องนี้อยู่ตรงนั้น และวันหยุดนางใจได้ลงทุนเปิดร้านเกมส์วีดีโอที่บ้านให้กับบุตรชายจะเปิดเฉพาะวันเสาร์และอาทิตย์ จะคิดค่าบริการเล่นเกมวีดีโอชั่วโมงละ 25 บาท รายได้ในช่วงแรกดีมาก ต่อมาจมีร้านอื่นทำตาม และร้านอื่นลงทุนมากกว่านางใจ นางใจมีวีดีโอเกมส์แค่ 2 เครื่อง ไม่อยากลงทุนมากเพราะบุตรชายอยู่ในวัยเรียน ไม่อยากให้บุตรมาทำธุรกิจเต็มตัว จะทำให้บุตรไม่มีเวลาเรียน ซึ่งบุตรชายเป็นเด็กหัวดี ไม่ขยันอ่านหนังสือ แต่เป็นเด็กความจำดี และมีความคิดดี มักจะเป็นที่ปรึกษาของนางใจเรื่องงานได้

ครอบครัวของนางใจจะใกล้ชิดสนิทสนมกันมาก ในครอบครัวจะเล่าเรื่องต่าง ๆ ให้กันฟัง มีอะไรจะไม่ปิดบังกัน ซึ่งนางใจจะเป็นเหมือนเพื่อนให้แก่บุตร นางใจไม่เคยตีบุตรเลย นางใจจะพูดจาแนะนำสั่งสอนกับบุตรมากกว่าที่จะลงโทษอย่างรุนแรง นางใจจะเป็นทั้งพ่อและแม่ของบุตร นางใจต้องเข้มแข็งจะทำงานไม่แท้ผู้ชาย เนื่องจากนางใจถูกเลี้ยงดูจากพ่อแม่ นางใจให้ทำมาหากินตั้งแต่เด็ก นางใจจะช่วยพ่อแม่ทำงานตั้งแต่ยังเด็ก เนื่องจากเป็นนางใจเป็นบุตรสาวคนโต และไม่ได้เรียนหนังสือสูงเหมือนน้องคนอื่น นางใจอยากให้น้องเรียนสูง พ่อแม่ นางใจเป็นคนจีน จึงไม่อยากให้บุตรสาวเรียนมาก เพราะเมื่อบุตรสาวโตก็ต้องแต่งงานแยกครอบครัวไปอยู่กับสามี ก่อนที่แม่ของนางใจมาอยู่เมื่อนางใจต้องออกไปในเมือง จะต้องฝากบุตรไว้กับเพื่อนบ้านที่สนิทสนมกันมีอะไรก็ช่วยเหลือกัน ไม่ได้เป็นญาติแต่สนิทกันมาก เพื่อนบ้านจะห่วงใยดูแลกันมาตลอด

ต่อมาเมื่อสามีนางใจเสียชีวิต แม่ของนางใจได้มาช่วยเลี้ยงหลานซึ่งหลานทั้งสองจะติดแม่ของนางใจ แม่ของนางใจเป็นคนใจดี และจะช่วยนางใจดูแลบ้านด้วย ซึ่งแม่ของนางใจสงสารนางใจที่ภาระรับผิดชอบมาก แม่ของนางใจจึงขายขนมไทยช่วยหารายได้ค่าเล่าเรียนหลานด้วย แม่ของนางใจจะเป็นคนให้ค่าใช้จ่ายเงินอาทิตย์แก่หลานสาวคนโต และนางใจจะช่วยแม่ทำขนมไทยทุกวัน มีขนมใส่ไส้ ขนมตาล ขนมกล้วย นางใจจะช่วยขูดมะพร้าว นางใจจะช่วยไปซื้อของเพื่อมาเตรียมของให้แม่ทำ และจะช่วยเป็นลูกมือในการห่อใบตอง นางใจจะดูแลร้านวีดีโอด้วยและทำขนมไทยด้วย

การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ

เริ่มแรกนางใจได้ทำอาชีพปลูกข้าวโพด จำนวน 20 ไร่ โดยที่นางใจเป็นพี่สาวคนโตต้องช่วยพ่อแม่ทำงานในไร่ สมัยก่อนชาวบ้านจะเอาแรงกันโดยไม่คิดเงิน นางใจจะทำอาหารเลี้ยงชาวบ้านที่มาช่วยจะทำอาหารเลี้ยงทั้งกลางวันและกลางคืนและบางครั้งจะเลี้ยงเหล้าด้วยเพราะอากาศหนาว

การปลูกข้าวโพดสมัยก่อนจะใช้วัวในการไถที่ และใช้จอบขุดดิน แล้วจึงหยอดเมล็ด ซึ่งเป็นพันธุ์พื้นเมืองเป็นพันธุ์ที่ดีมาก ถ้าปลูกปีนี้จะเก็บเมล็ดไปใช้ปีหน้าได้ เมื่อปลูกข้าวโพดได้ ประมาณ 1 เดือน นางใจจะใช้วัวในการทำร่นหมายถึงการพรวนดิน เมื่อปลูกเสร็จ พอถึงเวลา 45 วัน ฝักข้าวโพดเริ่มออก จึงเก็บฝักได้ ถ้าฝนตกยังไม่แห้งยังเก็บไม่ได้ ถ้าไม่มีฝนจะแห้งเร็วจะได้เก็บข้าวโพดเร็ว ช่วงนั้นเก็บขายกิโลกรัมละ 50 สตางค์ ในช่วงนี้ไม่ต้องลงทุนมาก ไม่มีปุ๋ยวิทยาศาสตร์ ไม่มียาฆ่าแมลง พอหักข้าวโพดเสร็จ นางใจได้ปลูกฝ้ายในที่ของข้าวโพด การปลูกฝ้ายจะซื้อพันธุ์ฝ้ายมา กิโลกรัมละ 10 บาท นางใจใช้ 30 กิโลกรัม ในการปลูกฝ้ายต่อครั้งหนึ่งในช่วงนี้ไม่มียาฆ่าแมลง และปุ๋ยวิทยาศาสตร์ นางใจจะส่งผลผลิตโดยอาศัยเพื่อนบ้านให้บรรทุกเกวียนไปส่งให้เพื่อนบ้านไม่ได้คิดเงินมีอะไรก็แบ่งปันกัน อย่างนางใจมีอาหารมีเสื้อผ้าก็แบ่งให้ ต่อมาเมื่อชาวบ้านมีรายจ่ายเพิ่มขึ้นชาวบ้านจะต้องคิดค่าแรงคนงานคนละ 10 บาทต่อวัน ต่อมาเมื่อประมาณ ปี พ.ศ. 2522 ได้มีถนนที่เป็นลูกรังได้เข้ามาในหมู่บ้าน ทำให้การส่งผลผลิตนางใจจะส่งโดยไปรถโดยสารของนายพุดซึ่งเป็นรถโดยสารคันแรกของในหมู่บ้าน จะวิ่งรถโดยสารวันละ 1 รอบ จะออกปากช่องแต่เช้าและบ่ายก็จะกลับเข้าหมู่บ้าน ค่าจ้างขนส่งคนละ 10 บาท ถ้าขนข้าวโพดด้วยจะคิดกระสอบละ 10 บาท ผลผลิตข้าวโพดได้เพิ่มขึ้นเป็น กิโลกรัมละ 7 สตางค์ บางครั้งก็ 1 บาท ไม่นั่นเอง ในช่วงนี้นางใจได้จ้างรถไถมาไถ เนื่องจากประหยัดเวลา และสะดวกกว่าที่เราจะใช้วัวไถที่ดินเหมือนดังแต่ก่อน ค่าจ้างรถไถ คิด 3 ไร่ 100 บาท ค่าจ้างแรงงานคนละประมาณ 30 - 35 บาทต่อวัน ในช่วงนี้ชาวบ้านในหมู่บ้านได้เริ่มนำปุ๋ยมาใช้ เนื่องจากดินเริ่มจะเสื่อมสภาพ นางใจจึงใช้ปุ๋ย กระสอบละประมาณ 80 - 100 บาท การลงทุนการเกษตรในช่วงนี้ประมาณ 700 - 800 บาท ผลผลิตที่ได้ประมาณ 2,000 บาท

ต่อมาเมื่อถนนลูกรังได้ปรับปรุงเป็นถนนลาดยางการเดินทางขนส่งผลผลิตก็สะดวกยิ่งขึ้น มีพ่อค้ามารับผลผลิตที่ไร่ และทำให้นางใจได้เลือกที่จะส่งพ่อค้าแม่ค้าที่ให้ราคาที่ดีกว่า หรือจะนำผลผลิตไปส่งที่ปากช่องเอง โดยจ้างรถหกล้อ ในช่วงนี้นางใจได้เปลี่ยนจากการปลูกข้าวโพดมาทำสวนน้อยหน้าจำนวน 20 ไร่ ค่าดินน้อยหน้าประมาณ 70 - 80 บาท นางใจปลูกน้อยหน้าทั้งหมดประมาณ 1,000 บาท ต้องจ้างรถไถของญาติมาไถ 2 รอบ ราคา 300 บาท และเหมาถางโคนต้นละ 3 - 5 บาท และเอาปุ๋ยวิทยาศาสตร์มาใส่ แต่จะใส่ปีที่สอง ต้องดูว่าดินงามไหมแต่ถ้าดินน้อยหน้าดินเล็กต้องใส่ปุ๋ยวิทยาศาสตร์ใส่ดินน้อย พอดันโตถึงจะบำรุงโดยใส่ปุ๋ยวิทยาศาสตร์มาก และต้องฉีดยาฆ่าแมลงด้วยปีละ 2 ครั้ง ส่วน การเก็บผลผลิต 3 ปี ถึงจะเก็บน้อยหน้าได้ ราคาน้อยหน้า กิโลกรัมละ 20 - 30 บาท การลงทุนประมาณ 50,000 กว่าบาท รายได้ที่ได้ประมาณ 100,000 บาท ราคาน้อยหน้าต้องขึ้นอยู่กับขนาดของลูกน้อยหน้าด้วย ซึ่งพ่อค้าจะมากัดหน้อยหน้า ต่อมานางใจให้เพื่อนบ้านเช่าที่ เนื่องจากสามีนางใจเสียชีวิต นางใจไม่มีคนช่วยทำไร่

นางใจกล่าวว่า “สมัยก่อนได้ข้าวโพดมา 1,000 บาท นางใจใช้เงินไม่ถึง 500 บาท ปลาหูช้าง 6 สลึง หมู 3 พวง 5 บาท พอมีถนนได้เข้ามาทำให้มีของมาขายทุกอย่าง แต่สมัยนี้ค่าใช้จ่ายเพิ่มมากขึ้น อะไรก็แพงไปหมด”

ต่อมาประมาณปี พ.ศ 2536 นางใจได้เลิกทำไร่เนื่องจากสามีเสียชีวิต ไม่มีคนช่วย นางใจได้มีญาติจากกรุงเทพ มาแนะนำให้เปิดร้านเช่าวิดีโอ และรายได้จากการทำร้านวิดีโอจะดีกว่าการทำสวน เนื่องจาก ปลุกน้อยหน้าต้องรอรายได้ 1 ปีถึงจะได้ครั้งเดียว และต้องรอผลผลิตถึง 3 ปี ถึงจะออกซึ่งเปิดร้านวิดีโอรายได้มีทุกวัน ในช่วงแรกค่าเช่าวิดีโอ 5 ม้วน 100 บาท จะกำหนดคืน 7 วัน บางคนก็อ้างว่าลืมบ้าง บางคนหายไปเลยย้ายบ้านเอาม้วนวิดีโอไปด้วย ปัจจุบันค่าเช่าวิดีโอมีวันละ 20 บาท ถ้ามาสเตอร์เทป มีวันละ 30 บาท ส่วนวิดีโอซีดีแผ่นละ 30 บาท ระยะเวลาเช่านางใจจะให้เช่าได้ 3 วัน ในช่วงที่เปิดมารายได้เช่าวิดีโอดีมากเพราะร้านนางใจเป็นร้านแรกในหมู่บ้าน และช่วงนั้นชาวบ้านขายที่ได้ ไม่ค่อยได้ทำงานจะพักผ่อนโดยการเช่าวิดีโอไปดู นางใจเล่าว่า “เมื่อประมาณ 5 ปีที่แล้ว วันเฉลิมพระชนมพรรษา 5 ธันวาคม รายได้วันเดียวประมาณ 5,000 บาท ในร้านแทบไม่มีวิดีโอเหลือเลย รายได้เมื่อก่อนดีมาก ปัจจุบันรายได้ไม่ค่อยดี ชาวบ้านใช้เงินจากการขายที่กันหมด ชาวบ้านไม่ค่อยมีเงินใช้จ่ายฟุ่มเฟือยเหมือนแต่ก่อน สมัยก่อนชาวบ้านนำเงินใส่ถุงปุยไปเที่ยวที่ตลาดปากช่อง”

การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม

ในอดีตนางใจจะไปวัดทำบุญ โดยนางใจจะทำอาหารไปถวายพระทุกวันพระ นางใจจะตักบาตรทุกเช้า พระจะมาเดินบิณฑบาตรที่หน้าบ้าน เมื่อทางวัดมีงานบุญนางใจจะไปช่วยงานที่วัดไปทำอาหาร ส่วนสามีจะทำงานก่อสร้างศาลา นางใจจะไปวัดกับสามีสองคน นางใจจะเดินไปวัด และได้พบปะเพื่อนบ้านที่ไปวัดจึงเดินไปวัดด้วยกันระยะทางประมาณ 1 กิโลเมตร ในช่วงนี้การเดินทางไปวัดค่อนข้างลำบาก แต่ชาวบ้านมีศรัทธาในการไปวัด ชาวบ้านจะมารวมตัวที่วัดในวันเทศกาล ชาวบ้านได้พบปะเพื่อนคุยกัน วันงานบุญเมื่อก่อนสนุกสนานจะมีการร้องเพลง และรำวงกันเมื่อเสร็จงาน

ต่อมาเมื่อประมาณปี พ.ศ 2522 ได้มีถนน ร.พ.ช. (เร่งรัดพัฒนาชนบท) ที่เป็นถนนลูกรังได้เข้ามาทำให้การเดินทางดีขึ้นแต่ทางก็ยังไม่สะดวกสบายเท่าที่ควร หน้าฝนพระจะมาเดินบิณฑบาตร นางใจจะเดินไปตักบาตรที่วัด ส่วนชาวบ้านที่อยู่ไกลก็ยังคงเดินทางลำบากอยู่ เนื่องจากฝนตกหนักทำให้ถนนทางขาด ซึ่งเมื่อหมดหน้าฝนพระจะประชุมกับชาวบ้านเพื่อช่วยกันทำถนนให้สามารถเดินทางได้ เมื่อการเดินทางเริ่มดีขึ้นทำให้ชาวบ้านมาทำบุญมากขึ้นเพราะชาวบ้านที่อยู่ไกลจะเดินทางมา

วัดได้ดีกว่าสมัยก่อนที่เดินทางโดยทางเกวียน ต่อมาเมื่อประมาณ พ.ศ. 2534 ได้ปรับปรุงถนนลูกรังให้เป็นถนนลาดยาง ชาวบ้านจึงมาทำบุญมากขึ้น เนื่องจากเดินทางได้สะดวกขึ้น นางใจจะขี่มอเตอร์ไซด์ไปวัด ต่อมาเมื่อสามีนางใจได้เสียชีวิตทำให้นางใจต้องรับภาระครอบครัว ทำให้นางใจไม่ค่อยได้พักบาตรเหมือนเดิมเนื่องจากไม่ค่อยมีเวลา แต่เมื่อนางใจว่างจะนำอาหารไปถวายพระที่วัด นางใจว่าธรรมะอยู่ที่ใจ ถึงแม้ไม่ได้ไปที่วัด แต่ถ้าเรามีจิตใจดี ประพฤติดี และมีธรรมะอยู่กับตนเอง ไม่จำเป็นไปวัดทุกวันถึงจะเป็นคนดี แต่เมื่อที่วัดมีงาน นางใจจะให้ความร่วมมืออย่างเช่น งานบุญงานกุศล งานผ้าป่า นางใจจะช่วยถวายปัจจัยในการทำบุญ เนื่องจากนางใจมีฐานะที่ดีขึ้น สามารถทำบุญพัฒนาวัดได้มากกว่าเดิม เมื่อก่อนไม่ค่อยมีเงินจะเอาแรงกัน แต่ปัจจุบันไม่ค่อยได้ไปช่วยงานวัดเพราะต้องทำมาหากิน แต่จะช่วยเป็นปัจจัยในการทำบุญ

บทบาทของพระในอดีตท่านเป็นนักพัฒนาจะประสานงานกับชาวบ้านในการพัฒนาวัดและพัฒนาหมู่บ้านและท่านเป็นพระมาจากกรุงเทพ ทำให้ญาติโยมตามมาทำบุญที่วัดในหมู่บ้าน ทำให้วัดในหมู่บ้านเจริญอย่างมาก และชาวบ้านในหมู่บ้านจะให้ความร่วมมือในการพัฒนาอย่างสมัยก่อน ชาวบ้านจะช่วยกันเอาแรง โดยผู้ชายจะไปตัดไม้มาทำศาลา และผู้หญิงจะทำอาหาร ทำความสะอาดวัด ซึ่งความร่วมมือในหมู่บ้านช่วยกันอย่างดี ปัจจุบันนางใจทำบุญแต่ไม่บ่อยเหมือนเมื่อก่อนและการทำบุญนางใจคิดว่าการทำบุญอยู่ที่ใจไม่ต้องมาวัดทุกวันแต่นางใจจะมาทุกวันที่มีงานบุญแต่ไม่ค่อยมีเวลามาช่วยงานเหมือนเมื่อก่อนแต่จะถวายปัจจัยในการทำบุญ เนื่องจากนางใจทำงานหนักไม่ค่อยมีเวลาไปวัดเหมือนแต่ก่อนแต่ความเลื่อมใสศรัทธายังเหมือนเดิม

การพักผ่อนหย่อนใจในอดีต นางใจจะเดินเที่ยวตามป่าเขาไปดูธรรมชาติอยู่ในหมู่บ้านและจะเดินไปเที่ยวน้ำตกบ้าง นางใจไม่ค่อยได้ออกไปเที่ยวที่อื่นเพราะเดินทางลำบาก เมื่อปี พ.ศ. 2522 ได้มีถนน ร.พ.ช. (เร่งรัดพัฒนาชนบท) ที่เป็นลูกรังเข้ามาในหมู่บ้าน ทำให้การเดินทางสะดวกขึ้นและเมื่อมีถนนได้เข้ามาในหมู่บ้านทำให้มีหนังกลางแปลงเข้ามาฉายในหมู่บ้าน โดยเก็บค่าดูคนละ 10 บาท และมีลิเก ต่อมาได้มีหมอลำ ในช่วงนี้นางใจจะมางานวัด มาดูมโหสถเสมอ เนื่องจากเมื่อเสร็จจากงานในไร่ ก็ไม่มีอะไรทำ นางใจมาวัดเพื่อได้พบปะเพื่อนบ้านด้วย

ต่อมาเมื่อ พ.ศ. 2523 ทำให้มีไฟฟ้าได้เข้ามาในหมู่บ้าน ทำให้มีเทคโนโลยี มีเครื่องใช้ไฟฟ้า นางใจได้ซื้อโทรทัศน์ วิทยุ และเครื่องอำนวยความสะดวก เช่น ตู้เย็น เครื่องซักผ้า หม้อหุงข้าว เต่าแก๊สเวลาพักผ่อนของนางใจจะดูโทรทัศน์อยู่ที่บ้าน และดูวิดีโอ เพื่อคัดหนังวิดีโอด้วย ไม่ค่อยได้ออกไปงานวัดเหมือนเดิม ต่อมาเมื่อมีถนนลูกรังได้ปรับปรุงเป็นถนนลาดยาง เมื่อประมาณ พ.ศ. 2534 ทำให้การเดินทางสะดวกขึ้น เมื่อนางใจว่างจะขับรถพาบุตรไปเที่ยวทะเลบ้าง หรือไปเดินห้างสรรพสินค้าที่กรุงเทพ ไปเดินซื้อของ แต่ก็ไม่ค่อยปีละประมาณ 4 - 5 ครั้ง เนื่องจากนางใจไม่

ก่อนมีเวลาวางต้องเปิดร้านวีดีโอทุกวัน ไม่จำเป็นก็ไม่ค่อยอยากปิดร้าน แต่บุตรมักจะให้นางใจพาไป
เที่ยวบ้าง ซึ่งในครอบครัวเหลือกันแค่ 4 คน

กรณีศึกษาที่ 15 นายทอง (นามสมมุติ)

นายทอง อายุ 52 ปี และภรรยาอายุ 53 ปี มีบุตรทั้งหมด 2 คน คนโตเป็นบุตรสาว อายุ 28 ปี การศึกษาจบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ปัจจุบันแต่งงานแล้วคนเล็กเป็นบุตรชาย อายุ 27 ปี การศึกษาจบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ปัจจุบันยังไม่แต่งงาน

บ้านเดิมเป็นคนจังหวัดสระบุรี และได้เข้ามาอยู่ที่หมู่สี่ เมื่อ พ.ศ 2518 จากการชักชวนเพื่อนบ้านช่วงแรกมาอยู่ ได้ประกอบอาชีพค้าขายต่อมาหลังค้าขาย และเปลี่ยนมาทำไร่ข้าวโพดช่วงแรกได้ซื้อที่ 20 ไร่ ราคาไร่ละ 250 บาท

การเปลี่ยนแปลงทางสังคม

ในอดีตชาวบ้านในหมู่บ้าน จะช่วยเหลือกันเป็นอย่างดี เวลาที่นายทองหรือเพื่อนบ้านจะปลูกบ้านถ้าไม่มีเงินจ้างก็จะใช้การเอาแรงวันจะไปบอกเพื่อนบ้านก็จะไปบอกตามบ้านเมื่อปลูกเสร็จก็จะผลัดกันไปปลูกอีกบ้านหนึ่ง ถ้าบ้านไหนที่ขอแรงก็จะทำอาหารเลี้ยง ในอดีตชาวบ้านในหมู่บ้าน จะช่วยเหลือกันเป็นอย่างดี เวลาที่นายทองหรือเพื่อนบ้านจะปลูกบ้านถ้าไม่มีเงินจ้างก็จะใช้การเอาแรงกัน เวลาบอกก็จะไปบอกตามบ้านเมื่อปลูกเสร็จก็จะผลัดกันไปปลูกอีกบ้านหนึ่ง ถ้าบ้านไหนที่ขอแรงก็จะทำอาหารเลี้ยงคนที่มาช่วย เมื่อก่อนชาวบ้านจะมาจากคนละหมู่บ้านแต่ก็สนิทสนมกัน เมื่อตอนที่นายทองมาอยู่ที่หมู่สี่ ชาวบ้านจะให้ความเคารพผู้ใหญ่ ซึ่งเป็นผู้นำที่ทำทางให้หมู่บ้านพัฒนาขึ้น องค์การบริหารส่วนจังหวัดได้เข้ามาทำทางให้หมู่บ้าน โดยจะไม่เก็บเงินกับชาวบ้าน แต่ชาวบ้านมีเงินเท่าไรก็จะนำเงินมาสมทบช่วย ชาวบ้านจะออกค่าน้ำมันและขอแรงชาวบ้านมาช่วยกันทำ บางบ้านก็จะนำอาหารมาให้ผู้ที่ทำถนนทานกัน ในการทำถนนจะใช้รถแทรกเตอร์ทำถนน ชาวบ้านก็จะช่วยกันทำถนน หลังจากเสร็จงานจะดื่มเหล้า ร้องเพลงกัน

ช่วงแรกที่นายทองและภรรยาได้เข้ามาอยู่หมู่สี่ นายทองไม่ได้นำบุตรทั้งสองเข้ามาอยู่ด้วย ช่วงนั้นบุตรสาวคนโตอายุ 3 ขวบ บุตรชายคนเล็กอายุ 2 ขวบ บุตรสาวคนโตจะฝากให้อยู่กับน้องสาวของนายทองที่จังหวัดสระบุรี เมื่อบุตรชายคนเล็กถึงวัยเข้าเรียนได้เข้าโรงเรียนและนายทองฝากบุตรให้อยู่ที่วัด เพราะโรงเรียนกับวัดติดกัน อยู่ที่จังหวัดสระบุรี เพราะช่วงแรกที่นายทองอยู่ที่หมู่สี่อากาศหนาวเย็นมาก และการเดินทางลำบาก จึงไม่ได้นำบุตรมาอยู่ด้วยกัน เมื่อประมาณปี พ.ศ. 2522 ได้มีถนน รพช. (เร่งรัดพัฒนาชนบท) ที่เป็นลูกรังเข้ามาทำให้การเดินทางสะดวกขึ้น และเมื่อบุตรคนโตจบชั้นป.4 แล้วนายทองได้รับบุตรคนโตมาอยู่ด้วย บุตรสาวคนโตก็ไม่ได้เรียนต่อ บุตรสาวจะช่วยนายทองและภรรยาทำไร่ และทำอาหาร ทำงานบ้านบุตรสาวยังเด็กแต่ทำอาหารได้บ้างแล้ว บุตรสาว

จะชอบทำกับข้าวและทำอาหารอร่อย พ่อบุตรชายคนเล็กเรียนจบ ป.4 นายทองก็ได้ไปรับบุตรชายที่วัดที่จังหวัดสระบุรีมาอยู่ด้วยกัน นายทองและภรรยาจะสอนให้บุตรชายทำไร่ นายทองและภรรยากับบุตรจะไม่ค่อยได้ทานอาหารพร้อมกัน ใครหิวก็จะทานก่อน จะมีในช่วงเย็นเท่านั้นที่ทานอาหารพร้อมกัน

ต่อมาได้มีครูมาแนะนำนายทองว่าจะเปิดสอนเด็กที่จบ ป.4 ให้เรียน กศน. (การศึกษานอกโรงเรียน) ชั้นมัธยมปีที่ 1 - 6 นายทองได้เห็นถึงความสำคัญในด้านการศึกษาก็ตัดสินใจให้บุตรทั้งสองคนเรียน กศน. (การศึกษานอกโรงเรียน) ต่อเรียนวันต่อมาได้มีครูมาแนะนำนายทองว่าจะเปิดสอนเด็กที่จบ ป.4 ให้เรียน กศน. (การศึกษานอกโรงเรียน) ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 - 6 นายทองได้เห็นถึงความสำคัญในด้านการศึกษาก็ตัดสินใจให้บุตรทั้งสองคนเรียน กศน. (การศึกษานอกโรงเรียน) ต่อจะเรียนวันอาทิตย์ เมื่อวันที่ไม่ได้ไปเรียนก็ช่วยนายทองและภรรยาทำไร่ เมื่อว่างจากการทำไร่ก็จะออกไปหางานรับจ้างต่างไร่ เมื่อบุตรสาวและบุตรชายเรียน กศน.จนจบชั้น ม.6 แล้วบุตรชายได้ไปสมัครงานเป็นพนักงานไปรษณีย์ที่ปากช่อง ส่วนบุตรสาวไม่ได้ไปสมัครงานที่ไหนยังคงอยู่ช่วยนายทองทำไร่ จนปัจจุบันนี้บุตรสาวคนโตได้แต่งงานแล้ว แต่งงานเมื่อปี พ.ศ 2543 และได้ย้ายไปอยู่กับสามี แต่อยู่ในหมู่บ้านเดียวกัน บุตรสาวเป็นแม่บ้าน และได้เปิดร้านขายของชำ ส่วนบุตรชายได้ทำไร่มะม่วง บุตรสาวจะให้เงินนายทองและภรรยาเป็นค่าใช้จ่ายเดือนละไม่ต่ำกว่า 2,000 บาท บุตรสาวจะมาหานายทองบ้างเป็นบางครั้ง บุตรสาวก็จะมาทานอาหารกับนายทองและภรรยา บางครั้งบุตรชายก็จะมาปรึกษาปัญหาในการทำไร่กับนายทอง บุตรชายคนเล็กปัจจุบันก็ทำงานเป็นพนักงานไปรษณีย์ที่อำเภอปากช่อง บุตรชายของนายทองจะให้เงินนายทองเป็นบางครั้ง ถ้านายทองไม่มีเงินก็จะบอกบุตรชาย แต่นายทองจะไม่ค่อยขอเงินบุตรนาน ๆ จะไปขอซักครั้ง นอกจากไม่มีเงิน เพราะนายทองจะใช้เงินอย่างประหยัด ปัจจุบันนายทองอยู่กับภรรยาเพียง 2 คน นายทองและภรรยายังทำงานในไร่อยู่แต่ส่วนใหญ่ถ้างานในไร่หนักนายทองก็จะจ้างคนงานมาทำ

การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ

ช่วงแรกที่นายทองได้เข้ามาอยู่ได้ซื้อที่ 20 ไร่ ราคาไร่ละ 45 บาท นายทองได้เปิดร้านขายของชำ นายทองขายของเช่น น้ำตาล นายทองมีวัวอยู่ 2 ตัว และมีเกวียน 1 เล่ม นายทองนำเกวียนไปซื้อของที่บ้านได้เป็นระยะทาง 12 กิโลเมตร นายทองและภรรยาจะตื่นแต่เช้ามีด เพื่อไปซื้อของนำมาขาย ข้าวสาร น้ำตาล น้ำปลา ปลาร้า ปลาทูน นำของบรรทุกใส่เกวียนนำมาขาย บางครั้งก็มาไม่ได้ เพราะฝนตกหนักน้ำท่วม ช่วงนั้นมีร้านขายของสองร้าน เป็นร้านของนายทองและร้านของนายทอง แต่ปัจจุบันนายทองเสียชีวิตแล้ว ตอนนั้นนายทองขายของดีแต่ระยะทางไกล จะออกไปซื้อของตอนเช้าและกลับมาตอนกลางคืนประกอบด้วยสมัยก่อนจะมีการปล้นกันทำให้นายทองจึงเลิก

ไปเอาของมาขายเนื่องจากกลัวถูกปล้น ต่อมานายทองจึงปลูกข้าวโพดพันธุ์พื้นเมือง จะปลูกง่าย เครื่องมือที่ใช้จะมี มีด จอบ เสียม นายทองปลูกข้าวโพด 6 ไร่ การลงทุนประมาณ 500 บาท ค่าส่งผลผลิต ซึ่งนายทองจะจ้าง รถจีเอ็มซี ส่งผลผลิตให้กับเจ้าแก่ ช่วงนี้ชาวบ้านจะเอาแรงกันไม่ต้องเสียเงินค่าจ้างชาวบ้านจะผลัดเปลี่ยนหมุนเวียนกันทำไร่ นายทองจะใช้จอบขุด แล้วจึงหยอดเมล็ดข้าวโพด ชาวบ้านก็จะมาช่วยเอาแรง

ต่อมาเมื่อปี พ.ศ.2522 ได้มีถนนรพช. ที่เป็นลูกรังได้เข้ามาในหมู่บ้านทำให้เริ่มมีเครื่องเทคโนโลยีได้เข้ามาแพร่หลาย ในช่วงนี้รถไถยังมีน้อย รถจะมาจากอำเภอพนัสนิคม มีมา 1 คัน นายทองได้จ้างรถไถไร่ ราคาค่าไถ 3 ไร่ 100 บาท สมัยก่อนจะไถที่ยากมากพื้นดินจะมีแต่ตอ ค่าจ้างคนงานประมาณ 8-10บาท และเริ่มมีการใช้ปุ๋ยวิทยาศาสตร์ ราคาปุ๋ยในช่วงนี้ ราคากระสอบละ 80 บาท พันธุ์ข้าวโพด กิโลกรัมละ 7 บาท การไถไร่จะใช้พาน 3 ไถ ครั้งเดียว ต่อมาค่าใช้จ่ายได้เพิ่มมากขึ้น นายทองต้องลงทุนมากขึ้น ถึงแม้ได้ผลผลิตมากขึ้นแต่การลงทุนก็สูงขึ้นเช่นกัน การส่งผลผลิต นายทองใช้รถจีเอ็มซี ไปส่งผลผลิตที่ตลาด เจ้าแก่จะมารับโดยหักค่าใช้จ่าย ค่าขนและค่าสีข้าวโพด

ต่อมาเมื่อปี พ.ศ. 2534 ถนนที่เป็นลูกรังได้ถูกปรับปรุงให้เป็นลาดยางได้เข้ามาทำให้มีพ่อค้าแม่ค้าจรได้เข้ามารับซื้อนายทองจึงไม่ต้องไปส่งผลผลิตพ่อค้าจะมารับผลผลิตเองปัจจุบัน การลงทุนได้เพิ่มมากขึ้น ค่าปุ๋ย 350 บาท ค่าจ้างคนงาน 80 – 100 บาท ค่ายาฆ่าแมลง ค่ายาฆ่าหญ้า ค่ารถไถต้องไถ 2 รอบ รอบแรกใช้พาน 3 ไถก่อนราคาค่าจ้างรถไถไร่ละ 180 บาท ต่อมาจึงใช้พาน 7 ไถ ราคาค่าจ้างรถไถไร่ละ 120 บาท และค่าพันธุ์ข้าวโพด กิโลกรัมละ 80 บาท ต่อมาเปลี่ยนจากการทำไร่ข้าวโพดมาเป็นไร่มะม่วง โดยไปกู้ยืมเงิน ธ.ก.ส. (ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์) มา 50,000 บาท เพื่อมาลงทุนทำไร่และซื้อที่ดินเพิ่มนายทองทำสวนผสม มีจำนวน 60 ไร่ รายได้ในช่วงนี้ได้ 50,000 บาท ค่าใช้จ่ายประมาณ 15,000 บาท ผลผลิตที่ได้มากกว่าทุกปี ทำให้นายทองมีกำลังใจมากขึ้น นายทองต้องส่งเงินให้ ธ.ก.ส. (ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์) ปีหนึ่งต้องส่งทุนคืนและดอกเบี้ย ถ้าไม่มีเงินนายทองจะยืมกลุ่มสมาชิก ธ.ก.ส. (ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์) ด้วยกันที่เป็นกลุ่มเดียวกันในหมู่บ้าน นายทองกู้เงินมา 50,000 บาท เมื่อถึงหนึ่งปี นายทองมีเงินไม่เพียงพอมีแค่ 30,000 บาท นายทองจึงให้เพื่อนในกลุ่มช่วยอีก 2 หมื่นบาท เมื่อนายทองนำเงินไปคืน ธ.ก.ส. (ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์) อีก 7 วัน นายทองก็กู้เงิน ธ.ก.ส. (ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์) มาใหม่ แล้วนำเงินมาส่งคืนสมาชิก เป็นเงินหมุนเวียนกันจะช่วยเหลือคนในกลุ่ม ในกลุ่มนายทองมีสมาชิกทั้งหมด 11 คน ในกลุ่มใครไม่มีเงินจะช่วยเหลือกันโดยสมาชิกในกลุ่มจะไปกู้เงิน ธ.ก.ส. (ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์) แล้วนำมาช่วยกัน ปัจจุบันรายได้จากการเกษตรของนายทองประมาณ 50,000 บาท ค่าใช้จ่ายการเกษตร ซึ่งเพิ่ม

มากขึ้นประมาณ 20,000 บาท ค่าปุ๋ยกระสอบละ 410 บาท ปุ๋ย 1 กระสอบใช้ 1 ไร่ และก็มีค่ายาฆ่าแมลง ค่ายาไล่ และค่าจ้างแรงงานคนละ 100 – 120 บาท

การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม

ในอดีตนายทองและภรรยาจะเดินไปวัดซึ่งระยะทางห่างจากบ้านไปวัดประมาณ 2 กิโลเมตร นายทองและภรรยาจะไปทำบุญที่วัดทุกวันพระ ส่วนวันธรรมดานายทองจะใส่บาตรอยู่กับบ้าน พระท่านจะเดินมาบิณฑบาตร ในระหว่างที่นายทองและภรรยาเดินไปวัด จะพบเพื่อนบ้าน และจะพูดคุยถามความเป็นอยู่และการทำอะไรได้ผลผลิตดีหรือเปล่า บางครั้งก็จะปรึกษาปัญหาเกี่ยวกับการทำไร่ เพื่อนบ้านและนายทองจะพูดคุยกันไปตลอดทาง เมื่อไปถึงวัดนายทองก็จะนำอาหารไปจัดสำหรับกับข้าวกับชาวบ้านจะช่วยกันจัดสำหรับกับข้าวเพื่อไปถวายพระ

ในอดีตถึงแม้การเดินทางจะลำบากเพราะเป็นทางเกวียนแต่นายทองและภรรยาก็ยังคงเดินไปวัดอย่างสม่ำเสมอ ในอดีตวัดจะเป็นที่พึ่งทางใจของชาวบ้าน จะเป็นศูนย์รวมในด้านต่าง ๆ นายทองและภรรยาจะชอบไปฟังเทศน์ที่วัด ในการฟังเทศน์พระท่านจะหยิบยกเรื่องราวต่าง ๆ และคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า และเรื่องบาปบุญคุณโทษบางครั้งท่านจะเทศน์เกี่ยวกับการประพฤตินให้เป็นผู้ศรัทธาที่ดี นายทองและชาวบ้านจะนั่งฟังเทศน์อย่างตั้งใจ

ต่อมาประมาณ พ.ศ. 2522 ได้มีถนน ร.พ.ช. (เร่งรัดพัฒนาชนบท) ที่เป็นลูกรังได้เข้ามาในหมู่บ้าน ทำให้การเดินทางสะดวกมากยิ่งขึ้น เมื่อก่อนจะเดินไปวัดก็จะได้เดินพูดคุยกันกับชาวบ้านเหมือนเมื่อก่อน แต่เมื่อมีถนนชาวบ้านจะต่างคนต่างไปวัดโดย และประมาณ พ.ศ. 2522 ได้มีถนน ร.พ.ช. (เร่งรัดพัฒนาชนบท) ที่เป็นลูกรังได้เข้ามาในหมู่บ้าน ทำให้การเดินทางสะดวกมากยิ่งขึ้น เมื่อก่อนจะเดินไปวัดก็จะได้เดินพูดคุยกันกับชาวบ้านเหมือนเมื่อก่อน แต่เมื่อมีถนนชาวบ้านจะต่างคนต่างไปวัดโดยขับรถมอเตอร์ไซด์บ้าง ส่วนนายทองจะขี่จักรยานไปวัดแต่พอไปถึงวัดชาวบ้านก็จะพูดคุยกันกับเพื่อนบ้านเหมือนเดิม นายทองจะไปวัดเหมือนเดิมนายทองนับถือเจ้าอาวาสมากเพราะพระที่วัดจะปฏิบัติตนน่าเลื่อมใส และมักจะไปพูดคุยปรึกษาปัญหาต่าง ๆ กับเจ้าอาวาสรูปนี้เสมอ ซึ่งเจ้าอาวาสมักจะให้แนวคิดทางธรรมะต่าง ๆ ที่ดีมาก ทำให้นายทองเกิดความเข้าใจในพุทธศาสนา มากขึ้น และนายทองจะชอบฟังเทศน์ธรรมะ อ่านหนังสือธรรมะ

อดีตนายทองและภรรยาพักผ่อนโดยไปเที่ยวงานวัด เมื่อวัดมีงานถ้าจะไปพักผ่อนที่วัดไปฟังเทศน์ ฟังธรรม เพราะสมัยนั้นยังไม่มีเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาประกอบด้วยไฟยังไม่เข้ามาถึงเมื่อมีวิทยุเข้ามาเพื่อนบ้านในหมู่บ้านก็ซื้อวิทยุมาฟัง วิทยุมีครั้งแรกประมาณ 20 กว่าปีมาแล้ว จะเป็นวิทยุ

เยอรมันจะใช้ถ่านประมาณ 50 ก้อน และวิทยุยังมีราคาแพง ถ้ามีใครอยากฟังข่าวก็ต้องมาฟังที่เพื่อนบ้านคนนี้ ต่อมาเมื่อมีวิทยุทรานซิสเตอร์นายทองก็ได้ซื้อตามเพื่อนเพราะมีราคาถูก และสามารถนำไปที่ต่าง ๆ ได้ นายทองจะชอบฟังข่าว ส่วนภรรยาและบุตรจะชอบฟังละครวิทยุ ในตอนนั้นโทรทัศน์ขาวดำจะมีเป็นบางบ้าน และไฟฟ้ายังไม่ได้เข้ามา จะใช้เครื่องปั่นไฟ ในช่วงนั้นนายทองยังไม่ได้ซื้อ โทรทัศน์ขาวดำแต่จะไปดูกับเพื่อนบ้าน และจะมีเพื่อนบ้านมาดูด้วยกันหลายคน เจ้าของบ้านจะเก็บค่าดูคนละ 1 บาท จะเป็นค่าเครื่องปั่นไฟ

ต่อมาเมื่อประมาณปี พ.ศ. 2523 ได้มีไฟฟ้าเข้ามาในหมู่บ้าน นายทองก็ได้ซื้อโทรทัศน์สี นายทองจะชอบดูข่าว ภรรยานายทองจะชอบดูละคร บุตรทั้งสองจะชอบดูละครที่พระเอกมีอิทธิฤทธิ์ อย่างเช่น ขวานฟ้าหน้าดำ

จากการศึกษาที่ได้ออกภาคสนาม ทำให้มีความสัมพันธ์กับคนในชุมชน ได้แก่ ผู้นำชุมชน ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการในเรื่องการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ในระยะการเปลี่ยนแปลงตั้งแต่ พ.ศ. 2522 – 2542

สำหรับในการศึกษาครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้เลือกกลุ่มผู้นำที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ จำนวน 8 คน ที่อยู่ในชุมชนหมู่อายุระยะเวลา 20 ปี ในช่วงปี พ.ศ. 2522 – 2542 ที่มีอายุ 50 ปีขึ้นไป

1. จากการสัมภาษณ์ผู้ใหญ่บ้านในชุมชนบ้านป่าเขาใหญ่ อายุ 52 ปีอยู่บ้านป่าเขาใหญ่ตั้งแต่ พ.ศ. 2515

การเปลี่ยนแปลงในในชุมชนหมู่อายุ ประชาชนมีรายได้ดีขึ้น เนื่องจากมีเครื่องมือการเกษตร มาอำนวยความสะดวก เช่น รถไถ ทำให้ปลูกพืชได้มากขึ้น ผลผลิตทางการเกษตรดีขึ้นตามลำดับ มีการทำอ่างน้ำการเกษตร ประชาชนสามารถปลูกพืชไม้ดอกไม้ประดับได้ ทำให้ประชาชนมี หลักฐานที่มั่นคงขึ้น มีรายได้เพิ่มขึ้น มีการสร้างบ้านให้สมัยใหม่ขึ้น เครื่องใช้ในครัวเรือน เครื่องไฟฟ้าต่าง ๆ มีความทันสมัยยิ่งขึ้น เพราะไฟฟ้าได้ขยายเข้ามาทั่วชุมชน ทำให้ประชาชนมี ความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น เช่น จากเดิมเวลามีอาหารเหลือ ก็วางไว้บนโต๊ะ ซึ่งบางครั้งก็เสียบูด แต่พอมี ไฟฟ้าได้เข้ามา ทำให้สามารถเก็บอาหารไว้ในตู้เย็นได้ และเมื่อก่อนซื้ออาหารสดมาอย่างหมู เก็บได้ วันเดียวก็เหม็นแล้วแต่เมื่อมีตู้เย็นเก็บอาหารไว้ได้หลายวัน ทำให้อาหารมีสุขลักษณะที่ดีขึ้น เรื่อง สุขภาพอนามัยดีขึ้นเพราะมีสถานีอนามัยทุกตำบล สมัยก่อนเมื่อประชาชนเจ็บป่วยก็ลำบากในการ เดินทางอย่างมาก ชาวบ้านไม่สบายตายไปหลายคน เพราะการเดินทางที่ไม่สะดวกกว่าจะออกไปหา หมอที่อำเภอต้องเดินทางทั้งวัน

สมัยก่อนที่จะมีสาธารณูปโภคเข้ามาการคมนาคมไม่ดี ทำให้มีปัญหาต่าง ๆ เกิดขึ้น เช่น มีปัญหาขาดกรรม เจ้าหน้าที่ตำรวจใช้เวลาในการเดินทาง เพราะมีระยะทางที่ไกลเดินทาง ลำบาก แต่พอมีถนนได้เข้ามาทำให้ปัญหาลดน้อยลง เนื่องจากการใช้เวลาเดินทางเร็วขึ้นประมาณ 20 นาที ตำรวจเข้ามาในหมู่บ้านเร็วขึ้น ทำให้ผู้คนไม่ค่อยกลัวที่จะทำความผิด เนื่องจากเพราะกลัว การลงโทษของกฎหมาย สมัยก่อนมีการควบคุม โดยเรียกว่า กฎหมายป่าหรือกฎหมายเถื่อน แต่ ปัจจุบันเจ้าหน้าที่ตำรวจคอยสอดส่องดูแลอย่างทั่วถึง

การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม เมื่ออดีตประชาชนจะไปวัดฟังเทศน์ ฟังธรรมเป็นกิจของ ประชาชนโดยสม่ำเสมอจะมีทุกรุ่นทุกว่า ซึ่งต่างจากปัจจุบันประเพณีทางตะวันตกได้เข้ามามากขึ้น ขนบธรรมเนียมประเพณีเริ่มเปลี่ยนแปลงไป เช่น วัยรุ่นผู้หญิงเที่ยวกับผู้ชายสองต่อสอง และวัยรุ่น

บางคนไม่ค่อยเชื่อฟังพ่อแม่ตั้งแต่เมื่อก่อน ประชาชนในชุมชนหมูสีการปฏิบัติในการนับถือศาสนา ส่วนใหญ่จะเป็นคนที่มียูมาก จะไปวัดอย่างสม่ำเสมอ ส่วนการพักผ่อนหย่อนใจในอดีตประชาชนจะอยู่ในไร่ในสวนจะประกอบด้วยป่าไม้ธรรมชาติ สัตว์ป่าชุกชุมหลากหลายชนิด ไม่ต้องไปเที่ยวที่ไหนไกล อยู่ในชุมชนหมูสีเป็นชุมชนที่สวองามไปด้วยธรรมชาติ มีแหล่งน้ำพุธรรมชาติ และมีการเล่นต่างๆ เช่น รำกลองยาว รำวงกันในชุมชน และเมื่องานวัดงานบุญต่าง ๆ จะมีมโหรีสพ มาแสดงมีลิเก ลำตัด หนังกลางแปลง ในปัจจุบันมโหรีสพเหล่านี้ลดน้อยลงประชาชนได้สนใจดูโทรทัศน์กันส่วนใหญ่

2. จากการสัมภาษณ์อดีตผู้ใหญ่หมูสี อายุ 60 ปี อยู่หมูสีตั้งแต่ พ.ศ. 2517

การเปลี่ยนแปลงทางสังคม ในอดีตสมาชิกในชุมชนอยู่กันอย่างเรียบง่ายมีความเป็นสามัคคีพี่น้องกันถึงแม้จะมาจากจังหวัดต่าง ๆ ประชาชนมีอะไรก็จะแบ่งปันข้าวของกัน เช่น มีอาหารที่ได้จากล่าสัตว์จะนำมาแบ่งกันในหมู่บ้าน การประกอบอาชีพประชาชนจะช่วยเหลือกันเพื่อช่วยเหลือกัน เมื่อเพื่อนเจ็บป่วยจะช่วยกันพาไปหาหมอ และการช่วยเหลือกันในงานกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การทำบุญขึ้นบ้านใหม่ งานบวช งานศพ งานแต่งงาน ประชาชนจะเตรียมงานและอยู่ช่วยเหลือจนงานเสร็จ ซึ่งต่างจากปัจจุบันประชาชนจะมาช่วยเป็นเงินในการใส่ซองในการช่วยงานมากกว่าที่จะมาช่วยลงแรงกันเหมือนเดิม และงานเลี้ยงปัจจุบันนี้ชาวบ้านมีงานจะเลี้ยงโต๊ะจีน ซึ่งต่างจากเมื่อก่อนประชาชนจะนำอาหารมาร่วมด้วยกับบ้านเจ้าภาพ และประชาชนจะมาช่วยกันทำอาหารร่วมกัน ค่าใช้จ่ายเมื่อก่อนในการจัดงานน้อยกว่าปัจจุบันมาก

การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม ความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับวัดในอดีตประชาชนนับถือศาสนาพุทธทุกคร้วเรือน โดยเริ่มจากการที่ประชาชนช่วยกันสร้างวัดที่เป็นสำนักสงฆ์และนิมนต์พระภิกษุมารำพรรษาเพื่อประกอบศาสนกิจ ในวันพระ พระท่านจะเทศน์ให้ชาวบ้านให้ประกอบแต่ความดีโดยยึดศีล 5 ข้อเป็นหลัก และให้ละเว้นความชั่ว และให้ชาวบ้านทำจิตใจให้บริสุทธิ์ การนับถือของประชาชนในอดีตจะเคร่งครัดมาก ประชาชนจะไปวัดสม่ำเสมอ แต่ปัจจุบันถึงแม้ประชาชนจะมีงานทำมากขึ้นแต่ความศรัทธาระหว่างวัดกับประชาชนยังคงเหมือนเดิม

3. จากการสัมภาษณ์ผู้นำที่เป็นทางการ ได้แก่ ผู้ใหญ่บ้านบ้านเหนือ ในตำบลหมูสี อายุ 51 ปี ได้อยู่ในบ้านเหนือตั้งแต่ พ.ศ. 2519

การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจในชุมชน สมัยก่อนประชาชนสามารถจับจองที่ดินมากกว่า 10 ไร่ได้ขึ้นอยู่กับความสามารถของประชาชน เพราะต้องเสียเวลาไปกับการดายหญ้า หญ้าจะขึ้นเร็วมาก ในตอนนั้นยังไม่มีเครื่องทุ่นแรง มีเพียงแต่ มีด จอบ เสียม ส่วนประชาชนที่ไม่มีทุนในการทำเกษตร ต้องไปกู้เงินที่ตลาดปากช่อง ทำให้ประชาชนทำการเกษตรลำบาก เพราะรายได้เกือบทั้งหมด ต้องให้กับเจ้าแก้งเจ้าแก้มักจะกดราคา ประชาชนต้องเสียค่าใช้จ่ายต่าง ๆ เช่น ค่าขนส่ง ต่อมาเมื่อมีถนนเข้ามาทำให้มีรถพ้อค้ำแม่ค้าจรได้เข้ามารับซื้อผลผลิตทำให้ประชาชนมีทางเลือกในการส่งผลผลิตได้ แต่ประชาชนที่เป็นลูกหนี้เจ้าแก้งก็ต้องส่งผลผลิตที่เจ้าแก้งอยู่ เนื่องจากประชาชนไม่มีทางเลือก ทุนน้อยจำเป็นต้องพึ่งพาเจ้าแก้งในการนำผลผลิตไปขายให้กับพ้อค้ำเท่านั้น ราคาพืชผลการเกษตรไม่แน่นอน

การเปลี่ยนแปลงทางสังคม การแลกเปลี่ยนซึ่งจะผิดกับสมัยก่อนเมื่อใครมีสิ่งใดมักจะมาแลกกันหรือให้กัน ไม่จำเป็นต้องขายหรือมีสิ่งตอบแทนอย่างในปัจจุบัน ประชาชนจากที่อื่นอพยพเข้ามาตลอด มีการร่วมมือกันทางสังคมเห็นได้จากการช่วยสร้างบ้าน, โรงเรียน, วัด ซึ่งเป็นสาธารณสถานสำคัญของหมู่บ้าน ทำให้ประชาชนมีความสัมพันธ์แบบพี่น้อง ช่วยเหลือแบ่งปันซึ่งกันและกัน ต่อมาทางราชการอนุรักษ์ไม่ให้ประชาชนเข้าไปตัดไม้ทำลายป่าเอาไม้มาสร้างบ้านหรืออาคารต่าง ๆ ทำให้วิถีชีวิตของประชาชนเปลี่ยนแปลงไป ในการสร้างบ้านจะต้องใช้เงินในการสร้างจำนวนมาก

การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างพื้นฐานมีการสร้างถนนลูกรังตัดเข้าหมู่บ้าน ทำให้ความเจริญกระจายเข้ามาในชุมชน คือ มีการตั้งถิ่นฐานของประชาชนแตกต่างจากในอดีตมาสร้างบ้านริมถนน ชาวบ้านสะดวกสบายในการคมนาคมมากขึ้น ต่อมาความเจริญทางด้านสาธารณูปโภคได้เข้ามา เช่น ไฟฟ้า น้ำประปา เมื่อการคมนาคมสะดวกขึ้น ภายในชุมชนได้ส่งผลกระทบไปถึงระบบความคิดทางค่านิยม ทำให้เมื่อความเจริญได้เข้ามาทำให้เกิดการสร้างงานขึ้น ประชาชนมีรายได้เพิ่มขึ้น มีสนามกอล์ฟ มีบ้านพักตากอากาศ ซึ่งเป็นข้อดีของประชาชนทำให้มีงานทำ มีรายได้ไปเลี้ยงครอบครัว ทำให้สามารถส่งเสียบุตรหลานได้เรียนสูงยิ่งขึ้น ในชุมชนหมู่สี่เด็กที่ได้รับปริญญาตรีมีหลายครอบครัว และมีเด็กที่ได้รับปริญญาโทด้วย ซึ่งอนาคตน่าจะมีเด็กที่เรียนถึงระดับปริญญาเอก

ประชาชนมีวิถีชีวิตที่เปลี่ยนไปจากเดิม ในช่วงที่ไฟฟ้าเข้ามาในหมู่บ้าน เมื่อประมาณปี พ.ศ. 2523 จากเดิมที่ใช้เชื้อเพลิงจากต้นยางมาเป็นน้ำมันก๊าดพอมิไฟฟ้า ประชาชนจึงเลิกใช้เชื้อเพลิงมาใช้หลอดไฟแทน ประชาชนส่วนใหญ่ได้เงินมาจากการขายที่ดิน ทำให้มีกำลังพอที่จะซื้ออุปกรณ์ไฟฟ้าที่อำนวยความสะดวก เช่น โทรทัศน์ วิทยุ ตู้เย็น เตาแก๊สหุงต้มอาหาร แม้กระทั่ง

เครื่องซักผ้า ประชาชนบางคนไม่มีเงินพอจึงซื้อด้วยเงินผ่อน หรือไม่ก็ไปกู้เงินมาซื้อ ทั้งนี้ทำให้ประชาชนมีวิถีชีวิตที่เปลี่ยนแปลงไปจากแต่ก่อน นั่นคือ มีความสะดวกสบายขึ้นแต่ก็มีรายจ่ายเพิ่มขึ้น ทำให้มีหนี้สินจากการเปลี่ยนแปลงทางด้านความทันสมัย ประชาชนเริ่มเปลี่ยนวิถีชีวิตไม่พึ่งธรรมชาติแต่เน้นความสะดวกสบาย กล่าวได้ว่า การทำถนนและการมีไฟฟ้าเข้ามายังหมู่บ้านทำให้วิถีชีวิตของประชาชนเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมที่เคยพึ่งธรรมชาติ

4. จากการสัมภาษณ์ ผู้ช่วยอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ อายุ 39 ปี

เมื่อมีความเจริญได้เข้ามาในชุมชนหมู่มีสี่ ชาวบ้านมีฐานะดีขึ้น มีความเป็นอยู่ที่เปลี่ยนแปลงไปมาก เช่น บ้านเรือนได้สร้างทันสมัยขึ้น และชาวบ้านส่วนใหญ่จะมีรถส่วนตัวทุกบ้าน แสดงให้เห็นฐานะความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น และการที่พวกนายทุนมาทำรีสอร์ท มองได้หลายประเด็น เพราะบางคนไม่ได้รู้กล้าพื้นที่ป่าสงวนแต่ช่วยแบ่งเบาภาระเรื่องที่พักในเขาใหญ่ ทำเป็นสถานที่ท่องเที่ยวให้ผู้คนที่ต่าง ๆ เพราะปัจจุบันที่พักบนอุทยานเขาใหญ่มีจำนวนจำกัด พอมี รีสอร์ท นอกรอบเขตอุทยานนักท่องเที่ยวที่มีที่พักที่เพียงพอ สามารถขึ้นมาเที่ยวไป - กลับ ภายในวันเดียวได้ ถ้าจะกล่าวถึงการบุกรุกป่าเพื่อลักลอบล่าสัตว์ปัจจุบันได้ลดลงมาก แทบจะไม่มีให้เห็นแล้ว เพราะชาวบ้านมีงานประจำทำ ไม่ต้องกังวลเรื่องรายได้ และยังลดภาระในการดูแลรักษาป่าของเจ้าหน้าที่ และมีข้อดีคือเป็น การกระจายรายได้ให้แก่ชาวบ้านหมู่มีสี่มาก ส่วนใหญ่คนงานที่มาทำงานในรีสอร์ททั้งงานก่อสร้างและ การบริการส่วนใหญ่จะเป็นคนในชุมชนหมู่มีสี่ เมื่อชาวบ้านมีรายได้ดีขึ้น มีงานทำ ความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นมีเงินในการใช้จ่ายภายในครอบครัว

5. การสัมภาษณ์ผู้นำที่เป็นทางการผู้ใหญ่บ้าน บ้านป่าเลียงในตำบลหมู่มีสี่ อายุ 49 ปี อยู่บ้านป่าเลียงตั้งแต่ พ.ศ. 2516

การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ ประชาชนในอดีตจะปลูกพืชทุกชนิดการเตรียมดินไม่มีเครื่องมือมีแต่จอบ เสียม มีด เท่านั้น โดยเริ่มจากถางป่าแล้วจุดไฟเผาเหลือเศษไม้ก็เก็บรวมเป็นกองแล้วเผาไฟ แล้วจึงใช้จอบขุดแล้วหยอดเมล็ดพันธุ์พืชลงไปกลบทิ้งไว้ 2 - 3 วัน เมล็ดก็งอกขึ้นมาเมื่อมีหญ้าขึ้นก็ใช้จอบถากหญ้าออก ไม่มีการใส่ปุ๋ยเหมือนปัจจุบันนี้เพราะดินอุดมสมบูรณ์อยู่มากไม่ต้องรดน้ำเพราะฝนตกดีมากตกเกือบตลอดปี ฝนจะเริ่มตกตั้งแต่เดือนกุมภาพันธ์ ถึงเดือนพฤศจิกายน บางปีถึงเดือนธันวาคม การใช้แรงงานส่วนมากจะไม่ค่อยจ้างแรงงาน จะใช้การเอาแรงกันกับเพื่อนบ้าน ต่อมาได้เริ่มมีการว่าจ้างแรงงาน ในสมัยก่อนได้มีการกู้ยืมนายทุน 100 ละ 3 ถึงคิดเป็นเมล็ดข้าวโพด ซึ่งปัจจุบันการคิดดอกเบี้ยจะใช้เป็นเงิน การกู้เงินเมื่ออดีตไม่ได้กู้มากนัก เพราะประชาชนยังไม่ได้ขยายกิจการมากนัก ประชาชนทำกันภายในครอบครัวโดยใช้แรงงานใน

ครอบครัวปลูกข้าวไว้กินเอง เมื่อมีถนนได้เข้ามาหมู่บ้านทำให้ชาวบ้านมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ประชาชนได้ออกไปขายสินค้าที่ตลาด และมีพ่อค้ามารับสินค้าในไร่ ซึ่งทำให้ชาวบ้านสะดวกสบายมากขึ้น และจากที่เคยกู้เงินจากนายทุน ซึ่งคิดดอกเบี้ยที่สูงและมักจะเอาเปรียบชาวบ้านทั้งเรื่องตราซัง และเรื่องราคาพืชผล ประชาชนได้มีทางเลือกจากการที่รัฐบาลได้มีธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ (ธกส.) ขึ้น ทำให้ประชาชนได้กู้เงินได้ในราคาดอกเบี้ยน้อยกว่านายทุน และยังมีกลุ่มที่ประชาชนไว้ช่วยเหลือกันเมื่อสมาชิกกลุ่มไม่สามารถใช้หนี้ได้ คนในกลุ่มจะช่วยเหลือกัน โดยที่เจ้าหน้าที่ ธกส. (ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์) จะแนะนำชาวบ้านให้ช่วยเหลือกันอย่างไร เมื่อมีถนนหนทาง ทำให้ชาวบ้านได้เริ่มขยายพื้นที่ทำการเกษตรเพิ่มขึ้น ประกอบด้วย การเปลี่ยนแปลงเทคโนโลยีการเกษตร เช่น อุปกรณ์ เครื่องมือเครื่องใช้ในการทำการเกษตร ได้มีรถไถเข้ามาในหมู่บ้านทำให้ประชาชนได้ขยายที่ดินในการเพาะปลูกมากขึ้น การกู้หนี้ยืมสินก็เพิ่มขึ้นประชาชนทำกันภายในครอบครัวโดยใช้แรงงานในครอบครัวปลูกข้าวไว้กินเอง ชาวบ้านได้เริ่มมากู้เงินเมื่อประชาชนเริ่มขายผลผลิตมากขึ้น ชาวบ้านต้องกู้เงินจากนายทุนและธกส. (ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์) ชาวบ้านจึงมีหนี้สินเพิ่มมากขึ้น

ความแตกต่างระหว่างการทำเกษตรเมื่ออดีต และปัจจุบันต่างกันคือ เมื่ออดีตจะใช้พันธุ์พื้นเมืองแบบเก่า การเตรียมดินไม่ต้องไถ ถึงแม้ต่อมามีการใช้วัว ควายในการไถที่ดิน ค่าจ้างแรงงานสมัยก่อน คนละ 10 บาทต่อวัน ไม่ต้องใช้ปุ๋ยในการบำรุงดิน เพราะดินที่หมูสีเป็นดินที่ดีและไม่ใช้ยาปราบวัชพืช ผลผลิตที่ได้พอกินพอใช้ แต่การทำงานสมัยก่อนจะค่อนข้างเหนื่อยเพราะไม่มีเครื่องช่วยทุ่นแรง ดังเช่นปัจจุบันนี้ มีเครื่องมือช่วยทุ่นแรงหลายอย่าง เช่น รถไถรถแทรกเตอร์ เครื่องหยอดเมล็ด เครื่องพ่นยาฆ่าแมลง เครื่องสูบน้ำ และค่าจ้างแรงงานปัจจุบันคนละ 120 บาท ต่อวัน ประชาชนในหมูสีได้หันมาปลูกพืชยืนต้นกัน เมื่อก่อนประชาชนได้แต่ปลูกพืชล้มลุก ประชาชนมีเงินมากขึ้นในการปลูกพืชยืนต้น เช่นมะม่วง น้อยหน่า ขนุน มะขามหวาน ซึ่งรายได้ของชาวบ้านดีพอสมควร ประชาชนมีฐานะมากขึ้นทำให้ประชาชนในชุมชนได้ส่งบุตรหลานได้เรียนหนังสือสูงขึ้นด้วย เนื่องจากเมื่อก่อนเด็กในหมู่บ้านส่วนใหญ่จบแค่ประถมปีที่ 4 บางประถมปีที่ 6 แต่ปัจจุบันเมื่อมีถนนได้เข้ามาทำให้โรงเรียนทางอำเภอปากช่องได้ขยายเป็นสาขาสอง มาสร้างในชุมชนหมูสีซึ่งเป็นโรงเรียนขยายโอกาส จนถึงชั้นมัธยมปีที่ 6 เมื่อประมาณปี พ.ศ. 2535 ซึ่งเป็นโรงเรียนมัธยมปลายแห่งแรก ทำให้เด็กในชุมชนได้เรียนจนจบมัธยมปีที่ 6 มากขึ้น

ส่วนเรื่องเอกสารสิทธิ์ ที่ดินในชุมชนหมูสีเมื่ออดีตไม่มีเอกสารสิทธิ์ใด ถือว่าเป็นที่ดินอยู่ในป่าสงวนไม่มีการเสียภาษีที่ดิน ต่อมาเมื่อประมาณ พ.ศ. 2515 (ไม่แน่ใจปีที่ชัดเจน) ทางราชการได้ประกาศให้ชุมชนหมูสีสำรวจให้เป็นใบ ภบท. 6 (ภาษีบำรุงท้องที่หมายเลขที่ 6) ไม่ใช่

เอกสารสิทธิ์ในการครอบครอง โดยประเมินราคาเสียภาษีไร่ละ 1 บาท ต่อมาราคาขึ้นมาเรื่อย ๆ จนบางหมู่บ้านเสียเงิน ไร่ละ 4,000 บาท บางหมู่บ้านมากกว่าเพราะการประเมินราคาไม่เหมือนกัน ปัจจุบันที่ดินในชุมชนหมูสีเป็นใบ น.ส. 3 ซึ่งสามารถซื้อขายจับจองได้

6. จากการสัมภาษณ์ ผู้ใหญ่บ้านหมูสี อายุ 50 ปี อยู่หมูสีตั้งแต่ พ.ศ. 2516

โครงการพัฒนาในหมู่บ้าน ได้แก่โครงการแสงสว่างให้ในชุมชนที่ผู้ใหญ่บ้านได้ประสานงานกับ ส.ส.ในพื้นที่ อนุมัติโครงการติดตั้งหลอดไฟฟ้าให้แสงสว่าง ตามเสาไฟฟ้าในหมู่บ้าน จำนวน 20 จุด ซึ่งเมื่ออดีตการเดินทางตามถนนไม่มีไฟฟ้า ทำให้ชาวบ้านเดินทางลำบาก และโครงการน้ำบาดาล ผู้ใหญ่บ้านได้เสนอหน่วยงานที่รับผิดชอบขุดเจาะน้ำบาดาล กระจายทั่วหมู่บ้าน จำนวน 10 บ่อ และโครงการเก็บน้ำฝนขนาดใหญ่ ผู้ใหญ่บ้านได้ติดต่อกับหน่วยงานทางราชการได้ ก่อนถึงน้ำฝน ขนาด 50 ลูกบาศก์เมตร ก่อสร้างในบริเวณ วัดและโรงเรียน จำนวน 4 ถัง และโครงการที่อยู่อาศัยให้ประชาชนที่ไม่มีที่เป็นของตนเองซึ่งได้เริ่มเมื่อปี พ.ศ. 2543 ปัจจุบันดำเนินการแล้ว 5 ครอบครั้ว กำลังดำเนินการอีก 12 ครอบครั้ว

อาชีพของประชาชนชุมชนหมูสี เมื่ออดีตประกอบอาชีพทางการเกษตรทุกครั้วเรือน ประชาชนจะทำไร่ เช่น ปลูกข้าวโพด มันสำปะหลังเป็นต้น ต่อมาประชาชนได้ย้ายมาอยู่จากจังหวัดต่าง ๆ เช่น นครปฐม อยุธยา ได้เข้ามาอยู่โดยเริ่มการทำสวนผลไม้ ตามพื้นความรู้เดิมที่มีมา เช่น การทำสวนมะม่วง แต่เดิมประชาชนจะปลูกไว้เพียงบ้านละต้นสองต้น ไว้รับประทานหรือกินเอง พันธุ์ก็เป็นพันธุ์พื้นเมือง เช่นมะม่วงกะล่อน แต่พอประชาชนที่ย้ายมาจากที่อื่นได้ดำเนินการธุรกิจ คือการทำสวนมะม่วงขนาดใหญ่ 30 – 40 ไร่ ได้ปลูกและบำรุงรักษาอย่างดีพันธุ์ที่ใช้จะใช้พันธุ์ที่ดีเป็นต้นว่า พันธุ์ทองคำ พันธุ์กร่องทอง พันธุ์น้ำดอกไม้ หนองแซง เขียวเสวย การขยายพันธุ์จะใช้วิธีการต่างๆ ที่ทันสมัยขึ้น เช่น การทาบกิ่ง ติดตา ซึ่งการเลือกพันธุ์ชาวบ้านจะคิดว่าตลาดนิยมใช้พันธุ์อะไร การดูแลรักษาประชาชนจะดูแลมากกว่าสมัยก่อนจะมีการบำรุงดินโดยใส่ปุ๋ยวิทยาศาสตร์และมีการฉีดยาฆ่าแมลง ประชาชนจะตัดแต่งกิ่งเพราะกลัวต้นจะตาย พอเกษตรสมัยใหม่โดยที่คนภายนอกได้เข้ามาอยู่ในชุมชนทำให้ประชาชนจากที่ไม่เคยตัดแต่งกิ่ง ให้มีทรงพุ่ม และประชาชนได้เริ่มใส่ปุ๋ยวิทยาศาสตร์มากขึ้น และได้ใช้สารเคมีในการบังคับควบคุมการออกดอกติดผลของมะม่วงทำให้ผลผลิตที่ได้ตามความต้องการ และปัจจุบันมีการใช้ยาเร่งผลผลิตให้ออกตลอด ไม่ต้องตามฤดูกาลเพื่อให้รายได้เกษตรกรมากขึ้น แต่ราคาขายเร่งผลผลิตก็มีราคาสูงขึ้นด้วย

การทำสวนน้อยหน่านั้น ปากช่องถือว่ามีพันธุ์น้อยหน่าที่มีชื่อเสียงที่สุดในประเทศไทย ประชาชนเมื่ออดีตปลูกแค่ต้นสองต้นไว้รับประทานเองในครั้วเรือน การปลูกจะไม่ได้ใส่ปุ๋ย ตัดแต่ง

กิ่ง พันธ์ยาฆ่าแมลงใดๆ ทั้งสิ้น พันธุ์ก็จะใช้พันธุ์พื้นเมือง เรียกว่า พันธุ์ฝ้าย เป็นส่วนใหญ่ แต่พอประชาชนจากจังหวัดอื่น ๆ ได้เข้ามาปลูกหลายสิบไร่ทำให้ประชาชนได้เห็นวิธีการปลูกและได้ทำตาม ประชาชนได้ปลูกครอบครัวละ 10 ไร่ บางครอบครัวปลูกเป็น 50 -60 ไร่ พันธุ์ที่ใช้จะเป็นพันธุ์ที่ตลาดต้องการ พันธุ์ฝ้าย, พันธุ์หนั่ง และพันธุ์อื่นๆ ส่วนการทำสวนขนุน ประชาชนได้ปลูกกันมาก เนื่องจากปลูกไว้บริโภคในครัวเรือน แต่เมื่อความเจริญได้เข้ามาประชาชนได้ปลูกเพื่อขายมากขึ้น และได้ขยายที่ดินในการปลูกประมาณ 40 - 50 ไร่ พันธุ์ที่ประชาชนปลูกจะใช้พันธุ์ขนุนละมุด และขนุนหนั่ง การขยายพันธุ์แต่เดิมชาวบ้านจะปลูกด้วยเมล็ดเท่านั้น แต่การปลูกสมัยใหม่มีหลักการมากขึ้นมีจำนวนพื้นที่ที่ปลูกอย่างแน่นอนในแปลงขนาดใหญ่ มีการตัดแต่งกิ่ง ตัดแต่งผล มีการใส่ปุ๋ยวิทยาศาสตร์และสารเคมี เพื่อการควบคุมคุณภาพของผลผลิต และปัจจุบันมีพันธุ์ใหม่ ๆ ออกสู่ตลาด เช่น พันธุ์ทองสุคใจ พันธุ์เหรียญทอง พันธุ์เหลืองมาเลย์ ประชาชนบางคนก็ประสบความสำเร็จ บางคนก็ล้มเหลวในการทำเกษตร เมื่อประชาชนครอบครัวหนึ่งทำไร่หรือทำสวนในบริเวณที่เกินความสามารถของแรงงานในครอบครัว ก็เริ่มมีการว่าจ้างบุคคลครอบครัวอื่นมาช่วยในการทำงานของตน ในช่วงแรกค่าจ้างอัตราค่าจ้างประมาณ 8 - 10 บาทต่อวัน เป็นจุดเริ่มต้นการว่าจ้าง อาชีพรับจ้างของประชาชนบ้านชุมชนหมูสี จนปัจจุบันอัตราจ้างคนละ 100 - 120 บาทต่อวัน เมื่อการลงทุนเพิ่มมากขึ้นทำให้ประชาชนต้องพึ่งพาเจ้าแก่ โดยการไปกู้เงินเจ้าแก่ หรือเอาของเจ้าแก่ไปก่อนเมื่อประชาชนได้ผลผลิตแล้วจึงนำไปคืน ประชาชนจะต้องไปขายผลผลิตกับเจ้าแก่ ปีไหนฝนดีก็จะได้ผลผลิตมาก ขายได้ราคาดี ก็ใช้หนี้ได้มีกำไร แต่ถ้าบางปีฝนแล้งหรือฝนชุกเกิน ทำให้ผลผลิตเสียหายขายไม่ได้ราคา ใช้หนี้ไม่หมด ก็จะเป็นหนี้สะสม จนชาวบ้านต้องยกที่ดินให้เจ้าแก่เป็นการใช้หนี้ เมื่อประชาชนไม่มีที่ดินเป็นของตนเองประชาชนต้องเช่าที่ดินคนอื่น หรือรับจ้างทั่วไป เพื่อให้ได้มาซึ่งเงินมาใช้ในการดำรงชีวิตประจำวัน

การเปลี่ยนแปลงอาชีพของประชาชนที่เกิดขึ้นอย่างมากในช่วง พ.ศ. 2533 - พ.ศ. 2535 เป็นสมัยยุคทองของประชาชน ซึ่งเป็นยุคสมัยของอดีตนายกรัฐมนตรีชาติชาย ชุณหะวัณ การพัฒนาของรัฐบาลทำให้อำเภอปากช่องราคาที่ดินเพิ่มมากขึ้นประมาณ 10 เท่าตัว ในช่วงนี้มีการสร้างโรงงาน หินอ่อน รีสอร์ท สนามกอล์ฟ นับ 10 แห่งในชุมชนหมูสี ประชาชนบางส่วนขายที่ดิน แล้วเลิกทำการเกษตร บางครอบครัวอยู่บ้านไม่ได้ทำอะไร บางครอบครัวทำงานในสนามกอล์ฟ รีสอร์ท และโรงงาน เมื่อมีโรงงานจำนวนมากทำให้มีการสมัครงาน ประชาชนก็ไปสมัครงานจำนวนมาก และมีการสร้างโครงการบ้านจัดสรร แต่ละโครงการมีประชาชนไปทำงานจำนวนมาก

หลังจากปี พ.ศ. 2540 เศรษฐกิจเริ่มชะลอตัว ก่อให้เกิดภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ การขยายตัวทางเศรษฐกิจหยุดชะงัก ประชาชนไม่มีกำลังในการซื้อโครงการต่าง ๆ พวกกันปิดกิจการ ทำให้ชาวบ้านตกงานอยู่กับบ้าน โครงการไม่มีเงินในการจ่ายค่าจ้างเหมือนดังแต่ก่อน ชาวบ้านบางคนก็

ตงานก็กลับมาทำอาชีพเกษตรดั้งเดิม บางครอบครัวไม่ได้กระทบกระเทือนเพราะยึดอาชีพการเกษตรกรรมเป็นหลักและดำเนินการปรับระบบการทำงานอย่างเหมาะสม ก็สามารถประสบความสำเร็จ โดยยึดระบบเศรษฐกิจพอเพียง ตามพระราชดำริการทำเกษตรแบบผสมผสานผลิตเองกินเองขายเอง

การเปลี่ยนแปลงทางสังคม ชุมชนหมู่บ้านเป็นสังคมแบบชนบทประชาชนทุกคนในหมู่บ้านรู้จักกันทุกคน ส่วนใหญ่จะมีความสัมพันธ์กันเป็นเครือญาติ โดยการที่ประชาชนย้ายมาแล้วชักชวนญาติพี่น้องมาอยู่ด้วยและประชาชนที่อยู่ละแวกเดียวกันจะมีความเคารพนับถือกันมากถึงแม้ไม่ได้เป็นญาติกันก็ตาม ในหมู่บ้านจะรู้จักกันทุกคน ในหมู่บ้านจะมีผู้หลักผู้ใหญ่เป็นที่เคารพรักของลูกหลาน ในครอบครัวใดเมื่อบุตรได้แต่งงานจะได้แต่งงานแยกไปปลูกบ้านใหม่ ซึ่งเป็นพื้นที่ใกล้ ๆ กัน หรือภายในหมู่บ้าน ในครอบครัวจะมีความสนิทสนมกันมากถึงแม้จะแยกบ้านแต่จะไปมาหาสู่กันตลอด

ฉะนั้นลักษณะครอบครัวของประชาชน ในหมู่บ้านมีอยู่สองลักษณะด้วยกัน คือ ประชาชนดั้งเดิมจะมีประมาณร้อยละ 5 นอกจากนั้นจะมีการย้ายครอบครัวมาจากถิ่นอื่นประมาณ 40 ปีมานี่เอง จะเข้ามาเป็นกลุ่ม ๆ ในชุมชนหมู่บ้านประชาชนจะรู้จักคุ้นเคยกันเป็นอย่างดี ทุกครอบครัวจะมีความผูกพัน รักใคร่กันมีการแบ่งปันกัน พึ่งพาอาศัยกันในหลายเรื่อง เช่น ในหมู่บ้านจะมีการฅาปนกิจของหมู่บ้าน หากใครเสียชีวิต ทุกครอบครัวจะให้ความช่วยเหลือ คนละ 10 บาท เป็นลำดับแรกเพื่อเป็นการบรรเทาความเดือดร้อนให้แก่ครอบครัวผู้เสียชีวิต

การเปลี่ยนแปลงทางการศึกษา ประชาชนในหมู่บ้านจะส่งบุตรหลานให้เรียนสูงขึ้น ประชาชนเมื่ออดีตจะมีความรู้ระดับ ประถมปีที่ 4, ประถมปีที่ 6 เป็นส่วนใหญ่แต่ปัจจุบันประชาชนจะมีการศึกษาเพิ่มมากขึ้น ขึ้นดำระดับการศึกษามัธยมปีที่ 3 เป็นอย่างน้อย ในหมู่บ้านมีบุตรของประชาชนที่จบปริญญาโท ต่อไปปัจจุบันคงจะมีถึงระดับปริญญาเอกแน่นอน

การศึกษาเกิดการเปลี่ยนแปลงเนื่องมาจากฐานะของประชาชนมีฐานะที่ดีขึ้น สามารถส่งบุตรหลานได้เรียนสูงขึ้น เมื่ออดีตเด็กจะเรียนในหมู่บ้านไม่ค่อยมีเด็กที่จะออกไปเรียนข้างนอกอำเภอเพราะการเดินทางที่ลำบาก และไม่มีเงินส่งเสียบุตรหลาน แต่ปัจจุบันเมื่อประมาณ พ.ศ. 2534 เป็นยุคที่เศรษฐกิจของประชาชนเฟื่องฟูทำให้ประชาชนมีรายได้เพิ่มขึ้น บางครอบครัวมีเงินหลายแสน หลายล้าน และมักจะเปลี่ยนแปลงค่านิยมให้บุตรหลานได้เรียนสูงขึ้น เช่น ส่งบุตรไปเรียนโรงเรียนเอกชนในตัวอำเภอปากช่อง ชาวบ้านหลายคนเอาบุตรออกจากโรงเรียนในหมู่บ้านเพื่อนำบุตรไปเรียนในตัวอำเภอ เพื่อที่จะให้เด็กเรียนภาษาอังกฤษที่โรงเรียนเอกชน และการ

คมนาคนทีสะควกทำใหมีรตโรงเรียนได้เข้ามารับส่งถึงในชุมชนหมูสีทำให้การเดินทางสะควกมาก
ขึ้น

7. จากการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านหมูสี อายุ 49 ปี อยู่หมูสีตั้งแต่ พ.ศ. 2518

ประชาชนหมูสีส่วนใหญ่จะประกอบอาชีพเกษตรกรรม ปลุกพืชไร่และเลี้ยงสัตว์ การทำ
การเกษตรเมื่ออดีตจะใช้แรงงานในครอบครัว หรือการช่วยกันเอาแรงกันกับเพื่อนบ้าน การทำ
การเกษตรเครื่องมือเครื่องใช้ในชวงนั้น ได้แก่ จอบ มีด เสียม ประชาชนจะใช้แรงงานจากวัวและ
ควายเข้ามาช่วยในการไถไร่ และจะใช้เกวียนในการบรรทุกสัมภาระหรือใช้ส่งผลผลิตทางการ
เกษตรจากบ้านสู่ไร่ หรือจากไร่สู่ตลาด ประชาชนจะออกทำไร่ตั้งแต่เช้าจะแบกจอบ เสียม มีด เดิน
ออกไปสู่ไร่ของตนเอง ที่ไหนรดด้วยวัชพืชก็จะใช้อุปกรณ์ต่างๆ นั้นถากถางหรือขุด เมื่อการ
คมนาคนได้เข้ามาในหมูสีทำให้จากการที่เคยใช้จอบ เสียม วัวหรือควาย เป็นเครื่องทุ่นแรง ก็เริ่ม
เปลี่ยนไปเพราะมีการนำเอาเครื่องมือที่ทันสมัยได้เข้ามาช่วย เช่น รถไถ ทำให้ชาวบ้านได้
เปรียบเทียบการใช้อุปกรณ์ เช่นการใช้รถไถจะสะควกกว่าการใช้วัวในการไถไร่ และจากที่
ประชาชนไม่เคยได้ใช้ปุ๋ยในการเกษตร ได้เริ่มนำปุ๋ยมาใช้แล้วเห็นว่าเมื่อมีการใช้ปุ๋ยผลผลิตที่ได้
มากกว่าเดิมและมีคุณภาพมากขึ้น เริ่มมีการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช ชนิดต่าง ๆ เพื่อป้องกันและ
ทำลายพืชที่ปลุก ทำให้ประชาชนได้ใช้กันอย่างแพร่หลาย สารกำจัดและควบคุมวัชพืช สารนี้
สามารถฆ่าวัชพืชรวมทั้งสามารถป้องกันวัชพืชได้ ทำให้เกษตรกรไม่ต้องใช้แรงงาน ในการกำจัด
วัชพืช ทำให้ประชาชนได้รับเอาวิทยาการสมัยใหม่เข้ามาใช้ในการเกษตร

ในการทำการเกษตรปัจจุบันจะต้องให้ได้ผลผลิตที่มีจำนวนมากพอสำหรับขายเพื่อให้
ประชาชนได้เงินจำนวนมากเป็นค่าใช้จ่ายในการดำเนินการทำเกษตรจะต้องใช้เครื่องมือการเกษตร
ที่ทันสมัย โดยจะใช้รถแทรกเตอร์ในการปรับที่ดินในหนึ่ง สามารถทำงานได้พื้นที่นับร้อยไร่
ประหยัดเวลาและแรงงานในการทำงาน จากเดิมที่เคยใช้จอบ เสียม ในการปลุกก็เช่นเดียวกันจากที่
เคยใช้คนในการหยอดเมล็ด เช่น เมล็ดข้าวโพดซึ่งตอนนี้มีเครื่องหยอดข้าวโพด และมี
เครื่องฉีดยาฆ่าแมลง มีเครื่องพรวนดิน เมื่อการลงทุนที่เพิ่มมากขึ้นประชาชนก็มีหนี้สินเพิ่มมากด้วย
ต่อมาเมื่อเศรษฐกิจเจริญอย่างมากในช่วง พ.ศ. 2535 ทำให้ประชาชนที่ขายที่ดินให้นายทุนที่เข้ามา
กว้านซื้อที่ดินบริเวณหมูสีมากขึ้น ราคาที่ดินเพิ่มมากขึ้นจากเดิม ไร่ละ 15,000 – 20,000 บาท
เป็นไร่ละ 200,000 – 300,000 บาท ถ้าติดถนน 400,000 – 500,000 บาท ประชาชนมีที่ดินพากันขาย
ที่ดินกันหมด ทำให้ประชาชนมีรายได้จากการขายที่ดินจำนวนมาก เพราะประชาชนมีที่ดิน
ครอบครัวละประมาณ 10 ไร่ขึ้นไป บางครอบครัวขายเป็นร้อยไร่ ประชาชนบางคนขายที่ได้
หลายสิบล้าน เมื่อประชาชนขายที่ดินได้ก็พากันอพยพย้ายกลับภูมิลำเนาเดิม และประชาชนที่ไม่ได้

ย้ายที่อยู่จะนำเงินมาปลูกบ้านใหม่ และแบ่งเงินให้ลูกหลาน แต่เมื่อเศรษฐกิจตกต่ำเมื่อประมาณ พ.ศ. 2540 ทำให้ประชาชนล้มละลายไปหลายคน เนื่องจากประชาชนนำเงินไปลงทุนทำธุรกิจ บ้านจัดสรรแล้วขายไม่ออก และประชาชนนำเงินไปซื้ออสังหาริมทรัพย์เพื่อรับจ้างบรรทุกหินตามโรงงาน หินอ่อนจะต้องหยุดกิจการลง ทำให้ธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ต้องหยุดล้มเลิกไปเมื่อโรงงานหินอ่อนเลิกทำไป หลายโรงงาน ประชาชนบางคนหมดเงิน หมดที่ดิน จึงต้องเปลี่ยนอาชีพ เป็นพนักงาน, ลูกจ้าง หรือรับจ้างทั่วไป

8. จากการสัมภาษณ์ผู้นำไม่เป็นทางการ เจ้าอาวาสวัดบ้านป่าเลียง ปัจจุบันอายุ 50 ปี

เจ้าอาวาสเป็นคนพื้นเพนี้มาแต่ดั้งเดิม เจ้าอาวาสได้บวชเณรตั้งแต่อายุ 11 ปี ที่วัดหมูสี ชาวบ้านจะให้ความร่วมมือจำนวนมาก เมื่อมีวันสำคัญทางศาสนา เช่น วันพระ วันเข้าพรรษา วันออกพรรษา เป็นต้น ตั้งแต่อดีตชาวบ้านจะมาช่วยงานบุญทั้งผู้ชาย ผู้หญิง ส่วนมากสามารถจะแบ่งหน้าที่ในการทำงานระหว่างผู้ชายและผู้หญิง คือผู้หญิงจะทำอาหาร ส่วนผู้ชายจะช่วยในด้านการเอาแรงในการใช้แรงหนัก เช่น เลื่อยไม้ หามไม้ ออกมาจากป่า ตัดหญ้า และชาวบ้านจะช่วยทำความสะอาดวัด ในสมัยก่อนญาติเจ้าอาวาสเป็นไม้ทั้งหลังอยู่ญาติเดียวซึ่งชาวบ้านได้ร่วมแรงร่วมใจสร้างขึ้น ต่อมาเมื่อมีพระบวชมากขึ้นพระได้ร่วมกับชาวบ้านได้สร้างกุฏิเพิ่มมากขึ้น

ในสมัยก่อนเวลาบิณฑบาตท่านจะบิณฑบาตเพียงรูปเดียว มีชาวบ้านจะมาใส่บาตร ถ้าฝนตกเจ้าอาวาสไม่สามารถเดินบิณฑบาตได้ จะมีชาวบ้านมาถือที่วัดมาใส่บาตร เพราะเมื่อฝนตกสมัยก่อนถนนทางเดินลำบากเป็นหลุมเป็นบ่อ ยังมีเกวียนชาวบ้านติดหลุมกันบ่อย ต่อมาเจ้าอาวาสจึงขอความร่วมมือกับชาวบ้านและผู้ใหญ่บ้าน ในการทำถนนให้สามารถเดินทางได้ดีขึ้น โดยที่ชาวบ้านจะมาช่วยลงแรงกัน โดยที่ชาวบ้านจะช่วยกันปรับสภาพถนน ชาวบ้านจะใช้จอบ และขี้เถ้า โดยการตักดินใส่ลงในหลุมในบ่อ ที่ทำให้สามารถเดินทางได้ และในช่วงนั้นยังไม่มีการมาช่วยเหลือ ถึงแม้ถนนในสมัยก่อนไม่ค่อยดีแต่ชาวบ้านก็จะมาทำบุญกันเป็นประจำ ยิ่งเวลามีงานบุญชาวบ้านจะมาช่วยกันจนเต็มวัด ต่อมาเมื่อมีถนนหนทางได้เข้ามาทำให้ชาวบ้านมาวัดมากยิ่งขึ้น และเมื่อชาวบ้านในหมูสีมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ทำให้ชาวบ้านจะทำบุญที่วัดมากขึ้น และเมื่อคมนาคมสะดวกสบายทำให้มีพระมาจำพรรษาเพิ่มมากขึ้นทุกปี และทำให้มีพระมาจากจังหวัดต่าง ๆ มากขึ้น ส่วนใหญ่มาจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และทางวัดจะร่วมกับโรงเรียนในการให้เด็กได้รับการอบรมเข้าร่วมกิจกรรม โดยนำเด็กเข้าบวชเณรในวันสำคัญต่าง ๆ หรือบวชภาคฤดูร้อน เด็ก ๆ ในชุมชนหมูสีจะได้รับการอบรมให้มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องศาสนาพุทธอย่างถูกต้อง รวมทั้งการปฏิบัติ ตนเป็นพุทธศาสนิกชน ที่ดีนำหลักธรรมไปใช้ในชีวิตประจำวันหรือสามารถนำไปใช้ในการประกอบอาชีพ

ชุมชนหมูสีจะประกอบศาสนกิจเหมือนกับชาวพุทธทั่วไป เช่นวันเข้าพรรษา วันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 8 ถ้าปีใดมีเดือน 8 สองครั้งจะนับเดือน 8 หลัง ซึ่งถือว่าเป็นวันเข้าพรรษาโดยพระภิกษุจะอยู่จำพรรษาลอด 3 เดือน ในตอนเช้าชาวบ้านจะนำอาหารมาถวายพระ ส่วนวันออกพรรษา เป็นวันขึ้น 15 ค่ำเดือน 11 ของทุกปี ชาวบ้านจะพากันมาที่วัดเพื่อทำบุญตักบาตร ในเวลาเช้า ส่วนเวลาบ่ายถึงเย็นจะทำพิธีกวนข้าวทิพย์นั้นประกอบด้วยน้ำอ้อย น้ำตาล มะพร้าว ถั่ว งา ผลไม้ชนิดต่างๆ มารวมกันอย่างมากมาย ชาวบ้านจะมาร่วมแรงร่วมใจกันคนละไม้คนละมือ นำสิ่งของต่าง ๆ ที่เป็นสิ่งของชั้นดี มายังวัดเพื่อนำมากรวมนั้น การเตรียมงานพระภิกษุและสามเณรจะคอยช่วยเหลือชาวบ้านด้วย จะใช้เวลากวนหลายชั่วโมงชาวบ้านจะผลัดเปลี่ยนเวียนกันกวน การกวนจะช่วยกันไม่ว่าเด็ก ผู้ใหญ่ ผู้หญิง ผู้ชาย พอวันรุ่งขึ้นชาวบ้านจะมาทำบุญที่วัดแล้วจะได้รับข้าวทิพย์แจกทุกคนครัวเรือนจะแบ่งกันกินคนละเล็กคนละน้อยเพื่อเป็นสิริมงคล

ส่วนประเพณีทอดกฐิน เป็นประเพณีที่สืบทอดกันมานาน จะมีวันแรม 1 ค่ำ เดือน 11 ไปจนถึง 15 ค่ำ เดือน 12 ชาวบ้านจะมาร่วมกันในหมู่บ้านเพื่อทอดกฐิน เรียกว่ากฐินสามัคคี ปัจจุบันเมื่อมีถนนหนทางที่สะดวกทำให้มีชาวบ้านจากต่างจังหวัดได้นำผ้ากฐินมาทอดทุกปี

ประเพณีทอดผ้าป่า ในอดีตเมื่อเสร็จจากงานทอดกฐินแล้วชาวบ้านจะทอดผ้าป่าเพื่ออุทิศส่วนกุศลให้แก่ญาติผู้เสียชีวิตไปแล้ว แต่ปัจจุบันการทอดผ้าป่าจะนำเงินที่ได้มาพัฒนาวัดเพื่อให้วัดมีความเจริญขึ้น ปัจจุบันการทอดผ้าป่า ชาวบ้านจะนิยมไปทอดในที่ไกล ๆ เนื่องจากจะได้ไปเที่ยวพบเห็นสิ่งใหม่ ๆ ด้วย และการทอดผ้าป่าจะมีคนภายนอกจากจังหวัดต่าง ๆ ได้เข้ามาร่วมทำบุญมากขึ้น

ชาวบ้านในชุมชนหมูสีจะให้ความร่วมมือกับวัดเป็นอย่างดี เมื่อทางวัดมีงานบุญ ชาวบ้านจะให้ความร่วมมืออย่างดีการช่วยเหลือของชาวบ้านไม่ได้เปลี่ยนแปลงไปมาก ถึงแม้ชาวบ้านจะมาวัดน้อยลงเนื่องจากเศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลงไป ชาวบ้านมีงานประจำตามรีสอร์ท โรงงาน แต่เวลาสำคัญทางศาสนาชาวบ้านก็ยังมาร่วมปฏิบัติเช่นเดิม จะเปลี่ยนไปบ้างก็ คือ เวลาวันพระปกติชาวบ้านมามากแต่ปัจจุบันมาน้อยลงเนื่องจากงานที่มากขึ้น

บทที่ 5

การวิเคราะห์และสรุปผลการศึกษา

ในการศึกษานี้เป็นการศึกษาเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม วัฒนธรรมและเศรษฐกิจ ของชุมชนหมู่บ้าน ในจังหวัดนครราชสีมา จะทำการศึกษาจากประชากรที่อยู่มาในระยะเวลา 20 ปี (พ.ศ. 2522 – พ.ศ. 2542) ทั้งเพศชายและเพศหญิง ที่มีอายุ 50 ปีขึ้นไป จำนวน 15 คน โดยมีแนวคิด 2 แนวคิด เพื่อใช้วิเคราะห์ในการศึกษานี้ สำหรับแนวคิดดังกล่าวคือ แนวคิดเกี่ยวกับชนบทและเมือง (Rural – Urban Concept) และแนวคิดเกี่ยวกับการเปลี่ยนไปสู่ความทันสมัย (Modernization Concept) เพื่อช่วยในการทำความเข้าใจในเรื่องปัจจัยและผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคม วัฒนธรรมและเศรษฐกิจ

สำหรับการวิเคราะห์ในบทนี้ ผู้ศึกษาจะทำการวิเคราะห์จากเนื้อหาที่ได้จากการเก็บข้อมูลด้วยวิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) มีกรณีศึกษา 15 คน ซึ่งเป็นประชากรที่อยู่ในชุมชนหมู่บ้านระยะเวลา 20 ปี ทั้งเพศชายและเพศหญิง ที่มีอายุ 50 ปีขึ้นไป

การวิเคราะห์เนื้อหาในครั้งนี้ผู้ศึกษาได้แบ่งการวิเคราะห์ออกเป็นทั้งหมด 3 หัวข้อใหญ่ คือ

1. การเปลี่ยนแปลงทางสังคม ประเด็นที่ศึกษา
  - 1.1 ความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครัวเรือน
  - 1.2 ความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในชุมชน
  - 1.3 การเปลี่ยนแปลงการศึกษา
2. การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม ประเด็นที่ศึกษา
  - 2.1 การเปลี่ยนแปลงในด้านความสัมพันธ์ระหว่างประชาชนกับวัด เช่น ชาวบ้านไปทำบุญมากน้อยเพียงใด
  - 2.2 การเปลี่ยนแปลงการพักผ่อนหย่อนใจ
3. การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ ประเด็นที่ศึกษา
  - 3.1 การเปลี่ยนแปลงด้านอาชีพ
  - 3.2 การเปลี่ยนแปลงด้านเทคโนโลยีทางการเกษตร

1. การเปลี่ยนแปลงทางสังคม

การเปลี่ยนแปลงเป็นสิ่งเกิดขึ้นกับทุกสิ่งทุกอย่าง ไม่ว่าจะเป็นสัตว์ มนุษย์ หรือสิ่งของ โดยที่การเปลี่ยนแปลงแต่ละครั้งนั้นจะค่อยเป็นค่อยไป หรือ การเปลี่ยนแปลงอย่างช้า หรือการเปลี่ยนแปลงทันทีทันใด สำหรับผลของการเปลี่ยนแปลงนั้นย่อมจะต้องมีไม่ว่าเป็นในแง่บวกหรือในแง่ลบก็ได้ เช่นเดียวกับสังคมก็ย่อมที่จะต้องมีการเปลี่ยนแปลงด้วย โดยที่จะเปลี่ยนแปลงอย่างใดก็ตาม ผลลัพธ์ที่ได้ย่อมมี 2 แง่เสมอ ไม่ว่าจะเป็นในทางที่ดีขึ้นหรือทางเลวร้ายลงก็ตาม แต่การเปลี่ยนแปลงของสังคมนั้นย่อมจะทำให้สังคมสามารถที่จะดำรงอยู่ต่อไปได้ เนื่องจากถ้าหากสังคมใดไม่มีการเปลี่ยนแปลงเลย สังคมนั้นไม่สามารถที่จะดำรงอยู่ต่อไปได้ จนในที่สุดก็ดับหายไป ทั้งนี้เป็นผลเนื่องมาจากการที่บริบททางสังคมได้เปลี่ยนแปลงไป ดังนั้นสังคมจึงต้องการเปลี่ยนแปลงให้สอดคล้องกับบริบททางสังคมนั้นเอง

สำหรับชุมชนหมูสี (นามสมมุติ) ที่ผู้ได้ทำการศึกษาภาคสนามนี้ได้มีการทำให้สังคมเกิดความทันสมัย (Modernization) ขึ้น โดยที่เป็นตามนโยบายการกระจายความเจริญก้าวหน้าของรัฐ จึงทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่อสภาพสังคมของชุมชนเป็นอย่างมาก ไม่ว่าจะเป็นการสร้างถนน ลูกรัง ถนนลาดยาง ไฟฟ้า น้ำประปา เป็นต้น โดยที่สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้เป็นการสร้างความเจริญที่เอื้ออำนวยต่อให้เกิดความสะดวกสบายมากยิ่งขึ้นในด้านต่าง ๆ ซึ่งส่วนใหญ่เกี่ยวข้องกับคุณภาพชีวิตของคนในสังคมนั้น ดังนั้นถ้าหากสังคมนี้ไม่มีการเปลี่ยนแปลงหรือบูรณาการ (intergrate) สิ่งต่าง ๆ ภายในสังคมให้สอดคล้องกับบริบททางสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป เพื่อรักษาความสมดุลของสังคมให้สามารถที่จะดำเนินต่อไปได้อย่างปกติ

1.1 ความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครัวเรือน

ครัวเรือนเป็นหน่วยเล็ก ๆ ที่มีความสำคัญกับสังคมเป็นอย่างมาก เนื่องจากสังคมในทุกสังคมจะมีความเป็นปึกแผ่น (solidarity) ได้ย่อมจะต้องเกิดมาจากหน่วยเล็ก ๆ ของสังคม ถ้าหากหน่วยเล็กของสังคมไม่มีความสัมพันธ์ที่ดีและเข้มแข็ง ย่อมจะทำให้ความเป็นปึกแผ่น (solidarity) ลดน้อยลงไปได้ ซึ่งหน่วยที่เล็กที่สุดของสังคมก็คือ “ครัวเรือน” นั่นเอง ดังนั้นความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครัวเรือนจะมีผลเป็นอย่างยิ่งที่ทำให้สังคมนั้นมีความเป็นปึกแผ่นหรือไม่ ซึ่งทั้งนี้ขึ้นอยู่กับปัจจัยต่าง ๆ มากมาย สำหรับในชุมชนหมูสีที่ผู้ศึกษาได้ทำการศึกษาจะพบว่า ภายในชุมชนสมัยอดีต ก่อนที่จะมีการเปลี่ยนแปลงมีลักษณะที่จะเป็นครอบครัวแบบขยาย (extended family) ซึ่งมีลักษณะสอดคล้องกับแนวคิด Ferdinand Tonnies (อ้างในประสิทธิ์ สวัสดิ์ญาติ, 2541) ได้พูดถึงผลกระทบของความทันสมัยที่มีต่อวิถีชีวิตของมนุษย์ ลักษณะครอบครัวขยายเปรียบได้กับลักษณะ

Gemeinschaft จะเน้นความผูกพันที่แน่นแฟ้น อบอุ่น ใกล้ชิดและเป็นกันเอง ซึ่งมีคนหลายรุ่นมาอยู่ร่วมกัน และจะมีความช่วยเหลือซึ่งกัน คอยดูแลด้วยกัน จะอยู่ด้วยกันทำงานตลอดเวลา ทั้งนี้จะเป็นผลเนื่องมาจากการที่สังคมยังไม่ได้รับการเปลี่ยนแปลงอะไรมากนัก แต่เมื่อสังคมได้รับการเปลี่ยนแปลงแล้วย่อมทำให้เกิดความทันสมัยขึ้นในด้านต่าง ๆ เช่น การมีถนนหนทาง การมีอาชีพที่หลากหลาย การศึกษาสูงขึ้น การแต่งงาน เป็นต้น จากปัจจัยต่าง ๆ เหล่านี้จะทำให้ลักษณะครอบครัวแบบขยายลดน้อยลง จนกลายเป็นครอบครัวขนาดกลาง และในที่สุดก็จะกลายเป็นครอบครัวแบบเดี่ยวขึ้น (nuclear family) นั่นเอง ซึ่งมีลักษณะคล้ายคลึงกับ Gesellschaft เมื่อความทันสมัยได้เกิดขึ้น เพราะค่านิยมของสังคมได้เปลี่ยนแปลงสังคมแบบใหม่จะเน้นความเป็นปัจเจกนิยม (individualism) จากกรณีศึกษาที่ได้ศึกษามีลักษณะไปทางแนวเดียวกัน ดังนี้

1.1.1 ความเป็นปัจเจกนิยม

กรณีศึกษาที่ 1 นายสุทิน จำนวนสมาชิกในครอบครัวมีทั้งหมด 6 คน ได้แก่ นายสุทิน ภรรยา และบุตร 4 คน โดยที่ลูกสาวคนโตเมื่อแต่งงานไปจึงแยกครอบครัวออกมาอยู่กับสามี บุตรคนที่ 2 เมื่อแต่งงานย้ายไปอยู่บ้านสามี ซึ่งทำงานขายของในตลาดชลบุรี บุตรสาวคนที่ 3 แต่งงานอยู่บ้านเดียวกันกับนายสุทินอยู่ได้ 2 ปี จึงย้ายไปทำงานที่กรุงเทพฯ เมื่อบุตรสาวคนที่สามแต่งงานนายสุทินและภรรยารู้สึกเหงาไปมาก เนื่องจากบุตรสาวจะเป็นคนคอยดูแลพ่อแม่ ส่วนบุตรชายคนที่ 4 เรียนหนังสืออยู่ที่มหาวิทยาลัยกรุงเทพ

กรณีศึกษาที่ 2 นายทศ จำนวนสมาชิกในครอบครัวมีทั้งหมด 7 คน ได้แก่ นายทศ ภรรยา บุตร 5 คน บุตรสาวคนโตแต่งงานกับคนบ้านหนองคู่ม และได้ย้ายออกไป บุตรชายคนที่ 3 แต่งงานแยกครอบครัวไปอยู่ส่วนตัวแต่อยู่ในที่บริเวณเดียวกัน บุตรชายคนที่ 4 กำลังศึกษามหาวิทยาลัยหอการค้าไทย

กรณีศึกษาที่ 4 นายสวัสดิ์ จำนวนสมาชิก 7 คน ได้แก่ นายสวัสดิ์ ภรรยา บุตร 5 คน โดยที่ปัจจุบันนี้บุตรทุกคนแต่งงานแยกครอบครัวไปอยู่บ้านของเขา บุตรชายคนโตแต่งงานได้ทำงานโรงงานทอผ้าที่กรุงเทพฯ บุตรชายคนที่ 2 แต่งงานแล้วได้เปิดร้านขายอาหารที่สระบุรี บุตรสาวคนที่ 3 และคนที่ 4 แต่งงานก็ได้ไปอยู่ที่บ้านสามีเป็นแม่บ้านดูแลลูก บุตรชายคนเล็กหลังจากเรียนจบแล้วก็ได้เข้าทำงานองค์การโทรศัพท์แห่งประเทศไทยอยู่ที่กรุงเทพฯ

กรณีศึกษาที่ 10 นายสอน จำนวนสมาชิกในครอบครัวมีทั้งหมด 5 คน ได้แก่ นายสอน ภรรยา และบุตรทั้ง 3 คน ปัจจุบันนี้บุตรทุกคนแต่งงานแยกครอบครัวไปอยู่บ้านตัวเอง บุตรชายคนโตทำงานอยู่ที่กรุงเทพฯ ส่วนบุตรคนที่ 2 ทำงานเป็นพนักงานขับรถ บุตรสาวคนเล็ก หลังจากเรียนจบชั้นปวช. 3 ที่ปากช่องได้เข้าไปทำงานที่กรุงเทพฯ

สำหรับในกรณีชุมชนหมู่นี้จะเห็นได้ว่าแต่เริ่มเดิมที ที่อพยพย้ายเข้ามาอยู่ในบริเวณนี้จะมาด้วยจำนวนสมาชิกในครอบครัวมีจำนวนมาก แต่เมื่อหลังจากได้ก่อตั้งและรกรากที่บริเวณนี้แล้วจะพบว่า สมาชิกในครอบครัวเริ่มลดน้อยลง ทั้งนี้มาจากสาเหตุต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นในเรื่องของการเดินทางไปศึกษาภายนอกชุมชน การทำงานที่ต้องใช้เวลาในการเดินทาง การแต่งงานแล้วย้ายออกไปอยู่บริเวณอื่นที่ไม่ใช่บ้านของพ่อแม่ เป็นต้น จึงทำให้สมาชิกภายในครอบครัวส่วนใหญ่จะเหลือแต่คนรุ่นพ่อรุ่นแม่อยู่ที่บ้านเดิมที่ได้ก่อตั้งรกรากมาเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งเป็นผลมาจากการที่ทำให้เกิดความทันสมัยจากภาครัฐบาลทั้งสิ้น แต่ในมุมมองที่กลับกันนี้คนภายในสังคมนี้จากอดีตความสัมพันธ์ของคนภายในครัวเรือนก็ยังมีเหมือนเดิม โดยที่จะใช้การพัฒนาให้เกิดความทันสมัยจากภาครัฐเข้ามาช่วยในการติดต่อความสัมพันธ์ ทั้งนี้เนื่องมาจากการเดินทางไปมาหาสู่กันสามารถที่จะกระทำได้ง่ายยิ่งขึ้น จึงส่งผลทำให้ลักษณะความใกล้ชิดของสมาชิกภายในครัวเรือนยังมีเหมือนในอดีตก่อนที่จะทำให้เกิดความทันสมัยขึ้น

1.1.2 ความสัมพันธ์ของสมาชิกในครอบครัวในด้านบวก

กรณีศึกษาที่ 1 นายสุทิน ลูกคนโตช่วยแม่งานบ้านและเลี้ยงน้อง ดูแลปรนนิบัติพ่อแม่ ต่อมาเขาได้แต่งงานจึงแยกครอบครัวออกมาอยู่กับสามีแต่ก็ไปมาหาผู้เป็นพ่อและแม่ทุกวัน มาช่วยแม่ทำความสะอาดบ้าน ส่วนหลานชายเมื่อกลับจากโรงเรียนจะมาเล่นที่บ้านตายาย ทำให้นายสุทินค่อนข้างอบอุ่นมากเมื่อลูกกลับมาบ้าน ตลอดจนทำให้นายสุทินสนิทสนมกับลูกเขามากพอสมควร มักจะพูดคุยปรึกษาเรื่องงานซึ่งลูกเขยเป็นคนทำงานเก่ง ส่วนบุตรคนที่ 2 เมื่อแต่งงานย้ายไปอยู่บ้านสามีที่ชลบุรี บุตรสาวคนนี้ก็พาครอบครัวมาเยี่ยมพ่อกับแม่ในงานเทศกาล เช่น วันสงกรานต์ ซึ่งจะมาเยี่ยมบ้านปีละ 3 - 4 ครั้ง เป็นต้น

กรณีศึกษาที่ 2 นายทศ ครั้งแรกนายทศมาคนเดียว ต่อมาอีก 6 เดือนจึงไปรับภรรยาและลูก ๆ มาอยู่ด้วย เมื่อนายทศรับครอบครัวมาอยู่ด้วยกันพร้อมหน้า ในครอบครัวช่วยกันทำมาหากิน นายทศรู้สึกว่ครอบครัวค่อนข้างอบอุ่น ทุกคนมีหน้าที่รับผิดชอบ ภรรยาของนายทศจะสอนให้ลูกทำงานบ้านได้ทุกคนไม่ว่าผู้ชายหรือหญิง และนายทศจะสอนให้ลูกทำงานในไร่ โดยมากลูกจะทำตามคำแนะนำของนายทศและภรรยา ลูกสาวคนโตได้กลับมาหาทุกอาทิตย์ คือ บุตรชายคนที่ 3 ปัจจุบันแต่งงานแยกครอบครัวไปอยู่ส่วนตัว แต่ก็ยังได้กลับมาช่วยนายทศทำงานทุกอย่างจะเข้าไร่ช่วยบิดาทำไร่เหมือนเดิม บุตรสาวคนโตหลังจากแต่งงานยังไปมาหาพ่อกับแม่เสมอจะพาหลานชายมาเยี่ยมอีกด้วย ส่วนบุตรชายคนที่ 3 จะมาหาพ่อกับแม่ทุกวัน มาช่วยงาน ลูกสะใภ้ก็จะมาช่วยทำงานอีกด้วย

กรณีศึกษาที่ 4 นายสวัสดิ์ ในวัยเด็กบุตรทุกคนจะช่วยนายสวัสดิ์และภรรยาทำงานในไร่และทำงานในบ้าน นายสวัสดิ์จะสอนให้บุตรทุกคนทำงาน ปัจจุบันบุตรได้แต่งงานกันหมดแล้วและได้

แยกครอบครัวไป แต่บุตรทุกคนจะมาเยี่ยมนายสวัสดิ์เสมอ และในครอบครัวจะกินอาหารร่วมกัน เมื่อมีงานบุญต่าง ๆ บุตรจะมาร่วมงานบุญ

นอกจากนี้แล้วความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครัวเรือนอาจจะได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงให้ทันสมัยในด้านที่เป็นเชิงลบได้อีกด้วย ซึ่งอาจจะเป็นการเปลี่ยนแปลงไปในลักษณะที่สนใจสิ่งต่าง ๆ ที่แปลกไปหรือที่อำนวยความสะดวกให้แก่ตนเอง หรือการเปลี่ยนแปลงในลักษณะของความคิดก็ได้ ซึ่งในกรณีของชุมชนหมู่นี้ก็เช่นเดียวกัน จากการศึกษาที่จะมีสมาชิกภายในครัวเรือนบางครัวเรือนเปลี่ยนแปลงไป จากเมื่อก่อนที่เคยช่วยเหลือกันทำงาน แต่พอมีความสะดวกเข้ามาโดยได้รับสิ่งต่าง ๆ มากมาย เช่น ถนนหนทาง นวัตกรรมใหม่ เป็นต้น ก็จะส่งผลทำให้มีการออกไปใช้ชีวิตภายนอกสังคมมากยิ่งขึ้น

1.1.3 ความสัมพันธ์ของสมาชิกครอบครัวในทางลบ

กรณีศึกษาที่ 1 นายสุทิน บุตรชายขอให้นายสุทินซื้อมอเตอร์ไซด์ให้ นายสุทินก็ซื้อให้ตั้งแต่มีมอเตอร์ไซด์ บุตรชายไม่ค่อยอยู่บ้าน มักจะไปเที่ยวเตร่กับเพื่อน มักจะชอบไปกินเหล้ากับเพื่อน ซึ่งทำให้นายสุทินเป็นห่วงกลัวเขามีอุบัติเหตุ หลังจากนั้นนายสุทินก็ส่งบุตรคนนี้ไปอยู่กรุงเทพฯ เพื่อเรียนหนังสือ บุตรชายก็ไม่ค่อยกลับบ้าน จึงทำให้นายสุทินต้องเดินทางไปหาเอง

กรณีศึกษาที่ 2 นายทศ เมื่อการคมนาคมได้เข้ามามีความสะดวกมากยิ่งขึ้น นายทศซื้อมอเตอร์ไซด์ให้บุตรชาย เมื่อบุตรชายมีมอเตอร์ไซด์ไม่ค่อยไปช่วยงานที่ไร่ มักจะไปเที่ยวกับเพื่อน บางทีหายไปอยู่กับเพื่อนที่ต่างจังหวัดหลายเดือนแล้วหมดเงินถึงกลับบ้าน นอกจากนี้บุตรชายคนที่ 4 เมื่อเข้าไปเรียนที่กรุงเทพฯ ก็ไม่ค่อยกลับบ้าน ถ้านายทศและภรรยาคิดถึง ก็ต้องเดินทางไปเยี่ยมเอง จึงทำให้ความสัมพันธ์กับบุตรคนนี้ค่อนข้างเห็นห่าง เขาจะใช้ชีวิตส่วนใหญ่อยู่กรุงเทพฯ มากกว่าที่นี่ ปิดเทอมก็ไม่กลับบ้าน

กรณีศึกษาที่ 6 นายทองแดง เมื่ออดีตตนายทองแดงและภรรยาช่วยกันทำงาน เมื่อตอนบุตรยังเด็กก็จะเข้ามาช่วยพ่อแม่ทำงานด้วย แต่เมื่อมีถนนลูกรังเข้ามาในหมู่บ้านทำให้นายทศชอบเที่ยวเตร่ ไม่ค่อยสนใจการทำงาน

กรณีศึกษาที่ 8 นายสายันต์ บุตรชายไปเรียนหนังสือที่จังหวัดอยุธยา จะกลับบ้านทุกอาทิตย์ และเมื่อบุตรชายกลับบ้านมักไม่ค่อยอยู่บ้าน บุตรชายจะขับมอเตอร์ไซด์ไปเที่ยวกับเพื่อน นายสายันต์เป็นห่วงบุตรชายในเรื่องการขับรถมอเตอร์ไซด์เพราะบุตรชายมักจะดื่มเหล้ากับเพื่อน

1.2 ความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในชุมชน

สำหรับความสัมพันธ์ภายในชุมชนจากการศึกษาความเป็นมาของชุมชนหมูสีบอกให้ทราบว่า ประชากรในชุมชนนี้ แม้จะมีทั้งอพยพมาจากจังหวัดต่างๆ แต่ส่วนใหญ่การเข้ามาอยู่มีลักษณะการชวนกันมาจากคนบ้านเดียวกัน หรือคนรู้จักคุ้นเคยกัน จึงจะส่งผลก่อให้เกิดความเป็นปึกแผ่นทางสังคม (Social Solidarity) นอกจากนี้ความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครัวเรือน ได้แก่ ความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในชุมชนด้วยกันเองมีส่วนอย่างมากต่อลักษณะดังกล่าว ตามลักษณะแนวคิดของ Emile Durkheim ที่กล่าวถึงเรื่องของ (Mechanical Solidarity) ว่าลักษณะของคนในชนบทมีลักษณะความสัมพันธ์อันใกล้ชิด มีลักษณะการช่วยเหลือกันทำงาน แต่เมื่อสังคมหรือชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงจากการทำให้ทันสมัย จึงทำให้ความสัมพันธ์ในลักษณะความเป็นปึกแผ่นเชิงกลไก (Mechanical Solidarity) มาเป็นความเป็นปึกแผ่นเชิงอินทรีย์ (Organic Solidarity) ซึ่งความสัมพันธ์มีลักษณะเป็นทางการ ตามความสามารถเฉพาะด้าน เป็นความสัมพันธ์ในเชิงผลประโยชน์ และลักษณะความสัมพันธ์ทางเครือญาติก็ได้จางหายไป ในกรณีศึกษาของชุมชนหมูสี แต่เดิมในชุมชนมีการแลกเปลี่ยนแรงงานกันระหว่างผู้คนในชุมชนรวมทั้งเพื่อนฝูงที่รู้จักกัน ในชุมชนผู้คนแทบทั้งหมดมีความคุ้นเคยกันเพราะต่างก็มีความสัมพันธ์กันอย่างใดอย่างหนึ่ง จึงเป็นธรรมดาที่จะมีการช่วยเหลือเกื้อกูลกันในโอกาสต่าง ๆ ทั้งทางด้านเศรษฐกิจการผลิต และประเพณีต่าง ๆ ซึ่งถือได้ว่าระบบการแลกเปลี่ยนแรงงานหรือที่เรียกว่า “การเอาแรง” นี้มีมาแต่ดั้งเดิมตั้งแต่ผลิตพืชเศรษฐกิจเพื่อยังชีพซึ่งเน้นการผลิตเพื่อบริโภคภายในครัวเรือน ความร่วมมือช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน (Reciprocity) กลายมาเป็นเศรษฐกิจเพื่อการค้า เมื่อระบบเศรษฐกิจเปลี่ยนแปลงทำให้ความสัมพันธ์ของคนในสังคมได้เปลี่ยนแปลงไปเป็นระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม ซึ่งการแลกเปลี่ยนจากการใช้แรงงานมาเป็นการแลกเปลี่ยนแบบเงินตรา (Money Economy) ระบบทุนนิยมได้เข้ามาในชุมชน เห็นได้จากระบบการผลิตของชุมชนหมูสีที่เป็นระบบเศรษฐกิจเพื่อการค้า การจัดการปัจจัยการผลิตอาศัยตลาดภายนอก การเพิ่มผลผลิตให้มากที่สุด จากข้อมูลการศึกษาปรากฏว่าความสัมพันธ์สมาชิกในชุมชนค่อนข้างจะเป็นไปในเดียวกัน กล่าวคือ จากกรณีศึกษาที่ได้ยกตัวอย่างมาดังนี้

1.2.1 ความสัมพันธ์เชิงพาณิชย์ของสมาชิกในชุมชน

กรณีศึกษาที่ 8 นายสาขันธ์ ในอดีตได้เคยขอแรงเพื่อนบ้านในละแวกเดียวกันในการมาช่วยในการทำไร่ แต่พอระยะหลังระบบเศรษฐกิจเปลี่ยนแปลงไป ทำให้ความสัมพันธ์ของคนเปลี่ยนแปลงไปในลักษณะการว่าจ้างแรงงาน นายสาขันธ์ได้ว่าจ้างแรงงานชาวบ้านในช่วงแรกคนละ 10 บาท

กรณีศึกษาที่ 10 นายสอน เมื่ออดีตนายสอนได้ทำไร่โดยได้รับความช่วยเหลือจากชาวบ้าน โดยการลงแรงกัน ไม่ต้องเสียเงินค่าจ้าง นายสอนจะไปบอกเพื่อนบ้านให้มาช่วยนายสอนทำไร่ ซึ่ง การกำหนดวันทำไร่จะต้องนัดวันที่ไม่ตรงกับการทำไร่ของชาวบ้านคนอื่น เพื่อชาวบ้านจะได้ หมุนเวียนกันทำงาน ต่อมากระแสเศรษฐกิจการค้าจากภายนอกชุมชนจะมีอิทธิพลอย่างมากต่อการ ผลิต ชาวบ้านจึงรีบเร่งในการเพาะปลูก เก็บผลผลิต ทำให้นายสอนต้องว่าจ้างแรงงานเพื่อที่จะให้ ชาวบ้านมาช่วยนายสอนก่อน ในช่วงนั้นมีการต่อรองกันว่าใครให้ค่าจ้างมากจะมาช่วยแรงงานก่อน นายสอนได้ว่าจ้างเพื่อนบ้านคนละ 10 บาท ทำให้ต้องมีการแลกเปลี่ยนโดยใช้เงินตราได้เข้ามาใน การว่าจ้างแรงงานกันเพื่อที่จะให้ชาวบ้านมาช่วยงานนายสอนก่อนเพื่อจะได้นำผลผลิตไปขายก่อน เพื่อได้ราคาที่สูงขึ้น

กรณีศึกษาที่ 14 นางใจ เมื่ออดีตได้เอาแรงกันกับชาวบ้านในการทำไร่ คายหญ้า ชูดิน เก็บ ผลผลิต นางใจจะมาขอแรงมาช่วยทำงาน นางใจจะเตรียมข้าวปลาอาหารมาเลี้ยงชาวบ้านทั้งกลางวัน และกลางคืน บางทีก็จะมีการกินเหล้ากันแก้หนาว และนางใจจะส่งผลผลิตโดยอาศัยเพื่อนบ้าน บรรทุกเกวียนไปส่งให้เพื่อนบ้านไม่ได้คิดเงินมีอะไรก็แบ่งปันกัน อย่าง เช่น นางใจมีอาหารมีเสื้อผ้า ก็แบ่งให้เพื่อนบ้าน ต่อมาเมื่อความเจริญทางสาธารณูปโภคได้เข้ามาในชุมชน ย่อมส่งผลต่อ ความเจริญทางด้านระบบเศรษฐกิจทำให้ชาวบ้านได้เปลี่ยนจากการเอาแรงมาจ้างแรงงาน โดยนางใจ ได้จ้างแรงงานชาวบ้านคนละ 10 บาท ค่าจ้างแรงงานจึงเป็นสิ่งจำเป็นในการดำรงชีวิตของคนใน ชุมชน

ในเรื่องการช่วยเหลือด้านแรงงานการเกษตร ได้ชี้ให้เห็นว่าความทันสมัยได้เข้ามาไม่ว่าจะ เป็นด้านเทคโนโลยีทุกคร้วเรือน ในชุมชนมีการใช้เครื่องมือเครื่องใช้ทางการเกษตรเป็น เครื่อง ผ่อนแรง เช่นรถไถ ทำให้การเอาแรงกันลดน้อยลงไปมาก

นอกจากการแลกเปลี่ยนแรงงานในการผลิตแล้ว แต่เดิมการสร้างบ้านเรือนที่อยู่อาศัยก็มัก จะมีการขอแรงเพื่อนบ้านมาช่วยเหลือกัน เจ้าบ้านที่เป็นเจ้าภาพก็จะจัดเตรียมข้าวปลา อาหารมาเลี้ยง ทั้งในเวลากลางวันและตอนเย็น การขอแรงในกระบวนการผลิตชาวบ้านยังมาร่วมแรงร่วมใจกัน ทำสิ่งหนึ่งให้สังคม โดยไม่ต้องจ้างบุคคลภายนอก เช่นสร้างวัด ซ่อมแซมถนนในชุมชน งานบุญ ต่าง ๆ ดังตัวอย่างกรณีศึกษาดังต่อไปนี้

กรณีศึกษาที่ 6 นายทองแดง จากการที่นายทองแดง ได้ไปช่วยสร้างวัดในชุมชน นายทองแดงจะไปเลื่อยไม้ในป่า ชาวบ้านจึงช่วยกันหามไม้ออกมาสร้างศาลาวัด ส่วนผู้หญิงจะช่วย กันชูดหลุมเพื่อจะนำไม้มาปักใส่หลุมเพื่อทำเสาศาลาวัด และชาวบ้านจะมาช่วยกันในงานบุญ

อย่างเช่น งานศพ เมื่อครั้งที่ภรรยานายทองแดงเสียชีวิต ชาวบ้านในชุมชนจะมาช่วยกันเตรียมอาหารถวายพระ มาช่วยจัดสถานที่ที่วัด ชาวบ้านละแวกเดียวกันมีอาหารจะมาช่วยงานด้วย

กรณีศึกษาที่ 13 นายยอด จากการที่นายยอดเลื่อมใสในตัวเจ้าอาวาส ซึ่งเป็นนักพัฒนาท่านจะพัฒนาวัดโดยนายยอดและชาวบ้านได้ร่วมแรงร่วมใจในการสร้างวัดในการเอาแรงกันในการสร้างศาลาไม้ ซึ่งช่วงนั้นระบบเศรษฐกิจจะไม่ได้เจริญก้าวหน้า ชาวบ้านไม่มีทุนในการบริจาคปัจจัย (เงิน) ต่อมาเมื่อระบบเศรษฐกิจมุ่งไปสู่การผลิตเพื่อขาย นายยอดจากที่เคยช่วยกันทำงานสร้างวัดโดยใช้แรงงานได้เปลี่ยนความสัมพันธ์โดยการแลกเปลี่ยนโดยใช้ปัจจัยในการบริจาคเนื่องจากเวลาไม่เอื้ออำนวยในการช่วยงานวัดอย่างเดิมเพราะต้องทำงานในไร่

จากการศึกษาพบว่างานบุญจากที่ชาวบ้านเคยเอาแรงกันได้เปลี่ยนมาเป็นระบบเศรษฐกิจมากขึ้น เช่น งานบวช งานศพ กรณีศึกษา

กรณีศึกษาที่ 14 นางใจ จากการที่นางใจได้ไปช่วยงานบุญอย่างงานศพ โดยไปช่วยทำอาหารให้บ้านงาน พอความเจริญได้เข้ามาทำให้งานที่รัดตัวทำให้นางใจไม่ได้ไปช่วยทำอาหารได้เหมือนเดิม แต่นางใจจะช่วยเป็นเงินใส่ซองแทนการไปช่วยงาน

1.3 การเปลี่ยนแปลงทางการศึกษา

ในเรื่องของการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษา ในอดีตสำหรับสังคมไทยส่วนใหญ่จะไม่ค่อยให้ความสำคัญสำหรับการศึกษาของบุตรเท่าไรนัก เนื่องจากว่าในอดีตครัวเรือนของชุมชนส่วนใหญ่จะเป็นการประกอบอาชีพที่เกี่ยวข้องกับเกษตรกรรมเป็นส่วนใหญ่จึงทำให้ต้องการใช้แรงงานเป็นจำนวนมาก ทั้งนี้เพื่อจะได้ทำงานในสาขาดังกล่าวได้รวดเร็ว เพราะตอนนั้นยังไม่มีเทคโนโลยีต่าง ๆ อะไรมากมายนัก ต้องขึ้นกับปัจจัยทางธรรมชาติเท่านั้น สำหรับแรงงานที่จะมาตอบสนองต่อความต้องการในส่วนนี้ได้ดีที่สุดในอดีตก็คือ “แรงงานภายในครัวเรือน” จึงส่งผลทำให้ผู้ที่ เป็นพ่อแม่ไม่ค่อยให้ความสำคัญกับในเรื่องการศึกษาเท่าไรนัก นอกจากนี้การที่จะต้องเข้าไปศึกษาแต่ละครั้งจะต้องอาศัยการเดินทางที่ค่อนข้างลำบากอีกด้วย ซึ่งในกรณีของชุมชนหมู่นี้ก็เหมือนกัน ส่วนใหญ่จะทำอาชีพเกษตรกรรม ทำไร่ ทำนา เป็นต้น ถ้าศึกษาจากเนื้อหาประวัติชีวิตของกรณีทั้งหมดแล้วจะพบว่า ส่วนใหญ่สมาชิกในครัวเรือนจะช่วยกันทำงานทุกอย่างตั้งแต่เด็ก ประกอบกับการเดินทางที่จะไปศึกษามีความลำบาก จึงทำให้ระดับการศึกษาของคนในสมัยอดีตมีระดับการศึกษาต่ำหรืออยู่เพียงแคในระดับภาคบังคับเท่านั้น

1.3.1 สภาพการศึกษาในอดีต

กรณีศึกษาที่ 1 นายสุทิน เมื่อบุตรสาวคนโตยังเด็กเมื่อถึงเกณฑ์ไปโรงเรียน นายสุทินให้เข้าเรียนจนจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ซึ่งช่วงนั้นลูกสาวคนโตเรียนหนังสือจะเดินทางไปเรียนค่อนข้างลำบาก ทำให้บุตรสาวไม่ไปโรงเรียนสม่ำเสมอ

กรณีศึกษาที่ 2 นายทศ บุตรสาวคนโตไปโรงเรียนจะเดินไปตามถนนทางเกวียน เดินทางค่อนข้างลำบาก จะต้องหยุดโรงเรียนเมื่อจำเป็นอย่างฝนตกหนัก ถนนขาด หรือต้องหยุดเรียนเพื่อดูแลน้อง ๆ เมื่อมารดาจำเป็นต้องไปไร่ พ่อเรียนจบประถมศึกษาปีที่ 4 จึงออกจากโรงเรียนมาช่วยมารดาเลี้ยงน้องได้เต็มที่

กรณีศึกษาที่ 4 นายสวัสดิ์ บุตรของตนตั้งแต่คนที่ 1 - 4 จบชั้นประถมเท่านั้นเอง เพราะการเดินทางไปโรงเรียนสมัยก่อนค่อนข้างลำบาก จะต้องเดินไปโรงเรียน

กรณีศึกษาที่ 6 นายทองแดง เมื่อตอนที่บุตรสาวยังเด็ก การคมนาคมค่อนข้างลำบากต้องเดินไปโรงเรียน และรถประจำทางมีวันละ 1 รอบ ทำให้บุตรสาวจบแค่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 และนายทองแดงไม่มีเงินจะส่งบุตรสาวเรียนต่อ

กรณีศึกษาที่ 3 นายวินัย นายวินัยเรียนจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ไม่ได้เรียนต่อ เนื่องจากพ่อและแม่ไม่มีเงินส่งให้เรียน ไม่มีคนช่วยงานในไร่

แต่ในปัจจุบันนี้สภาพทางสังคมในเรื่องของการศึกษาของคนในชุมชนหมู่มีสีระดับที่สูงขึ้นจากคนรุ่นก่อนเป็นอย่างมาก ส่วนใหญ่จะเรียนในระดับที่เกินกว่าประถมศึกษา โดยที่ทั้งนี้มาจากการที่สังคมของชุมชนหมู่มีสีได้รับการทำให้เกิดความทันสมัยขึ้น โดยมีการเปลี่ยนในเรื่องต่าง ๆ เช่น ถนนหนทาง นวัตกรรม (รถ) มีจำนวนมากขึ้นกว่าเดิม ตลอดจนยังรวมไปถึงการเปลี่ยนแปลงทางอาชีพและรายได้ของคนในชุมชนเริ่มมีฐานะดีขึ้นกว่าเดิม และสามารถที่จะหาแรงงานต่าง ๆ มาทดแทนได้ โดยอยู่ในรูปของการว่าจ้างแรงงานแทน จึงทำให้มีการส่งเสริมและเห็นความสำคัญในเรื่องระดับการศึกษาจึงส่งบุตรหลานของตนให้ไปเรียนในที่ที่ขึ้นกว่าเดิม และสูงขึ้น ทั้งนี้จะเป็นผลมาจากการพัฒนาความเจริญที่ทางรัฐบาลบังคับให้เด็กทุกคนจะต้องจบในการศึกษาภาคบังคับอีกด้วย การศึกษาทำให้ไปสู่เป้าหมายการเป็นผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านซึ่งต่างจากอดีตที่บุตรสามารถช่วยงานในไร่ได้ทุกอย่างโดยอาศัยจากบิดามารดา แต่หลังจากมี Infrastructure ทำให้สังคมต้องอาศัยความเชี่ยวชาญจึงต้องอาศัยการศึกษา ดังนั้นการศึกษาจะนำไปสู่ความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน (specific) ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Durkheim ที่จะพูดถึง Mechanical Solidarity สมาชิกของสังคมจะมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ไม่ค่อยแตกต่างกันในด้านฐานะ ความเชื่อทางศาสนา แม้จะมีการแข่งขันกันทำก็เป็นเพียงระบบกว้าง ๆ ไม่ได้เน้นความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านอย่างมากมาย เมื่อมีการพัฒนาสาธารณูปโภค (Infrastructure) ทำให้สังคมสมัยใหม่ที่แต่ละกลุ่มต่างเชี่ยวชาญงานของตนจึงมีความ

จำเป็น ต้องพึ่งพาคนกลุ่มอื่น ๆ ในสังคมที่มีความแตกต่างไปจากกลุ่มตน เพื่อความอยู่รอด ซึ่งเป็นลักษณะของ Organic Solidarity จากแนวคิดดังกล่าวสะท้อนให้เห็นจากกลุ่มตัวอย่างที่ได้ยกมาเป็นตัวอย่างดังนี้

1.3.2 สภาพการศึกษาในปัจจุบัน

กรณีศึกษาที่ 1 นายสุทิน บุตรชายคนที่ 4 ของนายสุทินปัจจุบันเรียนมหาวิทยาลัยกรุงเทพมหานคร การศึกษาของบุตรชายเรียนจบจากโรงเรียนบ้านป่าเลียงจนถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เป็นช่วงที่การคมนาคมได้เข้ามาในหมู่บ้าน จึงได้ย้ายให้ไปเรียนต่อที่โรงเรียนปากช่อง จนจบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6

กรณีศึกษาที่ 2 นายทศ บุตรชายคนที่ 4 กำลังศึกษามหาวิทยาลัยหอการค้าไทย สำหรับในวัยเด็กไม่ได้เรียนหนังสือที่อยู่ในหมู่บ้านเลย เพราะว่าช่วงนั้นรายได้ของนายทศมีมากขึ้นจึงส่งบุตรชายคนเล็กไปเรียนที่โรงเรียนประจำอัสสัมชัญชลบุรี จนจบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 และย้ายมาต่อในมหาวิทยาลัยหอการค้าฯ ดังเช่นปัจจุบัน

กรณีศึกษาที่ 3 นายวินัย บุตรชายของนายวินัยกำลังศึกษาอยู่โรงเรียนพาณิชย์การปากช่อง ปวช.2 บุตรชายได้เรียนในหมู่บ้านจนจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่โรงเรียนป่าเลียง และให้ย้ายมาต่อจนจบมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่โรงเรียนปากช่อง เพราะการคมนาคมภายในหมู่บ้านเริ่มมีมากขึ้น ทำให้เดินทางไปได้สะดวก และยังมีรถโดยสารมีจำนวนมากกว่า 10 คัน ออกทุกครึ่งชั่วโมง จึงเอื้อต่อการเดินทาง ส่วนบุตรสาวคนที่ 2 เรียนที่โรงเรียนเขาใหญ่พิทยาคม มัธยมปีที่ 2 โดยการขี่มอเตอร์ไซด์ไปเรียน ส่วนบุตรคนที่ 3 กำลังเรียนอยู่ในระดับประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนบ้านป่าเลียง พี่สาวคนที่ 2 จะขี่รถมอเตอร์ไซด์ไปส่งน้อง

กรณีศึกษาที่ 4 นายสวัสดิ์ บุตรชายคนเล็กจะมีการศึกษาสูงกว่าพวกพี่ ๆ โดยเรียนจบปริญญาตรีจากมหาวิทยาลัยขอนแก่น การที่นายสวัสดิ์สามารถส่งให้บุตรชายคนนี้เรียนต่อได้เพราะบุตรเรียนเก่ง ประกอบกับช่วงนี้นายสวัสดิ์มีฐานะค่อนข้างดีจึงสามารถส่งเสียลูกได้ ไม่เหมือนสมัยที่พี่ ๆ ของเขาเรียนได้แค่ระดับประถมศึกษาปีที่ 4 เพราะนายสวัสดิ์ไม่มีเงินให้ลูกเรียน การเดินทางยังไม่สะดวก

กรณีศึกษาที่ 15 นายทอง บุตรของนายทองจบชั้นประถมปีที่ 4 ก็ไม่ได้เรียนต่อเพราะฐานะไม่ค่อยดี ต่อมาเมื่อฐานะนายทองได้ดีขึ้น ได้มีครูมาแนะนำว่าจะเปิดสอน กศน. (การศึกษานอกโรงเรียน) นายทองจึงอยากให้บุตรได้เรียนต่อบุตรทั้งสองคนจบมัธยมปีที่ 6

สำหรับในปัจจุบันนี้ ในเรื่องของการศึกษาหลังจากที่ได้รับผลกระทบจากการทำให้เกิดความทันสมัยขึ้นมาแล้ว ย่อมที่จะส่งผลทำให้การแลกเปลี่ยนข่าวสารจากคนภายในชุมชนกับ

คนภายนอกชุมชนได้ง่าย ซึ่งในเรื่องของการศึกษาย่อมทำให้เกิดทัศนคติทางด้านใหม่เกิดขึ้นกับคนภายในชุมชนหมู่นี้ สังกัดได้จากการที่คนภายในชุมชนในรุ่นก่อน ๆ ที่จบแค่ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ด้วยสาเหตุต่าง ๆ ก็ตาม ได้เริ่มให้ความสนใจในเรื่องระบบการศึกษานอกโรงเรียน (กศน.) บางแล้ว จึงทำให้มีผู้คนในชุมชนได้ไปเรียนมาจนจบระดับมัธยมศึกษาตอนต้นแล้ว

กรณีศึกษาที่ 3 นายวินัย นายวินัยจบประถมศึกษาปีที่ 4 ไม่ได้เรียนต่อ เนื่องจากพ่อและแม่ไม่มีเงินส่งให้เรียน ไม่มีคนช่วยงานในไร่ ต่อมาเมื่อฐานะเศรษฐกิจดีขึ้น นายวินัยจึงไปเรียนการศึกษานอกโรงเรียนที่ปากช่องจนจบมัธยมศึกษาปีที่ 3

จากการศึกษาในหัวข้อ “การเปลี่ยนแปลงทางสังคม” ทั้งหมดจากเนื้อหาประวัติชีวิตของกรณีศึกษา ตลอดจนผลกระทบต่อ การเปลี่ยนแปลงทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ ความสัมพันธ์ของสมาชิกในครัวเรือน ความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในชุมชน ตลอดจนการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษา ที่เกิดการพัฒนาสังคมให้มีความทันสมัยจากนโยบายของภาครัฐบาล จะพบว่า มีปัจจัยหรือสาเหตุที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ได้แก่ ปัจจัยด้านสาธารณูปโภค

สาธารณูปโภค เป็นปัจจัยสิ่งแรกที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง เนื่องจากการที่ภาครัฐบาลมีการสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกในด้านต่าง ๆ เช่น ถนนหนทาง ไฟฟ้า เป็นต้น การที่มีสาธารณูปโภคเป็นผลให้เอื้ออำนวยต่อการเข้ามาทางด้านวัฒนธรรมต่าง ๆ โดยจะมีการติดต่อสื่อสารกับบุคคลภายนอกชุมชนมากยิ่งขึ้น ทั้งนี้เนื่องจากคนภายในชุมชนได้มีการเดินทางได้สะดวกสบาย ไม่ว่าจะเป็นถนนหนทาง รถยนต์ สามารถที่จะติดต่อสื่อสารกับบุคคลต่าง ๆ ได้มาก ดังนั้นก่อให้เกิดการแพร่กระจายทางวัฒนธรรมขึ้น (Cultural Diffusion) ในด้านต่าง ๆ เช่น การแลกเปลี่ยนนวัตกรรม การประดิษฐ์คิดค้น เป็นต้น จากการแพร่กระจายทางวัฒนธรรมนี้เอง มีผลต่อการรับข่าวสารสื่อสารจากภายนอกมากขึ้น จึงทำให้คนในชุมชนแห่งนี้มีการพัฒนาในเรื่องของความคิดและโลกทัศน์ในแง่มุมต่าง ๆ ส่วนในปัจจัยของระบบการศึกษา รวมไปถึงอาชีพกับรายได้ก็มีผลอีกด้วย เพราะจากการที่มีถนนหนทาง การแพร่กระจายทางวัฒนธรรม จึงทำให้เกิดรูปแบบของอาชีพต่าง ๆ มากมายให้เลือก ส่งผลมาถึงระดับรายได้ต่าง ๆ ของชุมชนดีขึ้น และสามารถที่จะเอื้ออำนวยต่อการศึกษาของบุตรหลานในครอบครัวให้มีระดับที่ดีขึ้นได้ ดังนั้นระดับการศึกษาของคนภายในชุมชนสูงขึ้นจากอดีต โดยมีการเรียนจากภายในชุมชนและออกไปเรียนภายนอกชุมชนจากปัจจัยต่าง ๆ ที่กล่าวมาแล้วข้างต้นจึงก่อให้เกิดผลของการเปลี่ยนแปลงในด้านความสัมพันธ์ของสมาชิกในครัวเรือน สมาชิกในชุมชน และการศึกษา ที่มีในลักษณะของสังคมทุติยภูมินั่นเอง

2. การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม

การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมเป็นผลสืบเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงในส่วนอื่น ๆ ไม่ว่าจะเป็นการเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคม เศรษฐกิจ หรือทางด้านวัฒนธรรมเองก็ตาม ย่อมที่จะต้องมีการปรับเปลี่ยนหรือบูรณาการ (intergrate) วัฒนธรรมเดิมให้สอดคล้องกับบริบทในส่วนต่าง ๆ ที่เปลี่ยนแปลงไปเพื่อที่จะทำให้โครงสร้างทางสังคมในส่วนอื่น ไม่เสียสมดุลย์ โดยที่การเปลี่ยนแปลงนี้วัฒนธรรมบางอย่างอาจจะสูญหายไป หรือรูปแบบอาจจะเปลี่ยนแปลงไปเลยก็ได้เหมือนกัน

2.1 การเปลี่ยนแปลงในด้านความสัมพันธ์ระหว่างประชาชนกับวัด

สำหรับในชุมชนหมู่นี้เอง ในเรื่องของด้านวัฒนธรรมก็ได้รับผลกระทบเช่นเดียวกัน ซึ่งจะเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคมในส่วนต่าง ๆ ที่ได้กล่าวมาแล้วนั้น ย่อมทำให้มีการคงอยู่ของสังคมต่อไป โดยที่จะต้องทำให้วัฒนธรรมนี้สามารถตอบสนองต่อความต้องการของคนภายในชุมชนได้อย่างเต็มที่ จากการศึกษาในชุมชนแห่งนี้ ผู้ศึกษาพบว่า “วัฒนธรรม” ของคนในชุมชนหมู่นี้ได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงที่ทำให้สังคมมีความทันสมัยขึ้น โดยการพัฒนาทางสังคมให้มีความเจริญทัดเทียมกับสังคมภายนอกจากความต้องการของฝ่ายบริหารจากภาครัฐนั้น จะทำให้วัฒนธรรมของคนในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับ “ศาสนา” นั้นโดยผ่านตัวแทนที่เรียกว่า “วัด” จะพบว่า การไปทำบุญของคนภายในชุมชนนี้ได้เปลี่ยนแปลงไปจากการที่ต้องเดินทางไปทำบุญด้วยความยากลำบากมากกลายเป็นการจับขึ้นรถประเภทต่าง ๆ (มอเตอร์ไซด์ รถส่วนตัว รถประจำทาง) มีความสะดวกสบายมากยิ่งขึ้น

2.1.1 ความสะดวกในการเดินทางไปวัดในปัจจุบัน

กรณีศึกษาที่ 1 นายสุทิน การเดินทางไปทำบุญในช่วงแรกที่เข้ามาอยู่นายสุทินและภรรยาจะเดินไปทำบุญแก่พระสงฆ์ ซึ่งเป็นทางเกวียนเดินทางค่อนข้างลำบาก แต่เมื่อมีการทำถนนลูกรัง และถนนลาดยาง ทำให้การเดินทางของชาวบ้านมาทำบุญที่วัดสะดวกมากยิ่งขึ้น ชาวบ้านส่วนใหญ่จะขี่จักรยาน มอเตอร์ไซด์ หรือรถยนต์มาทำบุญมากขึ้น

กรณีศึกษาที่ 2 นายทศ การเดินทางเข้ามาในหมู่บ้าน ตอนนั้นวัดเป็นศูนย์กลางของชุมชน ทำให้นายทศและภรรยาเดินทางมาทำบุญทุกวันพระ วันงานประเพณีต่าง ๆ แม้จะเดินทางลำบากก็จะต้องไป และการเดินทางในตอนนี้สะดวกมากกว่าเดิม

กรณีศึกษาที่ 3 นายวินัย การไปทำบุญของนายวินัยเมื่อวัยเด็กจะไปทำบุญกับพ่อและแม่ทุกวันพระ ไปฟังเทศน์การเดินทางสมัยนั้นเดินทางเกวียน บางทีก็นั่งเกวียนไปทำบุญ ชาวบ้านจะไปวัดไปทำบุญทั้งวันธรรมดาและวันพระ ต่อมาเมื่อได้เข้ามาในหมู่บ้านก็ทำให้สะดวกมากยิ่งขึ้น นายวินัยก็จะขี่จักรยานไปทำบุญที่วัด ส่วนชาวบ้านแถวนี้เริ่มที่จะไม่เดินไปวัดแล้วแต่จะขี่จักรยานมอเตอร์ไซด์ รถยนต์ เป็นต้น

สำหรับการเดินทางไปทำบุญของคนในชุมชนหมู่นี้จะพบว่า มีความสะดวกสบายมากยิ่งขึ้นกว่าจากอดีต ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของถนนหนทาง ตลอดจนยานพาหนะที่ใช้ในการขับขี่ จึงทำให้ไม่จำเป็นจะต้องเดินทางด้วยทาง เกวียน ตามถนนที่ขรุขระ ยากลำบากต่อการเดินทาง แต่ในทางตรงกันข้ามจากการเดินทางที่มีความสะดวกสบายนี้กลับไม่ทำให้ระดับความถี่ของการไปทำบุญมากยิ่งขึ้น แต่อาจจะลดน้อยลงไปด้วย ทั้งนี้เป็นผลสืบเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงในด้านของเศรษฐกิจ ที่จะต้องมีการแข่งขันกันในเรื่องต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นระบบตลาด อาจจะไปถึงเรื่องของเงินทุน การแข่งขัน เป็นต้น นอกจากนี้แล้วค่าครองชีพต่าง ๆ ของคนในชุมชนเริ่มที่จะมีการเปลี่ยนแปลงไปตามระบบการค้า เพราะทุนที่ซื้อมามีราคาแพงยิ่งขึ้น จึงทำให้ราคาขึ้นตามไปด้วย และยังรวมไปถึงการผลิตของธรรมชาติมีน้อยลง คนในชุมชนจึงจำเป็นต้องซื้อสินค้าประเภทต่าง ๆ อีกด้วยเพื่อใช้ในการบริโภค จึงส่งผลทำให้การเดินทางไปทำบุญเริ่มน้อยลง จากที่ไปทำบุญทุกวันพระ หรือทุกวัน แต่ตอนนี้กลับทำบุญน้อยลง เพราะต้องไปประกอบอาชีพต่าง ๆ จึงทำให้ไม่มีเวลาในการจะมาทำบุญเช่นแต่ก่อน ซึ่งส่วนใหญ่คนภายในชุมชนแห่งนี้ เวลาในการทำบุญน้อยลงเช่นกัน ซึ่งสอดคล้องในเรื่องของการมุ่งคิดเชิงอนาคตและความตระหนักในเรื่องเวลาของ Peter Berger (อ้างในประสิทธิ์ สวาสดิ์ญาติ, 2541) นั่นเอง

2.1.2 การตระหนักในเรื่องเวลาของสมาชิกในชุมชน

กรณีศึกษาที่ 1 นายสุทิน เมื่อมีถนนลาดยางการทำบุญของคนในชุมชนสะดวกมากยิ่งขึ้น แต่เมื่อความเจริญเข้ามานายสุทินตั้งหน้าตั้งตาทำมาหากินเพื่อครอบครัว ต้องหาเงินเพื่อการศึกษาลูก อาหารการกินราคาสูง ค่าใช้จ่ายในบ้านสูงขึ้น ทำให้เวลาไปวัดของนายสุทินลดน้อยลงไปเพราะต้องทำงาน

กรณีศึกษาที่ 2 นายทศ ช่วงที่มีถนนรพช.ลูกรังเข้ามาในหมู่บ้าน นายทศทำงานค่อนข้างหนัก รับจ้างขับรถไถ ซึ่งงานเข้ามามาก จึงทำให้ไม่ค่อยมีเวลาไปวัด ถ้านายทศว่างจะไปทำบุญที่วัดแต่ไม่ได้เข้าวัดทุกวันพระเหมือนแต่ก่อน

กรณีศึกษาที่ 5 นายขจร ในช่วงที่การเดินทางค่อนข้างลำบากแต่ชาวบ้านมาทำบุญกันทุกคน ชาวบ้านในหมู่บ้านเจอกันทุกวันอย่างสม่ำเสมอ ถ้ามีงานวัดนายทองแดงและภรรยาจะหยุดงานในไร่

เพื่อทำงานที่วัด แต่ก่อนจะไปทำบุญกับภรรยาทุกวันพระ ในตอนหลังภรรยาจะต้องขายของที่โรงเรียนทุกวันทำให้เวลาที่จะไปวัดน้อยลง ซึ่งจะไปตามความสะดวกมากกว่า

กรณีศึกษาที่ 6 นายทองแดง ช่วงที่เทคโนโลยีการเกษตรได้เข้ามาทำให้ต้นทุนการเกษตรสูงขึ้นมาก นายทองแดงจึงตั้งหน้าตั้งตาทำมาหากิน เวลาไปวัดจึงน้อยลง

กรณีศึกษาที่ 7 นายสังวาลย์ การคมนาคมได้เข้ามาทำให้การลงทุนการเกษตรเพิ่มมากขึ้น ค่าใช้จ่ายภายในบ้าน อาหารก็หายาก จากเมื่อก่อนปลาชุกชุมไม่ต้องซื้ออาหาร ต่อมาก็ต้องใช้เงินซื้อปลาเป็นอาหารของครอบครัว จึงส่งผลทำให้นายสังวาลย์ไม่ค่อยมีเวลาไปวัด ต้องทำมาหากินเวลาส่วนใหญ่จะทำไร่และรับจ้างทั่วไปด้วย จากเมื่อก่อนจะไปวัดทุกวันพระ แต่ปัจจุบันเมื่อนายสังวาลย์ว่างจากงานถึงจะได้ไปวัด ไม่ว่างก็ไม่ไป

จากการที่คนในชุมชนหมู่นี้เริ่มที่จะมีระดับความถี่ในการทำงานเริ่มน้อยลงนี้ จึงทำให้เกิดการเปลี่ยนรูปแบบของการทำบุญต่าง ๆ ไปจากเดิม เป็นอย่างมาก ซึ่งในอดีตส่วนใหญ่จะช่วยกันร่วมแรงใจในการสร้างสิ่งต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องให้กับวัด โดยไม่ต้องคำนึงเรื่องเงินเลย แต่ในปัจจุบันนี้การทำบุญระยะเวลาที่ไปน้อยลง ทุกคนภายในชุมชนมีความจำเป็นที่จะต้องประกอบกิจกรรมต่าง ๆ ของตนเองมากขึ้น จึงทำให้การรูปแบบของการทำบุญจะอยู่ในรูปของการช่วยเงินมากกว่า นอกจากนี้แล้วรูปแบบของการทำบุญที่เกี่ยวกับชีวิตก็เปลี่ยนไปด้วย จากที่จะทำกันอย่างเรียบง่ายในตอนนั้นก็ทำกันอย่างเอิกเกริก นึกถึงความยิ่งใหญ่ และความสนุกสนานเป็นหลัก สะท้อนให้เห็นจากพิธีกรรมงานบวชของคนในชุมชนแห่งนี้ โดยที่จะสอดคล้องกับแนวความคิดของ Peter Berger (อ้างในประสิทธิ์ สวัสดิ์ญาติ, 2541) ที่กล่าวถึงการขยายตัวของโอกาสในการเลือกส่วนบุคคล ทั้งนี้เนื่องจากแนวทางการทำบุญของคนในชุมชนหมู่นี้มีรูปแบบที่แตกต่างกันออกไปจากเดิม ไม่ใช่จะต้องไปทำบุญที่วัดเท่านั้น แต่ก็ยังสามารถที่จะช่วยเหลือในรูปแบบต่าง ๆ ดังกล่าวได้ ซึ่งคนในชุมชนก็ไม่ถือว่าพวกเขาละทิ้งการเข้าวัดเพื่อที่จะทำบุญนั่นเอง

2.1.3 การขยายตัวของโอกาสในการเลือกของสมาชิกในชุมชน

กรณีศึกษาที่ 2 นายทด การทำบุญจะเป็นการถวายปัจจัยช่วยสร้างวัดมากกว่าจะไปวัด อย่างเช่น งานทอดกฐิน จะช่วยงานวัดโดยการไปหาเงินเข้าวัดทุกปี

กรณีศึกษาที่ 13 นายยอด จากการที่เมื่อก่อนได้ให้ลูกชายคนโตได้บวชอุปสมบทเป็นพระได้ตามเกณฑ์ 20 ปีก็ให้บวชเลย แต่ปัจจุบันนี้ลูกชายคนสุดท้ายต้องอายุ 26 แล้วยังไม่ยอมบวชเลยและส่วนใหญ่ตอนนี้นางบวชของจะต้องมีการเลี้ยงฉลองพระใหม่ ด้วยการหาอาหารเลี้ยงกันให้เต็มที่ มีการกินเหล้า ส้มঝวมาทำเป็นอาหารก็มี

นอกจากนี้แล้วจากการที่มีรูปแบบของการทำบุญได้เปลี่ยนแปลงในลักษณะที่ กล่าวมาข้างต้นนั้น พบว่า วิธีการเข้าวัดของคนในชุมชนในสังคมปัจจุบันนี้จะมีการถือศีล ฟังเทศน์ ฟังธรรม ในรูปแบบใหม่อีกด้วย ซึ่งเป็นผลสืบเนื่องมาจากการทำให้ทันสมัย โดยมีการสื่อสารที่ทันสมัย มีนวัตกรรมใหม่เข้ามาในชุมชน ตลอดจนไฟฟ้า จึงทำให้เกิดการซื้อเทป โทรทัศน์ เป็นต้น เพื่อนำมาใช้ในการถือศีลโดยการฟังเทศน์จากโทรทัศน์และวิทยุแทนการไปวัดนั่นเอง โดยที่จะปรากฏในรูปแบบต่าง ๆ ดังกรณีศึกษาที่ได้ยกตัวอย่างมาดังนี้

กรณีศึกษาที่ 8 นายสาขันธ์ไม่ค่อยได้ไปวัด เพราะนายมีความคิดว่า การทำบุญไม่จำเป็นที่จะต้องไปวัดสม่ำเสมอ แต่การทำบุญนั้นขึ้นอยู่กับจิตใจ โดยยึดหลักเคารพกายกรรม วชิกรรม มโนกรรม และปฏิบัติตนเอง “แบบอิตาลี อิตาลีนาโถ” ตนเองเป็นที่พึ่งแห่งตน ก็สามารถทำให้นายสาขันธ์ดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุข ถึงแม้จะเข้าวัดแล้วประพฤติปฏิบัติตนไม่ดีก็ไม่มีความสุข การเข้าวัดก็ไม่มีประโยชน์อะไร นายสาขันธ์มักจะฟังเทปธรรมะ และอ่านหนังสือธรรมะอยู่ที่บ้าน

กรณีศึกษาที่ 11 นายสมพงษ์ การที่บุคคลจะประพฤติปฏิบัติตนเป็นพุทธศาสนิกชนที่ดึ้นนั้น ไม่จำเป็นต้องไปทำบุญที่วัดเท่านั้น แต่สามารถนำมาปฏิบัติตามคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าได้ ในการใช้ชีวิตประจำวัน โดยการฟังเทปธรรมะ หรือดูโทรทัศน์รายการธรรม หรือการไปสนทนาธรรม กับพระในบางโอกาส

2.2 การเปลี่ยนแปลงการพักผ่อนหย่อนใจ

ในปัจจุบันสถาบันการพักผ่อนหย่อนใจมีความสำคัญมากขึ้นกว่าเดิม ทั้งนี้เนื่องจากความเจริญทางด้านเทคโนโลยีที่ได้เข้าไปยังชุมชนหมู่บ้านมากขึ้น นอกจากนี้ยังเป็นการแสดงถึงการแพร่กระจายทางวัฒนธรรมจากสังคมเมืองเข้าไปสู่สังคมชนบท ทั้งนี้เนื่องมาจากการพัฒนาของรัฐบาลมีบทบาทมากขึ้น ดังจะเห็นได้จากการสร้างถนนหนทางที่เชื่อมโยงกันระหว่างชุมชน รวมทั้งการสร้างสาธารณูปโภคพื้นฐานทั้งไฟฟ้า น้ำประปา ซึ่งความเจริญดังกล่าว ก็มาจากการพัฒนาเพื่อการนำไปสู่ความทันสมัยตามนโยบายของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ คนในชุมชนหมู่บ้านได้ซื้อยานพาหนะตามฐานะ การคมนาคมที่สะดวกเช่นนี้ทำให้การติดต่อทั้งภายในและภายนอกชุมชนอย่างกว้างขวางยิ่งขึ้น ผู้ประกอบการค้าสามารถเดินทางเข้าออกจากหมู่บ้านได้ตลอดเวลาที่ผ่านมาในอดีต ความเจริญทางด้านวัตถุต่างๆ เริ่มจะมีอิทธิพลอย่างมาก วิธีการต่าง ๆ จะมีลักษณะของความทันสมัย เช่น การดูโทรทัศน์ วิทยุ ทำให้คนในชุมชนมีทางเลือกในการพักผ่อนหย่อนใจที่หลากหลายกว่าเดิม จากกรณีศึกษาที่ได้ศึกษามีลักษณะสอดคล้องกับแนวคิดของ Ferdinand Tommies (อ้างใน ประสิทธิ์ สวาสดิ์ญาติ, 2541) ความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในชุมชนจะมีความผูกพันที่แน่นแฟ้น อบอุ่น ใกล้ชิดและเป็นกันเองระหว่างสมาชิกในชุมชน ผู้คนจะ

ทำกิจกรรมร่วมกัน ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน แบบแผนลักษณะนี้คล้ายคลึงกับ Gemeinschaft แต่เมื่อสังคมมีการเปลี่ยนแปลงความทันสมัย ระบบเศรษฐกิจและสังคม ย่อมส่งผลกระทบต่อถึงการพักผ่อนหย่อนใจต้องเปลี่ยนรูปแบบเป็นปัจเจกนิยมมากขึ้น (Individualism) มีการไปเที่ยวต่างจังหวัด และไปเดินห้างสรรพสินค้า แทนที่จะจับกลุ่มพูดคุยกัน และมีการละเล่นแบบดั้งเดิม วิถีชีวิตได้เปลี่ยนมาแสวงหาความสุขโดยใช้เงินตรา ลักษณะเปรียบเทียบได้กับ Gesellschaft เป็นชีวิตของคนทันสมัย จากกรณีศึกษาจะมีแนวโน้มไปทางแนวเดียวกันได้ยกตัวอย่างกรณีศึกษาดังนี้

2.2.1 แบบของการพักผ่อนหย่อนใจในปัจจุบันของสมาชิกในชุมชน

กรณีศึกษาที่ 2 นายทศ เมื่ออดีตนายทศได้พักผ่อนโดยการเล่นหมากรุกที่วัดในกลุ่มเพื่อนหลังเลิกงานในไร่ ต่อมาเมื่อสาธารณูปโภคโดยเฉพาะอย่างยิ่ง ถนนได้เข้ามาในชุมชนทำให้มีหนังกลางแปลงมาฉายในหมู่บ้านนายทศไปดูหนังกลางแปลงเก็บค่าดูคนละ 10 บาท ต่อมาเมื่อไฟฟ้าได้เข้ามาในหมู่บ้านทำให้นายทศได้ดูโทรทัศน์ ฟังวิทยุ ไม่ได้ออกไปดูหนังกลางแปลง และไม่ได้ออกไปเล่นหมากรุกกับเพื่อนเหมือนก่อน เนื่องจากการทำงานที่มากขึ้นและอยากที่จะพักผ่อนอยู่กับบ้าน

กรณีศึกษาที่ 3 นายวินัย การพักผ่อนของนายวินัยจะไปราว ดิฉันติกลงกับเพื่อนเมื่อว่างจากการทำงาน ต่อมาเมื่อมีถนนทำให้มีบุคคลภายนอกได้เข้ามา มีคนจากจังหวัดใกล้เคียงนำหนังมาฉาย นายวินัยเสียค่าดูหนัง 10 บาท และถ้ามีงานมโหฬารที่วัดจะหาหนังกลางแปลง ติเก มาแสดง ชาวบ้านมาดูที่วัดไม่ต้องเสียเงิน จากการพัฒนาสาธารณูปโภคโดยเฉพาะอย่างยิ่งด้าน ถนน ทำให้การคมนาคมสะดวกขึ้นอย่างมาก ส่งผลให้นายวินัยได้ซื้อรถกระบะเพื่อจะพาครอบครัวไปเที่ยวจังหวัดต่าง ๆ

กรณีศึกษาที่ 4 นายสวัสดิ์ เมื่ออดีตนายสวัสดิ์พักผ่อนเดินไปเที่ยวน้ำพุตามธรรมชาติ และเมื่อได้รวมกลุ่มกับเพื่อนบ้านจะรำกลองยาว รำแคน โดยชาวบ้านจะเล่นร่วมกัน เมื่อคมนาคมสะดวกมากขึ้นมีรถโดยสารวิ่งทั้งวันจะออกทุกครั้งชั่วโมง จากเมื่อก่อนวิ่งวันละ 1 รอบ ไปเข้ากลับเย็น นายสวัสดิ์มักจะเดินทางนั่งรถทัวร์ไปหาเพื่อนที่กรุงเทพฯ บ้าง สระบุรี นครราชสีมา การไปเที่ยวของนายสวัสดิ์ประมาณเดือนละ 1 ครั้ง

กรณีศึกษาที่ 9 นายคำ ในอดีตนายคำเมื่องานเสร็จสิ้น นายคำมักล้อมวงดื่มเหล้าสาโทซึ่งนายคำจะทำเอง นายคำมักจะสังสรรค์กับเพื่อนที่คุยถุกคอ ต่อมาเมื่อรัฐบาลได้นำไฟฟ้าเข้ามาในชุมชนทำให้ระบบการสื่อสารได้พัฒนาอย่างมาก นายคำจากที่เคยดื่มเหล้ากับเพื่อนสม่ำเสมอ ได้ซื้อโทรทัศน์มาดูหลังจากการทำงานในไร่ นายคำชอบดูโทรทัศน์มากกว่าที่จะไปสังสรรค์กับเพื่อน นายคำชอบดูรายการมวย เมื่อวันที่มีรายการมวยนายคำจะเข้าไร่แต่เช้าเมื่อถึงเวลารายการมวยนายคำจะรีบกลับมาดูมวยที่บ้าน นายคำยังชอบดูรายการข่าวเพื่อรู้เหตุกาณ์บ้านเมือง และได้รู้เรื่องราวที่

ทันสมัย อย่างเช่นเรื่องราวจากต่างประเทศ และนายค้ายังชอบดูรายการเกี่ยวกับการเกษตรเพื่อจะนำไปใช้ในไร่

กรณีศึกษาที่ 14 นางใจ ได้เปิดร้านเช่าวิดีโอเนื่องจากชาวบ้านมีฐานะดีขึ้น ประกอบกับการมีไฟฟ้าได้เข้ามาในชุมชนทำให้ชาวบ้านได้ซื้อเครื่องไฟฟ้า เช่น โทรทัศน์ วิดีโอ ทำให้รายได้นางใจได้เพิ่มขึ้น ชาวบ้านจะมาเช่าวิดีโอไปดูภาพยนตร์ที่บ้านกันอย่างมาก เช่น วันเฉลิมพระชนมพรรษา เมื่อประมาณ 5 ปีที่ผ่านมา ชาวบ้านได้มาเช่าวิดีโอ นางใจได้รายได้จากการเช่าวิดีโอวันละ 5,000 บาท เพราะความเจริญก้าวหน้าได้เข้ามาส่งผลต่อเศรษฐกิจของชาวบ้านมีฐานะที่ดีขึ้นด้วย นางใจจะดูวิดีโออยู่ร้านทุกวัน บางครั้งจะขับรถพาบุตรทั้งสองไปเที่ยวต่างจังหวัด

กรณีศึกษาที่ 1 นายสุทิน การพักผ่อนเมื่ออดีตจะพูดคุยกันกับเพื่อนบ้านกันเป็นกลุ่มทุกวัน หลังเลิกงาน แต่ปัจจุบันไม่ได้มีเวลาพูดคุยกับเพื่อนบ้านได้เหมือนเดิม ถ้านายสุทินได้เจอเพื่อนจะทักทายกัน เมื่อมีไฟฟ้าได้เข้ามาเวลาว่างของนายสุทินจะดูโทรทัศน์ ดูรายการข่าว และนายสุทินเมื่อว่างจากงานจะพาครอบครัวไปเที่ยวโคราช ตอนนี้มีห้างสรรพสินค้าเปิดใหม่ นายสุทินจะไปเที่ยวเดือนละประมาณ 1 - 2 ครั้ง ไปซื้อของใช้เพราะของในห้างมักจะลดราคา บางทีก็จะไปพาครอบครัวไปเดินโลตัส (ห้างสรรพสินค้า) ราคาไม่แพงและมีของให้เลือกหลายอย่าง อาหาร เสื้อผ้า เครื่องไฟฟ้า และยังมีดีแอร์เดินห้างสบายกว่าเดินตลาดและของยังลดราคามากกว่า นายสุทินเพิ่งซื้อวิดีโอสีดีมาดูเมื่อว่างจากงาน

การสร้างถนนหนทางเข้าถึงชุมชนเป็นนโยบายของรัฐบาลที่ต้องการให้ชาวบ้านมีการติดต่อกับสังคมเมืองมากขึ้น สามารถที่จะปลูกพืชเศรษฐกิจต่างๆ ผลที่ตามมาคือ ชาวบ้านมีรายได้เพิ่มขึ้น นอกจากนี้ชาวบ้านสามารถที่จะติดต่อธุรกิจต่าง ๆ ได้สะดวกและรวดเร็วขึ้น ตลอดจนการไปท่องเที่ยวและพักผ่อนหย่อนใจในเมืองได้มากขึ้น

จากการวิเคราะห์กรณีศึกษาทั้งหมดพบว่า สิ่งที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านวัฒนธรรมอันดับแรกคือ การทำให้เกิดความทันสมัยภายในชุมชนหมู่บ้านนี้เกิดจากการที่ภาครัฐทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคม จึงส่งผลก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านวัฒนธรรมนี้อีกด้วย โดยที่ภาครัฐบาลอำนวยความสะดวกในเรื่องของการสร้างสาธารณูปโภคต่าง ๆ แก่ชุมชน อันได้แก่ ถนนหนทาง ไฟฟ้า เป็นต้น จึงทำให้สมาชิกภายในชุมชนได้มีความสะดวกสบาย สามารถที่จะติดต่อกับคนต่าง ๆ ภายในชุมชนได้สะดวกขึ้น และการที่บริบทสภาพแวดล้อมทางสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปจึงทำให้วัฒนธรรมเป็นผลมาจากการตอบสนองต่อวิถีชีวิตของมนุษย์เปลี่ยนแปลงไปด้วย โดยมีการแพร่กระจายทางวัฒนธรรม ทั้งนี้เพราะคนภายในชุมชนสามารถจะติดต่อกับบุคคลภายนอกชุมชนได้มากยิ่งขึ้น จึงทำให้มีการแลกเปลี่ยนข่าวสารในรูปแบบต่าง ๆ เช่น หนังสือพิมพ์ นิตยสาร จดหมาย

โทรศัพท์ เป็นต้น จากการที่สมาชิกภายในชุมชนได้มีการรับข่าวสารนี้เอง จึงก่อให้เกิดการเลียนแบบ และปรับประยุกต์สิ่งต่าง ๆ ให้เหมาะสมกับสภาพวิถีชีวิตของตัวเอง ได้อย่างลงตัวในสภาพปัจจุบัน

3. การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ

ในการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจของตำบลหุมสี ผู้ศึกษาจะได้แยกพิจารณาทั้งในด้านการเปลี่ยนแปลงด้านอาชีพ และการเปลี่ยนแปลงด้านเทคโนโลยีทางการเกษตร ดังมีรายละเอียด ดังนี้

3.1 การเปลี่ยนแปลงด้านอาชีพ

เมื่ออดีตชาวบ้านได้ทำอาชีพเกษตรกรรมซึ่งแต่ละครัวเรือน จะมีการทำงานที่ลักษณะใกล้เคียงกันแทบทั้งสิ้น โดยที่แต่ละครัวเรือนจะประกอบอาชีพในลักษณะแนวเดียวกัน ซึ่งส่วนใหญ่จะอยู่ในรูปแบบเกษตรกรรมนั่นเอง โดยที่จะใช้แรงงานคนภายในครอบครัวหรือชุมชน ซึ่งแสดงออกให้เห็นถึงว่าทุกคนมีความสามารถหรือความชำนาญในทุก ๆ ด้าน ซึ่งแตกต่างจากปัจจุบันนี้ ที่จะมีอาชีพหลากหลาย โดยเกิดจากการเปลี่ยนแปลงด้านสาธารณูปโภค นับตั้งแต่มีการสร้างถนนหนทาง ซึ่งเปรียบเสมือนเป็นประตูเชื่อมต่อระหว่างบุคคลภายนอกกับชุมชน ความยากลำบากในการคมนาคม สิ่งที่เข้ามาแทนที่คือ ความเจริญ ความทันสมัยจากภายนอก บุคคลภายนอกได้เข้ามาซื้อที่ดินเพื่อเป็นสถานพักผ่อน และบ้านจัดสรร โรงงาน ไม่ว่าซื้อเพื่อวัตถุประสงค์ใดล้วนแล้วแต่มีผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอาชีพของคนในชุมชน นอกจากนี้แล้วอาชีพที่หลากหลายนี้ย่อมส่งผลถึงการที่บุคคลในชุมชนแห่งนี้ สามารถเลือกที่จะประกอบอาชีพได้ว่าจะทำอะไรตามที่ตัวเองถนัด ซึ่งสอดคล้องกับการว่าจ้างแรงงานของนายจ้างโดยที่บุคคลจะต้องมีความสามารถและความชำนาญเฉพาะด้าน เช่น อาชีพการทำรีสอร์ท จะประกอบด้วยส่วนย่อย เป็นแผนกต่าง ๆ โดยแต่ละแผนกจะต้องใช้ทักษะในการประกอบอาชีพของตำแหน่งต่าง ๆ เฉพาะด้าน ซึ่งไม่สามารถที่จะนำเอาบุคคลในแผนกอื่นมาทำงานทดแทนในส่วนที่ขาดไปได้ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Emile Durkheim (อ้างในประสิทธิ์ สวาสดิ์ญาติ, 2541) จากการศึกษาของ Durkheim พบว่าผลของการปฏิวัติทางอุตสาหกรรมที่เกิดขึ้น ทำให้ความทันสมัยได้แพร่กระจายในสังคมต่าง ๆ โดยถูกกระตุ้นจากการแบ่งงานกันทำ (Division of labor) ในสังคม เพราะสังคมสมัยใหม่ต้องการความเชี่ยวชาญในงานแต่ละแขนงซึ่งเปลี่ยนแปลงทางสังคมดังกล่าว Durkheim อ้างว่าส่งผลกระทบต่อความเป็นปึกแผ่นหรือแรงยึดเหนี่ยวทางสังคม (Social Solidarity) โดยในสังคมก่อนอุตสาหกรรม Mechanical Solidarity ความเป็นปึกแผ่นเชิงกลไก ผู้คนจะมีความใกล้ชิดผูกพันกันด้วยสายใยของประเพณีที่ตั้งอยู่ที่บนฐานของศีลธรรมของส่วนรวม สมาชิกของสังคมในยุคนี้จะมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ไม่ค่อยแตกต่างกันในด้านอาชีพ ฐานะ ความเชื่อทางศาสนา แม้จะมีการ

แบ่งงานกันทำบ้างก็เป็นเพียงระบบกว้าง ๆ ไม่ได้เน้นความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านอย่างมากมาย ความเป็นปึกแผ่นเชิงกลไกได้เริ่มเสื่อมลง เมื่อความทันสมัยเริ่มแพร่กระจายในสังคมสมัยใหม่ ความสัมพันธ์ของสมาชิกในสังคมได้ซับซ้อนมากขึ้นตามลำดับ กลายเป็นแบบเป็นทางการและตามสัญญา ผู้คนในสังคมไม่ได้ถูกยึดเหนี่ยวด้วยประเพณีของสังคมเหมือนเดิมต่อไปแล้ว แต่เป็นความจำเป็นของชีวิตสังคมสมัยใหม่ที่แต่ละกลุ่มต่างๆ เชี่ยวชาญงานของตนจึงมีการพึ่งพาคนกลุ่มอื่น ๆ ในสังคมที่มีความแตกต่างไปจากกลุ่มตนเพื่อความอยู่รอด Durkheim เรียกแรงยึดเหนี่ยวทางสังคมแบบนี้ว่าความเป็นปึกแผ่นเชิงอินทรีย์ (Organic Solidarity) จากแนวคิดดังกล่าวได้สะท้อนให้เห็นจากกลุ่มกรณีศึกษาที่ได้ยกมาเป็นตัวอย่างดังนี้

กรณีศึกษาที่ 1 นายสุทิน ได้เข้ามาทำมาหากินในช่วงแรกได้ทำไร่ข้าวโพดผลผลิตในช่วงนั้น รายได้พอกินพอใช้ ไม่ได้เป็นลูกหนี้เจ้าแก่ รายได้น้อยรายจ่ายก็น้อยด้วย ต่อมาเมื่อถนนลูกรังได้เข้ามาทำให้มีเทคโนโลยีการเกษตรได้เข้ามา นายสุทินจึงได้กู้เงินเจ้าแก่ และ ธกส. (ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์) เพื่อมาใช้จ่ายการเกษตรที่เพิ่มมากขึ้น ซึ่งทำให้นายสุทินมีหนี้สินเพิ่มพูนมากขึ้น ต่อมาเมื่อมีถนนลูกรังซึ่งได้ปรับปรุงเป็นถนนลาดยาง ทำให้นายสุทินได้เข้ามาซื้อที่ นายสุทิน เงินที่ได้จากการขายที่นายสุทินนำเงินไปจ่ายหนี้สินที่มีอยู่ และนายสุทินได้ทำงานดูแลโครงการบ้านจัดสรรของคนกรุงเทพฯ ได้เงินเดือน 9,000 บาท นายสุทินเลิกทำไร่เพราะอยู่กับภรรยาสองคนสามีภรรยาไม่ชอบทำงานในไร่เป็นงานที่ค่อนข้างเหนื่อยมาก

กรณีศึกษาที่ 3 นายวินัย ได้ช่วยพ่อแม่ทำไร่ตั้งแต่เด็ก จนนายวินัยมีครอบครัวได้ทำไร่ข้าวโพดจำนวน 30 ไร่ ซึ่งเป็นที่ดินที่พ่อแม่ยกให้นายวินัย ต่อมาเมื่อมีถนนได้เข้ามาในหมู่บ้านซึ่งเป็นถนนลูกรังทำให้มีเทคโนโลยีได้เข้ามา นายวินัยจึงต้องลงทุนการเกษตรมากขึ้น นายวินัยต้องไปกู้เจ้าแก่มาลงทุนการเกษตร ต่อมาเมื่อมีการปรับปรุงถนนลูกรังให้เป็นถนนลาดยางทำให้นายสุทินได้เข้ามาซื้อที่นายวินัยจึงตัดสินใจขายที่ทั้งหมด เงินที่ได้นายวินัยได้นำไปใช้หนี้สิน ในช่วงนี้นายวินัยจะตัดสินใจไม่ทำการเกษตร เนื่องจากนายวินัยคิดว่าไม่คุ้มผลผลิตที่ได้ไม่พอกับค่าใช้จ่าย และการทำการเกษตรการลงทุนสูงและผลผลิตที่ได้ไม่แน่นอน นายวินัยจึงตัดสินใจมาทำงานในรีสอร์ทที่เข้ามาสร้างในหมู่บ้าน ซึ่งเงินเดือนที่ได้เดือนละ 8,000 บาท รายได้พอกินพอใช้ ไม่มีเงินเก็บ แต่ไม่มีหนี้สินก็พอใจแล้ว หน้าที่การทำงานของนายวินัยจะต้องหาคนงานมาทำงานในรีสอร์ท และคุ้มงานในก่อสร้าง รีสอร์ท

กรณีศึกษาที่ 14 นางใจได้เข้ามาอยู่ในหมู่บ้านได้ทำไร่ข้าวโพด ต่อมาเมื่อถนนได้ปรับปรุงเป็นถนนลาดยางทำให้ชาวบ้านในชุมชนมีฐานะที่ดีขึ้นจากการขายที่ดิน และเมื่อมีไฟฟ้าเข้ามาชาวบ้านจะซื้อเครื่องไฟฟ้า นางใจจึงได้ตัดสินใจเปิดร้านเซ่นวีดีโอ ซึ่งเป็นร้านแรกในชุมชน ซึ่งเป็นช่วงเดียวกับที่สามีเสียชีวิตทำให้ไม่มีคนช่วยงานในไร่ซึ่งเป็นงานที่หนัก นางใจเปิดร้านเซ่นวีดีโอ

รายได้ดีกว่าทำสวนเพราะการทำสวนต้องรอผลผลิตเป็นปีถึงจะได้เงิน แต่นางใจเปิดร้านเช่าวิดีโอได้รายได้ทุกวัน

3.2 การเปลี่ยนแปลงด้านเทคโนโลยีทางการเกษตร

เมื่อสังคมทันสมัยขึ้นสิ่งต่างๆ ภายในสังคมย่อมเปลี่ยนแปลงไปให้สอดคล้องเหมาะสมกับบริบทของสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปไม่ว่าจะเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้นหรือเลวร้ายลงก็ได้ โดยที่การเปลี่ยนแปลงนี้เป็นการรักษาความสมดุลย์ของโครงสร้างทางสังคม หรือโครงสร้างชุมชนสำหรับการศึกษาค้นคว้าทำให้ชุมชนนี้มีความทันสมัยขึ้นตามแผนนโยบายของรัฐบาลโดยเฉพาะด้านสาธารณสุขูปโภคเช่น ถนน จะส่งผลถึงสภาพทางสังคมของคนในชุมชนเปลี่ยนแปลงสิ่งหนึ่งที่มีผลกระทบต่อกรเปลี่ยนแปลง คือเทคโนโลยีในการประกอบอาชีพ อาชีพของคนในสังคมส่วนใหญ่ จะทำการเกษตรกรรมจึงมีรูปแบบเทคโนโลยีแบบเรียบง่าย เช่น การใช้แรงงานสัตว์ การใช้แรงงานคน อุปกรณ์ที่ใช้ก็เรียบง่าย ในภายหลังได้มีถนนได้เข้ามาในชุมชน จึงทำให้เกิดอาชีพต่างๆ มากมาย ดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้น และเทคโนโลยีในการประกอบอาชีพจึงต้องมี การปรับเปลี่ยนรูปแบบเพื่อให้สอดคล้องกับความก้าวหน้า ซึ่งดูได้จากอาชีพเกษตรกรรม ที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบเทคโนโลยีในการเปลี่ยนแปลง

ในปัจจุบันนี้ได้มีรูปแบบเทคโนโลยีที่ซับซ้อนขึ้นเป็นผลสืบเนื่องมาจากการทำให้สังคมเจริญขึ้น ได้มีการติดต่อกับสังคมภายนอกจึงได้รับวัฒนธรรมของคนภายนอกเข้ามา ชาวบ้านได้เริ่มรับอุดมการณ์ ค่านิยมในระบบทุนนิยมเข้ามาในชุมชน จากการเริ่มใช้เครื่องจักรกลการเกษตร ได้แก่ รถไถ กันอย่างแพร่หลายในชุมชน นอกจากนี้การรับนวัตกรรมทางการเกษตรจากภายนอกก็เริ่มสูงขึ้น คือการปรับเปลี่ยนพืชเศรษฐกิจของตนเพื่อใช้สนองความต้องการของตลาด และเริ่มใช้ปุ๋ยวิทยาศาสตร์และสารเคมีในการกำจัดวัชพืช เช่น เกษตรกรรมใช้แรงงานสัตว์ และใช้แรงงานคนผลิตที่ได้เพื่อบริโภค แต่ปัจจุบันนี้เทคโนโลยีต่างๆ ไม่สามารถสอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจที่อยู่ในรูปการค้าเชิงพาณิชย์มากขึ้น จึงต้องนำเอาเทคโนโลยีเครื่องจักรที่มีความทันสมัย เข้ามาช่วยในชุมชน ในการศึกษาครั้งนี้ได้ใช้แนวคิดของ Smelser (อ้างใน ดารณี ถวิลพิพัฒน์กุล , 2536) ได้กล่าวถึงการเปลี่ยนไปสู่ความทันสมัย แบ่งออกเป็น 3 ด้าน (1) ด้านเทคโนโลยี (2) ด้านเกษตรกรรม (3) ทางด้านอุตสาหกรรม ซึ่งการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีได้สอดคล้องกับแนวคิดการเปลี่ยนไปสู่ความทันสมัย จากกรณีศึกษาที่ได้ศึกษามีแนวโน้มการใช้เทคโนโลยีทางการเกษตรไปทางแนวเดียวกัน ดังต่อไปนี้

กรณีศึกษาที่ 5 นายขจรในช่วงแรกได้เข้ามาทำไร่ข้าวโพดโดยจะใช้วัวไถดินเพื่อปรับที่ในการปลูกข้าวโพด เมื่อปรับพื้นที่เสร็จแล้วจึงใช้จอบขุดดินแล้วจึงหยอดเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดและปล่อยไปตามธรรมชาติไม่มีการใส่ปุ๋ย ไม่มีการฉีดยามาแมลง เมื่อข้าวโพดโตขึ้นจะใช้วัวไถพรวนดิน และใช้มิดคายหญ้า ในการปลูกข้าวโพดนั้นไม่มีขั้นตอนที่ยุ่งยาก ผลผลิตในช่วงนั้นนายขจรจะบรรทุกเกี่ยวไปส่งขายที่ตลาด ค่าแรงงานในช่วงนั้นคนละ 10 บาทต่อคน ต่อมาได้มีถนนลูกรังได้เข้ามาในหมู่บ้าน ทำให้รถบรรทุกของเข้ามารับผลผลิตนายขจรในไร่ แล้วนายขจรก็ยืมเงินจากเจ้าเก่า 8,000 บาท โดยที่เจ้าเก่าคิดดอกเบี้ย 100 ละ 3 ถึง ดอกเบี้ยคิดเป็นข้าวโพด เจ้าเก่าจะหักค่ารถไถ ค่าปุ๋ย วิทยาศาสตร์ ยามาแมลง ค่าจ้างแรงงานในช่วงนั้นเพิ่มขึ้นเป็น 50 - 60 บาท ได้ผลผลิตประมาณ 9,000 บาท หักค่าใช้จ่ายกับเจ้าเก่าจะเหลือเงินประมาณ 1,000 บาท

กรณีศึกษาที่ 6 นายทองแดง ได้ทำไร่ข้าวโพด โดยใช้วัวในการไถที่แล้วจึงปลูกข้าวโพด เครื่องมือในการเกษตรในช่วงนั้นมี มีด จอบ เสียม จะใช้จอบขุดดินแล้วหยอดเมล็ดข้าวโพด ในช่วงนั้นค่าจ้างแรงงานไม่ต้องเสียจะใช้การเอาแรงกันกับเพื่อนบ้าน ต่อมาเมื่อมีถนนลูกรังเข้ามาทำให้ชาวบ้านได้นำรถไถมาใช้ นายทองแดงจึงจ้างรถไถมาไถไร่ ในช่วงนั้นราคาจ้างรถไถ 3 ไร่ 100 บาท และนายทองแดงได้นำปุ๋ยวิทยาศาสตร์ 1 กระสอบใช้ได้ 3 ไร่ ซึ่งทำให้ผลผลิตที่ได้เร็วขึ้น ต่อมาถนนได้ปรับปรุงเป็นถนนลาดยางค่าใช้จ่ายในการผลิตเพิ่มขึ้น จากรถไถซึ่งราคา 3 ไร่ 100 และไถรอบเดียว เปลี่ยนมาเป็นนายทองแดงต้องจ้างรถไถ 2 รอบ เนื่องจากดินไม่ร่วนเหมือนเดิม รอบแรกจะใช้รถไถพาน 3 ไถก่อน ค่าจ้างรถไถไร่ละ 180 บาท และไถครั้งที่ 2 ใช้รถไถพาน 7 ค่าจ้างรถไถไร่ละ 120 บาท ค่าจ้างแรงงานเพิ่มขึ้นเป็นคนละ 100 - 120 บาท ค่าปุ๋ยกระสอบละ 300 กว่าบาทใช้ได้ 1 ไร่ เนื่องจากดินเสื่อมสภาพ ผลผลิตที่ได้ปีละประมาณ 20,000 - 30,000 บาท หักค่านีสินเจ้าเก่าที่ตลาดประมาณ 30,000 บาท รายได้ไม่พอรายจ่าย เนื่องจากผลผลิตตกต่ำ

กรณีศึกษาที่ 8 นายสายันต์ได้เข้ามาทำไร่ข้าวโพด นายสายันต์จะจุดไฟเผาป่าให้เตียน แล้วใช้จอบขุดดินเป็นหลุมเพื่อหยอดเมล็ดข้าวโพด ในช่วงแรกเครื่องมือที่ใช้มี มีด จอบ เสียม ค่าจ้างแรงงานในช่วงนั้นไม่เสียค่าจ้างเพราะชาวบ้านจะเอาแรงกัน เมื่อข้าวโพดได้ประมาณ 35 - 40 วัน นายสายันต์จะใช้มิดคายหญ้าที่ขึ้น เมื่อถึงเวลาเก็บเกี่ยวผลผลิตจะใช้การเอาแรงกัน และจ้างแรงงานบ้าง ในช่วงนั้นราคาจ้างคนละ 10 บาท เมื่อเก็บผลผลิตเสร็จ นายสายันต์จะปลูกต่อเป็นรุ่นที่ 2 นายสายันต์จะใช้วัวในการไถไร่ข้าวโพดเพื่อให้ดินร่วนง่ายแก่การปลูกข้าวโพด ต่อมาเมื่อมีถนนลูกรังได้เข้ามาทำให้มีรถไถได้เข้ามาใช้ในหมู่บ้าน นายสายันต์ได้จ้างรถไถราคา 3 ไร่ 100 บาท ค่าจ้างแรงงานก็ขึ้นมาเรื่อย ๆ เป็น 30 - 40 บาท ต่อมาได้มีการปรับปรุงถนนเป็นถนนลาดยาง ทำให้การลงทุนมีราคาสูงขึ้น นายสายันต์จะจ้างรถบรรทุกไปส่งผลผลิตที่ตลาด ในการไถจะจ้างรถไถ 2 รอบ รถไถใช้พานสามรอบแรกค่าจ้างไร่ละ 180 บาท ต่อมารอบสองใช้พานเจ็ด ค่าจ้างรอบละ 120 บาท และมีเครื่องหยอดเมล็ดข้าวโพด ยามาแมลงต้องฉีดปีละ 2 ครั้ง ค่าใช้จ่ายในการทำไร่ข้าวโพด 40 ไร่ ประมาณ 90,000 บาท ผลผลิตที่ได้ประมาณ 160,000 บาท

กรณีศึกษาที่ 10 นายสอน ได้เข้ามาทำไร่ข้าวโพด นายสอนใช้วัวไถที่ แล้วใช้จอบขุดหลุม หยอดเมล็ดข้าวโพดลงไป เครื่องมือเครื่องใช้ในการทำงานมี จอบ เสียม และมีด แรงงานในช่วงนั้น ใช้การเอาแรงกันกับเพื่อนบ้าน จะไม่เสียค่าจ้างแรงงาน ต่อมาได้มีการจ้างแรงงานคนละ 8-10 บาท การทำข้าวโพดจะปล่อยไปตามธรรมชาติไม่มีการบำรุงปุ๋ย และยาฆ่าแมลง ส่วนเมล็ดข้าวโพดจะคัดเลือกเมล็ดข้าวโพดที่ดีมาปลูก การส่งผลผลิตจะบรรทุกเกวียนไปส่งที่ตลาดใช้เวลาเดินทาง ประมาณ 2 วัน ต่อมาได้มีถนนลูกรังได้เข้ามาทำให้นายสอนได้จ้างรถไถมาไถที่ดิน ราคาช่วงนั้น 3 ไร่ 100 บาท นายสอนใช้ปุ๋ยคอกในการบำรุงดินก่อน ต่อมานายสอนได้ใช้ปุ๋ยวิทยาศาสตร์ ยาฆ่าแมลง เพราะดินที่เสื่อมสภาพ และมีวัชพืชมากขึ้น

ในการวิเคราะห์หัวข้อ “การเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ” จากกรณีศึกษาทั้งหมด และจากผลกระทบจะพบว่า การเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางด้านอาชีพ และการเปลี่ยนแปลงทางด้านเทคโนโลยีทางการเกษตร จะพบว่าปัจจัยที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงมีดังนี้ ปัจจัยทางด้านสาธารณูปโภค

จากการที่ภาครัฐต้องการขยายความเจริญให้สังคมทุกสังคมมีความเจริญเท่าเทียมกัน ให้มีความทันสมัยเหมือนกันในทุก ๆ ชุมชน ตลอดจนต้องการยกระดับคุณภาพชีวิตของคนในสังคมให้ดีขึ้นเทียบเท่ากับเมืองหลวง จึงได้มีการใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมฯ ขึ้นมา ดังนั้นจึงก่อให้เกิดการสร้างสาธารณูปโภคในรูปแบบต่าง ๆ เช่น ถนนหนทาง ไฟฟ้า เป็นต้น ดังนั้นจึงทำให้มีความสะดวกสบายต่าง ๆ ภายในชุมชนสามารถจะเดินทางไปไหนมาไหนได้สะดวกมากยิ่งขึ้น จึงทำให้มีการแพร่กระจายทางด้านวัฒนธรรมขึ้นมา ซึ่งก่อให้เกิดคนภายในชุมชนมีการรับเอานวัตกรรมใหม่ ๆ เข้ามาใช้ในชุมชนในรูปแบบต่าง ๆ เช่น รถยนต์ รถไฟ รถแทรกเตอร์ ฯลฯ จนก่อให้เกิดการแพร่กระจายทางด้านความคิดในการสร้างอาชีพที่ให้เกิดความหลากหลาย เพื่อที่จะทำให้ฐานะของตนเองให้ดียิ่งขึ้นกว่าเดิมนั้นก็คือ การมีรายได้ที่สูงขึ้น เพราะทุกคนคาดหวังว่าจะมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ดังนั้นจึงมีการลงทุนในรูปแบบต่าง ๆ ทางด้านเกษตรกรรม เช่น เครื่องมือเครื่องใช้ที่ทันสมัยยิ่งขึ้น มีการใช้ปุ๋ย ยาฆ่าแมลง ฯลฯ เพราะมีการลงทุนจากบุคคลภายนอกเข้ามาภายในชุมชน การที่บุคคลเข้ามาลงทุนภายในชุมชนมากขึ้น เป็นผลสืบเนื่องมาจากนิเวศวิทยาของชุมชนแห่งนี้เอื้ออำนวยต่อการลงทุนเป็นอย่างมาก เพราะความอุดมสมบูรณ์ไปด้วยทรัพยากรมากมาย เช่น ภูเขา น้ำตก ป่าไม้ เป็นต้น จากการที่มีทรัพยากรมากมายเอื้ออำนวยต่อการเป็นแหล่งวัตถุดิบในการลงทุนเป็นอย่างมาก ดังนั้นจึงส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจอย่างหนึ่งด้วย จากการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจนี้เอง จึงมีผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคมและวัฒนธรรม เพราะเป็นสิ่งที่จะต้องมีการปรับรูปแบบของสิ่งต่าง ๆ ภายในสังคมให้สอดคล้องกันเพื่อที่จะรักษาความสมดุลย์ของโครงสร้างทางสังคมให้สามารถที่ดำรงอยู่ต่อไปได้นั่นเอง

สรุปผลการศึกษา

ในการศึกษาเรื่องการเปลี่ยนแปลงทางสังคม วัฒนธรรม และเศรษฐกิจ จะทำการศึกษารูปแบบการเปลี่ยนแปลงชุมชนหมู่บ้าน ในระยะเวลา 20 ปี ในช่วง พ.ศ. 2522 – 2542 ในตำบลหมูสี อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา จากการเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In – depth Interview) และการเก็บข้อมูลโดยการสังเกต (Observation)

ประเทศไทยได้ใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ โดยได้เน้นการพัฒนาในด้านสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐาน (Infrastructure) เช่น ถนน ไฟฟ้า ซึ่งเป็นการเพิ่มรายได้แก่ประชาชนในชนบท เพื่อลดความแตกต่างในสภาพความเป็นอยู่ของประชากรในชนบทและเมืองให้น้อยลง และรัฐบาลได้เน้นฟื้นฟูเศรษฐกิจของประเทศโดยมุ่งขยายการผลิตเพื่อส่งออก ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ

ในอดีตชุมชนหมูสีเป็นชุมชนที่ชาวบ้านได้อพยพลงมาจากอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่เนื่องจากมีคำสั่งให้กอบกู้พื้นที่บนอุทยานเขาใหญ่ ชาวบ้านจึงได้อพยพลงสู่พื้นราบ เมื่อมีการตั้งถิ่นฐานอยู่ร่วมกันจนเป็นหมู่บ้านขึ้นเพียงไม่กี่หลังคาเรือน ชาวบ้านดำรงชีวิตโดยอาศัยพึ่งพาธรรมชาติสูงป่าไม้ที่ยังอุดมสมบูรณ์รอบหมู่บ้านเป็นแหล่งอาหารที่สมบูรณ์ มีพืชและสัตว์ที่สามารถนำมากินมาใช้ได้อย่างเพียงพอ ต่อมาเมื่อมีการทำสัมปทานทำให้ชาวบ้านได้มาจากจังหวัดต่าง ๆ เช่น นครปฐม สระบุรี ลพบุรี ได้เข้ามาตามรอยชุง และความเป็นอยู่ของชาวบ้านจะพึ่งธรรมชาติมีความอุดมสมบูรณ์จากธรรมชาติ ทำให้ชาวบ้านหาอาหารจากป่าและหาอาหารจากแม่น้ำ ลำห้วย เช่น ปลา กุ้ง และชาวบ้านดำรงชีวิตด้วยการผลิตเพื่อบริโภคในครอบครัว ที่เหลือก็แบ่งกันกิน แบ่งกันใช้ระหว่างญาติหรือเพื่อนบ้าน การคมนาคมไม่สะดวกสบาย ชาวบ้านจะทำไร่ล้มลุก โดยที่ชาวบ้านจะช่วยกันเอาแรง จะมีการจ้างแรงงานกันน้อยมาก การเอาแรงกันของชาวบ้านจะช่วยกันทั้งทำไร่สร้างบ้าน สร้างวัด สร้างถนน ดังนั้นการช่วยเหลือเพื่อนบ้านเป็นการแสดงน้ำใจและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ดังนั้นความสัมพันธ์ในชุมชนหมูสีจึงเป็นไปอย่างใกล้ชิด มีการช่วยเหลือพึ่งพากัน โดยมีได้คิดถึงผลตอบแทนเป็นเงินแต่อย่างใด แม้วาระยะแรกของการบุกเบิกตั้งถิ่นฐานนั้น ต่างคนก็ต่างถากถางจับจองที่ดินของตนเองไม่มีโอกาสที่จะช่วยเหลือกันมากนัก แต่กระนั้นความเอื้ออาทรก็ถูกแสดงออกให้เห็นชัดเจนในเรื่องการแบ่งกันกินแบ่งกันใช้ ใครที่ได้ผลผลิตมากก็จะแบ่งปันให้คนอื่นที่ไม่ได้ผลผลิตหรือไม่เพียงพอในการบริโภคในปีนั้น โดยไม่คิดถึงผลตอบแทนใด ๆ การคมนาคมในช่วงนี้ชุมชนกับตัวเมืองเดินทางไม่สะดวก เพราะเป็นทางเกวียน ชาวบ้านจะต้องเสียเวลาในการเดินทาง ชาวบ้านได้ทำพืชไร่ เช่น ข้าวโพด ถั่ว ฝักทอง จะใช้เครื่องมือการเกษตร เช่น มีด จอบ เสียม การส่งผลผลิตโดยใช้เกวียนบรรทุกไปขายที่ตลาดปากช่องซึ่งใช้เวลา 1 – 2 วัน สองข้างทางเป็นป่าทึบซึ่งมีสัตว์ป่าชุกชุม ต้องเดินทางแต่เช้าถึงตลาดก็เย็นค่ำ บางครั้งต้องนอนค้างที่ตลาด

หรือ เข้ามืดถึงจะเดินทางกลับชุมชนหมูสี เมื่อชาวบ้านไปตลาดจะไปซื้อเฉพาะของที่จำเป็นเช่น น้ำมันก๊าด เกลือ ชาวบ้านจะใช้เครื่องมือเรียบง่ายไม่ซับซ้อน และใช้วัว ควายในการไถที่ดิน และใช้แรงงานภายในครัวเรือน และการใช้แรงงานมีการเอาแรงกันกับเพื่อนบ้านไม่ต้องเสียค่าจ้าง การลงทุนการเกษตรชาวบ้านลงทุนน้อย และการปลูกใช้พันธุ์พื้นเมืองไม่ต้องหาซื้อ จะแบ่งปันจากเพื่อนบ้านที่เก็บเกี่ยวมาก่อน อาชีพเกษตรกรเป็นอาชีพที่สืบเนื่องต่อกันมาจากบรรพบุรุษ เป็นการศึกษา การทำการเกษตรที่เกิดขึ้นเองโดยธรรมชาติ ต่อมาหน่วยเร่งรัดพัฒนาชนบทของรัฐ (รพช.) ได้เริ่มคัดคนเข้ามาในชุมชนหมูสีเมื่อประมาณ ปี พ.ศ. 2522 เป็นถนนลูกรังจึงทำให้ชุมชนหมูสีได้ติดต่อกับสังคมภายนอก ทำให้สินค้าต่างๆ เข้าสู่ชุมชน ชาวบ้านสามารถติดต่อกับตลาดปากช่องได้สะดวกขึ้น ทำให้ระบบทุนนิยมได้เข้ามาในชุมชนเงินเป็นสื่อในการแลกเปลี่ยน และเป็นที่ต้องการของชาวบ้านอย่างชัดเจน จึงทำให้ชาวบ้านจากที่เคยใช้เครื่องมือการเกษตรแบบเรียบง่ายไม่ซับซ้อน เช่น มีด จอบ เสียม และการใช้แรงงานคนในครัวเรือน และแรงงานสัตว์ เช่น วัว ควาย ได้เริ่มหายไป เมื่อมีถนนได้เข้ามาทำให้ชาวบ้านในชุมชนหมูสีมีการติดต่อกับสังคมภายนอกจึงได้เปลี่ยนแปลงไปปรับค่านิยมจากสังคมภายนอก จึงทำให้ชาวบ้านจากการทำไร่แบบเดิมได้เปลี่ยนแปลงรูปแบบเป็นการผลิตเพื่อการค้ามากขึ้น และมีการใช้เงินตราเป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยน ทำให้ชาวบ้านชุมชนหมูสีผลิตพืชไร่เพื่อการค้า ชาวบ้านได้แสวงหาเงินทุนมาใช้ง่ายมากขึ้น เช่น เพื่อซื้อเมล็ดพันธุ์พืช ได้เริ่มมาใช้เครื่องมือในการทำการเกษตร ได้แก่ รถไถ คันอย่างแพร่หลาย ชาวบ้านที่ไม่มีรถไถต้องเสียค่าจ้างรถไถ และชาวบ้านได้เริ่มใช้ปุ๋ยวิทยาศาสตร์ เข้ามาแทนปุ๋ยคอก และใช้ยาฆ่าแมลง ยาฆ่าหญ้า ชาวบ้านได้รับการแนะนำจากพ่อค้าโดยการแนะนำพันธุ์พืช และปุ๋ย การบำรุงผลผลิต เมื่อชาวบ้านได้ทดลองใช้ได้พบว่าผลผลิตที่ได้มากกว่าแต่ก่อนและทำให้มีรายได้ให้กับครอบครัว ทำให้ชาวบ้านยอมจ่ายเงินในการลงทุนทำการเกษตรสูงขึ้น และการทำไร่จากการที่ชาวบ้านช่วยกันเอาแรงกัน ได้เปลี่ยนมาเป็นการว่าจ้างโดยเริ่มจากวันละ 8 - 10 บาท ต่อวัน ชาวบ้านบางคนได้ซื้อรถไถมาใช้ทำไร่เพื่อทุนแรง ประหยัดเวลา และยังสามารถนำรถไถไปรับจ้างเพื่อนบ้าน เมื่อมีรถไถได้เข้ามาในหมู่บ้านทำให้ชาวบ้านได้นิยมใช้รถไถกันทุกครัวเรือน ทำให้วัว ควายที่ใช้ในครอบครัวบ้านละ 2 - 3 ตัว ทำให้วัวควายที่เคยเลี้ยงหมดความจำเป็นหันมาใช้รถไถ โดยชาวบ้านที่ไม่มีเงินก็จะซื้อเงินผ่อนเริ่มเป็นหนี้สินทางการเกษตร ชาวบ้านคนไหนมีรถไถจะทำไร่ของตนเองก่อน เมื่อเสร็จของไร่ตนเองจึงจะไปรับจ้างทำไร่รายอื่นต่อไป เกษตรกรที่ไม่มีรถไถเป็นของตนเองเริ่มคั้งรถไถมาเป็นของตนเองเพื่อที่จะได้ทำการเกษตรให้ทันคนอื่น จากช่วงแรกรถไถมีไม่กี่หลังคาเรือน ได้เพิ่มมาเรื่อย ๆ จนปัจจุบันมีเกือบทุกหลังคาเรือน เมื่อการลงทุนที่สูงมากขึ้น จึงทำให้ชาวบ้านจะต้องพึ่งพาเจ้าแก่ในการกู้เงินหรือนำสิ่งของการเกษตรมาใช้ก่อนเมื่อได้ผลผลิตเจ้าแก่จะหักออกจากการหนี้สิน และจากเดิมที่เคยบรรทุกผลผลิตโดยใช้เกวียน เมื่อมีถนนเข้ามาทำให้รถจีเอ็มซีของเจ้าแก่มารับผลผลิตที่ไร่ โดยหักค่าใช้จ่ายทั้งหมดกับชาวบ้าน และเมื่อมีรถโดยสารประจำทางวันละหนึ่งรอบจะออกจากชุมชนตอนเช้า และกลับจาก

ตลาดคอนบ้าย ทำให้ชาวบ้านสามารถไปขายผลผลิตที่ตลาดได้ ต่อมาชาวบ้านจากจังหวัดอื่น ได้ย้ายเข้ามาในชุมชนมากขึ้นและได้เข้ามาซื้อที่ เริ่มมีการทำสวนผลไม้ ตามพื้นความรู้จากบ้านภูมิลำเนาเดิม ชาวบ้านที่เข้ามาอยู่ใหม่ได้ทำสวนผลไม้ เช่นมะม่วง น้อยหน้า ขนุน โดยการทำสวนขนาดใหญ่หลายสิบไร่ ทำให้ชาวบ้านที่อยู่เดิมจากที่เคยปลูกผลไม้ไว้กินเพียงต้นสองต้น ไร่รับประทานและใช้พันธุ์พืชเมือง เช่นมะม่วงกะล่อน แต่พอชาวบ้านที่อื่นได้ย้ายมาทำสวนในเชิงธุรกิจ และมีการบำรุงรักษาอย่างดี พันธุ์ที่ใช้พ่อค้าจะแนะนำให้ใช้เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาด อย่างพันธุ์มะม่วง เช่น เขียวเสวย อกร่อง หนองแซง เป็นต้น และดูแลรักษาโดยใช้วิทยาการสมัยใหม่เข้ามาช่วย มีการตัดแต่งกิ่งและทรงพุ่ม มีการใส่ปุ๋ยวิทยาศาสตร์ มีการใช้สารเคมีฆ่าแมลง และมีการใช้สารเคมีในการบังคับควบคุมในการออกดอกติดผลของมะม่วงด้วยทำให้ได้ผลผลิตที่ต้องการ ทำให้ชาวบ้านเปลี่ยนแปลงจากการทำไร่ล้มลุกมาทำสวน และชาวบ้านได้ทำตามกันมาเรื่อย และในชุมชนจากที่เคยทำไร่เพียงไม่กี่สิบไร่ได้ซื้อที่เพิ่มเพื่อทำไร่ จะได้ผลผลิตขายที่มากพอและใช้เครื่องมือการเกษตรที่ทันสมัยเพื่อประหยัดเวลา เช่น การใช้รถแทรกเตอร์, รถไถ ในการไถที่ ปรบที่ในหนึ่งวัน สามารถทำงานได้ในพื้นที่หลายสิบไร่ ประหยัดเวลา และช่วยหุ่นแรงคนและสัตว์จากเดิมในการทำไร่ก็ใช้เครื่องมือการเกษตรที่ทันสมัยเพื่อใช้เวลาในการทำได้รวดเร็วและทำได้ผลผลิตได้มาก ต่อมาค่าใช้จ่ายในการลงทุนการเกษตรได้เพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ทำให้เกษตรกรจึงต้องอาศัยเจ้าแก่เป็นหนี้ทั้งในเจ้าแก่และธกส. (ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์) ปีใดฝนตกก็ได้ผลผลิตมาก ราคาผลผลิตชาวบ้านจะใช้หนี้หมด มีเงินเหลือพอใช้ ปีใดฝนแล้งไม่ได้ผลผลิตมาก ราคาผลผลิตไม่ดีใช้หนี้ไม่หมดทำให้นี้สินต้องเพิ่มหนี้ไปปีต่อไปเรื่อยๆ และค่าครองชีพที่เพิ่มมากขึ้น ทำให้ชาวบ้านบางคนประสบปัญหาหนี้สิน ชาวบ้านบางคนต้องยกที่ดินให้เจ้าแก่เป็นการใช้หนี้สินที่มีกับเจ้าแก่ หรือขายให้เจ้าแก่ในราคาถูก ที่ดินจึงเปลี่ยนมือจากเกษตรกรเป็นของเจ้าแก่จำนวนมาก และทำให้เมื่อชาวบ้านไม่มีที่ดินทำไร่บางคนก็อพยพย้ายถิ่น บางคนก็รับจ้างทำไร่ให้เพื่อนบ้านซึ่งรายได้ไม่แน่นอน และจากอดีตที่มีความอุดมสมบูรณ์ด้วยอาหาร ชาวบ้านไม่ได้ล่าสัตว์เหมือนดังแต่ก่อนเนื่องจากทางการห้าม และในลำห้วย ลำคลอง ไม่มีปลาชุกชุมเหมือนแต่ก่อน เนื่องจากชาวบ้านได้เข้ามาอยู่จำนวนมากขึ้นทำให้ทรัพยากรธรรมชาติลดน้อยลง จากเมื่อก่อนเพื่อนบ้านที่เคยแบ่งปันกัน เมื่ออาหารหายากขึ้นจากเมื่อก่อน จึงต้องมีการซื้อขายกัน ในชุมชนหมูสีได้มีร้านค้าในชุมชน ชาวบ้านต้องใช้จ่ายเงินในการแลกเปลี่ยนสิ่งของ

ต่อมาเมื่อปี พ.ศ. 2523 ได้มีไฟฟ้าได้เข้ามาในชุมชนทำให้ชาวบ้านวิถีชีวิตหลายอย่างของชุมชนหมูสีได้เปลี่ยนแปลงไป ชุมชนที่เคยมืดเมื่อดวงตะวันลับขอบฟ้าก็มีแสงสว่างด้วยหลอดไฟ และชาวบ้านได้ซื้อเครื่องไฟฟ้าและเครื่องอำนวยความสะดวก เช่น โทรทัศน์ ทำให้การพักผ่อนหย่อนใจได้เปลี่ยนไปจากที่เคยดูหนังกลางแปลง หรือจับกลุ่มพูดคุยหรือดื่มเหล้ากันกับเพื่อนบ้านได้เปลี่ยนมาดูโทรทัศน์อยู่กับบ้าน และชาวบ้านได้ซื้อพัดลม ตู้เย็น วิทยุ ฯลฯ

ต่อมาเมื่อถนนลูกรังได้ปรับปรุงเป็นถนนลาดยางประมาณ พ.ศ. 2534 ทำให้ชุมชน หมูสีมีการเดินทางที่สะดวกยิ่งขึ้น จากแต่ก่อนที่มีรถโดยสารวิ่งวันละหนึ่งรอบ ทำให้ มีรถโดยสารหลายสิบคันและวิ่งทุกครึ่งชั่วโมง ซึ่งทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในชุมชนอย่างมาก และในช่วงนี้เป็นยุคเศรษฐกิจที่เฟื่องฟูอย่างมากในสมัยพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ เป็นนายกรัฐมนตรี ราคาที่ดินได้เพิ่มขึ้นเป็น 10 เท่า มีนายทุนได้เข้ามาลงทุนในหมูสีเพิ่มขึ้นอย่างมากมายมีการทำ โรงงานอุตสาหกรรม (หินอ่อน) , รีสอร์ท , สนามกอล์ฟ ทำให้ชาวบ้านในหมูสีได้ขายที่เป็นจำนวนมาก ทำให้บางครอบครัวมีเงินจำนวนมากหลายล้านบาทได้ย้ายไปอยู่ภูมิลำเนาเดิมหรือได้ย้ายไปซื้อ ที่จังหวัดอื่นๆ และบางครอบครัวเมื่อขายที่ได้เลิกทำไร่ ได้มีการเปลี่ยนแปลงอาชีพโดยที่ชาวบ้าน ในหมูสีได้สามารถเลือกอาชีพที่ตนเองสนใจได้มากกว่าแต่ก่อน หรือทำธุรกิจของตนเอง เมื่อ นายทุนได้เข้ามาลงทุนมีการตั้ง โรงแรม, โรงงานหินอ่อน หรือรีสอร์ท สนามกอล์ฟ ได้มีการหาคน งานจากในชุมชนหมูสีทำให้ชาวบ้านได้มีการเปลี่ยนแปลงอาชีพจากที่ทำเกษตรกรรมได้เปลี่ยนมา เป็นรับจ้างในสถานที่ต่างๆ เมื่อชาวบ้านมีรายได้มากขึ้นทำให้ชาวบ้านได้ส่งบุตรหลานเรียน หนังสือมากขึ้น ได้เลือกโรงเรียนในอำเภอปากช่อง และการเดินทางที่สะดวกมีรถโรงเรียนใน การรับส่ง ทำให้เด็กในชุมชนได้เรียนหนังสือสูงขึ้นและสามารถเลือกโรงเรียนได้ ชาวบ้านบาง ครอบครัวจะส่งบุตรหลานไปเรียนในอำเภอหรือจังหวัด บางครอบครัวส่งไปเรียนที่กรุงเทพฯ ใน ชุมชนหมูสีได้จบปริญญาตรีและได้จบปริญญาโทหลายคน การศึกษาจากแต่ก่อนชาวบ้านส่วนใหญ่ จบประถมศึกษาปีที่ 4 ปัจจุบันการศึกษาขั้นต้นมัธยมปีที่ 3 เป็นอย่างน้อย

ประมาณปี พ.ศ. 2540 เศรษฐกิจของประเทศไทยเป็นยุคเศรษฐกิจตกต่ำทำให้โครงการ ใหญ่ๆ ที่ดำเนินการในชุมชนหมูสีได้หยุดดำเนินการ ทำให้ชาวบ้านที่ทำงานในโครงการต่างๆ ได้ ตกงานไม่มีงานประจำทำ ทำให้ชาวบ้านต้องมาทำการเกษตรอย่างเดิม ส่วนชาวบ้านบางคนหลัง จากการขายที่ดินได้ทำธุรกิจ เช่น ซื้อรถสิบล้อเพื่อรับจ้างบรรทุกหินตามโรงงานหินอ่อน และ บรรทุกดินถมที่ตามโครงการต่าง ๆ เมื่อโครงการและโรงงานหินอ่อนหยุดกิจการจึงทำให้ธุรกิจ รถสิบล้อล้มเลิกไปด้วย ชาวบ้านบางคนลงทุนธุรกิจจนหมดเงิน และชาวบ้านบางคนเมื่อหลังจาก การขายที่ได้เงินจำนวนมากทำให้ใช้เงินฟุ่มเฟือยไม่รู้จักรับปรับตัว ทำให้ชาวบ้านไม่มีที่ดินและไม่ มีเงินด้วย ทำให้ชาวบ้านได้กลับมาทำรับจ้างทำสวน ทำไร่เพื่อหารายได้เพื่อนำเงินมาใช้จ่ายในแต่ละ วัน

ส่วนการช่วยเหลือพึ่งพากัน จะเปลี่ยนเป็นการว่าจ้างโดยใช้เงินแทนการเอาแรง เนื่องจาก ค่าครองชีพที่สูงขึ้น แต่การช่วยเหลือความผูกพันใกล้ชิดไม่แตกต่างกันมาก เพราะชาวบ้านจะรัก ใคร่กันเหมือนพี่เหมือนน้อง จะพึ่งพาอาศัยกัน อย่างงานบุญในวัด ชาวบ้านจะมาช่วยกัน และ

งานบวช งานศพ งานแต่งงาน ชาวบ้านยังมาช่วยกันเหมือนเดิม แต่อาจจะเปลี่ยนรูปแบบการช่วยเหลือไปบ้าง เนื่องจากงานที่มีมากขึ้น แต่ชาวบ้านจะช่วยเป็นเงินในการให้เจ้าภาพใช้จ่าย เป็นการเปลี่ยนแปลงจากการเอาแรงจากในอดีตมาใช้เงินในการช่วยเหลือในงานต่าง ๆ

จากสภาพปัจจุบันของชุมชนหมูสี เป็นชุมชนที่มีลักษณะยังเป็นชนบทอยู่เพราะอาชีพส่วนใหญ่ชาวบ้านทำอาชีพเกษตรกรรม และความสัมพันธ์ในชุมชนและครอบครัวยังมีลักษณะแน่นแฟ้น ซึ่งมีลักษณะสอดคล้องกับชนบท แต่ชุมชนหมูสีได้พัฒนาจากชนบทแบบดั้งเดิม โดยการพัฒนาของรัฐบาลในการสร้างสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐาน เช่น ถนน ไฟฟ้า ทำให้ชุมชนหมูสีได้พัฒนาให้เกิดความทันสมัย จึงทำให้ชุมชนหมูสีเกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคม วัฒนธรรม และเศรษฐกิจ แต่ไม่ได้เจริญและทันสมัยเท่ากับสังคมเมือง ดังนั้นชุมชนหมูสียังมีความเป็นชนบทอยู่มาก

ปัจจัยทางด้านสาธารณูปโภค

นับตั้งแต่รัฐบาลได้มีแผนการพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ ภายหลังจากเปลี่ยนเป็นแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติมาได้ 4 ฉบับ และได้ใช้แผนการพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติฉบับที่ 5 (2524 – 2529) รัฐบาลได้พยายามที่จะนำความเจริญต่างๆ เข้าไปสู่หมู่บ้าน การพัฒนาตามแผนของรัฐบาลที่ได้ใช้แรกเริ่มก็คือ การสร้างพื้นฐานทางด้านสาธารณูปโภคต่าง ๆ เพื่อเป็นฐานของเศรษฐกิจที่สำคัญที่จะให้ชาวชนบทมีความกินดีอยู่ดียิ่งขึ้น ด้านสาธารณูปโภคพื้นฐานที่สำคัญที่รัฐบาลได้ทำและมีอิทธิพลต่อชีวิตความเป็นอยู่ของชาวชนบทในชุมชน ก็คือ การสร้างถนนหนทางเข้าถึงหมู่บ้าน และการมีไฟฟ้าใช้ในหมู่บ้าน ในการสร้างถนนเข้ามาในชุมชนหมูสีตามนโยบายของรัฐบาลที่ต้องการให้ชาวบ้านในชุมชนหมูสีสามารถติดต่อกับสังคมเมืองมากขึ้น ผลที่ตามมาก็คือ ชาวบ้านมีรายได้เพิ่มขึ้น นอกจากนี้ชาวบ้านสามารถที่จะติดต่อธุรกิจต่าง ๆ ได้สะดวกและรวดเร็วขึ้น ตลอดจนการไปท่องเที่ยวและพักผ่อนหย่อนใจในเมืองได้มากขึ้น เมื่อมีเส้นทางถนน รพช. (เร่งรัดพัฒนาชนบท) ซึ่งเป็นถนนลูกรังได้เข้ามาในชุมชนทำให้การติดต่อไปมาระหว่างชาวบ้านกับพ่อค้าในตลาดมีมากขึ้น ทำให้เศรษฐกิจในชุมชนหมูสีได้เปลี่ยนจากเศรษฐกิจแบบดั้งเดิมมาเป็นเศรษฐกิจแบบเงินตรามากขึ้น

การมีไฟฟ้าได้เข้ามาในชุมชนเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคม และวัฒนธรรม และเศรษฐกิจ เพราะไฟฟ้าเป็นสิ่งที่อำนวยความสะดวกสบายต่างๆ ภายในครัวเรือน และชุมชนหมูสี นับตั้งแต่มีไฟฟ้า การไปมาภายในหมู่บ้านก็สะดวกและปลอดภัย ตลอดจนถึงการมีไฟฟ้า ทำให้ชาวบ้านมีสิ่งที่อำนวยความสะดวกในด้านการพักผ่อนหย่อนใจมากขึ้นด้วย

ชาวบ้านในชุมชนหมูสีมีการซื้อสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ เช่น วิทยุ โทรทัศน์ พัดลม ตู้เย็น เครื่องซักผ้า หม้อหุงข้าว ฯลฯ การเปลี่ยนแปลงทางในชุมชนมีความเจริญด้าน วัตถุที่ได้เปลี่ยนแปลงระยะเวลา 20 ปีที่แล้วเป็นอย่างมาก

เราจะเห็นได้ว่าปัจจัยทางด้านสาธารณูปโภคเป็นปัจจัยสำคัญ ที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคม วัฒนธรรม และเศรษฐกิจ โดยการพัฒนาของรัฐบาลที่ได้สร้างถนนหนทาง ซึ่งเป็นเส้นทางคมนาคมที่สำคัญระหว่างในชุมชนและเมือง และการมีไฟฟ้าใช้ในหมู่บ้านเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ในชุมชนหมูสีในระยะเวลา 20 ปี ตั้งแต่ พ.ศ. 2522 - 2542

1. ผลกระทบการเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคม

การเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคมของชุมชนหมูสีจะมีลักษณะเป็นแบบครอบครัวเดี่ยว (Nuclear Family) มากยิ่งขึ้น โดยที่มีลักษณะความแน่นแฟ้นและเป็นปึกแผ่นของสังคม (Social Solidarity) มีน้อยลง จนส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์ภายในครอบครัวและชุมชน ตลอดจนระบบการศึกษาของคนในสังคมอีกด้วย

1.1 ความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครัวเรือน ครัวเรือนในชุมชนหมูสีนี้ จะมีจำนวนสมาชิกลดน้อยลง เนื่องจากการเดินทางไปศึกษาภายนอกชุมชน การทำงาน การแต่งงาน เป็นต้น โดยสิ่งต่างๆ เหล่านี้ แต่ความสัมพันธ์ของคนในครอบครัวก็ยังแน่นแฟ้นเหมือนเดิม โดยอาศัยสิ่งที่ภาครัฐบาลนำมาพัฒนาชุมชนให้มีความทันสมัย เช่น ถนน ไฟฟ้า จึงสามารถไปมาหาสู่กันได้มากยิ่งขึ้น แต่ความคิดของคนในครัวเรือนบางกลุ่มได้เปลี่ยนแปลงไป โดยใช้ชีวิตภายนอกสังคมมากยิ่งขึ้น จึงละเลยความสัมพันธ์ภายในครอบครัว

1.2 ความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกภายในชุมชน ประชากรในชุมชนนี้แม้จะอพยพมาจากจังหวัดต่าง ๆ แต่ความสัมพันธ์กันอย่างแน่นแฟ้นจากการร่วมมือช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน จึงส่งผลก่อให้เกิดความเป็นปึกแผ่นทางสังคม (Social Solidarity) ต่อมาเมื่อเศรษฐกิจแบบทุนนิยมได้เริ่มเข้ามา ทำให้วิถีชีวิตของคนในชุมชนได้เปลี่ยนแปลงไป จากการแลกเปลี่ยนจากการใช้แรงงานมาเป็นการแลกเปลี่ยนแบบเงินตรา (Money Economy) ทำให้ระบบทุนนิยมได้เข้ามาในชุมชน เห็นได้จากกระบวนการผลิตของชุมชนหมูสีที่เป็นระบบเศรษฐกิจเพื่อการค้า การจัดการปัจจัยการผลิตอาศัยตลาดภายนอก เพิ่มการผลิตให้ได้มากที่สุด ในเรื่องการช่วยเหลือทางด้านแรงงาน

ได้มีเทคโนโลยีเครื่องมือเครื่องใช้ทางการเกษตรได้เข้ามาเป็นเครื่องมือในการผ่อนแรงงาน จึงส่งผลให้การเอาแรงกันลดน้อยลง

1.3 การเปลี่ยนแปลงทางการศึกษา ในอดีตครัวเรือนของชุมชนหมู่สี่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นส่วนใหญ่ จึงทำให้ต้องการใช้แรงงานภายในครัวเรือน จึงส่งผลทำให้ผู้ที่เป็นผู้เป็นพ่อแม่ไม่ค่อยให้ความสำคัญกับเรื่องการศึกษาเท่าไรนัก นอกจากนี้การเดินทางที่ค่อนข้างลำบาก ต่อมาเมื่อมีการพัฒนาของรัฐบาลทางด้านสาธารณูปโภคทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ เช่น ถนนหนทาง นวัตกรรม (รถ) มีจำนวนมากขึ้นกว่าเดิม ตลอดจนคนในชุมชนมีฐานะที่ดีกว่าเดิม และสามารถหาแรงงานต่างๆ มาทดแทนได้ จึงทำให้มีการส่งเสริมและเห็นความสำคัญในเรื่องการศึกษาจึงทำให้คนในชุมชนส่งบุตรหลานเรียนต่อในที่ดีขึ้นกว่าเดิมและสูงขึ้น ทั้งนี้เป็นผลมาจากการพัฒนาความเจริญที่ทางรัฐบาลบังคับให้เด็กทุกคนจะต้องจบการศึกษาภาคบังคับอีกด้วย

2. การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม

การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมเป็นผลสืบเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงในส่วนอื่น ๆ ของสังคมตามบริบททางสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป ทั้งนี้วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่สร้างขึ้นมาตอบสนองต่อการดำรงชีวิตของคนในสังคมนั้น ๆ โดยเฉพาะ จึงต้องทำให้มีการบูรณาการขึ้นเพื่อที่จะทำให้คนในสังคมสามารถนำไปใช้ได้อย่างเต็มที่ โดยที่ในชุมชนหมู่สี่จะมีการเปลี่ยนแปลงทางด้านวัฒนธรรมในด้านต่างๆ เหมือนกัน

2.1 การเปลี่ยนแปลงในด้านความระหว่างประชาชนกับวัด จากอดีตที่เมื่อก่อนมีความยากลำบากในการไปวัด ทุกคนก็จะไปทำบุญกันเป็นประจำ จึงทำให้วัดเป็นศูนย์กลางของชุมชน แต่เมื่อมีการทำให้สังคมทันสมัยขึ้น ส่งผลทำให้การเดินทางของคนในสังคมสามารถเดินทางกันได้สะดวกยิ่งขึ้น แต่ความถี่ในการทำบุญกับน้อยลงไปจะเป็นก็ต่อเมื่อมีเวลาว่างเท่านั้น เพราะคนในชุมชนให้ความสำคัญกับการประกอบอาชีพต่าง ๆ มากกว่าแต่ก่อน เพราะมีการเปลี่ยนแปลงในเรื่องของเศรษฐกิจเข้ามาเกี่ยวเนื่อง ดังนั้นการไปทำบุญหรือไปวัดของคนในชุมชนจึงทำให้มีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบไปเหมือนกัน เช่น การทำบุญด้วยเงิน การฟังเทศน์ ฟังธรรมจาก วิทยู โทรทัศน์ ตลอดจนการเปลี่ยนแปลงความคิดที่เกี่ยวข้องกับพิธีกรรมต่าง ๆ ที่จะเสนอความสะดวกสบายและความสนุกสนานเป็นหลัก เช่น งานบวช งานบุญต่าง ๆ จะใช้เวลา น้อยลง จะแทรกความรื่นเริงตลอดเวลา เป็นต้น

2.2 การเปลี่ยนแปลงการพักผ่อนหย่อนใจ สำหรับการพักผ่อนหย่อนใจของคนในชุมชนจากอดีตจะมีการร่วมกลุ่มกันทำกิจกรรมต่าง ๆ แต่ในปัจจุบันนี้การแพร่กระจายทางวัฒนธรรมเข้ามาภายในชุมชน ตลอดจนการทำให้สังคมมีความทันสมัยขึ้น จึงได้เปลี่ยนแปลงการพักผ่อนหย่อนใจของคนในสังคมมีลักษณะเป็นปัจเจกชน (Individual) มากยิ่งขึ้น ตลอดจนการพักผ่อนที่คนในชุมชนเริ่มแสดงออกถึงการแสวงหาความสุขด้วยการใช้เงินตราเป็นส่วนใหญ่จะมีความสำคัญมากยิ่งขึ้นเรื่อย ๆ

3. การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ

การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจเป็นผลสืบเนื่องมาจากเป็นแนวความคิดของภาครัฐบาลที่จะมุ่งเน้นทำให้เกิดความทันสมัยและยกระดับความเจริญทางด้านคุณภาพชีวิต ให้มีอัตราส่วนเท่าเทียมกันในสังคมทุกสังคม จากการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจนี้จึงส่งผลกระทบต่อด้านสังคมและวัฒนธรรมเป็นลูกโซ่

3.1 การเปลี่ยนแปลงด้านอาชีพ จากการที่คนในสังคมได้รับการอำนวยความสะดวกจากสาธารณูปโภคต่าง ๆ ทำให้เกิดความเจริญขึ้น จึงส่งผลทำให้เกิดอาชีพที่มีความหลากหลายมากขึ้น ไม่ได้จำกัดอยู่ในการประกอบอาชีพเกษตรกรรมเท่านั้น แต่อาชีพที่หลากหลายนี้จะต้องการบุคคลที่มีความชำนาญเฉพาะด้านเท่านั้น เพราะจะแบ่งงานกันทำออกไปตามหน้าที่ที่มีความเกี่ยวข้องซึ่งกันและกัน ดังนั้นคนในสังคมสามารถที่จะเลือกทำงานในประเภทต่าง ๆ ตามที่แต่ละคนถนัด จึงส่งผลทำให้ความเป็นปึกแผ่นของสังคมมีน้อยลงแต่ก่อน ระบบการเอาแรงในรูปแบบต่าง ๆ เปลี่ยนแปลงไปจะอยู่ในรูปของการว่าจ้างแทน

3.2 การเปลี่ยนด้านเทคโนโลยีทางการเกษตร การเปลี่ยนแปลงทางด้านเทคโนโลยีการเกษตร เป็นผลตอบสนองต่อการที่เศรษฐกิจของสังคมจะเป็นแบบระบบการค้ามากขึ้น ไม่ใช่เป็นระบบการเกษตรเพื่อการยังชีพ ตลอดจนมีระบบทุนนิยมเข้ามาเกี่ยวข้องอีกด้วย ทั้งนี้เนื่องจากราคาในการขายส่งมีราคาที่สูง จึงทำให้ทุกคนต้องการยกระดับคุณภาพชีวิตของตนเองให้สูงขึ้น จึงเกิดการแข่งขัน และยังมีเปลี่ยนแปลงเทคโนโลยีทางการเกษตรให้ทันสมัยขึ้น เช่น การใช้เครื่องจักรกล ปุ๋ยเคมี ยาฆ่าแมลง เพื่อที่จะทำให้ตนเองมีผลผลิตที่ดีขึ้น และระบบการเอาแรงเริ่มมีน้อยลง แต่จะมีการว่าจ้างแรงงานให้อยู่ในรูปแบบของเงินตราแทน

ดังนั้นจะเห็นได้ว่าการเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรมเป็นผลที่เกี่ยวข้องซึ่งกันและกันเป็นลูกโซ่ ทั้งนี้เพื่อที่จะทำให้โครงสร้างสังคมมีความสมดุลยิ่งขึ้น และดำเนิน

ไปได้อย่างปกติ ไม่ก่อผลกระทบส่วนต่าง ๆ ของสังคม จึงทำให้รูปแบบวิถีชีวิตในแง่มุมต่าง ๆ ของคนในชุมชนหมู่นี้เปลี่ยนแปลงไปจากอดีตเป็นอย่างมาก เพราะการทำให้สังคมทันสมัยขึ้นตามแนวคิดของภาครัฐบาลนั่นเอง

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

- กนกศักดิ์ แก้วเทพ. บทวิเคราะห์ชานาไร์แห่งประเทศไทย. กรุงเทพมหานคร : เจริญวิทย์การพิมพ์, 2530.
- กนกศักดิ์ แก้วเทพ. การพัฒนาประเทศไทย จากแผนพัฒนาฉบับที่ 1-7. กรุงเทพมหานคร : ฝ่ายข้อมูลและเผยแพร่โครงการส่งเสริมองค์การพัฒนาเอกชนไทย, 2535.
- เกรียงศักดิ์ เขียวยิ่งและคณะ. ปัญหาการว่างงานและการมีงานทำ การเปลี่ยนแปลงของ สภาพเศรษฐกิจและสังคมในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2534.
- งามพิศ สัตย์สงวน. หลักสูตรมหาวิทยาลัยวัฒนธรรม. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ธรรมสภา, 2528.
- จินตนา กาญจนฉวีชัย. การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมในชุมชนกะเหรี่ยง. วิทยานิพนธ์สังคมวิทยา มหาวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2535.
- ฉัตรทิพย์ นาถสุภา. วัฒนธรรมไทยกับขบวนการเปลี่ยนแปลงสังคม. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2534.
- ฉัตรทิพย์ นาถสุภา. เศรษฐกิจหมู่บ้านไทยในอดีต. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2527.
- ชอบ เข้มกถัด. การศึกษาพัฒนาโครงสร้างของหมู่บ้านในประเทศไทย. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2521.
- เณรมาลัย ราชภัณฑารักษ์. พัฒนาการเกษตรกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมไทย พ.ศ. 2435-2475. วิทยานิพนธ์สังคมวิทยา มหาวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์, 2520.
- ดารณี ถวิลพิพัฒนกุล. กระบวนการเป็นเมืองกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมในประเทศกำลังพัฒนา. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2541.
- ดาราพัศตร์ ตำราญวงศ์. การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมในชุมชนกะเหรี่ยง. วิทยานิพนธ์สังคมวิทยา มหาวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2529.
- ดารารัตน์ เมตตาริกานนท์และสมศักดิ์ ศรีสันติสุข. การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ การเมืองสังคม และวัฒนธรรมในหมู่บ้านอีสาน : ศึกษากรณีหมู่บ้านนาป่าหนาด. ขอนแก่น, 2529.
- คุชฎี กาพอ่อนศรีและสมศักดิ์ ศรีสันติสุข. การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ การเมือง สังคม และวัฒนธรรมในหมู่บ้านอีสาน : ศึกษากรณีหมู่บ้านชาวเข. ขอนแก่น, 2539.

- ธีรพล อรุณะกสิกร และคณะ. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ.2540-2544). กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ วิทยุชน, 2540.
- ชำระ สุวรรณเจริญ. หนังสือปกเหลือง. นครราชสีมา, 2539.
- ประสิทธิ์ สวาสดิ์ญาติ. รัฐศาสตร์ 50 ปี, ประคนค นันทิตะกุล : บริษัทสุรพิมพ์ , 2541.
- ผจงจิตต์ อธิคมนันทะ. การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2521.
- ผ่องพันธ์ มณีรัตน์. การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2521.
- พระมหาอัมพระ จำปาปลา. ผลกระทบจากโครงการพัฒนาต่อชุมชนชนวนาไทยอีสาน : ศึกษากรณีหมู่บ้านอีสานแดง สกลนคร. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2536.
- พิสมัย พึ่งวิกรัย. การเปลี่ยนแปลงสภาพเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนในภาคกลางอันเนื่องมาจากการพัฒนาอุตสาหกรรม. วิทยานิพนธ์สังคมวิทยา มหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2538.
- มีธนา หิมากร . ปัญหาว่างงานและการมีงานทำการเปลี่ยนแปลงของสภาพเศรษฐกิจและสังคมในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2534.
- ยศ สันติสมบัติ. มนุษย์กับสังคม. กรุงเทพมหานคร. สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2540.
- รัชนิกร เศรษฐรัฐ. สังคมวิทยาชนบท. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, 2528.
- วิษุทธ จารัสพันธ์. การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมของภาคอีสาน (ในช่วง 1950 – 1990). กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย, 2536.
- สนิท สมัครการ. การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมกับการพัฒนาของสังคม. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ โอเคียนสโตร์, 2525.
- สมเพียร เกษมทรัพย์. มนุษย์กับสังคม. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2541.
- สมภพ ทองคงหาญ. ชุมชนชนบทบนเส้นทางการพัฒนา : กรณีศึกษาหมู่บ้านในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2537.
- สมศักดิ์ ศรีสันติสุข. สังคมวิทยาชนบท : วิธีการวิเคราะห์ ทฤษฎี และการเปลี่ยนแปลงในสังคมชนบทไทย. ขอนแก่น : ภาควิชาสังคมศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2526.

- สมศักดิ์ ศรีสันติสุข. การเปลี่ยนแปลงทางสังคม และวัฒนธรรม แนวทางศึกษาวิเคราะห์ และวางแผน. ขอนแก่น : ภาควิชาสังคมศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2528.
- สมศักดิ์ ศรีสันติสุข. สังคมวิทยาชนบท วิธีการวิเคราะห์ ทฤษฎีและการเปลี่ยนแปลงในสังคมชนบทไทย. ขอนแก่น: ภาควิชาสังคมศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2528.
- สมศักดิ์ ศรีสันติสุข. สังคมวิทยาชุมชน หลักการศึกษาระดับวิเคราะห์และปฏิบัติงานชุมชน. ขอนแก่น : ภาควิชาสังคมศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2537.
- สมศักดิ์ ศรีสันติสุขและสุวรรณ บัวทวน. การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมของชุมชนสองแห่งในจังหวัดขอนแก่น หมู่บ้านอัมพวันและหมู่บ้านคำแก่นคูณ : คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2527.
- สุจิตรา ประยูรพิทักษ์. การเปลี่ยนแปลงและการปรับตัวทางสังคมของชาวเข้าน้ำเค็มคืออำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย. วิทยานิพนธ์สังคมวิทยา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2520.
- สุพิศวง ธรรมพันทา. มนุษย์กับสังคม. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร : ดี ดี สโตร์ , 2540.
- สุวิทย์ ธีรสาส์น และสมศักดิ์ ศรีสันติสุข. การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ การเมือง สังคม และวัฒนธรรมในหมู่บ้านอีสาน ; กรณีบ้านโนนตะแบก. ขอนแก่น : คณะมนุษยศาสตร์ และ สังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2529.
- สุวิทย์ ไพทยวัฒน์. วิวัฒนาการเศรษฐกิจชนบทในภาคกลางของประเทศไทยระหว่าง พ.ศ. 2394-2475. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สร้างสรรค์, 2524.
- เสาวคนธ์ สุดสาท. สังคมวิทยาชนบท. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2530.

ภาษาอังกฤษ

- Berger, Peter. Facing Up to Modernity : Excursion in Society, Politics, and Religion. New York : Basic Books, 1977.
- Durkheim, Emile. The Division of Labor in Society. New York : Free Press, 1964.
- Etzioni Halevy, Social Change: The Advent and Maturation of Modern Society. London : Routledge Kegan Paul Ltd, 1987.
- Klausner , William J. The World and Nang Khon: Continuity and Change. วารสารสังคมศาสตร์ .9,3 (July, 1972) : 121-132

Nisbet, Robert. Social Change and History Aspects of the Western Theory of Development. London: Oxford University Press, 1969.

Sir Edward Burnett Tylor. Primitive Culture : Researches into the Development of Mythology, Philosophy, Religion, Language, Art and Customs. London : murray, 1871.

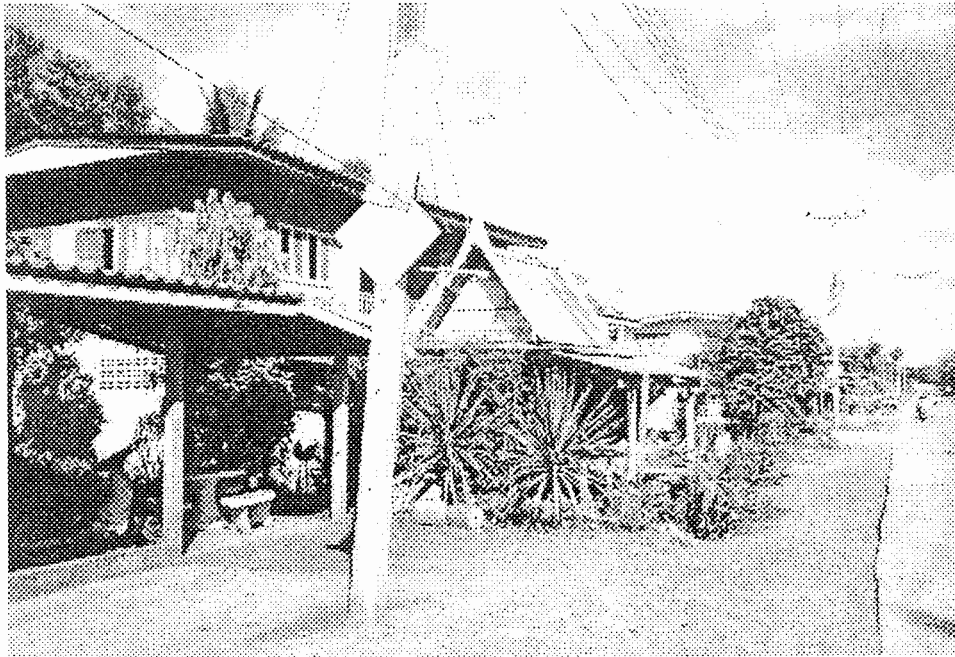
Tonies, Ferdinand. Community and Society. C.P. Loomis[Trans.]. New York: American Book. 1963.

ภาคผนวก

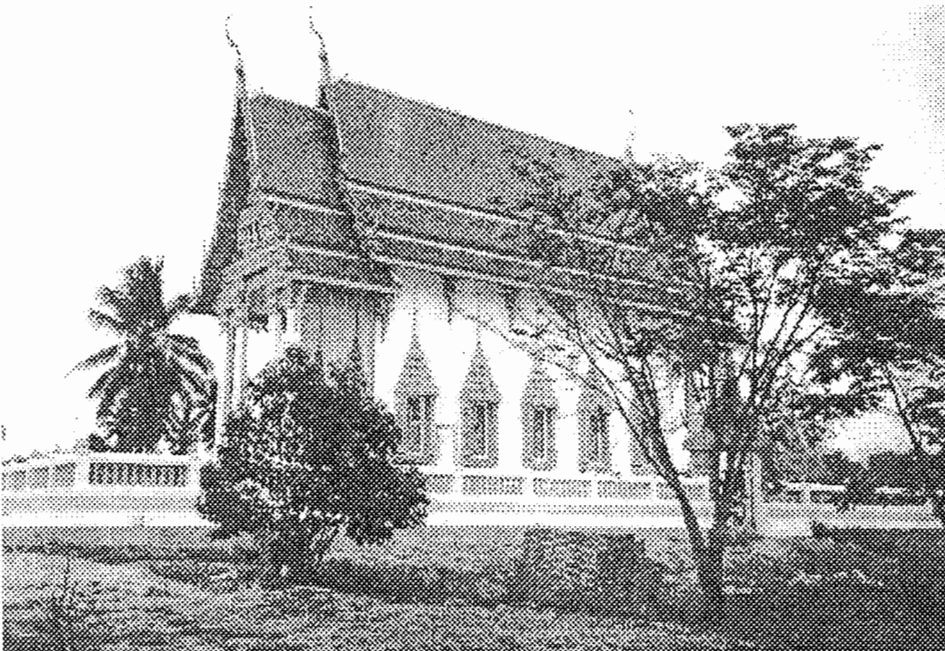
รูปที่ 5 ที่ทำการไปรษณีย์

รูปที่ 6 ลักษณะบ้านเรือน

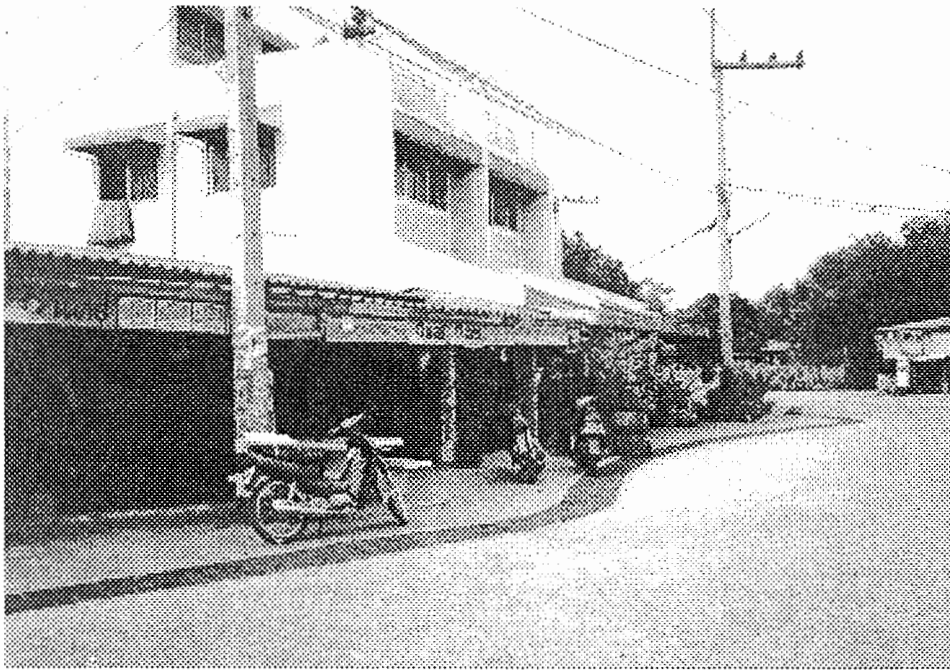
รูปที่ 7 วัดบ้านกลาง

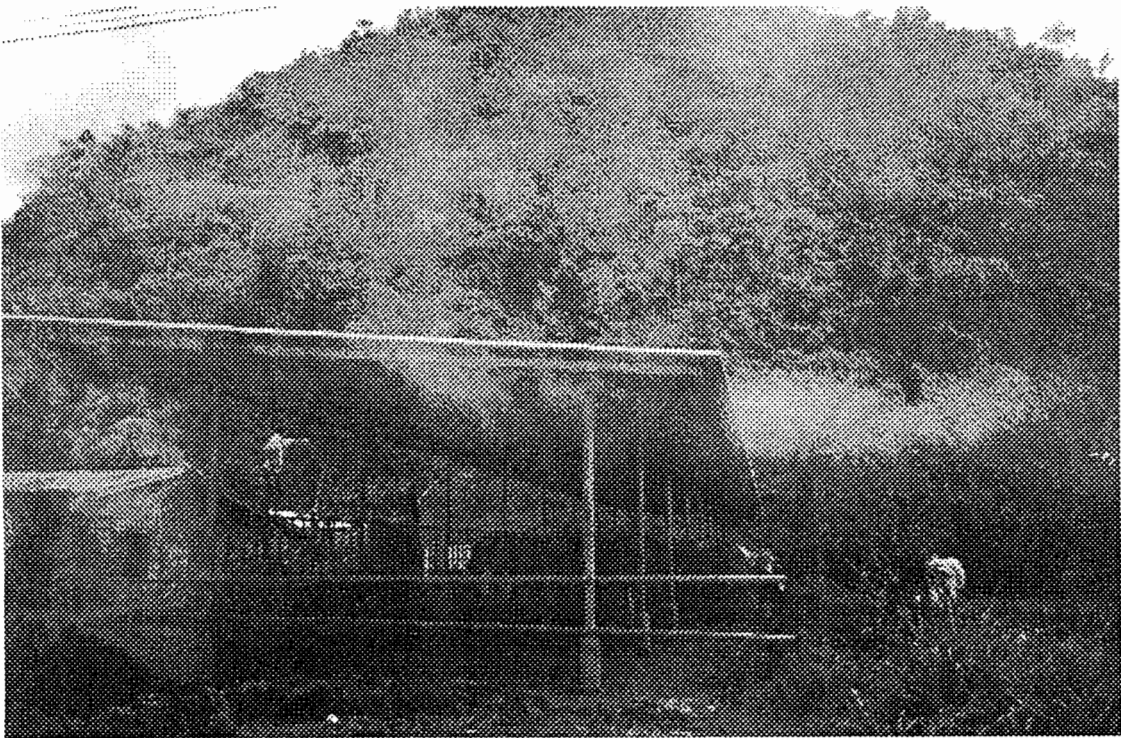
รูปที่ 8 สวนน้อยหน้า

รูปที่ 9 ร้านค้าในชุมชน

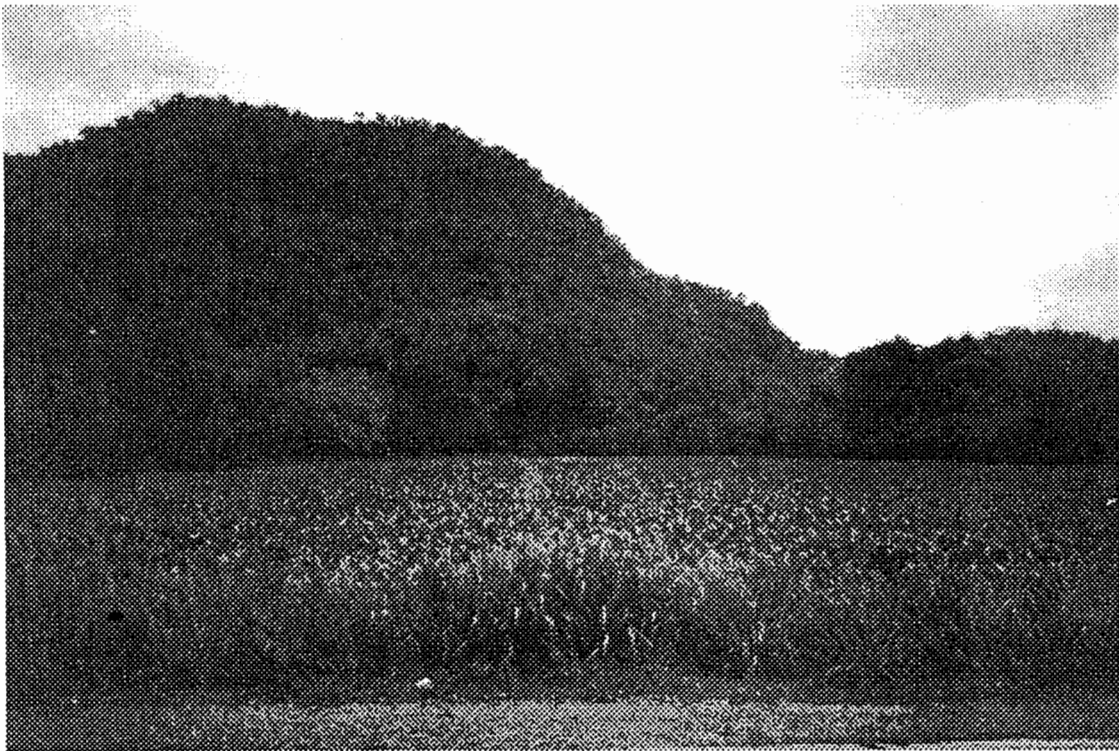
รูปที่ 10 ฟาร์มวัว

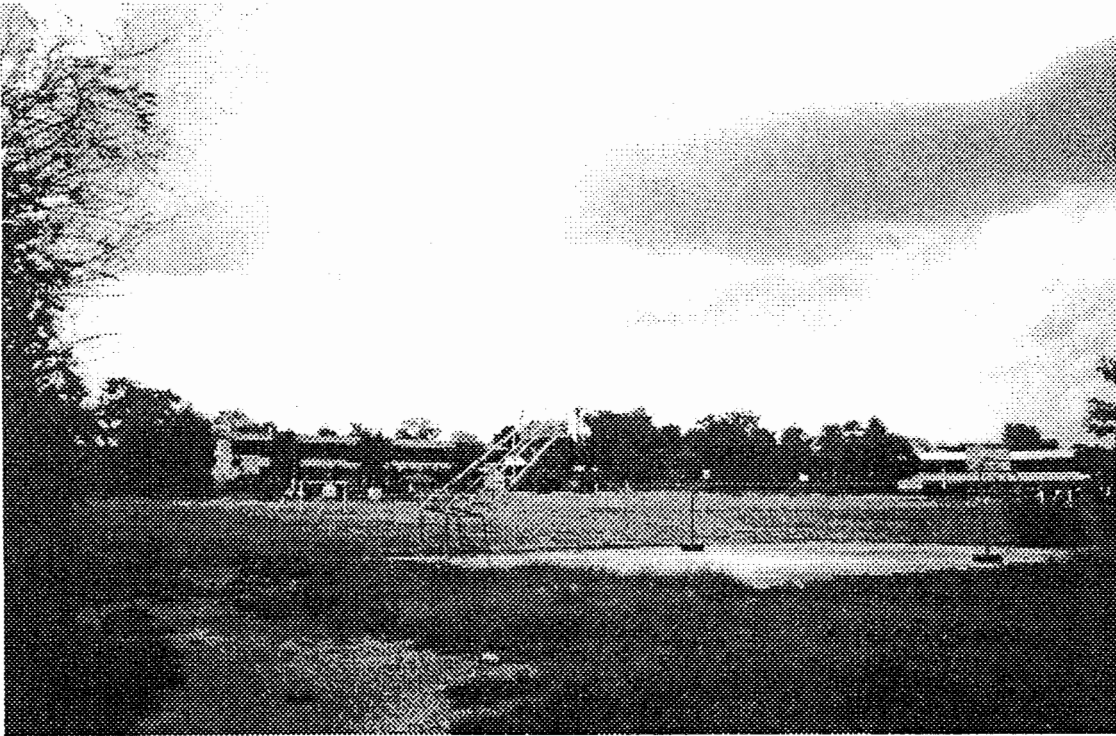
รูปที่ 11 สวนมะม่วง

รูปที่ 12 ไร่ข้าวโพด

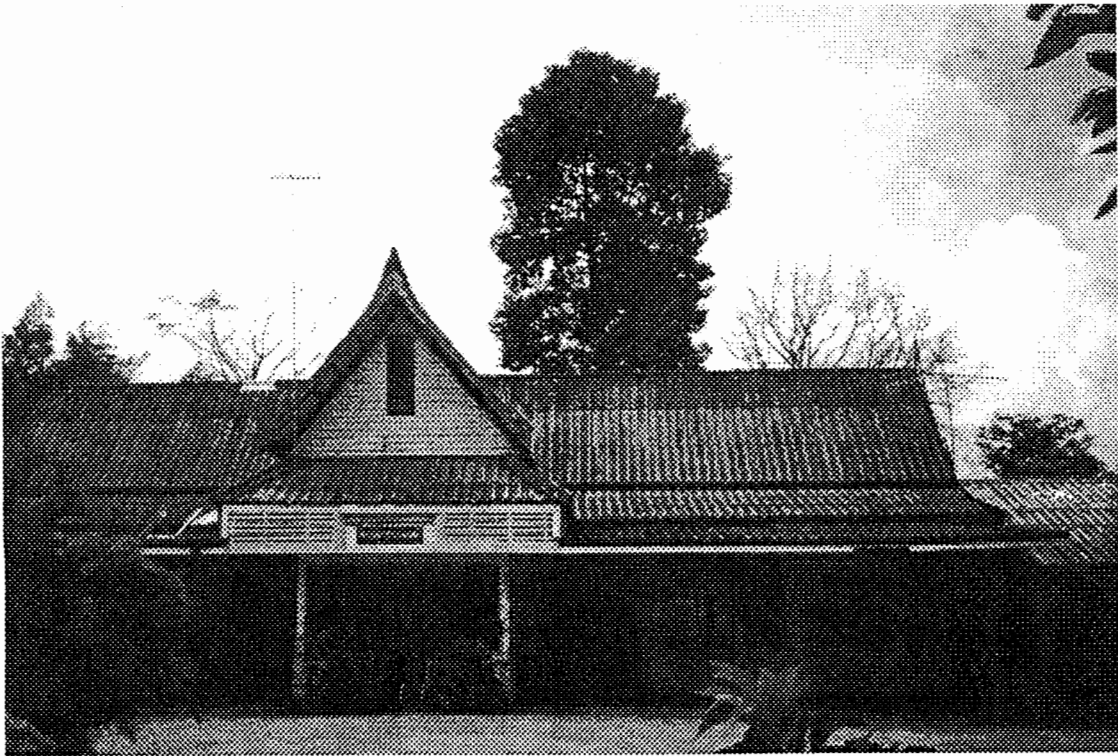
รูปที่ 13 โรงเรียนบ้านกลาง

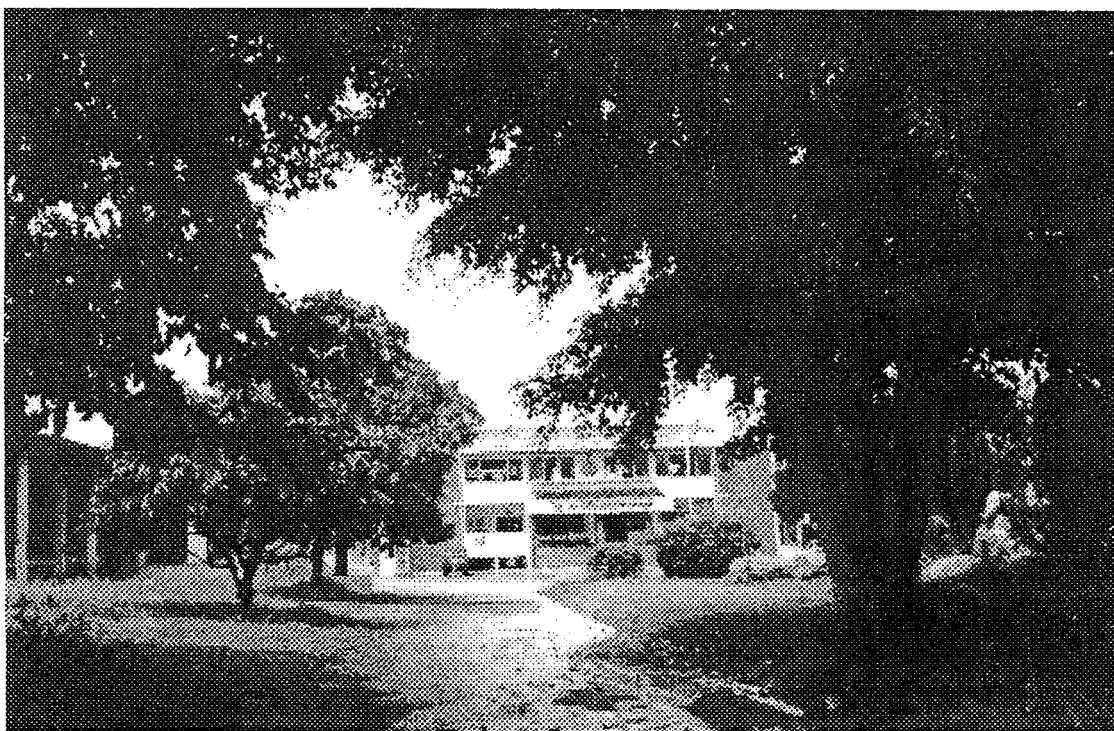
รูปที่ 14 ศาลเจ้าพ่อในชุมชน

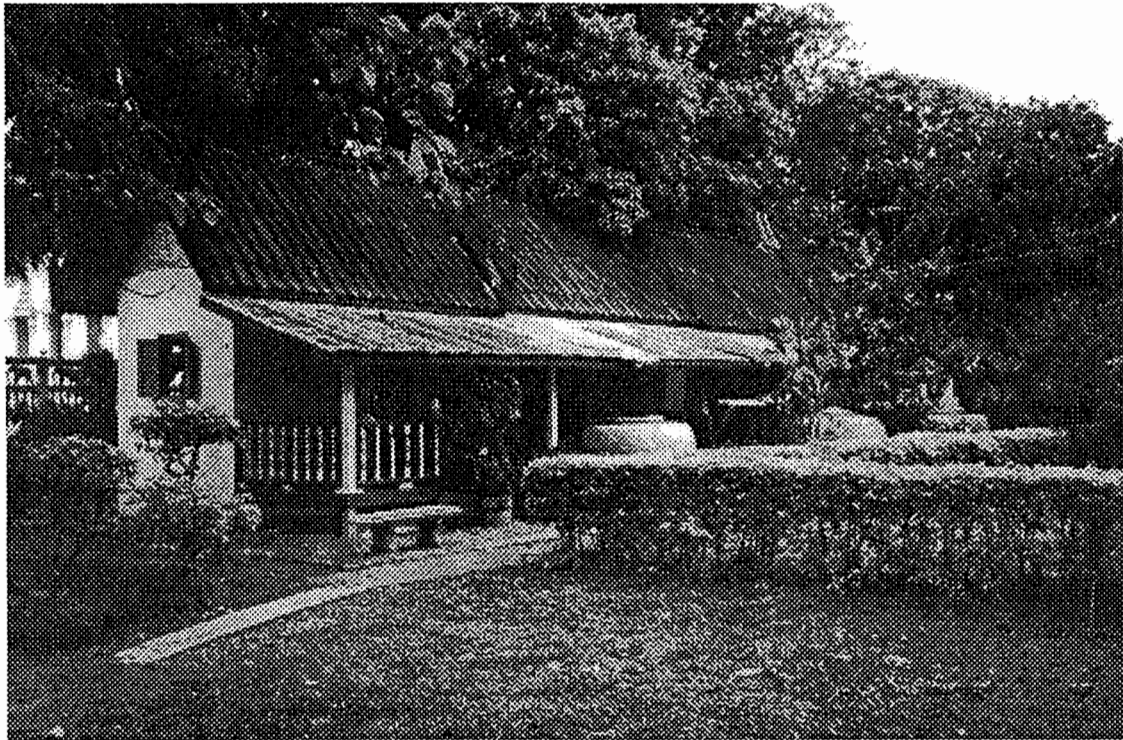
รูปที่ 15 องค์การบริหารส่วนตำบล

รูปที่ 16 สถานีตำรวจในตำบล

รูปที่ 17 อุโบสถ

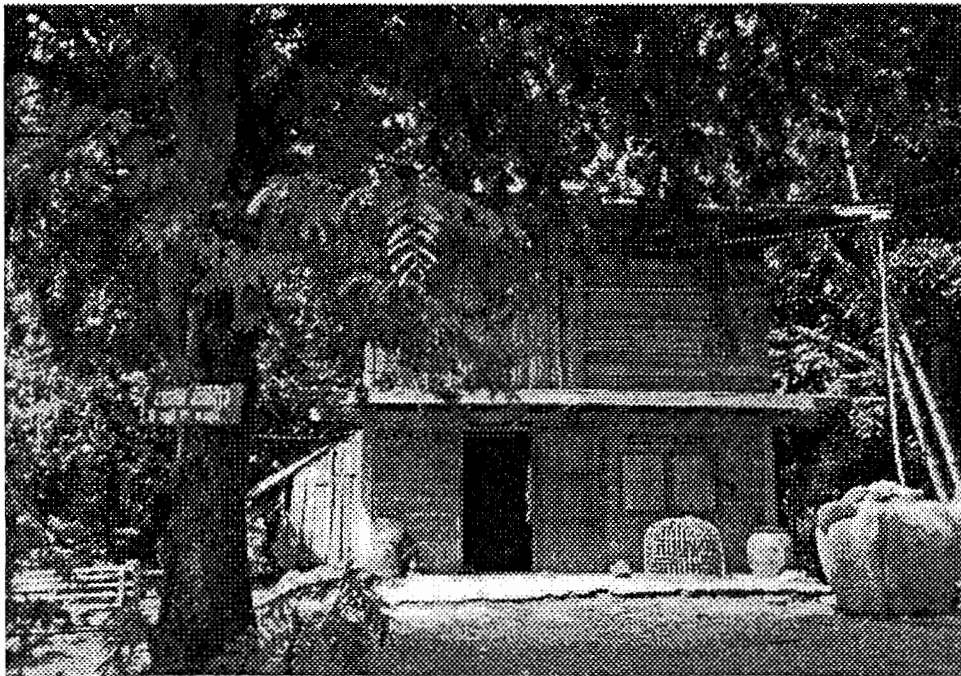
รูปที่ 18 สถานีอนามัยบ้านกลาง

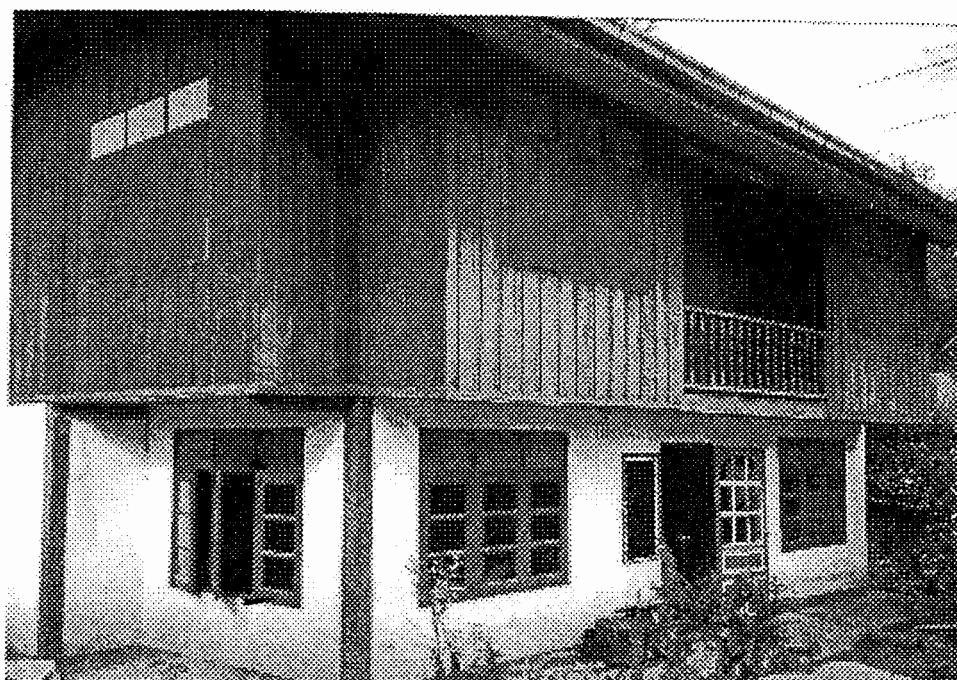
รูปที่ 19 ร้านค้าในชุมชน

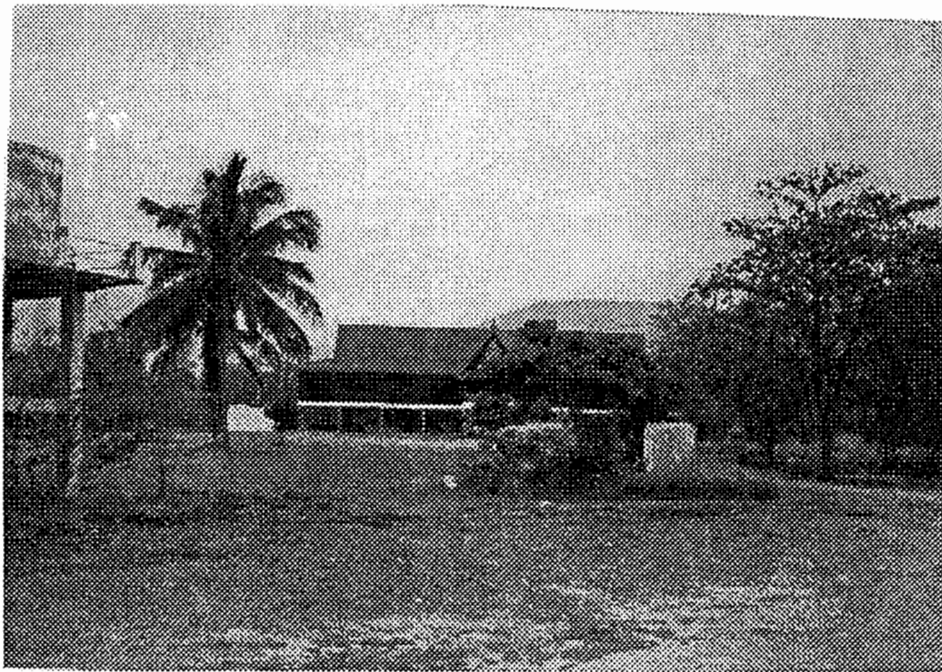
รูปที่ 20 ลักษณะบ้านเรือน

รูปที่ 21 ลักษณะบ้านเรือนของบ้านกลาง

รูปที่ 22 วัดบ้านเหนือ

รูปที่ 23 วัดบ้านกลาง

รูปที่ 24 สวนขมุน

ประวัติผู้เขียน

นางสาวจรรย์ สันทอง เกิดเมื่อวันที่ 10 มิถุนายน 2517 ที่จังหวัดกรุงเทพฯ สำเร็จการศึกษา
ระดับปริญญาตรี คณะสังคมศาสตร์ สาขาวิชา สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา จากมหาวิทยาลัยพายัพ
จังหวัดเชียงใหม่ เมื่อปี พ.ศ. 2540 จากนั้นเข้ารับการศึกษาระดับปริญญาโท ภาควิชาสังคมวิทยา
และมานุษยวิทยา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ปีการศึกษา 2541

110 / 119